

Študentsko gibanje na poti

(Evidenca projekcij,
implikacije,
iskanje...)

Ljubljana, 20. VI. 1968

Letnik XVII

Številka 4

TONE STOJKO: EKSTAZA I

— Kaže, da se je v pogledu na umetnost trenutek 1968 zazri predvsem v umetniška dela iz preteklosti. Zaradi ugotovitve, da radikalno uničenje ni mogoče in da revolucija v umetnosti ni mogoča na tradicionalen, totalen način, postaja umetnost predvsem epigonstvo in plagiat;

— »Kulturna revolucija« je tedaj mogoča in uresničljiva predvsem skozi različno razumevanje obstoječega sveta in skozi prepričljivejšo obdelavo in prek večjega vložka dela v že obdelane snovi, v materiale, ki so na izrabo in razpolago;

— Kulturna revolucija (sprememba kulture) je nujna, saj se je stara kultura zaprla v jeklen valj, skozi odprto streho katerega vidi le droben krožec neba; nova kultura obdeluje vse sektorje in svoje delo ponuja kot artikla v supermarketu;

— Družbena diferenciacija in funkcionalizacija odpira pot tudi novi »proletarski zavesti«. Proletarec je tisti, ki se brez bolečine odpoveduje staremu načinu mišljenja in nenehoma vstopa v nove kombinacije; trenutek ostaja za njim kot ugasla zvezda;

— Potreben je »nov tip človeka«. Stare iluzije o carstvu onkraj materialne nuje ostajajo ideološko orožje nerazvitih. Sodobna znanost o družbi vidi čez potrošniško osuplost, hotenja svetovne inteligence se nagibajo k ironiziranju »plahega ticanja v predmetih« in pristajanja na družbo izobilja;

— Birokracija je v sodobnih družbah motnja. Realizacija idej je elektronska. Važna je množica in različnost idej, svežina nastopajočih, upornost ustvarjalcev novih sistemov; selekcijo in praktično (industrijsko) uporabo zagotavlja computer;

— Dialog z zaprtimi strukturami je nemogoč kljub verbalnim priznanjem o odprtosti in pripravljenosti nanj. Takšen pogovor slej ko prej pomeni vztrajanje teh struktur na svojih starih pozicijah in fizično neupanje do novih neformalnih skupin. Dialog je samo za intelektualce. Za zaprtimi vrati govorijo svoj govor zaprte strukture, lasten glas jim tako prijetno buči v ušesih, da se jim zdi govorjenje onstran vrat kot oddaljeno brenkanje nerazumljive melodije;

— Političen boj v zaprti, monopolistični družbi je kontradiktoren in adicijo. Manevriranje spremeni človeka, da ni zmožen povratka nazaj k človeku, ko z manevrom doseže zamišljeni cilj. Politika je zanimiv fenomen, potreben znanstvene analize in umetniške obdelave;

— Priklanjanje klasični ideologiji (eskatološki aktivizmu) je zapiranje svobode mišljenja, mišljenje postane apneno, jemlje vase le to, kar že samo ve, kar hoče videti in razumeti v kadru lastne sklerotične vizije sveta; za pripadnika ideologije ni nič več novega, razen tistega, kar ponavlja ideološki »leitmotiv«;

— Nujno je premišljevanje, odprti sistem mišljenja, svoboda komunikacije, demokratičnost ustvarjanja;

— Samoupravljanje postaja last vseh ljudi: birokrati sicer spregovarjajo zahteve po samoupravljanju, v resnici pa želijo to samoupravljanje voditi. Birokracija zapira kanale, ki so življenjskega pomena za prehranjevanje samoupravnega sistema;

— Stalinizem ni le zapiranje in streljanje — to sta le logični posledici mišljenja, ki poseduje poslednjo resnico in ki zdravje razuma imenuje po svoji meri: stalinizem (dogmatizem) je še vedno bistvena težava te družbe.

Tribuna se vključuje v evidenco in premislek teh idej. Da bi zagotovila resnične demokratične možnosti na tej poti, se odreka starim uredniškim shemam in starim oblikam svoje akcije. Mesto odgovornega urednika je nujno urediti kot skrajno formalnost, hkrati pa zagotoviti kolektivno odgovornost uredništva. Uredništvo ni klika ali zaprta grupa, temveč skupina, ki je združena na delovnem načelu. Kdor dela, lahko postane član uredništva. Z vsako številko se menja odgovorni urednik (ROTACIJA ZNOTRAJ REDAKCIJE), z vsako številko prihajajo in odhajajo uredniki (ODPRTA REDAKCIJA). Na ta način bi bila tudi navzočnost uresničena mera demokratičnosti, ki jo zahtevamo od vseh družbenih dejavnikov.

D. Rupel

Razvoj v sferi študentskega gibanja dokazuje, da gredo pravo pot tista prizadevanja, ki so doživela živahno potrditev v tako imenovanih »junjskih dogodkih«. Studentje so se razgibali in vrsta dokumentov, ki jih zadnje čase podpisuje Univerzitetni odbor, kaže, da je v procesu vrsta akcij, ki so že v samem svojem začetku tako polne energije in ustvarjalne volje, da obljublajo zelo zanimive in bogate rezultate. Univerza se giblje! Težko je z enim samim imenom označiti različnost, kvaliteto in množino idej, ki s njo se neizdelano, vendar zelo intenzivno kažejo v teh dokumentih in aktivnostih študentske organizacije. Vendar je ena skupna lastnost jasno razvidna: problemska orientacija. Studentje hočejo odprto družbo in odprto univerzo, polemično vzdušje in participacijo v odločanju na vseh nivojih.

Tu brez posebnega selektivnega kriterija naštevam te ideje, njihove implikacije in izpeljave:

— Moderne znanstvene in tehnološke revolucije ne more vsak razumeti v celoti, vsak lahko razume le njene delce, posebnosti — to zahteva specialistično delo;

— Globoko je čutili neustreznost vrednot, ki smo se jih naučili: vsaka generacija ustvarja lastna pravila doraščanja in vstopanja. Toda ta neustreznost kljub bolečini vzbuja optimizem: čar je v ustvarjanju novega;

— Goli radikalizem, vera v neizogibnost, ki sta mučila prejšnje generacije, ki so videli edini izhod v totalni spremembi — revoluciji, sta se umaknili bolj premišljenim dognanjem o družbi — potreba je kombinirana, kompleksna, komplicirana, strokovna, specializirana dejavnost ljudi;

— Odločitev za dokončno in poslednjo resnico je nemogoča, zato je problematičen tudi družbeni in politični angažma; ta se hoče gibati predvsem v poskušanju, v eksperimentiranju z vrednotami in načini življenja;

— V procesu opažanja in tudi dejanske evidence blokiranih možnosti, ko se neki zaprti način mišljenja noče in po svoji življenjski logiki tudi ne more tako enostavno posloviti od svojih monopolov, se mladi intelektualci pripravljajo na počasno in temeljito spremembo — na ravni svoje stroke;

— Ker so zaprti nekateri, za družbeni organizem izredno pomembni družbeni kanali, ker zaradi slabe prehranjenosti s svežo močjo in idejno širino (sestavljenostjo) ta družba že doživlja trenutke družbene neravnotežja, slabe uravnovešenosti, je lahko razumeti različne ekscesoidne odgovore;

NESTRPNOST

Naključje je hotelo, da je potreben povnen povratek k nekaterim stališčem, ki so bila v uvodnih razmišljanjih prvih števil »TRIBUNE« že pojasnjena.

Gre za stališča, ki pomenijo osnovo našega bodočega dela, ki hkrati obvezujejo.

Dogajalo se je že (niti ne v tako daljni preteklosti), da so literarna dela poizkušali ocenjevati skozi izključno politične namene, kateri naj bi stali za temi deli. Ti poizkusi najčesteje niso pokazali najbolj vzpodbudnih rezultatov.

Zopet smo našli na podobno težnjo, ki vrenoti celotno delovanje časopisa, posebej njegovih literarnih prispevkov, da so politični pamfleti. V mislih imam očno ali, bolje rečeno, diskvalifikacijo Svetinove pesmi »Slovenska Apokalipsa« v slovesni in patetični izjavi nekaterih slovenskih kulturnih delavcev pod naslovom »Demokracija da, razkroj ne!«

Nikakor se ne bi skušal v estetskem ali kakšnem drugem ocenjevanju omenjenega in tudi drugih del, ki so izšla na straneh »TRIBUNE«, ker se za to ne čutim dovolj poklicanega. Kljub temu pa si upam trditi, da moramo tisto, kar je literarnega, ločiti od morebiti političnega. Vendar je v omenjeni pesmi slednjega le navidez toliko, da bi zaslužilo čustveno reakcijo, podobno tisti, ki je v izjavi nekaterih slovenskih kulturnih delavcev.

Mnenja sem, da metoda nestrpnosti in obtoževanja ni metoda, ki bi lahko služila za osnovo plodnemu dialogu med različnimi stališči.

Bilo bi nesmiselno ukvarjati se nadrobneje z metodo in vsemi odkritimi namigovanji, ki jih kar mrgoli v izjavi. Zadoščalo bo, če naštejemo nekatere absurdnosti, ki jih avtorji razstavijo pred našo javnost, češ tu imate, pa povejte, če nimamo prav?

»Tribuna« postane v isti sapi paranoična agentura tujih obveščevalnih služb, ki uporabljajo Göbbelsovo propagandno besedišče in hkrati neusmiljeno troši družbeni denar. Nikakor se ni mogoče iznebiti vtisa, čeprav avtorji odločno zanikajo, da je uredništvu Tribune treba — zaviti vrat.

Dejal sem že, da se ne bom ukvarjal z nizanem vsega, kar izjava pove. Pove pa jasno, da vsebuje čudno ogroženost. Ogroženost od koga? Mar od stranišnih psihopatskih poetov, ki objavljajo v »Tribuni«? To bi bilo neresno, saj so vsi podpisani kulturniki tako brezkonkurenčno prisotna institucija in svetinja našega povojnega kulturnega prostora, da bi bilo samomorilsko poizkušati narediti nekaj mimo njihovega blagoslova.

Opisovanje naše zgodovinske preteklosti je njihova pravica in monopol, sedanjost pa nadležna negotovost, ki lahko človeka zlahka zapelje na kriva pota. Mislim, da tu leži vzrok njihove nestrpnosti.

Zgodovinska preteklost, katere tvorci in sopotniki so bili, je tisočkrat preverjena in opevana vrednota. Sedanjost pa pod svojim površjem skriva umazanijo, ki bruhna na straneh Tribune. Zato previdno s

to čudno realiteto, najbolje je nahujskati javnost zoper njo.

Zaverovanost v svoje zgodovinsko poslanstvo in pomembnost doseže tu kulminacijo, hkrati pa se pretrga, iztreznitev se izprevrže v bes in nestrpnost.

To ni konflikt očetov in sinov niti spor dveh generacij, ampak diametralno različno pojmovanje realnega. Nemogoče je govoriti o normalni kontinuiteti literarnega izročila pri nas, ker je ni. Generacija sedanjih mladih leteratov ni imela učiteljev, ker so le-ti bili prezaposleni s svojo skrbjo okoli nešteto popisanih zgodovinskih dogodkov, ki pa jih nihče ne zanika.

Torej je to generacija samorastnikov v nekem smislu. Ti samorastniki z muko iščejo sebe in svet, v katerem bivajo, morda ga bodo našli, toda o tistem, kar spoznavajo in so spoznali, niso izrekli dokončne sodbe. So na začetku svoje poti, a že jim očitajo vse mogoče, kakor tudi tisto znano nesmiselnost, ki cilja na pomanjkanje spoštovanja posvečenih relikvij.

Vprašanje, ki se mi zastavlja, je: ali lahko katerikoli literarno delo razvrednoti naša revolucija in njene nosilce v taki

meri, da bi naenkrat vsa njihova prizadevanja postala vprašljiva?

Iskreno povedano, v to ne verjamem! Ne verjamem, preprosto zato, ker revolucija ni samo stvar tistih, ki so bili njeni nosilci in udeleženci, ampak se je preko njih prenesla tudi na nas ter tako postala tudi naša revolucija. Nihče ne dvomi o iskrenosti izpovedovalcev preteklega revolucionarnega izkustva, zakaj in s kakšno pravico pa bi le-ti hoteli krojiti izkustvo današnjim rodovom?

Literarno delo se sicer lahko posmejuje revoluciji in njenim protagonistom, ker v svoji resnični nebogljenosti in neosmišljenosti pristaja na umnost tistega sveta, s katerim je revolucija opravila. Toda, ali na ta način škoduje vsemu tistemu, kar revolucijo pogojuje kot zgodovinsko dejstvo?

Lahko pa literarno delo prispeva k razvrednotenju mitov, ki so postali kanon naših »zdravih kulturnih razmera«, seveda potem zasluži preklestvo in klicanje k njegovemu uničenju.

Toda pomudimo se še za hip ob vsej tej zgodbi. Očitno je, da pomeni pri nas maniro biti nosilec kulturne situacije hkrati razsodnik v le-tej, če drugače ne pa s silo. Malo nam je bilo do kulturniških pogromov, nekaj ni v redu z nami, če nismo vsako leto bogatejši za kakega »heretika«. Priznam, da je vse to dokazovanje utrudljivo. Toda čarodeji naše kulturne arene vedno začarajo svoje žrtve tako, da se čutijo »krive«.

»Krive« tudi pred tistimi izvoljenimi predstavniki našega naroda, ki so v skupščini, ob razpravi o sredstvih porabljenih za »Katalog« in Tribune tako prizadevno udarjali z dlanjo ob dlan za narodov in svoj blagor.

Milenko Vakanjac

PISMO BOLGARSKIM „PISATELJEM“

Potem, ko je Literaturna gazeta ostro napadla Bertranda Russella, Jeana Paula Sarrtra, Vladimira Dedijerja in Laurenta Schwarza ter obsodila njihovo pismo »Balkanske nevarnosti antisovjetizma in lažnih informacij, je Jean-Paul Sartre odgovoril bolgarskim pisateljem, ki so se temu napadu pridružili s svojim demantijem in ki so se najbolj odlikovali v širjenju sovjetske imepriključne doktrine, z naslednjim tekstom. Avtor teksta je Jean-Paul Sartre, ostali trije podpisniki so se s tekstom strinjali.

»Zvedeli smo, da je določeno število Bolgarov, ki se deklarirajo kot pisatelji in umetniki, nasprotovalo naši deklaraciji z dne 9. oktobra in objavilo demanti. Pri naših trditvah vztrajamo brez popravkov. Še več, to priložnost uporabljamo za to, da bi podčrtali, kako smo razkrili aneksionistične namere bolgarske vlade s tem, ko smo navajali tekst, ki ne dopušča v tem pogledu nobenega dvoma. Lahko bi citirali še dvajset drugih in podpisniki bolgarskega »demantija« tega očitno ne morejo zavrniti. Morda bi bilo koristno, če bi s tem v zvezi pojasnili, da podpisniki omenjenega demantija, v tistem pogledu, ki skuša podpirati aneksionistične načrte njihove vlade, ne zaslužijo niti imena pisateljev, niti umetnikov, niti socialistov, ni-

ti intelektualcev. To je nesrečna čreda propagandistov, ki jih ambicija in strah silita, da se suženjsko strinjajo s sovjetsko agresijo. In nikar naj ne mislijo, da so politiki: oni so lutke na vrvi politikov. Prav tako je »filozof« Panayot Guindev, ki zagotavlja, da »je edinstveni model socializma, kot ga uveljavlja Sovjetska zveza, in da so generalni principi socializma obvezni za vse dežele«, in s tem obuja Sveto Alianso, le navaden tepec, ki zama poskuša disciplino, o kateri ne razume ničesar, podrediti diktaturi analfabetov.

Zaradi časti bolgarskega ljudstva in v spomin Georgija Dimitrova, enega redkih, ki je v nekaterih odločitvah trenutnih znal združiti revolucionarno zvestobo z intelektualno integriteto, upamo, da so v Bolgariji resnični pisatelji, pravi intelektualci, pravi filozofi, ki imajo zamašena usta in ki ne morejo biti, žal, nikjer drugje, kot na mestu, ki ga režim mora rezervirati za poštene ljudi: v zaporu.«

Bertrand Russell
Jean-Paul Sartre
Vladimir Dedijer
Laurent Schwarz

Od prisotnih še živih slovenskih razumnikov sta na zadnji izredni seji uredništva Tribune 8. nov. 1968 manjkala samo Martin Hiedegger in Jean-Paul Sartre.

O pomenu kataloga

Uredništvo Nedeljskega dnevnika je v prejšnjem mesecu priredilo razgovor za okroglo mizo, ki bi se ga naj udeležili sodelavci Kataloga in nekateri prominentni slovenski kulturni delavci. Razgovora zaradi pomanjkljive udeležbe prominentnih osebnosti ni bilo. Anketa, ki jo je imelo namen napraviti uredništvo Nedeljskega, je na neki čuden način prav tako razpadla. Prispevek Rudija Seliga, ki ga objavljamo, je del te ankete in ga zaradi nenehne aktualnosti obravnavanih vprašanj objavljamo v Tribuni.

O pomenu Kataloga je nemara težko, če že ne kar nemogoče govoriti. Razloga za to sta dva: izšla je samo ena številka, sam Katalog pa je v procesu, v oblikovanju, tako da tudi te številke ne moremo imeti za reprezentativno, čeprav bi stali na stališču, da ena številka sicer res ni vse, so pa v nji bistvene lastnosti in poteze, ki da se bojo pozneje samo izpopolnjevale in dodelovale. Nekatera doslej publicirana mnenja in premisleki so zato Katalogu v korist, posebno kolikor tako rekoč od zunaj spodbujajo avtorefleksijo (sem seveda ni mogoče šteti treh persiflaž treh slovenskih pisateljev, ker ne govorijo o tem, kaj Katalog je, ampak karakterizirajo interese in položaj svojih avtorjev) Kataloga, ki se kaže v tem trenutku potrebna.

Ceprav je jasno, da Katalog ni niti umetnostna šola niti homogena umetniška in filozofska skupina, je vendarle očitno, da bo do večje izoblikovanosti moralo priti. Vendar pa, če se naj Katalog izogne ideološki poziciji in ideološkosti tekstov, načelu pripadnosti ipd. (kar so hude nevarnosti sleherne še porajajoče sse slovenske revije), po drugi strani pa preveliki lahkotnosti, nevarnosti igranja in želji po šokantnosti (kar je spričo temelja, ki nosi Katalog in ki dovolj radikalno odstranjuje projekt in teleologijo, dejanska nevarnost), bo moral odločneje krenuti po poti, ki je sicer že nakazna. To je smer delovnih tekstov, tekstov, ki odpirajo svet in ki so svetu odprti, in novega utemeljevanja umetnosti. (Vulgarna razlaga pojma reizem, ali pa kar reizem, če je to res, po kateri je reizem pristajanje na danost, spirijaznjeno sprejemanje vsega, kar je, takšnega, kot je, seveda tu nima nobenega oprava in tudi ne more biti vsebina Kataloga.)

Vse to Katalog lahko poskuša samo v svoji reviji. Mislim pa, da vprašanje revije ne more biti zelo odprto, saj spričo tega, da namerava izhajati šestkrat na leto, znaša tudi njegov predračun približno polovico predračuna katere koli podobne revije.

Rudi Seligo

PISMO IZ BEOGRADA

Dragi Tomaž in Tomaž B., dragi Milenko, Andraž, Braco, David, dragi naši prijatelji katalogovci,

vaša pisma, telefonski razgovori, pa zatim mnogi članci koji se javljaju u dnevnoj štampi — sve to nas je potaklo da vam pišemo, da produžimo kontakt prijateljstva i razumevanja, moralnog i idejnog, započeto pre nekoliko meseci. Posle Zagreba, Ljubljane, Venecije, Piumalbe, Beograda i ponovno Ljubljane, posle svih

tih susreta i poseta, kada smo prisustvovali vašem radu, kada smo pratili one vaše manifestacije koje su danas na umetničkom planu jedan poseban vid kreativnog doprinosa, posle naših angažovanih razgovora o saradnji, posle naših sastanaka i dogovora, našeg zalaganja za otvaranjem novih problemskih teorijsko-umetničkih principa, za novom komunikativnom pirinom, za sprovođenjem najdirektnije i najraznovrsnije razmene informacija, posle

svega toga — a da ne navodim mnoge druge ozbiljne i stvarne razloge našeg dubokog prijateljstva i razumevanja — želimo još jedno da vam iskazemo naše poverenje vašem zanosu i entuzijazmu.

Dragi naši prijatelji, da li jedan permanentni, mobilni i aktivni život može istovremeno biti i odricanje smisla života; da li angažovanost i konkretno kreativno izpoljavanje, vitalan, otvoren i slobodan stav prema svakoj društvenoj, umetničkoj, filozofskoj i naučnoj misli može biti ujedno i nihilistički protest; da li mladost, nekonformizam i borbenost može biti greh navodno zaoblude generacije koja nastupa neopredeljena in nesvrstana? Koja su merila tih konvencija koje sude i osuđuju bez prethodnog svetstranog upoznavanja i provere onog vrednog i pozitivnog potencijala koji se temelji na vašem aktivnom interesovanju i bavljenju za sve oblasti umetnosti i kulture. .... Ne, u strukturi i doslednoj konsekvencnosti svakog vašeg nastupa mi ne možemo da vidimo ni da naslutimo negaciju ili nihilizam — naprotiv vidimo samo najbolje i jedino progresivne stavove i svežinu ideja u sigurnom trasiranju nove duhovne i umetničke svesti. U ovom trenutku, kada svako vaše zalaganje stoji na marginama lokalnih interesa i kada za one koji vas napadaju to znači suočenje sa anti-umetničkim ili anti-društvenim sistemom vrednosti i stavova, mi s druge strane vidimo i znamo da su vaša angažovanost, vaša istraživanja i stremjenja u najboljem smislu samo

anti-tradicionalni, pa i anti-vremenski, ako bi se vreme posmatralo u zatvorenim i statičkim normama, kako ga danas u glavnom shvata birokratsko-državna većina. Svako mora uočiti činjenicu da naše tehnološko doba suočava čoveka sa izmenjenim prostorno-vremenskim dimenzijama, da medijumi umetnosti postaju u najširem smislu sredstva novih tehnoloških jezika, da savremena civilizacija razvija kulturu mase i da, upravo stoga, prerasta sve sterilne i ograničene oblike mišljenja, ruši barijere koje se zalažu za održanje postojeće inertnosti i koje zatvaraju pogled i perspektive jedne drukčije i izmenjene budućnosti.

Dragi prijatelji, sve naše misli, sva naša nadanja su iskreno s vama i hiteli bismo da vam se pridružimo kroz razgovor i savete, da dalje razvijamo započete planove, da slobodno mislimo, da slobodno radimo. Hoćemo ceo svet, u stvari jedan deo tu gde jesmo, da bismo živeli na svoj način, na način potpunog prisustva, otvorene komunikativnosti i dinamike, na način konkretnog anti-nihilizma, na način čvrstog ubešenja u postojanje i u grade-nje novih vrednosti. Solidarno i čvrsto zalažemo se da budemo sada i uvek permanentni, otvoreni i kreativni istraživači, da osvojimo i ostvarimo široki i slobodni prostor naše egzistencije...

Beograd, 10. XI. 1968.

Bitjana Tomi
Jesša Denegri
Irina Subotić

ZAKAJ SEM PROTI NOVEMU KONCEPTU ZŠ

Univerza je vsekakor pecična tvorba ne samo na področju šolstva, ampak tudi v našem celotnem družbenem življenju in celo v politični sferi tega življenja. V njej delujejo sile, ki v večkrat nasprotnih smereh svojega notranjega delovanja in interesov navzven vendarle izkazujejo enotnost predvsem v odnosu do globalnih problemov.

Sama organizacijska shema nudi posameznim delom Univerze skoraj popolno samostojnost pri njihovem osnovnem delu in okvirno določa v glavnem le »pravila igre«, to je, določa pogoje, po katerih se izvršujejo kvalifikacijski in terminski kriteriji na Univerzi. Odločujoč faktor je tudi materialni položaj Univerze, ki je vzrok mnogih značilnosti, problemov in načinov ravnanja, ki se v tej skupnosti stalno pojavljajo. Dve danes ločeni sferi sta populacija profesorjev, in populacija študentov, ki se pa zaradi razlogov, ki jih bom navedel, spopadata (kadar se) le na delnih frontah znotraj šol in tudi le ob delnih problemih. Univerza, kot združenje ni dovolj močna, da bi uspešno in ažurno združevala in kanalizirala interese prizadetih in včasih celo ni dovolj močna, da bi realizirala le sprejete odločitve. Študentski tabor pa se sicer ob določenih prilikah tudi globalno opredeljuje, vendar nosi to opredeljevanje največkrat le formalno predstavnitvo ZŠ, ki pa zato neni izključne krivde. V svoje ravnanje je običajno prisiljeno zaradi vzrokov, ki imajo svoje korene v Univerzi kot taki.

Politične organizacije na Univerzi predstavljajo ZK, kot del slovenske in jugoslovanske organizacije, ki torej principialno izhaja »od zunaj«, in ZŠ, ki je združenje, temelječe na delovni pripadnosti, izhajajoče torej »od znotraj«. V toku dela se je izkazalo, da je ZK dosti sposobnejša reševati notranje probleme na Univerzi, kot ZŠ, da pa je nasprotno za le-to večkrat zaostajala v opredelitvah do globalnih pojavov. Političnost organizacije ZŠ »en bloc« prav tako izvira iz strukture univerze, ne iz strukture same organizacije. Ker se obe organizaciji skušata udeleževati znotraj Univerze in se sočasno opredeljevati do globalnih problemov v naši družbi, so tendence sodelovanja med organizacijama naravne in tudi pozitivne. Žal pa skušajo včasih prerasti v idejno nadvlado ene organizacije nad drugo (običajno v tem smislu deluje ZK) ali pa celo v konkretno inderenco.

Značilno je, da je odnos obeh političnih organizacij reformatorski, ne pa revolucionaren, kar se je najbolj izkazalo letos junija ob študentskem zborovanju, ko sta bili obe organizaciji (ali njuna vodstva) pripravljene dvigniti roke od dogodkov, kakor hitro bi se izkazalo, da njih tendenca ne ustreza proklamiranju programom našega družbenega razvoja, potem pa, ko se revolucionarnost že izkazala, sta bili obe takoj pripravljene prevzeti vodstvo, to revolucionarnost kanalizirati in se postaviti na čelo izvrševanja programa študentskega gibanja. Za ZK je to le diskvalifikacija v pogledu poznavanja sredine in aktivnega odnosa do nje, ZŠ ali pravzaprav njeno vodstvo pa se je tu izkazalo povsem drugače. Na kritike svojega dela je reagiralo povsem politikantsko in je krivdo za nedelavnost ali za nekonfrontacijo s problemi prevajalo na organizacijsko strukturo svoje organizacije, izhajajoč pri tem iz avtomatizma delovanja organizacijske sheme, ki prav gotovo sama zase ne more biti odločujoč faktor. UO ZSJ je ob tehtanju dogodkov seveda obkvalificirala tudi samega sebe in ugotovila, da je kot telo sposoben uresničiti reformo, ki si jo je sam zamislil, in da v njem motilo je nekateri posamezniki. Le-ti so izstopili iz UO ZSJ in tako je bilo formalno celo nekoliko zadovoljeno pritisku študentov na junijskem zborovanju, težemu bo odstopu UO.

Nezadovoljstvo študentov z vodstvom

njihove organizacije je bilo gotovo v glavnem inspirirano z dejstvom, da ima organizacija na Univerzi in predvsem na posameznih šolah majhen vpliv, še bolj pa z dejstvom, da odnos organizacije do ključnih družbenih problemov ni več dohajal niti odnosa posameznega povprečno angažiranega študenta, niti ni zadovoljeval njihovih potreb po izražanju tega odnosa. Zahteva študentov je bila v bistvu zahteva o svobodnem izražanju njihove osebnosti, ki je soočena s celotnim spektrom družbene problematike in z odnosi na področju svojega dela, to je na šoli. Jasno je bilo, da ZŠ kot celota ne obstoji kontinuirano. Kontinuiran obstoj bi ji zagotovila samo popolna vključitev v njeno delavno okolje.

S tega aspekta je razumljiva odločitev, da bo študentskim zadevam vodstvo organizacije najlažje ustreglo, če bo svojo organizacijo povežalo s samoupravnim sistemom, ki se na Univerzi gradi. S to odločitvijo je opravičen obstoj vodstva ZŠ, pridružujočega se procesa, ki sestavljajo prizadevanja za reorganizacijo strukture Univerze.

Ta rešitev teži za vključevanjem študentov v odločanje o njihovi delovni sredini. Problemov, ki se pri tej vključitvi javljajo, je več in so tudi večstranski. Rešitve osnovnih problemov vključevanja pa v organizacijskem konceptu ni opaziti.

1. Med delom in odločanjem na fakultetah in med delom in odločanjem o problemih na ravni Univerze ni prave organske povezanosti. Menjajo se gledišča, pozicije in pota reševanja. Interes neke šole ni enak interesu Univerze, večkrat mu je celo nasproten. To poraja probleme, ki jih bi dualizem neke organizacije pri reševanju še kompliciral.

2. Osnova samoupravljanja je delo. Samoupravljalci se vključujejo v proces samoupravljanja kot zavesten nosilec delovnega procesa. Na teh osnovah se tudi odloča. Glede na stanje delovnega procesa na posameznih šolah ni nič čudnega, če študent, ki zelo težko ustvarjalno dela na šoli, kar tudi ni interes precejšnje mase študentov (interes le teh pa je diploma), ne more ustvarjalno delovati niti v že obstoječih oblikah samoupravljanja. Krepitev formalnih možnosti samoupravljanja brez hkratnega ostrega pritiska na delovno plat problema je situaciji in duhu študenta neustrezno.

3. Ne moremo zanikati, da je SZ doslej imela v naši družbenopolitični sferi

neko moč, ki je temeljila v glavnem na tezi, da za akcijami vodstva stoji določeno število ljudi, ki so se pripravljene aktivno opredeljevati kot osebnosti in ne le kot študentje, torej kot del Univerze. V skrajnih primerih se je ta teza izkazala za pravilno in tako potencialno nenehno prisotno, izkazalo pa se je tudi, da vodstvo ZŠ temu opredeljevanju ne more vedno ustrezno slediti, temveč se utaplja v reševanju tekočih vprašanj brez enotne idejne orientacije. Hkrati bi bilo na nepravilno tudi prenašanje podrobnega reševanja posameznih problemov na širše institucije, saj so prav te v svojih splošnih za ključkih poverile izvršilno oblast UO. Najenostavnejša formula dela je torej: revolucionarnost in reševanje posameznih problemov v duhu revolucionarnega programa.

4. Potreba Univerze v času, ki bo verjetno prinesel pomembnejše spremembe v grupiranju in grupni opredelitvi, kar zahteva zunanje, rahlo polarizirano stanje s tendenco razvoja, ki se bo vsakako izkristalizirala, je opredeljevanje navzven. To lahko Univerza doseže z afirmacijo, ki ne bo imela obeležja političnega stališča, ampak delovne pozicije. Z napredkom raziskovalnega dela bo zrasla potreba in možnost po opredeljevanju in določenem nastopanju posameznikov in skupin, vključujoč v zadnjo kategorijo tudi celotno Univerzo. Imperativ dela je danes torej učvrščevanje lastne sredine, in to ne zgolj organizacijsko učvrščevanje.

Sedanja shema reorganizacije teži po povezovanju posameznih ravni dela in odločanja. Delo na študijskih programih, na konkretnih odnosih znotraj konkretne sredine pa ima povsem drugačen cilj in namen kot delo na lastnem stališču in projektu celotne družbe. Notranje učvrščevanje pomaga napredku delovnega procesa, vendar samo po sebi ne ustvarja odnosa naproti »zunaj«. Ravno tako sama shema brez prizadevanja za materialno podlago procesa ne zagotavlja sama sebi življenja. Pravica (in ravno tako način obnašanja) izvira iz pozicije, pridobljene s pomembnostjo subjekta, ki jo terja. Pomembnost (če naj bo realna in trajna) pa se pridobiva z delom. Ne s formalnim delom, ampak s takim, s kakršnim si subjekt trdno pozicijo zagotovi. Nadomestilo za delo samo, ki je sicer imperfektno, toda danes žal uporabno, je odnos do posameznih problemov in do njih skupka. To nadomestilo smo do sedaj največkrat uporabljali. Do čiste pozicije se lahko z njegovim perfekuiranjem vsekakor dokopljemo, vendar ne s perfekuiranjem odnosa v politično frazo, ampak v nujno stališče, izhajajoče iz realnosti.

Predlog koncepta ZSJ vključuje poleg notranjih razmerij na Univerzi tudi dokaj medlo označbo nove organizacije — Zveze študentov Slovenije. Prednosti projekta, v kolikor ga lahko spoznam iz omenjenega dokumenta, mi niso jasne. Prav tako mi ni jasno, kako naj bi ta organizacija prispevala k delu, možnostim opredeljevanja in razčiščevanja odnosov med študentskimi stratumi. Res je, da bi ta organizacija danes pomenila enakopraven vstop dela mariborskih visokošolskih zavodov v slovenski prostor. S tem bi vse slovensko legalizirala težnje, ki jih zastopajo mariborski zavodi. Oslabila bi centralno pozicijo ljubljanske Univerze in dejansko zavrla proces povezovanja stališč in prizadevanj ZŠ v Ljubljani in ljubljanske Univerze, če bi ta proces bil deloven, na podlagi že sprejetega programa, ali z drugimi besedami, če bi se nadaljevala politika ustvarjanja slovenske Univerze. Materialna izhodišča (ne samih šol, ampak družbeno), ki je v osnovi vsekakor odločujoča, so v primeru Maribora navezana na drug prostor in na drugo ravno organiziranja kot ta, ki so vzeta za izhodišče projektu slovenske Univerze. Projekta se delno organsko izključujeta in v isti meri se izključuje

buč politika, ki jo ta dva projekta narekuje. ZSS bi lahko v objektivnih pogojih in z objektivnimi izhodišči postala kolicija, temelječa na statusu, in s tem osla bila ostrino, ki jo študentska politika kaže navzven. V našem sistemu moramo seveda formalno odvreči tezo o osebnih ciljih, ki bi tako združenje narekovali, čeprav se ta teza zaradi nedomišljenosti projekta na prvi pogled vsiljuje.

Če se nadalje kritično naslonimo na obstoječi predlog koncepta reorganizacije ZŠ, lahko ugotovimo, da na ravni šole ne predstavlja nič novega razen formalne povezave političnega in samoupravnega dela. Poenostavljeno je shema takega študentja bi na šoli v istem kalupu reševali probleme učnih načrtov, materialne probleme, vprašanja posameznih profesorjev ter vprašanja odnosa šole do njene skupnosti (Univerze, ZVZ in družbe, ki se danes pojavljajo posamično. S tem bi vidik organizacije zožili, ker bi ga močno približali vidiku šole same. Vemo, da šole izhajajo danes pri svojem delu skoraj izključno iz predpostavk, temelječih na njih samih kot tečaju ravnanja. Če bi se ta shema striktno izvajala, bi to spet pomenilo razkol interesov in prepad med posamezno »šolsko« organizacijo ZŠ in recimo univerzitetno organizacijo, ki bi tako zopet delovala v praznem prostoru.

Ker aktivnega pristajanja na neki koncept ne moremo avtomatično imputirati, je seveda vse to razmišljanje večinoma mehanistično. Sestavljalci koncepta sicer mislijo drugače (cit.: pri sestavljanju osnutka izhajamo s stališča, da bo zanimanje študentov na višjih in visokih šolah in v družbi dovolj veliko, torej lahko računamo na študentsko aktivnost. Predlog 1/II). V situaciji velikega notranjega prestrukturiranja, ki ga doživlja študentska populacija pri nas v 60 letih, pomeni vsaka trdna organizacijska shema hazard za tega, ki se postavlja za vodjo strukture. Študentje se vedno bolj opredeljujejo ob delovnih programih, za ali proti njim. Po mojem so to pozitivne tendence, ker predstavlja privrženost realnosti in realnim pozicijam. Hkrati je to tudi signal za politične sfere, ki morajo, če hočejo obdržati svoje pozicije (če jim do tega kaj je) braniti le-te z reformami. Vendar je do danes vsaki reformi, ki ni bila vsebinska, trda predla. Povezavo se da z reorganizacijo sheme in formalnih odnosov (kar ni bila nikoli bistvena značilnost študentske organizacije) doseči v mestnem prometu, v politični organizaciji pa gotovo ne. Če se je študent prisiljen organizirati, se bo navezal na neko organizacijo in njen delovni koncept. Organizacija, ki ponuja študentu formalni koncept, pomeni krizo Univerze ne glede na to, da vključuje tudi krizo samo sebe kot dela te Univerze. Zato po mojem mnenju danes ne potrebujemo organizacijskega koncepta (kar pričujoči koncept je), ampak delovni koncept in program, ki bo temeljil na že proklamiranih, vendar še nadalje domišljenih izhodiščih. Menim, da je bila to letošnja naloga ZŠ ljubljanske Univerze, te naloge pa zveza ni izpolnila.

Andrej Klemenčič

OBVESTILO

Mednarodni odbor pri UO ZSJ v Ljubljani, ki ima stike z 21 univerzitetnimi študentskimi zvezami iz 14 evropskih držav, išče SODELAVCE za prihodnje delovno leto.

Študentje delajo v Mednarodnem odboru v različnih interesnih skupinah:

- a) turistične izmenjave
- b) mednarodne izmenjave (seminarji, srečanja)
- c) zasledovanje mednarodne politike (študentske in splošne)
- d) mednarodni študentski seminar Ljubljana 1969

Od sodelavcev pričakujemo angažirano delo v omenjenih skupinah, znanje tujih jezikov, poznavanje problemov študentov, Univerze in družbe.

Od dela v Mednarodnem odboru lahko sodelavci pričakujejo razširitev obzora o mednarodnem študentskem dogajanju, izpopolnjevanje v tujih jezikih, pridobivanje izkušenj v organiziranju ter prijateljske stike s tujimi študenti.

Prijavite se osebno ali pismeno v sobi Mednarodnega odbora, Trg revolucije 1/II, soba 84, torek in petek od 12. do 13. ure.

Mednarodni odbor

STANOVALCI ŠTUDENSKIH DOMOV!

V torek, 19. novembra 1968 ob 20. uri, bo v jedilnici Študentskega naselja skupščina z dnevnim redom:

1. Poročilo o delu sindikata in FORUMA
2. Program dela
3. Volitve
4. Razno

Problemi za razpravo: samouprava v študentskih domovih (statut zavoda, disciplina), organizacija študijskih dejavnosti, popravo blokov in menze.

Ne reformiranje, temveč revolucioniranje

Vprašanje je, ali je res naključje, da je prvi dokument odbora ZSJ (ki je oficijalni predstavnik študentov) v novem študijskem letu predlog koncepta Zveze študentov. Kaj implicira termin predlog koncepta? Nič drugega kot zahtevo po novi, od sedanje različni ZS kot organizaciji, pogojeni z določeno organizacijsko strukturo.

Do zahteve po takšni reorganizaciji je prišlo potem, ko so junijski dogodki na univerzi zalotili celotno ZS, nepripravljeno in se je izkazalo, da je kot organizacija nezadostna, neučinkovita in nesposobna slediti, kaj šele obvladovati problematiko, ki se je naenkrat nakopičila pred njo. Dolgoletna pasivnost študentov, njihova politična nepismenost, nepovezanost in neposlušnost za organizirano, homogeno in permanentno akcijo je nujno pustila sledove tudi na samem predstavniku študentov, ki je ZS. Tukaj nikakor ne gre

in ne more iti za vprašanje sposobnosti ali nesposobnosti študentskega vodstva (ki so ga junijski dogodki zatekli pri izpolnjevanju funkcij, za katere je bilo izvoljeno), temveč izključno za organizacijo kot celoto, ki s svojimi dotedanjimi organizacijskimi formami ni bila zmožna absorbirati in obvladati položaja, ki je nastal mimo nje in indirektno celo proti njej. Tako se je organizacija v starem pomenu v bistvu dokončno sesula že nekaj dni pred zborovanjem v študentskem naselju, samo zborovanje pa je to samo še potrdilo. Dilema je bila torej jasna: potrebna je nova organizacija, ki pa seveda ne more nastati kar čez noč. Tako je študentsko vodstvo prišlo do sklepa: predno lahko v novem študijskem letu sploh začnemo delati, potrebujemo novo organizacijo: sploh pa nam je bilo na zborovanju v študentskem naselju naloženo, naj pripravimo koncept nove organizacije in ga

damo v razpravo. Tako so tudi storili, in pred nami stoji dokument, ki ustreza tej zahtevi. Toda — to je le videz.

Kaj pomeni reformiranje neke organizacije? To pomeni spreminjanje njene strukture, toda ne v kvalitativnem smislu (čeprav gre za dejansko težnjo po bistveni spremembi delovnih metod, marveč le v kvantitativnem smislu, kajti v bistvu vseno ne gre za nič drugega kakor za reformiranje določenih, že prej spostavljenih in priznanih institucij. Tukaj zdaj ni pomembno, ali gre dejansko za poenostavitev in skrajšanje njihovega števila ali za še večjo zapletenost in za ponovno potrditev in spostavitev na hierarhijski temelji razmerij znotraj organizacije ali pa za odpravo ali omejitve takšnih razmerij, zakaj skupni imenovalec slej ko prej še vedno ostane proklamiran samoupravljalni princip. Gre dejansko za dosti več, gre za bistveno prehitelo, ki je odločilnega pomena za usodo organizacije, ki se je znašla v pogojih, ko jo je dejanska družbena dinamika prehitela in jo dešifrirala kot nezadostno. Reformiranje organizacijske sheme ZS v konsekvenci pomeni ostajanje na predjunjskem nivoju tisti hip, ko se odpovemo revolucionarnemu prevrednotenju organizacijskih oblik naše organizacije, to se pravi prevrednotenju na način, ki edini omogoča takšne metode dela, kakršne zahteva vsebinsko prevrednoten koncept študentov, temelječ na zahtevi po radikalni kritiki obstoječega. Edino na ta način bo mogoče dokončno odpraviti stare reformistične in sindikalistične metode in pristopanje k problematiki, ki zadeva študente, metode, ki jih je kot edine omogočala takšne metode dela, kakršne zahteva vsebinsko prevrednoten koncept študentov, temelječ na zahtevi po radikalni kritiki obstoječega. Edino na ta način bo mogoče dokončno odpraviti stare reformistične in sindikalistične metode in pristopanje k problematiki, ki zadeva študente, metode, ki jih je kot edine omogočala dosedanja okostenela in trhla organizacija. Organizacija, t.j. njena shema, mora biti odraz njene vsebine, kajti le tako bo dovolj elastična, da bo omogočala takšne metode delovanja, ki bodo v danem trenutku najustreznejše.

Tako se še vedno postavlja vprašanje kako je mogoče po vseh dosedanjih izkušnjah še naprej vztrajati v zahtevi po tradicionalni organizacijski strukturi ZS, kar predlog koncepta kljub nenehnemu zagotavljanju, da to ni vendarle je! Vodstvo se je kot prve naloge v novem študijskem letu lotilo reševanja izrazito formalnega vprašanja na račun za študentsko gibanje odločilnega in bistvenega, to je na račun zahteve po radikalni spremembi vsebinskega akcijskega projekta ZS — ali z drugimi besedami, študentskega političnega programa. Opraviči imamo namreč z dvema pojavoma, ki se izključujeta. Na eni strani je to dolgoletna politična nezrelost, nezainteresiranost in »nepismenost«

velike večine študentov, kar se je izkazalo kot poglavitna nemožnost za učinkovitejšo delo takšne ZS, kot je bila (tega dejstva ne spreminja niti priznanje delu in naporom majhne skupine entuziastov, ki so skoraj popolnoma anonimno ves čas navznoter reprezentirali študentsko populacijo navzven), na drugi strani pa spontano akcijo študentov v juniju, ki je kljub organizaciji šla v svojem navdihu mimo nje in jo je organizacija ves čas lovila za rep. Študentska akcija v juniju je bila izrazito politično dejanje; zahteve, ki so jih postavili študentje, so bile politične zahteve, in metoda, ki so jo pri tem uporabili, je bila metoda političnega boja. Celotna akcija je bila reakcija na določen širok in dolgoročen družbeno-politični kontekst naše celote, ne samo slovenske, temveč celotne jugoslovanske družbe. To lahko pomeni le eno: študentska organizacija mora biti edino politična organizacija, kot takšna pa mora imeti svoj politični program, ki bo odraz dejanskih interesov čimvečjega števila študentov in bo na ta način posameznika konstituiral in zavezoval kot samostojen politični subjekt, ki se bori za uresničenje programa skupaj z ostalimi, prav tako samostojnimi subjekti. Šele kot samostojen, osveščen in življenjsko zainteresiran politični subjekt se bo študent priključil in vključil v gibanje, ki mu ponuja uresničitev njegovega lastnega projekta, ki je hkrati skupen projekt. Ta princip obenem omogoča tudi diferenciacijo in polarizacijo znotraj same študentske in univerzitetne strukture in kot selektivni princip daje dejansko silko politične osveščenosti kot pogoja zavestne politične akcije.

Ali je torej organizacija s svojo institucionalno — hierarhično strukturo res tista, ki konstituirala in spodbuja določeno gibanje in akcijo, ali pa je to kaj drugega in dalje, ali naj bo princip združevanja formalno spostavljena organizacija ali vsebinsko-programski politični projekt kot izhodišče politične akcije? Odgovor je jasn. Edina možnost za vzpostavitev dinamične, kritične in enotne študentske fronte je samo v jasnem in nedvoumnem akcijskem programu, ki bo — kolikor bo dejansko odraz in izraz študentskih potreb, teženj in zahtev, se pravi, kolikor bo dovolj radikalen — slej ko prej študente nujno aktiviral in jih prisilil v iskanje novih in specifičnega načina študentskega življenja primerih organizacijskih form, ki pa jih je nemogoče vnaprej predvideti, kaj šele predpisovati.

Sašo Srot

V petek, 8. nov. 1969, okoli enajste ure dopoldne, se pravi kakšnih dvanajst ur po izidu »Izjave nekaterih kulturnih delavcev« v DELU, je na uredništvu zazvonil telefon in oglasil se je močan moški glas, ki ni povedal čigav je. Slušalko je dvignila uslužbenka Tribune, ki opravlja administrativne in tajniške posle. V času petih do sedmih minut je telefon zazvonil trikrat. Pogledajmo, o čem je tekel pogovor.

1. poziv: (moški glas) —A je tam štab bande?—

Tajnica odloži slušalko, ker neznanec ne pove kdo je in kaj želi.

2. poziv: —Mi daste urednika od lump-bande!—

Tajnica: —Prosim, povejte dostojno, koga želite. Sicer pa ni še nikogar tukaj.

Glas: —A tudi tistega ne, ki nosi krvave pinte?—

Tajnica: —Naučite se olike!

Odloži slušalko.

3. poziv: —Če ne boš tiho, te bom pofukal ...

Tajnica prekine zvezo, tako, da ne vemo, kakšen je bil konec te lepe recitacije.

VABILO

K SODELOVANJU

Ze dolgo smo študentje ugotavljali, da pri UO ZSJ ni skupine študentov, ki bi se ukvarjala s širšimi družbenimi problemi.

Kako potrebno bi bilo to delo, so pokazali junijski dogodki. Prišli smo do spoznanja, da smo študentje premalo povezani s samoupravnimi mehanizmi, da se premalo širše družbeno angažiramo.

Z namenom, da bi pomagali obstoječe stanje spremeniti, smo študentje ustanovili ODBOR ZA SKUP. ŠCINSKO DEJAVNOST UO ZSJ (OSD).

Naloge odbora so naslednje:

1. Spremljati delo republiške skupščine in sodelovati v njej pri vprašanjih, ki so za študente zanimiva.

2. Biti iniciator reševanja širših družbenih vprašanj pri UO ZSJ.

3. Sodelovati z družbeno političnimi organizacijami pri reševanju tovrstnih vprašanj (ZMS, ZK, SZDLJ itd.).

4. Spremljati delo študentov poslancev v skupščinskih organih in jim pri njihovem delu pomagati.

Oblike dela:

1. Nastopati v republiških skupščinskih organih.

2. Pogovori s poslanci republiške in zvezne skupščine.

3. Prirejanje raznih diskusnih večerov za študente naše univerze.

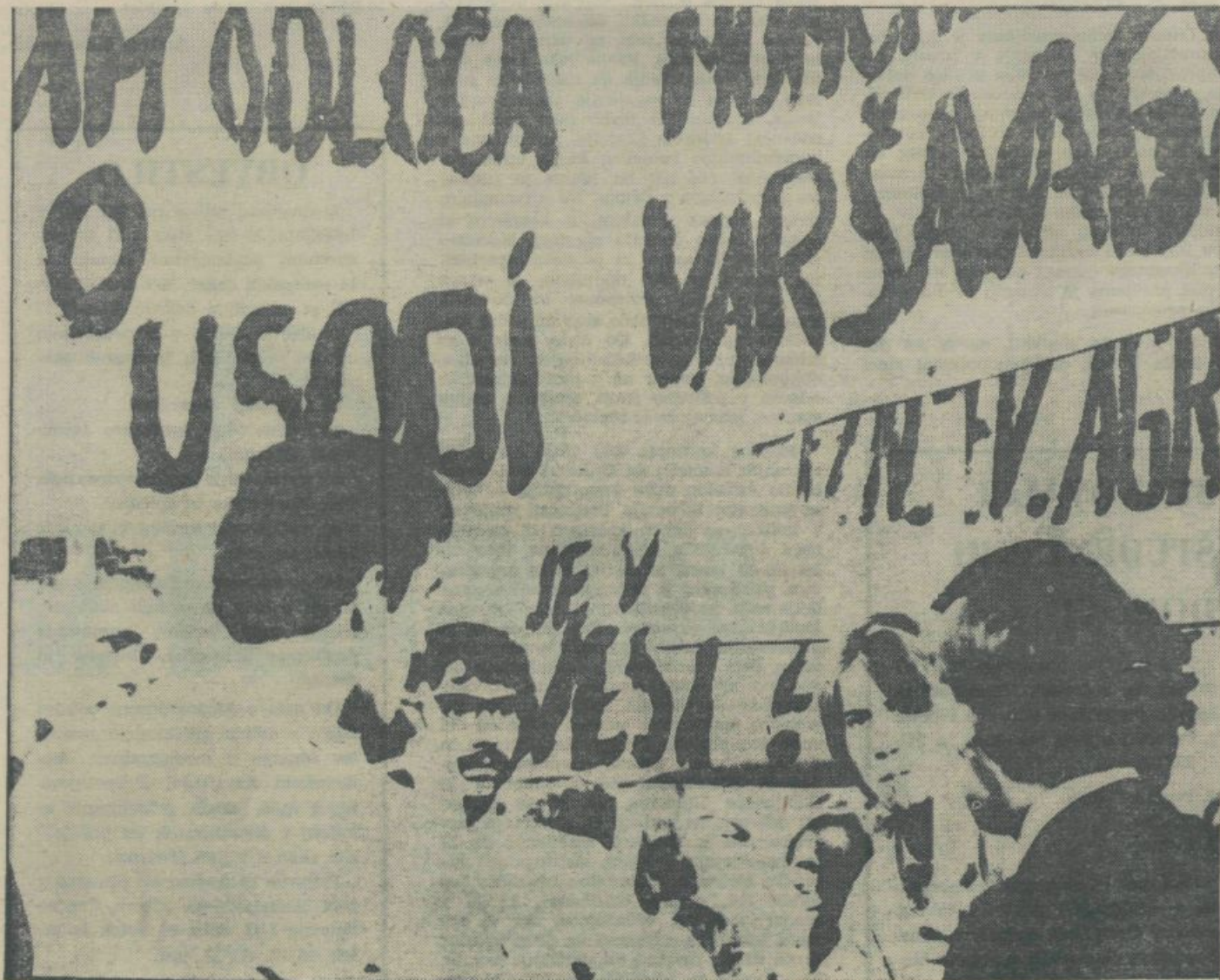
4. Obveščanje širše javnosti o naših stališčih preko sredstev obveščanja.

5. Študijsko in permanentno spremljati naše družbeno dogajanje.

Da pa bo odbor uspešno deloval je nujno potrebno, da sodeluje v njem čim več študentov, ki jih zanima tovrstno delo.

Zato naprošamo vse študente, ki bi želeli delati v tem odboru, naj se zglase v ponedeljkih od 20.—21. ure v prostorih UO ZSJ, Trg revolucije št. 1/II.

UO ZSJ

DOLGOTRAJNI SPOPAD

Španski študentje se že trideset let borijo za svobodo. Prav v zadnjem času pa so vesti o njihovem boju prišle na prve strani časnikov, kjer so ga imenovali »komunistična zarota«. Toda — kaj se zares dogaja v Španiji?

Pred ustanovitvijo republike 1. 1931 v Španiji ni bilo legalne študentske zveze. Kljub temu pa so med diktaturo Prima de Riverie levičarski študentje sami organizirali »Federación Universitaria Escolar« — ilegalno zvezo, ki jo je policija nenehno preganjala. Za časa republike so zvezo dovolili in v naslednjih petih letih je to bila edina demokratična študentska zveza, ki jo je španska vlada uradno priznala.

Po končani državljanski vojni se je začelo obdobje vojaškega režima. Francova vlada je ustanovila novo študentsko obdobje vojaškega režima. Francova vlada je ustanovila novo študentsko zvezo, ki je temeljila na obveznem članstvu. To je bil »Sindicato Estudiantie Universitario« (SEU). Ta zveza ni bila samo nedemokratična, kajti njene predstavnike je imenovala vlada, vodje so morali biti člani falange (španska fašistična stranka) S.E.U. in zato ni organizacija niti poskušala reševati študentske probleme ali pa vsaj opozarjati nanje.

Študenti niso demonstrirali vse do 1956. leta, ko je demonstracije organizirala študentska leвица in ko so se demonstranti spopadli s »Frente de Juventudes« (nekaka mladinska policija sp. fašistične stranke). Vmešala se je tudi vojska in po demonstracijah so sledile vladne represalije. Odstavili so rektorja madridske univerze Dr. Laina Entrologa, mnogo študentov so zaprli in opozicija je bila spet potisnjena

v ilegalo. Izbruhnila je spet leta 1961 in 1962, ko so študenti demonstrirali proti S. E. U. in zahtevali avtonomno študentsko zvezo.

Sedanji val protestov se je začel 25. februarja 1965, ko je 5000 madridskih študentov skupaj s profesorji Aranqwernom Diazom, Calvo, Galvanom in Vercherjem prozajtrjalo proti SEU, zahtevalo svobodo in nato so se v mirni povorki napotili proti rektorjevi pisarni. Vendar se je vmešala policija in usmerila med študente vodne curke. V brutalnem napadu policistov je bilo ranjenih več kot sto študentov. Naslednji dan so izbruhnile demonstracije in stavke po vsej Španiji. Vlada je najprej kaznovala profesorje, ki so bili solidarni s študenti. Trem so prepovedali predavati za vse življenje, dva pa sta bila suspendirana za dve leti.

8. aprila 1965 je Francova vlada sporočila, da bodo ustanovili nov SEU, z nekoliko drugačno organizacijo. Predstavniki SEU bi naj bili voljeni, 5. junija pa so umaknili večino obiljub in SEU. je ostala pod kontrolo talange in ministra za izobraževanje. Za predstavnika v vodstvu SEU tudi niso mogli voliti nobenega študenta, ki je sodeloval v nemirih. Ta »novi« program je bil tako konservativen, da so se proti njemu izrekli celo nekateri izmed starih vodij SEU. Demonstracije pa so se nadaljevale.

Leta 1966 se je začel čas nacionalne demokratične študentske zvez (»Sindicato Democrático de Estudiantes de España« — SDEE). Ustanovna skupščina je bila v kapucinskem samostanu Sarri. Prisotnih je bilo 500 članov Demokratičnega študentskega sindikata (SDE) barcelonske univer-

ze, predstavniki drugih španskih univerzitetnih središč, okoli 80 profesorjev in drugih intelektualcev, opazovalci Mednarodne študentske konference (ISC) in ameriške Nacionalne študentske zveze (NUS). Kmalu po začetku srečanja je kakih 200 policistov obkloplilo samostan in skozi obroč so lahko hodili le menihi. Študentom, zaprtim v samostanu, je po dveh dneh zmanjkalo hrane, vendar je policija zavrnila njihovo zahtevo, da bi preskrbeli novo. Po dveh dneh stradanja je policija vdrla v samostan, zadržala in zasiljevala ujete študente in prav tako druge, ki so bili z njimi. Ta poseg policije, ki je v popolnem nasprotju s konkordatom med Vatikanom in francovo vlado, se je zgodil brez posega cerkvenih oblasti. Kljub temu pa je dejanje v popolnem nasprotju s posebnim položajem cerkve, ki ga zagotavlja konkordat.

Po incidentu so se začele stavke in nemiri v Madridu, Barceloni, Pamploni in Bilbau. Številni znani intelektualci so bili kaznovani z denarnimi kaznimi, ki so znašale tudi 36.000,00 Ndin. Taki dogodki so seveda pritegnili pozornost svetovne javnosti. Španska policija pa je še zmeraj obvladovala položaj in 6. maja je zajela več kot petnajst voditeljev barcelonske SDE.

V tem času pa se je španska vlada odločila, da je »treba storiti nekaj«, kar bi utišalo aktivnost študentov. Ustanovili so novo študentsko zvezo, ki so jo imenovali Asociación Profesional de Estudiantes. Toda APE je bila prav tako nedemokratična in nereprezentativna, kot je bila SEU, in tako ni mogla ustreči študentskim zahtevam. V oktobru je hotela izvesti referendum, toda njenih glasnikov ni maral nihče poslušati in zveza je ostala slej ko prej neplodna.

Leta 1967 se je pričelo zelo razburljivo. 30. januarja se je 400 madridskih študentov spopadlo s policijo in več kot 100 demonstrantov so med neredi zaprli. Toda med temi nemiri je policija storila veliko napako. Tri tuje novinarje, ki so mirni opazovali dogajanje, je z gumijevkami pretepilo 30 policistov. Običajno so taki dogodki v Španiji ostali skriti javnosti — tisk je cenzuriral, tuje dopisnice pa obtožujejo nekorektnega poročanja. Toda tokrat so ti trije tuji novinarji imeli prepričljive dokaze in španska vlada njihovih poročil ni mogla zanikati. Svet pa je dobil jasnejšo podobo o dogajanju v Španiji.

Zaradi nemirov v Madridu so zaprli univerzo, demonstracije in aretacije v Barceloni, Bilbau in Valenciji pa so se nadaljevale z nezmanjšano silovitostjo. Vse mu kaos navkljub je vse jasnejše, kakor da postajajo demonstracije koordinirane. Pred letom 1965 je imel protest študentov predvsem socialno obeležje. Vprašanje svobode je prihajalo v ospredje spontano in neorganizirano in je bilo izraz osebnih hotenj posameznikov. Toda po letu 1965 so ta hotenja vodile študentske politične skupine, med katerimi sta bili najmočnejši socialistična FUDE in krščansko-demokratska UED. Ta razdeljenost bi lahko bila pogubna (razdrobljenost je v španski levice že dolgotrajna). Zaradi obsežno zasnovane SDEE pa so španski študentje začeli kazati na skupne probleme in ne na tiste, glede katerih so si nasprotovali.

Prav na dan nemirov v Madridu (30. januarja 1967) je SDE organiziral zbor koordinacijskega odbora (RCP), ki so se ga udeležili predstavniki trinajstih španskih univerz (v Španiji je vsega 16 univerzitetnih središč). Ta enotnost je bila tako uspešna, da je morala policija izpustiti 50 študentov, ki so jih zaprli ob prvem srečanju koordinacijskega odbora. Takoj, ko so jih zaprli, so študenti vseh univerz pričeli stavkati in zahtevati, da policija izpusti zaprte voditelje. Aprila 1967 so ustanovili področne koordinacijske odbore (SDE) v Barceloni, Bilbau, San Sebastianu in Pamploni. 26. aprila pa so ustanovili Sindicato Democrático de Estudiantes de la Universidad de Madrid (S.D.E.U. M.), in istega dne je skupaj s svojimi pomočniki odstopil predsednik provladne APE. Doslej še niso izbrali novega vodstva te organizacije. Vse leto so se nadaljevali nemiri, stavke, aretacije in v oktobru se je izpolnila dolgotrajna želja pristašev SDEUM — začeli so v vrsti madridskih demonstracij sodelovati z Delavskim odborom.

Študentske demonstracije in nemiri so se nadaljevali tudi v letošnjem letu in njihova ostrina se je celo povečala. Trdijo, da se je od 100.000 španskih študentov 70 odst. že priključilo SDEE, ostalih 30 odstotkov pa se želi vključiti. Ne glede na to, če so te ocene popolnoma natančne ali ne, SDEE zagotovo predstavlja večino španskih študentov. To je tudi razlog, da so to zvezo uradno priznale mnoge mednarodne študentske organizacije, tudi ISC, Mednarodna zveza študentov (IUS) in britanska Nacionalna zveza študentov.

Vse močnejše je slišati glas španskih študentov — tako v njihovi domovini kot tudi po svetu. In videti je, da bodo kmalu dosegli tisto, za kar se borijo že 30 let.

»Student«, London
Prevedel L. S.

D. GRUBIŠA

GVERILA IN

REVOLUCIJA

GVERILA SE NI PRAVA REVOLUCIJA. KO POZABLJAJO NA SVOJO ČLOVEŠKO NARAVO, POZABLJAJO TUDI NA CILJE REVOLUCIJE.

Ali je gverila revolucija? Ali je revolucija lahko umetnost? Če ne more biti, zakaj potem revolucionarje imenujejo »umetniki gverile«? Seveda, vsi revolucionarji niso tako imenovani: samo eden od njih je, samo Ernesto Che Guevara. Njegov lik vse bolj postaja simbol revolucije, kajti samo omenjanje tega imena pomeni opredelitev za določen politični program. Ali je zares tako?

Gverila je etapa revolucije. Je prvi korak revolucije in še zmeraj nedonošenček. Danes je pojem »revolucionarna gverila« povezan z določenim geografskim pojmom, s pojmom »zeleni kontinent« — z Latinsko Ameriko. Tam gverila ni le oborožena vstaja, tam je gverila dejstvo — resničnost, ki jo je treba sprejeti — in obenem nada, up v boljšo prihodnost. Toda — gverila ni samo politični in socialni boj, boj za spremembo sedanjosti: v latinskoameriških državah, kjer samovolja vojaških junt, združena s pohlepom cerkvenih latifundistov, izkorišča nepismenost indijanskih campesinosov, tam je gverila tudi način življenja, način mišljenja.

Cinična dekadentna buržoazna Evropa zasmehuje hrabre gverilce; potrebno si je samo pustiti brado, vzeti puško in oditi v hribe. Seveda, najprej je treba biti študent. Ker, kaže, delajo revolucije po njihovem mnenju samo študentje.

Razumeti gverilo pomeni razumeti duh »tierra caliente« — romantično zmes močnih čustev, eksplozije besa in ponižanja zaradi krivic. To pomeni skušati razumeti tiste, ki so razumeli svoj svet in svoj gnus nadomestili s herojskim naporom oborožene revolucije.

V takšnih trenutkih pomeni gverila boj s Kiklopi neenak boj, obsojen na propad. Peščica hrabrih, nadvse pogumnih, želi spremeniti tok zgodovine. Toda gverila postane revolucija komaj takrat, ko ni le začetek boja, ampak šele takrat, ko nastane in se razvija kakor logična posledica akcije, ki pretresa temelje sedanje družbene ureditve. Torej gverila, ki nastane pod vodstvom enega ali več entuziastov, še ni prava revolucija. Prava revolucija se na začetku pravzaprav pojavlja kot gverila ali kot organizirana gverila, ki se bliskovito širi, ki žanje zmago za zmago. Romantiki gverile, vizionarji, mistiki in virtuozji so vnaprej obsojeni na propad: študentje in intelektualci so zavest družbe, toda njihova hotenja niso vedno tudi hotenja ljudstva.

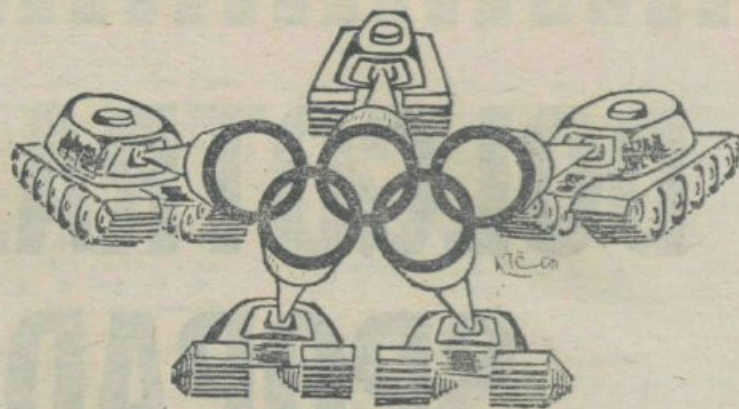
Gverilci v Boliviji so ostali osamljeni — rudarji in kmetje niso mogli sprejeti od sebe tako različnih ljudi. Kljub temu pa umetniki revolucije neomajano korakajo po svoji poti. Zrtvujejo svoja življenja, prepričani v pravilnost svojih nazorov. Revolucija postaja njihova revolucija, gverila postaja njihova gverila, njihovo življenjsko delo. In kakor tuje grajamo in svoje hvalimo, tako boj za socialno osvoboditev tlačenih postane zanje osebni boj, njihova osebna dolžnost do zgodovine. Ko pozabljajo na svojo človeško naravo, pozabljajo tudi na cilje, ki si jih zastavlja vsaka revolucija. In tako propadejo njihovi naporji in oni ostanejo mit. Mit, ki živi še dolgo po njihovi smrti in se kaže kot svetla pika na temnem nebu težke sedanjosti zelnega kontinenta. Na zastavah študentskih gibanj po celi meščanski Evropi so napisana njihova imena kot zadolžitve in vera v lastno močnost delovanja. Toda potem, ko pridejo volitve, se glasuje zopet za stari red...

Prevedel Peter Kuhar

PROTI OLIMPIADI

OLIMPIJADA 1968.

Kritičar: Vaso KRCMAR

Vprašanje, ki je skrito v naslovu in ki praznopravno zahteva opredelitev, je ume- stno, še posebej pa takrat, kadar skušamo pogledati tudi preko samih olimpijskih dogodkov, s katerimi so tesno povezani tu- di študentski nemiri v Mehiki.

Grofa Coubertina je pri oživiljanju olim- piade vodila misel »šport združuje naro- de«. Ideja, prenesena še iz starih grških olimpijskih iger, je v dvajsetem stoletju dobila novo razsežnost. Prve moderne igre imenujemo sicer »romantične« in govori- mo o »športni romantiki iz časov prvih olimpijskih preizkušenj na prelomu sto- letja«. Pri tem gledamo nanje s stališča današnjih supermodernih športnih bojev, vendar pa pri tem pozabljamo, da ravno tako kot ob prvih igrah ni ideja miru in sožitja med narodi (oz. premirja v času iger) uresničena niti zdaj. Še več! Kdor bi kaj takega danes zahteval, bi veljal za nenavadnejšega od romantikov. Značil- nosti takratnih iger, kot so amaterizem, za- nesenost (važno je sodelovati) in športna improvizacija, danes zviška imenujemo »romantične« in se tu in tam le še spoti- kamo ob amaterizem, vse ostalo je stara šara. Vendar pa ti pojmi kažejo, da je takrat v določenem smislu postal po- membni človek ter njegov odnos do sa- mega sebe in narave. V športu je lahko našel zadovoljitev in se svobodno pomeril z vrstniki na elementarnejši način — s primerjanjem svojih fizičnih moči z dru- gim tekmeč. Šport je bil po drugi stra- ni lahko tudi beg pred vse bolj določujo- čim življenjem, ki ga je narekoval kapita- lizem na prehodu stoletij. In če je bil sprva množični šport rekreacija in veselje, pa je kasneje zapadel vplivom in elemen- tom družbene miselnosti nastajajočega ka- pitalizma dvajsetega stoletja (sovobodni po- nudi, konkurenca in zakoniti trg). Z vse večjim podrejanjem le-tem se je pri- čel proces odtujevanja športa od ljudi sa- mih. Vzporedno sta se razvijali dve obli- ki: rekreacija in množični športi ter vr- hunski dosežki. Značilnost prve je v raz- širjanju med ljudmi. Ob povečani bla- ginji, druga pa je pogojena z vedno več- jimi dosežki tehnologije in znanosti.

Obe obliki sta v medsebojnem odno- su; v vrste vrhunskih športnikov vstopa podmladek na osnovi svobodne konkuren- ce, dosežki in izpopolnitve v vrhovih pa delujejo vzvratno (reklama in moralni sti- mulansi), na širjenje tega športa med ljud- mi. Toda pri tem postaja šport »stvar«, neodvisna od človeka samega, doživljanje človeka izven sebe, ne pa »potrditev člo- veka kot rosička lastnih moči in boga- stva« (E. Fromm). Človek se sicer sreču- je z lastnimi silami, ki pa so opredmete- ne zunaj njega. Sposobnosti posameznika so skozi konkuriranje na trgu (znan je termin »izbirna, pregledna tekmovalja«) postale »bлага«, vrednoteno z abstraktno ceno uspehov in denarja ter z določeno perspektivo kot investicijo. Športnik ne razvija več teh lastnosti zaradi potrjeva- nja sebe kot človeka, temveč zaradi bolj- šega »plasmaja«. Uvrstitve v eliti pa ne do- voljuje kakršnegakoli početja; »športni- kus« narekuje zahteve trga in ga tako ome- juje, določa. Ni dovolj le trening, potre- ben je načrtno postavljen trening na os- novnih dogajanj psihologije, biologije, medi- cine in tehnike. Pojmi amaterizma, zane- senosti in športne improvizacije ne more- jo več veljati, kajti športnik gara, študira, njegova zmožnost oz. uspešnost pa se meri v kolajnah — abstraktnem merilu njegovih kvalit. Nič več ni prepuščeno naključju, človek »športnika« naj bi bil le še stroj, ki funkcionira po formuli »hitreje, više, moč- nejše«. Amaterizem kot oblika aktivnosti športnika v smislu dopolnjevanja sebe ni več mogoč.

Če olimpiado pogledamo s te strani, te- daj ta prireditve ni merjenje fizičnih spo- sobnosti človeka, temveč je v svoji prav- tako odtujeni obliki super predstava člo- vechkih zmogljivosti, na kateri nastopajo- či pokažejo vse tisto, kar so managerji cela leta z znanstvenim pristopom vlagali vanje in za kar so tempirani. Geslo »po- membno je sodelovanje, ne rezultat« že davno nima več vsebine. Pojem rezultata, ki pomeni uvrstitvev oz. ovrednotenje, ab- straktno ceno. Cilj nastopa postanejo me- dalje, ne pa dopolnjevanje človekovega bi- stva, s čimer je zavržena zadnja sled hu-

manizma na tej ravni športa. Udeležba je čisto prestižnega značaja, saj so je delež- ni le izbranci; ne samo tisti, ki bi bili morda po svojih sposobnostih res tudi naj- boljši, temveč predvsem tisti, ki so se za- radi različnih možnosti lahko »plasilali«. Da nekdo lahko postane res »dober šport- nika«, ne zadostujejo le njegove prirodne sposobnosti, temveč tudi okoliščine, v kateri živi: biti mora dovolj izpostavljen, dobiti mora pravega trenerja, biti v klu- bu, ki mu omogoča številne nastope, ime- ti dovolj dobre materialne pogoje, da se lahko scela preda »športu« (če seveda ne računa, da bo z njim lahko zaslužil kot čisti profesionalci) itd. S stališča presti- ža lahko pojasnimo tudi udeležbo šport- nikov iz manj razvitih dežel, ki marsikdaj dosega za olimpiado podpopravne re- zultate; ali takšna dežela pošlje svoje predstavnike zaradi kakih posebnih ugod- nosti (bližina prireditve in s tem poveza- ni nizki stroški nastopanja, tekmovalne okoliščine ali zaradi ideoloških in držav- niških interesov, ki pa botrujejo nasto- pom tako velikim kot malim.) Nastop predstavnikov torej ni več njihova zaseb- na stvar, ni športno srečanje, temveč po- stane tekmovalci »predmet«, ki mora slu- žiti višjim interesom in torej na potek dogodkov kot osebnost ne sme imeti vpli- va. Ze sama simbolična udeležba ima za- to tudi drugačno obeležje od tistega, ki naj bi ga pomenilo prej omenjeno geslo. Hkrati nastopanje na olimpiadi daje na- stopajočim določeno ceno.

Značilen primer, kako do kraja je »amaterski« šport danes izpopolnjen, ka- že razlika med rezultati tako imenovanih amaterjev in profesionalcev (npr. na odpr- tih teniških prvenstvih, številni olimpij- ski rezultati so hkrati tudi svetovni re- kordi).

Trdimo lahko, da sta šport (predvsem vrhunski) ter olimpiada kot arena vrhun- skih športnikov odtujena od svojega bi- stva, to je človeka oz. človeka-športnika.

II.

Olimpiado kot prireditev svetovnega zna- čaja, kot svetovni »superspektakel«, sprem- lja še druga značilnost: malikova- nje. Najboljši primer za to so svečanosti ob začetku in zaključku olimpiade. Mno- žični mitingi, posvečeni olimpiadi, sla- vnostni prihod nastopajočih na olimpijski stadion, govorance, ceremonial izobešanja in predaje olimpijske zastave, zakletev in, kot krona vsega, ritual s prižiganjem ognja, do brezhibnosti povzdignjene kre- tnje in potek ceremonij; vse to kaže na ritual, obred, ki le pomeni, da je človek povzdignil nad sebe svoje človeške sposobnosti (kvalitete, jih postavil na ol- tar Olimpiade in se poklonil novemu ma- liku. Toda svojih življenjskih moči, pov- zdignjenih v iracionalni idol, ne »doživlja« kot rezultat svojega produktivnega napora, temveč kot »nekaj«, kot »stvar«, ločeno od njega, ki je zdaj nad tistim (tu- di proti tistemu), kar on obožuje« (E. Fromm). Kako visoko človek povzdiguje ta ritual in kako mu je podvržen, kaže na- kupovanje vstopnic za tisti svečani prire- ditev. Gledalec zamenja svoj neposreden odnos do nastopajočih za abstraktno obo- ževanje in je pripravljen plačati za vstop- nice vsakršno ceno.

Značilna je tudi zahteva, naj bo olim- piada ločena od politike, naj bo nad vse- mi trenutnimi svetovnimi problemi. Zeli- mo ji dati simbol povezovanja med nara- di, pa se le slepimo pred stvarnostjo. Vse to kaže na odtujenost človekovih kvalit. od njega samega in na njegovo podvrže- nost idolu. Toda zakaj bi se človek klan- njal svoji projekciji, zakaj bi pričakoval od idola, da bo uresničil, vrnil človeku ti- sto, kar je že po naravi njegovega? Olim- piade ne bodo preprečile Vietnama, Bia- fre, Čekoslovaške — prepreči jih lahko le človek sam!

III.

Pričela se je olimpiada in ne manjka podatkov o njej. Manj jih govori o Me- hiki, o deželi, ki je olimpiado pripravila. Toda olimpiada in dežela sta nujno v me- sebojni povezavi, ne samo zato, ker si Me- hika kot gostiteljica postavlja ugled, tem- več zato, ker je za takšno prireditev po-

trebna fantastična vsota denarja, to pa se- veda da (predvsem) tisti, ki prireditve or- ganizira. In že smio pri problemu, ki je za- radi svoje kontradiktornosti ena osnovnih značilnosti te olimpiade: olimpiada naj bi bila v pravem olimpijskem duhu nad vse- mi dosedanjimi — dežela pa je po svojem gospodarskem položaju in zmožnostih uvr- ščena med dežele v razvoju. Jasno je torej, kakšen je ta »rastoči ugled« in na račun čigavih žuljev gre, ni pa razumljivo, da »oči celega sveta, ki so sedaj uprte v Me- hiko,« tega ne spregledajo; kako je mo- goče, da označujejo to dejstvo kot »novo kvaliteto v zgodovini olimpijskih iger? Ali zato, ker je to prvič v zgodovini olim- piad? Res je nova oblika, toda nova obli- ka kapitalistične eksploatacije lastnega na- roda pod krinko humanosti!

Olimpiada je predvsem donosno pod- jetje prestižnega značaja za najrazličnej- še družbe, ki geslo »više, močnejše, hitreje« predvsem uspešno izkoristijo za svoj žep. Dežela, ki kaže na zunaj rastoči gospodar- ski razvoj brez pretresajočih ekonomskih kriz in politično stabilnost, ne more že 40 let izvesti agrarne reforme. Vlada države, katere »stabilnost je kupljena za ceno no- tranje svobode« (Mladina, 14. ok.) odloč- no zavrača poskuse demokratizacije in po-pira razvoj, ki bo »upošteval predvsem in- terese velikih industrijskih združenj, po- sredno ali neposredno povezanih z intere- si tujega kapitala« (Komentar M. Suštar- ja v Delu, 27. sept.). Ob vsem tem ima olimpiada že dovolj določen pomen, da- leč od romantičnih napletanj »viteških bo-jev športnikov vsega sveta«. Mehško ljud- stvo je na drugi strani olimpijskega sta- diona, med njim in olimpijskim vrvenjem pa so vojaki z naperjenimi puškami in tanki, pripravljeni braniti tisto, »kar so Mehikanci žrtvovali za olimpijske igre« (De- lo, 14. okt.). Pred kom in za koga vojaki branijo »žrtve«? In kdo je resnična žrtev?

IV.

Val študentskih nemirov po svetu (še posebno pa študentska revolucija v Mexi- cu) dajejo letošnji olimpiadi še posebno obeležje. Protesti proti avtoritarizmu in to- gosti političnih struktur, nesposobnosti vlade, ki ne more rešiti eksistenčnih pro- blemov prebivalstva in študentov, odpor proti reformi študija ter brutalnost polici- je in vojske, vse to je julijske nemire študentov privedlo do avgustovske stu- dentske revolucije, ki je neposredno ogro- žala tudi izvedbo olimpiade. Studentom ni do tega, da bi pred svetom manifestirali »tradicionalni mehiški mir in gostoljub- nost«, temveč zahtevajo »socialno enakost«, nočejo manifestirati »učinkovitosti« siste- ma, ki naj bi si mogel privoščiti organi- zacijo in izvedbo olimpiade, temveč ho- čejo pokazati na čigavih hrbtih stojijo olimpijske igre, hočejo »javno razpravo o vseh zadevah, ozdravljenje družbenega in političnega življenja«, ne pa »igra«. Vladi je predvsem do tega, da bi olimpijske igre potekale mirno, brez »političanskih namer in zborovanja, ter v imenu reda in mi- ru uporabljajo vojsko in policijo, okupira z njuno pomočjo univerzitetne zgradbe, za-pira politične nasprotnike, prepoveduje de- monstracije in vohuni med študenti... Študentskim zahtevam nasproti (program 6 točk) postavlja krvave represalije in ta- ko dokazuje, da vlada dežele, ki daje kot prva v latinski Ameriki streho olimpijske- mu ognju, ni le »gostoljubna, ampak tudi tradicionalno učinkovita«.

Olimpiada je postala kamen spotike stu- dentov že v prvih julijskih nemirih. Stu- dentje — vsaj bolj osveščeni del — so kmalu globlje spoznali značaj olimpiade in spregledali, kaj ta prireditev dejansko pomeni za mehiški narod — za mehiške- ga campenilosa. Dilema »olimpiada da ali ne« je še pred meseci pritegnila v študent- sko gibanje znaten del študentstva in tako na neki način krepila celotno gibanje, ki — na to kaže že ta dilema sama — ni- kakor ni ostalo pri protestih zoper po- licijsko surovost in zoper zasedbo univer- ze. Z blizajočim se pričetkom olimpiade se je tudi ta dilema še zaostrovala. Vendar pa v septembrskih nemirih na študente ni imela več vpliva v smislu enotnosti opre- deljevanja, temveč je povzročila še tudi di- ferenciacijo in kasneje celo razkol med

samimi študentskimi vrstami. Zaradi mi- ta olimpijskih iger, naporov in zlasti »olimpijskih stroškov«, ki so bili vanje vloženi, ter predvsem političnega pomena in vpliva, ki ga olimpiada ima, so pre- vladale zmernejše težnje znatnejšega de- la študentov. Za »premirje« so se zavze- mali po prvih krvavih represijah pred- vsem iz ogorčenja nad ravnanjem policije, vojske in vlade (olimpiada pa je bila za- nje vendarle dogodek leta, ki ga niso ho- teli zamuditi). Narodni stavkovni odbor študentov (10 članov) je kot dejanski po- litični predstavnik študentstva zato pri- stal na vladne zahteve po »miru in redu« ter se odrekel nemiru med olimpijski- mi igrami. V času premirja naj bi vlada vodila razgovore z odborom, čeprav, po njenih besedah, ne o bistvenih social- nih zahtevah študentov.

Tretjega oktobra, tako rekoč tik pred pričetkom olimpijskih iger in na obeh pri- hajajočih športnikov in novinarjev, je pri- šlo do krvavih bojev v Mexicu. Narodni stavkovni odbor, ki je nekaj dni pred tem ponujal vladi premirje, je bil ob teh do- godkih dokaj zadržan. Sele dva dni kasne- je — ko je tudi parlament podprl vlado — je odbor izdal uradno sporočilo, v kate- rem je napovedal, da se bo boj za držav- lanske svobode odločno nadaljeval. Od- bor je očitno ubral taktiko političnega pri- tiska in manevriranja ter ni bil več spo- soben dosledne radikalne politike.

Na Trgu treh kultur se je zbralo 10.000 študentov, ki so zahtevali umik policije z Narodnega politeističnega inštituta. Pri- šlo pa je do pravega pokola (glej 2. št. Tri- bune). Kot povzročitelj je vlada obtoži- la »pripadnike najrazličnejših skrajno le- vičarskih gibanj«, govorila je o plačanih agitatorjih in provokatorjih in subverzi- ranih elementih itd. Ne glede na to, da so bili demonstranti iz vseh radikalnej- ših študentskih skupin, pa teza o »zunanjih zarotah« ne kaže na nič drugega, kot na nesposobnost vlade, da bi v tem trenutku reševala kaj drugega kot olim- piado (za katere nemoten potek je priprav- ljena celo ubijati!) in zato poskuša sedaj po obrabljenem receptu opravičiti svoje tiranstvo. Celo nasprotno; ker je Mehika eno redkih kubanskih oken v svet, mora- jo vse prokubanske skupine to uposte- vati in zato prav gotovo v svojem anga- žiranju ne morejo iti poljubno daleč.

Mehško študentsko gibanje ni mog- lo prerasti v revolucijo do takšne mere, da bi morale biti olimpijske igre odpo- vedane. »Učinkovitost« gostitelj je bila dovolj velika jamstvo, da se je »klub starcev«, kot imenuje revija Spiegel med- narodni olimpijski komite, odločil ostati v Mexicu. Predsednik tega komiteja, Avery Brundage je celo izjavil, »da ni absolut- no nobene povezave med študentskimi ne- miri in olimpijskimi igrami. Ta, lepo re- jeni, poslovno uspešni gospod, ki že več olimpiad suvereno (senilno) vlada nad svetovnimi športnimi igrami in je iz njih napravil predvsem donosno svetovno pod- jetje, pač vidi v 153 milijonih US dolar-jev, kolikor jih je mehiška vlada vlo- žila v olimpiado, najboljšo, najlepšo olim- piado doslej, študentje pa so zanj očit- no nezadovoljni, ki jih je treba trdo prijeti, ker nagaajo naporom vlade.

V.

»Šport je zmagal nad politiko,« so pi- sali časniki, ko je otvoritvena slavnost minila brez izredov. Za vse tiste, ki so sostvovali otvoritvenemu ritualu, ni prav nič važno (ali pa so si od vsega tega obe- tali celo dobičke) to, da naj bi te olim- pijske igre bile »vladajočim kronanje me- hiškega prestiža kot primera politične in gospodarske stabilnosti v latinski Ame- riki« (Spiegel), da leži ta »zmaga« športa nad politiko na množici mrtvih, ki se z »igrami« niso strinjali, da so olimpijski golobi miru poleteli proti nebu ob pod- pori armade, da agresorji s svojo prisot- nostjo tudi tu ponižujejo svoje žrtve, prav nič jim ni mar, da pošiljajo mlade »av- tomate« v areno kjer naj dokazujejo in se bore za takšno ali drugačno superio- rnost, kjer naj opravičijo in povrnejo in- vesticije, ki so jih davkoplačevalci dali za svojo zabavo, kjer »športnika« ne sme iz-

Sredstva javnega obveščanja kot samostojen soustvarjalec samoupravnega socializma

V Tribuni št. 2 z dne 28. okt. 1968 je bil na 5. strani objavljen akcijski načrt organizacije ZK na univerzi. Pod točko VI. v tem dokumentu je govora o študentskem listu Tribuna in odnosu organizacije ZK na univerzi do nje. Ker je bilo uredništvo mnenja, da pomeni stališče ZK na univerzi (politična organizacija, institucija) do Tribune (sredstvo javnega obveščanja) neko novo, doslej v našem političnem in kulturnem prostoru na ta način še ne izraženo kvaliteto in ocenilo to stališče kot fenomen, ki prerašča relacijo, v kateri je bil vzpostavljen, je imelo za potrebno o tem soodnosu spregovoriti na širši bazi, ki naj bi vključevala celotno problematiko slovenske publicistične dejavnosti. Zato smo se obrnili na trinajst slovenskih javnih in kulturnih delavcev s prošnjo, naj povedo svoje mnenje in stališče o problematiki, ki zadeva omenjen odnos. Dobili smo štiri odgovore, ki jih v celoti objavljamo. Obenem želimo, da bi s tem javna diskusija o tem, za današnji čas nedvomno pomembnem vprašanju ne prenehala, zato vabimo k sodelovanju v javni razpravi vse, ki menijo, da predmet zasluži našo pozornost.

FRANCE VREG

Visoka šola za sociologijo, politične vede in novinarstvo
Kritična tribuna samoupravne javnosti

Menim, da je skrajni čas za temeljito preučitev in ponovno definiranje odnosa politično telo — množični medij, saj imamo prav na tem področju opraviti z izrazitimi dogmami birokratsko-etatsističnega »socializma«, z omejevanjem svobodnega duha, z indoktrinacijo, duhovno in politično cenzuro — kar se je v grobi in primitivni obliki pokazalo zlasti na Češkoslovaškem.

Lahko bi rekli, da je problem svobode tiska tudi problem renesanse socializma. Ali je sploh možen socializem, ki krni nove človekove svobode? Ali je mogoče svobodo tiska definirati z dogmatiskimi stalinističnim stereotipom o agitatorski in organizacijski funkciji tiska, ki je mistifikacija Leninovih tez o funkciji »Iskrea«? Ali naj socializem — prav tako kot meščanska družba — rojeva hierarhično informacijo, ki je adekvatna hierarhični strukturi politično-etatsističnih formacij, ki tako uveljavlja politični in idejni monopol višjih struktur? Ali ni naloga samoupravne družbe v tem, da pogumno uveljavi enakopraven dialog kot sredstvo dogovarjanja, razpravljanja, spopadanja mnenj, da bi tako dosegli najbolj demokratične in razumne samoupravne odločitve?

Če želimo doseči tako samoupravno komuniciranje, seveda takoj nastane vprašanje: Kdo more izpovedovati resnico o tej družbi? Ali lahko to funkcijo opravljajo novinarski birokrati — uradniki, ki pišejo po direktivah birokratsko-oligarhičnih vrhov, ali pa to zmorejo le resnične publicistične osebnosti, ki odgovorno in moralno, kritično in nekarieristično izpovedujejo težnje, interese, mnenja in sočbe javnosti? Z drugimi besedami to pomeni: Ali naj socializem poraja uradni tisk oziroma, kot pravi Marx, »licemerski in breznačajski tisk, ki ima »zvezan jezik«, in ki »po pasje maha z repoma«, ali pa si mora ustvariti (kot imeniten pogoj, kritičen, svoboden, razmišljujoč in moralen tisk, ki bo brezobzirna izpoved samoupravne družbe?

raziti svojega prepričanja in ne sme biti človek; če imenujemo ta zlagani cirkus in dobičkanosno podjetje »srečanje mladih celega sveta«, pa so to le mladi po letih in mrtvi po svoji človeški prizadetosti. Vse to ni šport in olimpijske igre niso športne igre!

VI.

Z vstajo mehiških študentov bi fenomen dvajsetega stoletja lahko padel. Le študentje kot nova kvaliteta družbe — tisti, ki se v svojih zahtevah vprašajo k bistvu človekove eksistence in ki se po klasičnem pojmovanju proletariata enačijo z njim — bi bili namreč zmožni, da bi ta tabu razbili. To bi ne bila le odločitev ali premostitev olimpijade, pač pa resnična zmaga borbe za nove družbene odnose. Olimpijada lakote bi padla pod olimpiado študentskega internacionalizma.

Olimpiada še vedno ostaja. Ni verjetno, da bi jo sedaj, ko je bila v svojem polnem teku, kdo še resno ogrožal. Mehi-

Množični mediji so sestavni del politične moči oziroma, kot ugotavljamo danes, njen bistveni in odločujoči del. Politični proces se danes vse bolj odvija s pomočjo množičnih medijev: vlade, stranke, interesne skupine; organizacije vlagajo veliko sredstev v intenziviranje politične indoktrinacije s pomočjo množičnih medijev. Komunikacijski monopol dveh velikih sil ogroža sleherni avtentični glas, in svetovno javno mnenje se duši v propagandnem trušču institucionaliziranih »trobil«. Telekracija — televizijski sistem vladanja množicam vse bolj prevladuje, in če ne bo ustanovljena mednarodna agencija za telekomunikacijske satelite pod nadzorstvom Združenih narodov, bo sta svetovna javnost in ljudski duh izročena na milost in nemilost monopolnim TV sistemom nekaj velikih sil.

Zato se zdi še pomembnejše, da bi socializem rehabilitiral svobodo peresa, ta »paladij ljudskih pravic«. Avtentični socializem si ne želi nesrečnice o sebi in drugih, prav zaradi svoje avtentičnosti, zaradi prave zavesti o sebi mu je potrebna resnica. Ne more sprejeti prakso uveljavljanja državnih, političnih in drugih skrivnosti, ki niso nič drugega kot sistem ohranjanja pozicij birokratsko-oligarhičnih vrhov. Ne more sprejeti cenzure, tanke in omejene suverenosti, ki jih pod plaščem demokratičnosti ali socializma ponujata dve veliki sili. Ali je javnost delovanja vseh organov ali pa je ni, ali je svoboda tiska ali pa je ni, — ni je mogoče dajati po četrtinah ali osminah, kot ironično ugotavlja Marx.

V socialistični doktrini so prevladovali nedotakljivi stereotipi, da je tisk vzgojno in propagandno orodje partije in množičnih organizacij na poti družbe v socializem. Pri nas smo proti temu načelu postavili funkcijo kritike, ki naj prek tiska razkriva birokratske težnje in uveljavlja samopravo. Vendar, načelo ni imelo odločilne politične moči — tudi kadar so ga napredne publicistične sile uveljavljale. Vzrok je med drugim tudi to, da nismo dovolj jasno določili odnos ustanovitelj — množični medij. Množični medij je zato v praksi še vedno ostal instrument vodstev in forumov države in organizacij, ne pa glas javnosti, članstva, »podanikov«, gibanja, subjektov političnega procesa v njegovi bazi.

ški študentje tega ne morejo napraviti, internacionalistična misel med študenti pa še vse premalo razvita in po večini ne sega preko ozkih lastnih interesov in problemov, da bi sedaj, ko je tako rekoč že prepozna, lahko odločilno vplivala na dogajanja. Demonstracije študentov po svetu (Zah. Nemčija, Italija, Francija) v podporo mehiškim kolegom so vse premalo za razbitje »malika stoletja«. Lahko pa v tem vidimo nauk in zameetek nečesa, kar bi lahko privedlo do bojkota prihodnjih olimpijskih iger ali celo ukinitve v današnjim smislu. To, kar že danes lahko napravimo, je, da proučimo letošnji primer in pričnemo s široko mednarodno akcijo na eni (tu se ponuja tako želeni dialog z new left gibanji) ter temeljito aktivnostjo doma na drugi strani. Šport ne more biti surovo preizkušanje fizične zmožnosti, temveč bi moral biti produktivno, humanistično dopolnjevanje človeka.

REVOLUCION SI — OLIMPIADA NO!

Pavel Kristan

Izdajateljski sveti naj bi »ukinili« monopol množičnih medijev in spostavili vpliv javnosti. Toda »javnost« so bili v glavnem funkcionarji političnih teles. Nasprotno pa je novinarski kolektiv (in je še) predstavljal le direktor ali odgovorni urednik. Tudi osnutek novega zakona o informiranju temelji na predpostavki, da ustanovitelja ni moč povsem »razbremeniti« odgovornosti in da mu je potrebno priznati pravico ne samo določati koncept in politiko »svojega« časnika (ki ga kot forum subvencionira) marveč tudi pravico imenovati (poleg izdajateljskega sveta) še vodilne organe in glavne urednike časnikov. Pojavljajo se pripombe, ali je v duhu samoupravljanja, da novinarskemu kolektivu ne priznaš pravice do sorazmerno avtonomne izvolitve vodilnih organov redakcije. In dalje: kako uveljaviti samoupravne pravice stalnih sodelavcev, ki so dejansko trdno povezani z redakcijo. Kako uveljaviti pravice bralcev, ki so kot občinstvo pogojeno in neporušljivo povezani z medijem. In slednjič, kako zagotoviti resničen vpliv širše javnosti ali članstva organizacije, vpliv, ki se ne bi kazal le prek funkcionarskih »predstavnikov«.

Izhodišče je lahko le v doslednem uveljavljanju načela samoupravnega komuniciranja, ki naj temelji na demokratičnem dialogu med enakopravnimi subjekti. V tem družbenem odnosu se nam kaže samoupravna javnost kot svobodna, razumna in kritična sila, tisk in druga sredstva obveščanja pa kot instrument te javnosti. Funkcija javnosti in tiska je nadzor nad samoupravno družbo, kritika njene dejavnosti, funkcija uveljavljanja pluralizma mnenj in kreativnega sodelovanja pri procesu sprejemanja samoupravnih odločitev. V takem odnosu je vloga tiska jasno določena: svobodni tisk je instrument kritične, presojajoče in moralne javnosti, in le tak lahko izraža avtentično javno mnenje, zrcali »veliki javni duh, ljudski zdravni razum, ki zrača zahohe birokratske državne pisarne« (Marx), le tak lahko postane posrednik uveljavljanja samoupravne volje ljudstva.

NIKO GRAFENAUER

publicist in urednik revije
Problemi
Politika in komunikacije

Komunikacijska sredstva so v slehernem socialnem prostoru tesno povezana z vsebino družbenih odnosov, zato se s spreminjanjem teh odnosov spreminja tudi njihova vloga in pomen. Ni dvoma, da so v zadnjem času nastali v naši družbi nekateri odločilni premiki v smeri njene funkcionalizacije in relaksacije nekaterih eksistencialnih postavk, s katerimi se je utemeljevala doslej. Stare in preizkušene vrednote so se na lepem pojavile v popolnoma novi luči. To povzroča neverjetno zanimive reakcije pri tistih družbenih skupinah, ki po vsej sili vztrajajo na pozicijah totalitarističnega pojmovanega humanističnega projekta in niso sposobne niti pripravljene adekvatno evidentirati procese, ki potekajo v realnosti in ki jih ni mogoče verficirati s pomočjo vnaprej izdelanega vrednostnega modela. To se je najjasneje pokazalo zlasti ob kulturniški in ne nazadnje ob skupščinski intervenciji zoper Katalog, kjer smo bili priče nadvse kategorične politične opredelilne dejanja, ki ga prestavlja Katalog, ne da bi ta opredelitev skušala upoštevati strokovni nivo razpravljanja. Priče smo bili torej posegu, ki skuša sankcionirati to dejanje, ne da bi pri tem upošteval njegove realne socialne razsežnosti, ki jih danes šele s pomočjo Kataloga, kakršenkoli že je, verficiramo, in ne da bi se potrudili domneti, da nam šele takšna verifikacija omogoča spoznati tudi eksistencialne vzroke, ki so narekovali to dejanje. To pa z drugimi besedami pomeni, da takšni sodbi ni dosti do tega, da bi s pomočjo kar najširših komunikacij in skustev skušala spoznati socialni prostor, v katerem nastopa in v imenu katerega nastopa. Ni namreč dovolj, če kateri pojav obsodimo, treba je tudi spoznati razloge zanj. Če namreč vidimo samo učinek, ne pa tudi celotnega procesa, ki ta učinek povzroča, potem že apriori pristajamo na možnost ekskomunikacije, saj ga tako rekoč izločamo iz družbe, v kateri se je ta proces sprožil. Ta primer sem navedel zategadelj, ker dokazuje, da je obseg naših komunikacij še zmeraj precej omejen, zaradi česar tudi prihaja do konfliktov, v katerih se izraža težnja po onemogočanju tiste evidence sveta, ki v danem socialnem okolju učinkuje kot neustrezna ali problematična. S tem pa smo seveda že na izrazito političnem področju, kjer se neka socialna odločujoča grupacija izreka zoper drugo socialno grupacijo v imenu določenih norm in pravil, ki so prav z nastopom inkriminirane evidence vprašljive. Politični totalitarizem prve in vitalizem druge se med seboj blokirata in s tem onemogočata tisti ustvarjalni pluralizem, v katerem nemoteno prihajajo do izraza najrazličnejše skušnje in spoznanja.

Prav to pa je situacija, ki je v gospodarstvu že zdavnaj presežena, saj se tu

politična akcija skuša čim bolj funkcionalizirati, tako da realnih gospodarskih procesov, ki potekajo v skladu z zakonitostmi tržišča, ne onemogoča, marveč dopušča, da svojo socialno potrditve doživljajo v neprestanem gibanju in spreminjanju. Ta politika ni več apriorni nosilec, marveč rezultat ekonomske logike in odločitev, ki vse bolj postajajo domena posameznih gospodarskih strok in strokovnih institucij. Politika se tu izraža predvsem kot manipulacija.

Kje so vzroki za to dvojnost politične prakse?

Funkcionalistična radikalizacija gospodarstva je nedvomno v tesni zvezi z našimi prizadevanji, da bi se vključili v evropski gospodarski prostor, kjer je funkcionalizem osnova vsega gospodarskega gibanja. To pa pomeni, da je evropeizacija naših proizvodnih odnosov dosti intenzivnejša in doslednejša kot pa evropeizacija naših kulturnih in družbeno-političnih struktur, ki nemara prav zato, ker se gospodarski procesi odvijajo mimo voluntaristično in eshatološko zasnovanih humanističnih konceptov in celo pretijo, da jih s tehnokratsko reprodukcijo ekonomske logike ogrozijo, krčevito vztrajajo pri tistih shemah in modelih, s katerimi bi se bilo na videz mogoče najbolje zavarovati pred takšnimi grožnjami. Najprimernejše področje tega socialnega vizionarstva je seveda kultura, ki je tako glede na strukturo svojih institucij kakor glede na način svojega učinkovanja v družbi še izrazito metafizično postulirana. Zato je tu politika tudi bolj neodvisna kot v gospodarstvu, saj si še zmerom lahko lasti nad njo ideološke ingerence. Tako sta kultura in umetnost pogosto izpostavljeni nestrokovnim posegom, saj je znana parola, da mora biti kultura dostopna vsem in last vseh. To v resnici tudi je, kar se najbolje kaže v samem sistemu njenega financiranja. Hkrati pa je kultura najmočnejše zatočišče vrednostnih kategorij in na njih utemeljenih spoznavnih možnosti.

Tu pa smo se približali vprašanju, ki neposredno zadeva tako kulturni institucije kakor tudi naše družbene organizacije in organe. Gre namreč za vprašanje učinkovanja teh organizacij na področju kulture, kamor spadajo tudi tako imenovana sredstva množičnega obveščanja. Prostor, v katerem ta sredstva in te organizacije nastopajo, samo v grobih obrisih že opisali. Implicitno smo tudi že izrekli trditve, da so tako kulturne institucije kakor družbene organizacije utemeljene in opredeljene z določenimi humanističnimi normami in načeli, ki pa v tehnokratskem svetu vse bolj izgubljajo veljavo. Zato postaja čedalje izrazitejša potreba, da se tudi kulturne institucije in družbene organizacije prilagodijo novim pogojem in skušajo čim intenzivneje in učinkoviteje sodelovati v celotnem družbenem dogajanju. Ta intenziteta pa je dosegljiva samo z upoštevanjem vitalitete socialnih oziroma strokovnih skupin. Ni namreč več mogoče vztrajati pri totalitarističnih konceptih hiliastičnega vizionarstva, marveč je treba pristajati na diferenciacijo socialnega prostora, hkrati pa jo na ustrezen način upoštevati v svoji praksi. Le tako je mogoče zagotoviti tisti ustvarjalni pluralizem, ki iz različnih zornih kotov osvetljuje, dimenzionira in razvija našo družbo. Naloga politike pa je, da najrazličnejša izkustva, ki se pojavljajo, povzema in jih pragmatizira.

Vsi ti procesi so do neke mere že opazni tudi v Zvezi komunistov, dokaj jasno pa se izražajo tudi v naši izvršilni politični praksi, ki je danes nedvomno dosegla že dokaj visoko stopnjo komunikabilnosti. Vendar pa sta tako Zveza komunistov kot izvršilna politika v marsičem še močno opredeljeni po tistih strukturah, pri katerih pluralistična vitalistična koncepcija družbe še ne najde ustreznega odziva in zato včasih bolj včasih manj učinkovito zavira njeno ustvarjalno funkcionalizacijo. Vztrajanje pri apriornih ideoloških teoremih, ki priznavajo eno samo zgodovinsko skustvo in eno samo podobo sveta, ne upoštevajo pa realnih procesov v stvarnosti, je tu še razmeroma močno. Zato je tudi možnost intervencije v imenu tega edino zveličavnega skustva potencialno še zmerom prisotna.

Takšna intervencija pa v hipu, ko ne nastopa na nivoju strokovnosti, dobi in mora dobiti izrazito politično barvo, saj ne pomeni več konfrontacije različnih stališč na enaki ali vsaj enakovredni ravni, kjer se realna moč in eksistencialna vsebina enega in drugega stališča izkaže v vzajemnem osvetljevanju ne samo stališč, marveč tudi sveta kot celote, pač pa dobi značaj politično prestižne borbe, v kateri ena ali druga stran mora izgubiti bitko.

Pomen in vloga našega tiska, posebno še študentskega, se torej v luči vseh navedenih dejstev kaže predvsem v tem, da skuša kar se le da obširno evidentirati in čim učinkoviteje reproducirati pluralistično strukturo našega družbenega dogajanja. Le v neposrednem soočenju različnih zgodovinskih eksperimentov, različnih izhodišč in različnih obravnavanja posameznih pojavov bo prišla do izraza tudi celovitost našega družbenega življenja. Gre namreč za integriteto posameznih zgodovinskih skustev, za zagotovitev možnosti, da se izrazijo, ne pa za to, da jih v imenu ene same in edino zveličavne ideologije posta-

vimo pod kap. To pa pomeni, da skušamo vselej in povsod fenomenološko eksplahirati razliko med njimi, saj nam prav ugotavljanje te razlike omogoča, da spozna tudi možnost za ustvarjalno družbeno delovanje. Brž ko pristanemo na to, je seveda bolj ali manj nemogoče politično diskvalificirati stvari in pojave, ki nas obkrožajo, saj bi s takšnim poskusom najprej diskvalificirali sami sebe. Dejstvo, da se je to v zadnjih razpravah o Katalogu že dovolj jasno pokazalo, nedvomno priča o tem, da ti procesi v našem družbenem in političnem življenju že potekajo. Prav zato bi se odnos med Zvezo komunistov in Tribuno moral razvijati tako, da bi skušal upoštevati vse tiste specifične pravne bodisi v individualnem bodisi v skupnem doživljanju sveta, ki razodevajo potrebo po svoji eksplikaciji. Čim širši bo ta doživljajski diapazon in čim večja bo njegova intenziteta, toliko pomembnejša bo funkcija časopisa, saj se bo z njegovo pomočjo sproti socialno verificirala že omenjena razlika med raznovrstnimi zgodovinskimi izkustvi. To pa ima nedvomno neprecenljiv pomen tudi za politiko in še posebej za politično organizacijo, kakršna je Zveza komunistov, ki glede na svoj družbeni status mora spoznavati in upoštevati naravo in vsebino teh izkustev, če neče retardirati v svojih kreativnih političnih prizadevanjih.

HERMAN VOGEL

Sesto poglavje oktobrskega akcijskega načrta organizacije ZK na univerzi (objavljeno v letošnji 2. številki Tribune), ki govori o razmerju Zveza komunistov (institucija) — Tribuna (glasilo slovenskih študentov in, kot lahko razumem, predvsem tistih, »ki so se opredelili za biti komunist), me ne zanima zavoljo tega ozkega razmerja samega, marveč zavoljo novih možnosti slovenske kulturne in politične situacije nasploh. Kakor hitro namreč zapisano razmerje razširimo, prenesemo iz ozkega okvira univerze, postaja jasno, da so se pojavila znamenja pripravljenosti politične organizacije (institucije), da svojo vlogo spremenijo ali vsaj prilagodijo sodobnemu času: namesto »skrb-

niške roke«, namesto svetovalca, svarilca in korektorja v kulturnem prostoru se bo uveljavljala, tako kaže, kot enakovredni (ne cenzorski) komunikacijski dejavnik, dopuščala bo »samostojno vlogo Tribune« (in seveda kulture nasploh), dopuščala in omogočala bo »politično diferenciacijo« (in seveda diferenciacijo politika — kultura).

Tako se torej pojavi za prihodnost zelo mikavno in obetavno vprašanje: ali je naša družba vendarle na poti v popolno avtonomnost dveh struktur — politične in kulturne—in ali bo to avtonomnost zmogla uresničiti. Očitno danes, ko se vprašanje zastavlja, take avtonomnosti še ni, in prav tako je očitno, da je ne bo mogoče doseči z akcijskim načrtom oziroma s pripravljenostjo na to diferenciacijo, marveč bo avtonomnost politike in kulture zrasla iz njih samih, se uresničila na podlagi različnih funkcij, »namenov« in komunikacijskih sredstev obeh struktur.

Bistvo avtonomnosti kulturne in politične strukture je v različno zarisanih mejah med njima, ko postaneta dva različna obraza realitete (prostora in časa), ko lahko strukturi medsebojno vplivata, ko pa ena nima pravice drugo diskvalificirati, ji odvzemati ali prepovedati vlogo sporočanja, sredstva in oblike tega sporočanja. V trenutku, ko med strukturama preneha vladati sovražna nastojenost, občutek ogroženosti ene ali druge, bodo odpadla vsa znamenja, ki govorijo, da danes o kakšni resnični avtonomnosti še zdaleč ne moremo govoriti: ta znamenja pa so medsebojno koketiranje, lažna pozicija mučenštva, obvezno podrejanje priznane kulture veljavni politiki, utemeljevanje, dokazovanje in upodabljanje te politike, če se hoče kultura izogniti ideološkim, administrativnim in materialnim škarnjam. To je nerazčiščeno razmerje, ki sili tako kulturo kot politiko, da stopata iz svojih struktur na neke drugotne (mejne), nerazčiščene pozicije.

Pustimo politiki, naj sama dokaže svojo zmožnost za avtonomen obstanek. Kakor tam se bodo morala tudi v kulturni strukturi prečistiti nekatera temeljna vprašanja: Ali je slovenska kultura že tako utemeljena v svoji zgodovini, da lahko jasno določi svojo avtonomno strukturo?

Ali z načelnim in praktičnim (ustvarjalnim) zanikanjem vsakršne kulturne tradicije, zgodovinske podlage, ta struktura ne sili sama sebe v politično vlogo, v diskriminacijsko obnašanje?

Ali se je odpovedala preveč angažirani vlogi tvorca narodne zavesti in s tem prenehala biti nevarna za politiko?

Ali ne živi vse preveč slovenske kulture prav od hotenjskih konfliktov s politiko in od postranskih namenov?

In nazadnje: ali premore slovenska kultura zadosti discipline, delavnosti (ustvarjalnosti), resnosti, da bo lahko najprej uresničila, potem pa živo razvijala svojo avtonomno strukturo?

Teoretično avtonomnosti politične in kulturne strukture seveda ne bo mogoče doseči. Toda politična (ideološka) pripravljenost na to, kakor jo napoveduje akcijski načrt, je kljub temu spodbudna.

RASTKO MOČNIK

publicist, urednik revije Problemi
O konceptu Tribune

Ko se je začela kulturna revolucija, so na Kitajskem poskrbeli, da je bilo na javnih krajih zadosti papirja, črnila in pisal — in je lahko vsakdo napisal plakat, če se je le podpisal.

Znanstvena in kulturna produkcija pri nas (kakor bržčas v vsem modernih družbah) ni tržna produkcija. Družba na to področje prek svojih institucij intervenira, da bi zagotovila boljše produkcijske razmere, kot pa ji omogoča tržna logika, ki producenta eksploatira in demoralizira. Strokovne službe, ki je njihova naloga, da čim ustrezneje urejajo okoliščine kulturne produkcije, družba prek državnih organov plačuje — po drugi strani pa

so te ustanove tudi odgovorne najrazličnejšim družbenim in državnim organom. Vse to je urejeno s formalnim sistemom predpisov, s sistemom političnih praktik in moralno-etičnih običajev.

Delo strokovnih služb (med njimi uredništve časopisov, listov, revij) je v strokovnem omogočanju kulturne produkcije, ki njenega obsega večinoma ne morejo nadzorovati: pritisk je ponavadi večji kot so možnosti institucij. Institucije potem na podlagi strokovnega preudarka izbirajo, objavljajo itd. produkte. Če naj te ustanova (uredništva itd.) res odgovorno in učinkovito opravljajo svoje delo, mora njihova presoja temeljiti na svobodnem preudarku strokovne misli, ki je zavezana edino le svojim inherentnim postulatam.

Ce hočemo, da bo družbeno dogajanje kar najučinkovitejše, racionalno in uspešno, moramo torej zagotoviti kulturnim institucijam popolno svobodo v okviru formalnih državnih predpisov; zato je treba tudi čim bolj izključiti delovanje navadno povampirjenih političnih in moralno-etičnih običajev.

V tej luči se mi zdi odločitev, da uredništvo Tribune na temelju vnaprej objavljenega in javno sprejete programa vztraja na maksimalni odprtosti in svobodi kulturne, politične itd. produkcije pomemben prispevek k funkcionalizaciji družbe. Mislim, da je vsako popuščanje, »dogovarjanje«, pogajanje itd. čisto odveč — Tribuna v veliki meri omogoča in socializira trenutno elito slovenske najmlajše intelektualne produkcije: konica produkcije pa se nima kaj pogovarjati s tistimi, ki lajajo nanjo.

Rasto Močnik

Pismo nekdanjim prijateljem

PISMO PREDSEDNIKA CENTRALNEGA KOMITEJA ZVEZE MLADINE ČEŠKOSLOVAŠKE DR. ZBINĚKA VOKRUGLICKEGA, OBJAVLJENO V »STUDENT MIRROR-JU«, ŠT. 345, 16. oktobra 1968

Kmalu po okupaciji ČSSR se je predsednik centralnega komiteja Zveze mladine (ČSM) in predsednik Mednarodne zveze študentov (IUS) dr. Zbiněk Vokruglicky pismeno obrnil na mladinske organizacije petih okupatorskih držav. Pismo je bilo v Pragi 26. avgusta tega leta izročeno predstavniku študentske zveze Nemškega tehničnega collegea (SVI), da bi bilo objavljeno.

Tekst pisma:

Praga, 24. avgusta 1968

Prvemu sekretarju komsomola Sovjetske zveze Čijašelnikovu centralnega komiteja Komunistične mladine Madžarske Majesu komsomola Bolgarije Panevu Svobodne nemške mladine Janu Vsepoljskega komiteja mladinskih organizacij Zabinskemu

V tem času, polnem dogodkov, se osebno obračam na vas, a preko vas vsem vašim organizacijam, da bi vam prenesel občutke vse češkoslovaške mladine, kakor tudi svoje lastne.

Zelo dobro veste, da nas je v preteklosti vezalo trdno osebno prijateljstvo. Sedaj to prijateljstvo preklicujem, ker je oskrnjeno z jasno in popolno agresijo na moj dom in mojo domovino, ki jo dobro poznate in ki ste jo resnično ljubili. Vaše ravnanje je hipokritsko in ni dostojno mladega človeka. Izdali ste vse, kar je svetega mlademu človeku. Izdali ste celotno mladinsko progresivno gibanje. Tako misli vsa češkoslovaška mladina. Pozivamo vas — če je ostalo

v vas vsaj še kanček časti — da storite vse, da bi prišlo do takojšnjega umika okupatorskih vojsk iz Češkoslovaške, ki so sestavljene v glavnem iz članov vaših organizacij. Lahko verjamete, da mladim vojakom okupatorskih vojsk ni lahko v Češkoslovaški. Začenjajo razumeti, da so prišli v deželo, v kateri niso dobrodošli in v kateri niso potrebni, da celotno prebivalstvo — ponavljam celotno prebivalstvo — želi socializem, toda ne z bajoneti, s tanki in topovskimi cevmi, uperjenimi v nas. Storite vse, kar morete, da bo prišlo do takojšnjega umika. To je edina pot, da rešimo tisto, kar se rešiti da. Tudi v tem primeru, da ne bo mogoče niti po dolgi dobi mladim ljudem Češkoslovaške pojasniti, da je možno prijateljstvo med mladimi ljudmi iz vaših dežel in mladimi prebivalci Čehoslovaške socialistične republike kljub mrtvim in ranjenim, ki so padli pod streli mladih Bolgarov, Poljakov, Madžarov, Vzhodnih Nemcev in mladih vojakov Sovjetske zveze. Vi, in samo vi, ste pred menoj odgovorni za vse to. To je vaša odgovornost in nihče vam je ne more odvzeti.

Ponosen sem na svoj narod in na češkoslovaško mladino, ki je tako neustrašno stopila pred okupacijske čete. Ponosen sem na svojo domovino, ki ni prodala svoje časti.

Mi smo država, ki je več kakor stokrat manjša od vseh vas. Toda v moralnem smislu smo mi stokrat, tisočkrat močnejši od vseh petih držav skupaj. In zato smo — četudi okupirani — zmagovalci mi. Zmagovalci nad vsemi vami.

To pot brez pozdrava.

Zbiněk Vokruglicky, predsednik centralnega komiteja Zveze mladine Češkoslovaške

Prev.: S. Š.

Državni sekretariat za narodno obrambo
—PERSONALNA UPRAVA—

OBJAVLJA RAZPIS

določenega števila štipendij v šolskem letu 1968/69 študentom navedenih fakultet:

—strojne (pripravno-proizvodni odsek, skupina za balistiko avio-tehničnega odseka, termo-tehnični oddelek in ladjedelniški oddelek),
—elektrotehnične (oddelek za telekomunikacije in elektroniko in oddelek za energetiko),
—tehnoške (smer organske kemije tehnološko-kemijskega odseka).

POGOJI RAZPISA

Konkurirajo lahko osebe moškega spola, redni študenti navedenih fakultet, ki ustrezajo naslednjim pogojem:

—da so državljani SFRJ,
—da so zdravstveno sposobni za aktivno službo v JLA, kar ugotavlja pooblaščen vojno-zdravstvena komisija,
—da niso starejši od 21 let oziroma starejši za toliko, kolikor let študija so končali,
—da imajo primerno vedenje,
—da niso sodno kaznovani ali da proti njim ni uveden kazenski postopek.

Prednost imajo študentje višjih letnikov.

Višina štipendije je od 250 do 310 dinarjev mesečno, odvisno od let študija, izplačevali pa jo bomo od prvega naslednjega mesca od dneva vložitve prošnje.

Poleg štipendije imajo študentje pravico do zdravstvenega zavarovanja v breme finančnega proračuna Državnega sekretariata za narodno obrambo, nadomestitev stroškov za šolski pribor v znesku 400 dinarjev in nadomestitev stroškov za odhod na strokovno prakso.

Osebe, ki bodo sprejete za štipendiste, morajo s štipenditorjem skleniti pogodbo, s katero se bodo obvezali, da bodo po diplomi stopili v redno službo JLA in ostali v njej dvakrat toliko let kot so bili štipendirani ali manj kot 10 let.

NACIN KONKURIRANJA

Prošnjo s kolekom za 0,50 dinarjev pošljite občinskemu organu za narodno obrambo (kjer dobite obrazec prošnje in potrebne informacije).

K prošnji priložite:

—potrjen prepis iz matične knjige rojstev,
—potrjen prepis spričevala zadnjega razreda in zaključnega izpita oziroma potrdilo o opravljenih izpitih, če gre za študenta, ki je že končal kakšen letnik,
—frekvencijsko potrdilo o vpisu na fakulteto v šolskem letu 1968/69.

Razpis traja do 15. decembra 1968.

O izbiri kandidatov bo odločala komisija. Kandidati bodo obveščeni o rešitvi prošnje do konca februarja 1969. leta.

PERSONALNA UPRAVA DSNO

Ce dejanske probleme, ki nastajajo zaradi osveščanja inteligence in njene usmerjenosti na radikalno spreminjanje družbe, ocenjujemo s stališča nekritične apologije ali z intuitivnim odporom do študentskih gibanj, in če potem s stališča »pozitivno-negativno« skušamo stvarno analizirati, tisto, kar imenujemo študentsko gibanje (ali gibanja) — takrat se pojavi veliko problemov, eden izmed njih pa je povsem neraziskan. — To je problem ideologije študentskega gibanja ali — bolje povedano — obstoj ideologije študentskega gibanja.

Ideologija študentskega gibanja je izpostavljena, kajti zadela je ob močan odpor tradicionalnih struktur na univerzi, eksponirala se je kot radikalna kritika družbe s ciljem uveljaviti demokratično, kritično univerzo. Vidi se, da so študentje zmožni kritizirati na ta način zato, ker niso integrirani v družbo in zastran tega niso na pozicijah fakultet, ampak so relativno ločena skupina, ki je sposobna objektivne in kritičneje analizirati sodobno (zlasti kapitalistično) družbo.

Ravno tako je treba povedati, da so študentje posebno v industrijsko razvitih državah (bodisi v kapitalističnih bodisi v socialističnih) kot bodoča inteligenca v takem položaju, ne bodo s prihodnjo prevlado znanosti postali dejanski vladajoči družbeni sloj. V posameznih državah so študentje že na tem položaju, in zato lahko razložimo pretežno konservativna stališča skandinavskih, angleških in škotskih študentov, pa tudi njihovih kolegov iz nekaterih socialističnih dežel, čeprav je mišljenje slednjih težko določiti ali razbrati (zaradi birokratizma komsomolskih organizacij, ki se kaže v naziranjih, da naj študentje skrbijo le za svoje »opravke«). Tudi med študenti iz teh držav nedvomno nastajajo premiki teženj na levo, toda ti procesi tečejo precej zlagoma in neenakomerno, v glavnem preko tankega sloja aktivnih študentov, ki so si ob stiku s politiko izoblikovali radikalnejša stališča. Po drugi strani pa v Franciji, Zahodni Nemčiji, Italiji in Belgiji študentje v veliki večini sprejemajo radikalne koncepte družbene preobrazbe kot usmeritev k socialistični revoluciji.

Opozicija izven parlamenta in metode njene akcije

Boj študentov proti institucijam in t. im. teorijo o neinstitucionalni akciji pogosto prikazujejo za osnovno značilnost evropskih študentskih gibanj. Potrebno je dodati, da je zelo redko najti idejo o odpravi institucij kot takih (izjemoma pri nekaterih anarhistih). Smisel te neinstitucionalne akcije je odprava sedanjih družbenih institucij v korist drugačne koncepcije, ki naj bi morala biti socialistična. To je videti na primer v notranji organizaciji zahodnonemške študentske unije, ki je zelo dobro in detajlno obdelana, da bi lahko bila čim učinkovitejša.

Pomembna značilnost študentskih gibanj je, da le-ta — v nasprotju z veliko večino zahodnoevropskih komunističnih in drugih delavskih partij — sprejemajo demonstracije kot metodo oz. sredstvo ter socialistično revolucijo za edini način preobrazbe družbenega sistema. Študentje poudarjajo, da je družba s svojim strukturalno funkcionalizirano, da lahko samo radikalno množično gibanje in radikalna destrukcija vseh sedanjih struktur dosežeta novo organizacijo družbe.

Tarča takšne kritike je največkrat parlament, torej institucija, ki je dejansko poosebljenje države; tam po volitvah sodelujejo ali pa se borijo za oblast vse stranke meščanske družbe. Komunistične partije, ki so sprejele parlamentarno pot v socializem, so se v resnici sprijaznile s sedanjo delitvijo na sfero politike in sfero ekonomije, potemtakem z delitvijo na javno in privatno sfero. Totalna revolucija, katere bistvo je združitev teh dveh sfer, mora iti mimo parlamentarnih borb za oblast in mora uveljaviti direktne demokratične odnose. Od tod tudi izvira močan premik k opoziciji izven parlamenta in popolno zanikanje tradicionalnih sredstev borbe za oblast in vpliv.

Pomemben aspekt boja teh gibanj je povezovanje z naprednimi silami v tretjem svetu in pojmovanje, da je nujno potrebno podpirati težnje tistih nerazvitih držav, ki bi hotele radikalno spremeniti svoj položaj ter postati enakopraven partner v mednarodnih odnosih. Poleg tega pa je pomembna tudi kritika imperialistične politike — ne samo nasproti nerazvitim deželam in ne le v primerih prave agresije, marveč tudi tedaj, ko gre za

VLADIMIR GLIGOROV

ŠTUDENTSKA GIBANJA V EVROPI

imperialistično propagando v razvitih državah in za kritiko položaja sredstev javnih komunikacij, predvsem za kritiko monopola konservativnega tiska.

Problem enotnosti

Problem notranje enotnosti je najpomembnejši problem, ki nastaja med študentskimi gibanji ter zadeva stabilnost in kontinuiteto kakor tudi možnosti študentske akcije nasploh.

Študentje (ter inteligenca nasploh) imajo možnost vreči z oblasti določen vladajoči sloj, ki svojo oblast gradi na tem, da ima v lasti proizvodna sredstva. Toda privilegiran položaj (zlasti tehniške) inteligence v zelo razvitih industrijskih državah bistveno omejuje možnost notranje koeksistence in revolucionarnosti tega sloja. Od tod izhajajo tudi težave pri formiranju enotne ideologije (analogne npr. ideologiji delavskega razreda), kajti posamezni sloji inteligence so na veliko ugodnejšem položaju kakor eksploatirani družbeni sloji.

Ideologija študentskega gibanja je bolj kompilacija različnih teorij in ideologij, pogosto tudi takšnih, ki so bodisi precej radikalne bodisi so kot ideologije oz. gibanja preživele že zdaj ali pa bodo »mrtve« v bližnji prihodnosti (trockizem, ideje Bakunina ipd.). Vse to bistveno omejuje učinkovitost študentskih gibanj, ki morajo zato trošiti veliko energije z notranjimi spori; in diskusijami o tem, kaj določeno študentsko gibanje hoče, enotnost pa graditi na tistem, česar noče.

Ta gibanja se pogosto imenujejo antiavtoritativna, zato ker nasploh zanikajo birokratizacijo političnih struktur in birokracijo kot sloj, ki ima odločilno oblast pri upravljanju z javnimi zadevami. Notranja omejitev te kritike je v tem, da birokracija izhaja iz inteligence (razen v nerazvitih državah) in glede na to tudi iz študentov. Študentje so evidentno privilegirani sloji zlasti v zelo razvitih socialno-demokratskih družbah.

Taka kritika je resnično izraz splošne krize etatičnih odnosov in je ena najpozitivnejših značilnosti študentskih gibanj, ker obvezno in objektivno poziva v boj za neposredno demokracijo ter za večjo sodelovanje vseh razredov (predvsem delavskega) pri oblasti. Takšna gibanja so pod precejšnjim vplivom ideologije Mao Ce Tunga, Che Guevara in Kube, ravno tako tudi vseh tistih ideologij, ki so za skrajni radikalizem in za permanentno revolucionarno akcijo. Tu je izhodišče zanimanja za dogajanja v Latinski Ameriki in za boj južnoameriških revolucionarjev proti severnoameriškemu imperializmu. Vzrok popularnosti teh ideologij je po eni strani ta, da je konservativnost družbe težko omajati drugače kot s skrajno radikalnimi stališči, ki povzročajo, da se začne veliko ljudi zanimati za taka gibanja; drugi vzrok pa je tudi nezmožnost sprejeti revolucionarno pot, ki revolucionarni boj in uveljavitev revolucionarnih ciljev ne pojmuje kot enkratni akt, marveč kot dolgotrajni proces revolucionarne akcije, ki zahteva akceptiranje realnosti in vseh velikih družbenih problemov.

Ideja samoupravljanja — o kateri govim, da je edina stvarna revolucionarna pot in edini cilj boja v zelo razvitih državah — nima pomembnejšega vpliva v študentskih gibanjih, enako kot ideje Jugo-

slavije nasploh (izjeme so nekatere študentske skupine v Franciji). Ideja samoupravljanja se pojavlja bolj kot samo objektivna potreba ter zahtevanje neposredne demokracije in povezanosti z delavskim razredom, manj pa kot cilj ustvariti samoupravno družbo. Kadar se kje pojavi, pa je zredka povezana z jugoslovanskimi izkušnjami — predvsem zavoljo preslabega poznavanja jugoslovanskih izkušenj, pa tudi zato, ker tu ni najti prevelikega radikalizma, ki pa je npr. na Kubi. Mislim pa, da bo tudi ta ideja (samoupravljanje) postala vse pomembnejša v nadaljnjem razvoju študentskih gibanj — kolikor bodo slednja upoštevala realnost.

Potrebno pa je poudariti, da se za jugoslovanske izkušnje izredno zanimajo skandinavske države in predvsem tisti krogi študentov, ki so na pozicijah leve socialne demokracije. Glede na probleme družbeno-ekonomskega ustroja socialistične družbe so ta gibanja na stališču racionalnega, planskega usmerjanja gospodar-

stva z elementi demokracije, medtem ko ne sprejemajo blagovne proizvodnje, ki je ocenjena za kapitalistični način organizacije družbe ter je zato osnovno izhodišče vseh negativnih pojavov alienacije in podobno. To vpliva na stališča o premikih v socialističnih državah, kjer je nejpomembnejši odnos do Češkoslovaške. Zato je pomembna izjava predsednika SDS iz Zahodne Nemčije Wolfa, ki je izjavil: »SDS pozdravlja vrnitev individualne pravice do svobode v ČSSR. To je prvi pogoj demokratične družbe. Hkrati pa smo v kritičnih diskusijah odkrili v ČSSR ambivalentne tendence, ki so se pokazale pri sprejemanju določenih aspektov svobodne tržne ekonomije.«

Prva pozitivna posledica - reforma univerze

Precejšnje število študentskih zvez je zaradi notranjih razdiralnih nesoglasij v takem položaju, da komajda obstajajo kot zveze v okviru vse države. V veliko študentskih organizacijah nastaja trenje med radikalnimi in konservativnimi študenti. Možno je, da bo z razvojem nastala določena stabilizacija študentskega gibanja — na temelju kontinuirane in principialne politike in akcije. So elementi, ki kažejo razvoj manj optimistično: zaradi obsežnih akcij države, ki hoče študentsko gibanje razgnati, zaradi nove mednarodne situacije, nastale z okupacijo ČSSR, pa tudi zavoljo notranje diferenciacije v samih študentskih gibanjih.

Mogoče je, da je kulminacija študentskih gibanj že mimo. Začeta reforma univerze v vseh državah Evropa, reforma, ki naj bi zagotovila večji vpliv in sodelovanje študentov pri upravljanju univerze — očitno kaže na pozitivno konsekvenco študentskih akcij. Po drugi strani pa so študentska gibanja veliko prispevala pri uveljavljanju socialističnih idej v Zahodni Evropi. Socialistična revolucija in družbena preobrazba kapitalističnih držav nasploh namreč danes nista več samo temi znanstvenih kongresov in diskusij intelektualcev, ampak tudi resnična možnost boja kakor študentskih tako delavskih gibanj. Vse to je veliko pripomoglo diskusiji v okviru komunističnih partij, ki niso bile daleč od tega, da bi čisto zgubile svojo revolucionarno bistvo ter ostale konservativne birokratske klasične partijske organizacije.

Po Studentu, Beograd
Prevedel Peter Kuhar

Novosti iz Centralne tehniške knjižnice

Bacon E.: Stadtplanung von Athen bis Brasilia. Zürich 1968. — 55802

Bikerman J. J.: The science of adhesive joints. 2nd ed. New York 1968. — 24728

Drozdz V. F.: Teplosnabženie in ventilacija. Moskva 1968. — 24458

Eucken A. & R. Suhrmann: Psychisch-chemische Praktikaufgaben. 7. Aufl. Leipzig 1968. — 24729

Fuchs W. R.: Knaurs Buch der Denkmäskinen. München 1968. — 24657

Gutmann V.: Coordination chemistry in non-aqueous solutions. Wien 1968. — 55778

Heath R. C.: Introduction to ground-water hydrology. New York 1968. — 55803

Kalajtan E. N.: Smazočnye masla dlja reaktivnyh dvigatelej. Moskva 1968. — 24765

Kolesnik V. D. & E. T. Mirončinkov: Dekodirovanie cikličeskikh kodov. Moskva 1968. — 24818

Majmin S. R. & L. N. Kutovoj & V. I. Teslenko: Racional'naja kompensacija reaktivnoj moščnosti

v električeskoj seti šaht. Moskva 1968. — 24797

Mirancev G. J.: Remont avtomatičeskikh priborov i regulatorov. Moskva 1968. — 24469

Nikolaev A. M.: Rossijskij syp. Moskva 1968. — 24794

Orlov P. I.: Osnovy konstruirovaniya. Moskva 1968. — 55844

Radermacher H.: Aufgabensammlung zu Messverfahren für wärme- und maschinen technische Untersuchungen. Leipzig 1968. — 24533

Rapp W. G.: Construction of structural steel building frames. New York 1968. — 24740

Rozental' E. S.: Elektrostanochnočne izdelija. Moskva 1968. — 24378

Salje E.: Elemente der spanenden Werkzeugmaschinen. München 1968. — 24696

Solovejčik A. I.: Spravočnik televizitelja. 2 izd. Moskva 1968. — 24380

Uljanov S. A.: Sbornik zađač po elektromagnitnym processam v električeskikh sistemah. Moskva 1968. — 24084

Zveza študentskih organizacij za telesno kulturo in FORUM sta v zimskem semestru 1967/68 izvedla med študenti in študentkami v domovih, ki so vključeni v študentsko naselje, krajšo anketo o njihovem odnosu do športa. Obe organizaciji sta predvsem želeli dobiti nekatere podatke, ki naj bi v prihodnje dali telesno-vzgojnemu delu med študenti ustrežnejšo usmerjenost.

Od ankete smo pričakovali predvsem odgovore na vprašanje: kdaj, kje, katere dneve in ure, kako dolgo in s čim bi se želeli ukvarjati, kateri faktorji preprečujejo ali zavirajo aktivno gojenje športa, vpliv materialnega položaja na študentski šport, položaj telesne kulture, ki so jo prinesli na univerzo.

Zaradi manjših stroškov smo se odločili za tip poštne ankete, ker bi izbira vzorca zahtevala preveč denarja. Vsak stanovalec študentskega naselja, Akademkega kolegija, stolpnice v Ilirski ulici in doma v Gerbičevi ulici je dobil v sobo vprašalnik s kratkim pojasnilom in navodilom, naj izpolnjen vprašalnik odda pri vratarju svojega bloka. Pri tem je prišlo do odstopanj, ki so v majši meri zmanjšale vrednost ankete. Rekreator v Gerbičevi ulici je vprašalnike pobral sam, zato je odstotek odgovorov tu večji. Rekreator v Akademskem kolegiju je po malomarnosti izgubil okrog 70 izpolnjenih vprašalnikov. Zaradi tega nismo obdelovali podatkov po domovih. Ločeno jih obravnavamo samo po spolu, čeprav smo hoteli ugotovljati tudi razlike med posameznimi domovi. To se nam je zdelo potrebno, ker je večji del akcij, predvsem tistih materialnega značaja, usmerjen v študentsko naselje. Le-to je najbolj pereče in primerno zaradi večje koncentracije študentov.

Večjih razlik zaenkrat ni, ne glede odnosa ne glede panog. Kot že rečeno, pa se predvsem glede panog počasi že pojavlja razlika, ki bo čedalje večja, posebno še, če ZSOTK in FORUM uspe speljati svoj program.

V anketo smo, čeprav malce neposredno, vnesli tudi vprašanje o narodnostni pripadnosti, ker je pri raznih akcijah opaziti, da se študentje iz drugih republik vključujejo predvsem pri nogometu, pri ostalih športih pa zelo malo. Tuji študentje pa se v športno aktivnost sploh ne vključujejo. Zaradi majhnega števila odgovorov smo obdelali samo dve kategoriji: Slovenci in neslovenci, odstotek neslovencev je 10,0, zato je nadaljnja interpretacija skupna.

Od 9138 ljubljanskih visokošolcev je bilo anketiranih 2293, od tega 817 študent in 1476 študentov. Od skupnega števila anketiranih jih je na anketo odgovorilo 19,18 odstotka. Od anketiranih študentk je na anketo odgovorilo 21,4 odstotka, pri študentih 17,95 odstotka. Ker je pri poštni anketi 20–30 odstotkov odgovorov že zelo veliko, lahko menimo, da je po tej plati anketa regularna. Glede na posamezne pripombe in na debato na skupščini Naselja lahko rečem, da bi bil odstotek odgovorov večji, če ne bi bilo med študenti nezaupanja in prepričanja o nesmiselnosti ankete, delno zaradi ponesrečene ankete, ki jo je FORUM izvedel nekaj pred tem, delno pa zaradi prepričanja,

ANKETA O ŠPORTU MED ŠTUDENTI V DOMOVIH

nja, ki je potencirano že s samim študijem.

	SN	AK	Ger.	IL
Z	22,55	—*	—*	12,22
M	16,97	6,33	75,00	8,97

I. UGOTAVLJANJE ODNOSA DO ŠPORTA PRED VPISOM NA UNIVERZO.

V delu ankete, ki naj bi nam dal sliko o položaju študentov prvih letnikov, smo se omejili na tri alternativna vprašanja brez danih meril, ki bi določala kriterij, tako da je možno v vprašanje o aktivnosti ali neaktivnosti pred študijem vključiti tudi najmanjšo športno aktivnost, ki že pri srednjem ali celo minimalnem kriteriju že ne bi več zadostovala za uvrstitev v kategorijo aktivnih.

	aktivni	pasivni	b. o.
Z	43,4%	51,4%	5,2%
M	72,8%	15,8%	11,4%

Glede na to, da niso bili dani kriteriji, in na to, da praksa in raziskave dajejo podoben odgovor, lahko rečem, da se velika večina neaktivnih dejansko ni ukvarjala s športom izven učne obveznosti, velik del pa se je izogibal tudi tej. Delno ima tu vpliv tudi samokritičnost in zrela presoja, vendar je za ugotovitev odnosa med tema dvema faktorjema kot vzrokoma za uvrstitev med neaktivne potrebna posebna raziskava, ki bi razumljivo, presegla obseg in namen te, ki smo jo izvedli.

Se vedno je na univerzi velik odstotek neplavalcev. Ker smo se morali zaradi manjšega števila odgovorov odreči kategorizaciji po letniku študija, je odstotek ne samo visok, temveč celo previsok. Ker dajejo s študijem na univerzi maksimum možnega znanja, je nedopustno, da odhajajo z univerze neplavalci. Na plavanje enostavno ne moremo gledati kot na luksuz ali nekoristno veščino. Plavanje je ena najosnovnejših človeških znanj, če smo sprejeli geslo, da je človek naša največja dobrina.

Po lastnih kriterijih mislijo anketiranci naslednje:

	da	ne	slabo	b. o.
Z	84,0%	3,9%	9,7%	2,4%
M	78,1%	3,8%	13,5%	4,6%

Po kriterijih, ki jih ima komisija za telesno kulturo pri univerzi, lahko mirne duše trdim, da so vsi tisti, ki so se opredelili, da slabo plavajo, pravzaprav neplavalci. Prav po izkušnjah te komisije, ki se zadnja leta razmeroma dosti ukvarja z problemom neplavalcev, lahko trdim celo, da je tudi med tistimi, ki so se opredelili, da so plavalci, dosti takih, ki ne zdrže norme za plavalca. To je petdeset metrov brez odmora v poljubnem času. Prav zato je med študenti odstotek tistih, ki so se opredelili, da so slabi plavalci, večji. Kriterij je pri moških dosti višji, mislim pri tem kriterij po nepisanem pravilu, ki ga ljudje imamo (po njem so se anketirani odločali).

Ali znaš smučati? Vprašanje je bilo dano zopet brez kriterija za uvrstitev v eno od kategorij.

	da	ne	slabo	b. o.
Z	19,0%	52,0%	29,0%	0,0%
M	41,2%	27,5%	25,6%	5,7%

Nizek odstotek tistih ki znajo smučati, ni tragičen glede na to, da na univerzi skrbijo za smučanje vsaj v razmerah, kakršne so pri nas. Smučarski tečaji komisije za telesno vzgojo, smučarski izleti Akademika, Zveze študentskih organizacij za telesno kulturo in FORUM le zajamejo velik odstotek študentov, pravzaprav največji od vseh športnih panog. Tragika je v vprašanju opreme, kar pa je podrobneje obdelano v temi materialnih pogojev študentskega športa.

Zadnje vprašanje iz te skupine je: Ali meni, da ti je srednja in osnovna šola dala vse pogoje, da bi se lahko na univerzi uspešno vključil v športno aktivnost

	da	ne	ne vem	b. o.
Z	44,0%	29,0%	25,0%	1,8%
M	46,4%	27,1%	17,1%	9,4%

Glede na stanje, kakršno je v študentski telesni kulturi, smo pravzaprav lahko za-

dovoljni, ker lahko samo polovico anketiranih uvrstimo med tiste, ki so s seboj prinesli nagnjenje do športa in ustreznega znanja. Ker ni naloga univerze dajati znanja, ki sodijo na nivo osnovne in srednje šole, bi si lahko do neke mere umili roke nad stanjem, kakršno je. Toda del krivde nosi tudi univerza in študentske organizacije, ne glede na to, da po mnenju študentov niso v 16 letih šolanja dobili ustreznega znanja in navade. Vsakdo lahko postavlja ob tem vprašanje sposobnosti dajanja ocene anketiranih, toda po tem, kar lahko opazim pri telesnokulturnem delu med študenti, imam za nujno, da se pri vsem telesnokulturnem delu vzame kot ena bistvenih postavk (ki določajo smernice dela) prav slaba dediščina iz predhodnega šolanja.

Ze za ustrezno usposobljenega študenta je menjava okolja, navad, učne obremenitve in materialnih pogojev dovolj težka preizkušnja, za študenta brez znanja in nagnjenja za šport pa je to še dosti težje. Za čisto praktično delo bi naredil sklep: Predvsem bo treba doseči večjo množičnost in vključiti tiste, ki do športa nimajo ustreznega odnosa; izbirati panoge, ki so tehnično nezahtevne, po možnosti nove, tako da so razlike med tistimi, ki imajo iz prejšnjega šolanja dobro podlago, in med tistimi, ki tega nimajo, čim manjše; treba bo tudi posvetiti več pozornosti oblikam akcij, manj tekmovalni ali samo taka, ki dajejo vsem čim bližje startno osnovo, delno pa se bo treba bolj orientirati na vzgojno—izobraževalno delo, čeprav je to pravzaprav nezdružljivo s cilji organizacije. Žal je tako, da razmere diktirajo smer in ne obratno. Nespremenjeno je namreč, da po toliko letih šolanja moramo prireditelji tečaje zato, da bi se lahko ljudje ukvarjali z neko docela splošno znano panogo, in to v obliki rekreacije in ne tekmovalni.

Jasno je, da bo v vsakem primeru tudi takrat, ko bo telesna kultura dosegla svoj maksimum, obstajal interes za novimi znanji. Takrat morda še celo bolj kot sedaj. Na žalost pa nečesa vendarle ne bomo mogli spremeniti, vsaj v veliki večini ne. To je nagnjenje in zainteresiranost za telesnokulturno dejavnostjo. Tega se v tej starosti skoraj ne da doseči.

* V Gerbičevi in Akademskem kolegiju študentke ne stanujejo.

(Se bo nadaljevalo)

Skupščina študentov ljubljanskih visokošolskih zavodov bo dne 21. novembra 1968 v dvorani Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje v Ljubljani, Miklošičeva 24, s pričetkom ob 9. uri dopoldne.

Dnevni red:

1. Otvoritev skupščine
2. Sprejem poslovnika in izvolitev organov skupščine
3. Referat predsednika UO ZSJ Ljubljana
4. Diskusija o referatu
5. Poročilo nadzornega odbora ZS in razrešitev UO ZSJ
6. Intenzifikacija in dvig kvalitete študija
7. Predlogi k zakonu o visokem šolstvu
8. Volitve organov ZS
9. Predlogi za povečanje obrambne sposobnosti študentov
10. Predlogi zakona o zdravstvenem varstvu
11. Diskusija o reorganizaciji ZS
12. Razprava in potrditev finalnega načrta za leto 1969
13. Razno

ČASOPISNO ZALOŽNIŠKO PODJETJE GOSPODARSKI VESTNIK

Dr. Aleksander BAJT
POLITICNA EKONOMIJA

Cena za študente 20,00 N din,
za ostale 25,00 N din. ČZP »Gospodarski vestnik«, Ljubljana,
Miklošičeva 38 — prodajni oddelek, tel. 311-277 ali 312-480.

JOZE BENEDIK: GENERACIJA

KO ŠTUDENT K IZPITU GRE...

Izpitni kriteriji so taki, da pri večini študentov povzročajo simptome rahlega živčnega šoka, pogojenega kakor z vsebino ter obsegom njihovega realnega znanja tako z ravnanjem, ki ga lahko na izpitu pričakujejo. Glede na trenutno situacijo je jasno, da izpit profesorju dosti pomeni, ker kočno formalno opravičuje njegovo predmet in s tem včasih celo njegovo eksistenco na šoli. Nepisano pravilo sicer velevala izpraševalcem pri tako imenovanih manjših izpitih zelo blag kriterij, in tega se večidel tudi držijo. To so tako imenovani za tri dni študija, kjer se študent s tako imenovanim »delom« (tridnevni učenjem — ne študijem) znebi bremena štiridesetih ali petdesetih ur predavanja in vaj. Kakšna korist je to za študenta in kakšna za profesorja, znanstvenega delavca in pedagoga?

Druga možnost je, da skuša predavatelj na izpitu s svojim kriterijem predmet »opravičiti« in nekako povzdigniti. Tak postopek lahko sproži le protireakcijo »last-

nikov« tako imenovanih velikih izpitov, tako da le-ti povečajo svoj kriterij, ki je postal edino dejansko merilo za pomembnost izpita. Tako pridemo do nove, višje aritmetike: dva je dva ali štiri ali pet ali osem, kadar in kamorkoli jo pač postaviš, topografska aritmetika.

Ocena je odvisna tudi od izpitnega roka in pa od tega, ali je študent pred profesorjem mizo prvič ali sta se že imela čast srečati. Najlažja sta prvi in zadnji rok; to v vednost brucov, saj ostali že tako vedo. Ne bi jim pa priporočal zadnjega roka, saj človek nikoli ne ve...

Vendar je študentska špekulacija z roki ter s težjimi in lažjimi izpiti marsikje razumljiva, saj morajo marsikje od junija do novembra narediti dvanajst ali trinajst izpitov. Vendar kaže, da tudi študentske duše niso brez črnega madeža: če imajo pogoj za prestop v naslednji letnik dva izpita, naredijo dva...

Študentskemu projektu na rob

Pobuda ZS, naj se v razpravo o predlogu za večjo kvaliteto študija na ljubljanski univerzi vključi čim večjo števno prizadetih, verjetno izhaja iz spoznanja, da omenjeni predlog za reformo ne more biti končno veljavni »projekt«. Posebej je značilno, da predlog razmišlja predvsem v obsegu izpolnitve sedanje visokošolske strukture. Celotnemu predlogu pa manjka splošna izhodišča, na podlagi katerih je mogoče definirati cilje reforme visokega šolstva. Zato predlog lahko uporabimo zgolj za osnovo razmišljanja, kako popraviti sedanje slabosti na univerzi in drugih visokošolskih ustanovah. Nikakor torej ne presega nivoja že evidentirane problematike; na njegovi osnovi verjetno ni možno izvesti več, kot si prizadeva že univerza sama. Glede na podrobnost razčlenjevanja problematike daje predlog kvečjemu osnovo za konkretne razprave na fakultetah. Pogrešamo pa prizadevanja, da bi študentska organizacija na podlagi junijskih zahtev sestavila širši program vključevanja univerze v slovensko družbo. Poleg tega pa dvomim, da je mogoče nekatere od predlogov sprejeti drugače kot zgolj deklarativno, ker za njihovo realizacijo ni osnovnih predpogojev, ki si jih univerza sama nikakor ne more izboriti sama. Njihova realizacija verjetno zahteva prav večjo vključitev študentov v razprave o vlogi univerze ter je odvisen torej od uskladitve generalnega programa razvoja sistema visokega šolstva v republiki s programom razvoja ostalih dejavnosti. Prav v tem pogledu želim opozoriti, da ni mogoče najprej zahtevati ureditve znotraj visokošolskega prostora, šele nato pa z »dobro univerzo« stopiti v mehanično akcijo za uveljavitev njene družbene vloge. V tem primeru študentski predlog nasleda Tezam za izpolnjevanje sistema vzgoje in izobraževanja v SFRJ, ki prav tako teži v prvi vrsti za strukturalnimi spremembami, finančno racionalizacijo in iskanjem nesistemskih slabosti; mnogo manj pa je poskusov kako odkriti bistvene slabosti celotnega sistema izobraževanja, ki so karakteristične za vse stopnje izobraževanja. Ker študentski projekt »daje recepta«, onemogoča v bistvu tisti nivo razpave, ki je bil prisoten v junijskih dogodkih, hkrati pa z nekaterimi nedoslednostmi daje konkretnim problemom večjo težo, kot jo imajo v resničnem razmerju sil in odnosov v sistemu visokega izobraževanja.

Predlogu (koliko ga ocenjujemo samo za poskus odpravljanja konkretnih slabo-

sti) pa vendarle ne moremo odrékati pomena na fakultetah. Na tej ravni se dovolj jasno vključuje kot podpora v že začeta prizadevanja univerze in fakultet v izboljševanje pogojev študija. Kljub temu pa bi bilo prav precizirati nekatera stališča, ki so verjetno plod premajhnega poznavanja problematike in prevelike želje po hitrih izboljšavah sedanjega študijskega režima in pogojev za študij.

Ker bi bilo posamezna vprašanja potrebno globlje in bolj kompleksno zajeti v daljšem zapisu, naj zdaj opozorim zgolj na nekatera:

1. Kaj so »tradicionalni okviri samouprave«, ki jih predlog napada in želi izločiti ter tako doseči »uspešno vključitev univerze v širšo družbeno skupnost«? On dejstvu, da je samoupravljanje kot poseben način vključevanja ljudi v sistem družbenega dogovarjanja razmeroma novo, je težko govoriti o tradicionalnih okvirih, če jih ostri ne definiramo. Med drugim je po zapisani logiki tradicionalno že tudi vključevanje študentov v samoupravljanje na visokošolskih ustanovah!

2. V obdobju, ko so vsa prizadevanja univerze usmerjena v zagotovitev večje učinkovitosti študija, je zavzemanje za »posostreno selekcijo v prvem letniku« nekoliko dvomljive vrednosti. Če predlagatelji mislijo s tem na prizadevanja za učinkovito študiranje, je verjetno cela vrsta vsebinskih metod za uspešnejši študij, težko pa bomo dosegli zastavljene cilje po formalni poti.

3. V dosedanji razpravi je bilo pogosto govora o »enciklopedičnem« študiju kot enim od dejavnikov »slabe kvalitete« študija in hkrati kot o faktorju, ki pospešuje osip študentov. V času, ko se zavzemamo za široko razgledanega strokovnjaka, imajo verjetno prav tisti, ki menijo, da je lahko tudi enciklopedičnost snovi pozitivna glede razgledanosti strokovnjakov.

4. »Visokošolski predavatelji bi morali najprej delovati v neposredni praksi,« pravijo sestavljalci predloga. Ali to pomeni, da je univerzitetni študij »priučevanje« za določeno delovni postopek. Kočkor nam je znano, sedaj strokovnjaki nimajo veliko možnosti za raziskovalno delo; delo na visokih šolah pa je pedagoško-znanstveno.

5. Kako združiti prizadevanja za zmanjšanje študijske obremenitve s prizadevanji za uvedbo nekaterih novih predmetov, še posebej, ker študentje v načelu nasprotujejo podaljševanju študija na 9 semestrov. Kako upajati metode individualnega dela s študenti, ki zahtevajo mnogo več časa in sredstev o sedanjem stanju na univerzi?

Glede na dejstvo, da avtorji pozivajo k razpravi, bi bilo seveda potrebno posamezna vprašanja konkretno obdelati. Moj namen je bil le opozoriti, da predlogi, takšni kot so, ne morejo v celoti služiti plodni razpravi, ker niso v vsem realni oziroma so v posameznih primerih preveč splošni, da bi na njihovi osnovi lahko odkrili tiste slabosti na fakultetah, ki jih na splošnem nivoju tako »pogumno« karakteriziramo za »slabe«.

I. M.

Ali je to res krivda študentov? Ne smemo pozabiti, da velja tak prestopni režim le v višjih letnikih, kjer so se študentje že navadili upoštevati izpit kot nujno zlo in narediti v tej obliki toliko, kolikor jim je za napredovanje potrebno. Osebo mislim, da je ovc prav tako težko menjati kožo kot volku.

To je sistem preizkušen na univerzi, ki daje družbi več povprečnih kot dobrih diplomantov in prav toliko slabih kot povprečnih. Sploh pa je diplomantov glede na število študentov, ki jo obiskujejo, precej malo. Jasno je, da ta način preizkušanja znanja bistveno vpliva na število, kakovost, pa tudi na poznejši odnos do dala številnih ing. in dipl. teh in onih, ki so v naši družbi za različno pomembnimi pisalnimi mizami. In nekaj bi bilo treba storiti. Ne trdim, da so izpiti temelj, ki drži pokonci sedanji neučinkovit sistem, so pa indikator položaja. Vsi dogodki, ki v prerezu sestavljajo sliko današnje univerze, pa so povezani eden z drugim in se medsebojno pogojujejo. Torej nekakšen začaran krog, ki smo ga z besedami že mnogokrat razvozljavali. Ne verjamem sicer, da ga je mogoče po zgledu velikega vojskovodje in pijanca Aleksandra Velikega kar presekati ko nekakšen gordijski voz. Nekje na dnu zavesti verujem, da je tudi Aleksander poskusil voze, najprej razvozljati, preden je posegel p skrajnem sredstvu. Toda on je presegel le kos vrvi in legendo in priznati moramo, da je bilo po dejanju oboje neuporabno. Taka bi bila najbrž tudi univerza.

Vsaka šola je formalna, organizacijska in delovna celota. Kot v vsaki celoti je tudi v njej dinamična struktura, katere napredek temelji na nasprotjih. Napredne ideje imajo tudi določene nosilce. Vendar nasprotja in njih nosilci niso izraženi zgolj s formalnimi poli, s študenti na eni in s profesorji na drugi strani. Šola je danes vsestransko vezana na družbo in

družba ji omogoča življenje in delo v sedanjih okvirih. Bolje rečeno — omogoča ji življenje in delo, okvira pa tolerira, in to z načinom svojega odnosa. Prvič: družba absorbira take diplomante, kakršne dobi. To ne prispeva kaj prida k dviganju kvalitete ravni le-teh produktov izobraževalnega procesa.

Drugič: družba šole financira. Pravilnik, v katerem so merila za pridobivanje sredstev glava študenta, število kadra po sistematizaciji izpred nekaj let, poslopja po prostornini in v katerem je profesor pri izpitu, plačan po »delu« — po številu kandidatov, ki prihajajo na izpit, ne ustreza. Ob takem dodeljevanju in razdeljevanju sredstev so možnosti za vzdrževanje prej opisanih pojavov idealne, morebitna prestižna borba med profesorji, izvrajajoča iz strokovnih ali finančnih motivov, pa ima tu pripravljeno ustrezno toplo gredo.

Delo profesorja na šoli je strokovno delo. Zato se čuti le sam poklicanega za sodnika samemu sebi. Družbena povezanost na tem področju je minimalna. Študentje, ki imajo sicer določene formalne možnosti, jih redko uspejo ali pa vsaj poizkusijo izkoristiti. Danes je cilj študija večinoma diploma in s tem povezan višji družbeni položaj, k čemer ne nazadnje prispeva tudi socialna struktura študentov. Tako je vsebina pouka mnogim študentom deveta briga.

Zveza komunistov se proglašja z napredno družbeno silo. Zveza komunistov na univerzi je pa sestavljena iz istih ljudi, ki na univerzi delajo. Zato je jasno, da je ta zveza mnogo bolj uspešna v reševanju globalnih in principialnih vprašanj kot v konkretni borbi za napredek svojega delovnega okolja.

Z dejanji lahko prekine krog najprej tisti, ki drži za pipico... Potem bodo ostali prisiljeni kaj storiti.

Andrej Klemenčič

PREDLOG

V zadnjem letu, posebno pa v zadnjih mesecih, opažamo proces diferenciacije študentske organizacije na univerzi. Za vsako demokratično družbo je normalno, da pride do različnih koncepcij in do javnega konfrontiranja. Normalno pripelje konfrontiranje različnih programov, koncepcij in stališč do pozitivnih rezultatov. Izogibanje taki diferenciaciji bi pomenilo izolacijo in nedemokratičnost. Akcijsko enotnost subjektivnih sil univerze je možno doseči le na podlagi enotnosti, ki bo izhajala iz konfrontiranja stališč do ključnih in konkretnih problemov te družbe in univerze. Za vsako konfrontiranje pa je potrebna prehodna diferenciacija, ki sicer v študentski populaciji obstaja, saj izhajamo iz različnih socialnih slojev.

Vendar pa mislim, da v študentski organizaciji ne prihaja do diferenciacije samo na podlagi vsebinskih kriterijev, ki je edino smiselna. Edino dosledno in kritično preverjanje stališč skupin in posameznikov, ocenjevanje njihovega dela in koncepcij, ki so jih zastopali v posameznih predstavniških organih in kaj so pomenili in pomenijo v političnem življenju te univerze, je lahko osnova za ocenjevanje oz. diferenciranje. Torej lahko pristajamo le na vsebinsko diferenciacijo. Vsakršno drugo ocenjevanje, ki ne pristaja na ta kriterij, pomeni diskvalificiranje in zlonamerno konstruiranje.

Če se med študenti trenutno govori o skupinah in skupinah, se mi to samo po sebi ne zdi nekaj negativnega. Pač pa menim, da je potrebno diferencirati, kaj določena skupina ali posameznik v njej objektivno pomeni, za kaj se zavzema in kaj želi. Če tega nismo pripravljeno storiti, so naša izhodišča lahko zelo neprincipialna. Izberemo lažjo pot, to je, tiste, ki se z nami ne strinjajo, poskušamo diskvalificirati in onemogočiti. Pri tem postaja povsem nepomembno, za kaj se je posameznik ali skupina pripravljen angažirati, za kakšne rešitve se zavzema. Iz pomembnih političnih dogodkov naredimo potrebnih sklepov, ne ocenjujejo njihovega pomena za bodoče življenje in razvoj. Raje ustvarjamo mite in legende, kakor pa dajemo politične ocene vodstev in njihovih članov (npr. junijska in pojunjska situacija v političnem življenju univerze). Zame kot stanovalko SN, ki približno pozna situacijo v zadnjih letih, pa ni sporno, kdo je razpolagal s programi in koncepcijami, kdo je poskušal te probleme reševati oz. kdo je bil pripravljen na vsakršne kompromise.

Ljudje, ki junija študentskim nemirom niso priznavali značaja gibanja (organizirane akcije) in ki so na eni prvih tiškovnih konferenc UO ZSJ zanikovali določene ožje in širše programe študentskih zahtev oz. sploh niso priznavali možnosti formiranja takih programov, se čez noč pojavljajo kot samozvani interpreti in ideologi študentskega gibanja. Taisti ljudje so pred časom označevali socialno-ekonomsko problematiko študentov za »romantiko« in taisti ljudje so upravljali svoje

formalne možnosti kreiranja vsakršnih zaprtih »politik«, tudi kadrovskih, ki je zaradi svoje nedemokratičnosti bila kamen spotike na zadnji univerzitetni konferenci ZK.

Ob tem nastane vprašanje motivov takih izhodišč. Mislim, da je osnovni motiv običajna želja po »stalni prisotnosti«. Ker pa tak človek, če že ne zaradi drugega, ne more biti po fizični nemožnosti povsod prisoten, želi izključiti vsa druga žarišča kreiranja univerzitetne politike. Navkljub taki metodi dela in orientaciji pa se vseeno pojavljajo ljudje, posamezniki ali pa v skupinah, ki žele sodelovati in kreirati. Njihovi projekti prihajajo v nasprotju z našimi, in ker niti ne utegnemo in niti ne znamo z njimi polemizirati ali jih tvoriti vključevati v delo, nam preostane le še diskvalificiranje. Uporabljamo najuspešnejšo metodo »nižkih udarcev« (denar, le osebno pehanje itd.). V obrambo svoje ogroženosti običajno taki ljudje sprožajo mehanizme »lova na čarovnice«, govornice, čenče, etikiranje itd. Pri tem se hitro menjajo somišljeniki in prijatelji; važno je gladko ukrepati proti trenutno »najnevarnejšem«.

Mislim, da take in podobne metode političnega dela uporabljajo takrat, ko je določena politična orientacija doživela neuspeh, ali pa takrat, ko komu situacija enotnega nastopa ob nekem programu ne prija.

V zadnjem času smo komunisti na univerzi sprejeli program dela, in mislim, da je to solidna podlaga za premostitev sedanjega jalovega obdobja diskvalifikacij in volilnih bojev. Mislim, da je le to osnova za kakršno koli diferenciacijo. Predlagam, da Zveza študentov čimprej skliče skupščino, na kateri naj se odloči tudi za vsebinsko izhodišče in ne le za organizacijsko (reorganizacije ZS); Zveza komunistov pa naj tudi širše, to je v svojih osnovnih organizacijah prediskutira, kaj k sprejetemu programu univerzitetne organizacije ZK lahko še dodamo. Tako, da bo večini jasno, kaj hočemo, kaj v prihodnosti želimo in kdo so lahko nosilci posameznih nalog (novih programov). Pomembno se mi zdi, da obe politični organizaciji na univerzi končno ocenita svoje delo v prejšnjem letu.

Slava Stampar

ŠTUDENTJE IZ DRUGIH REPUBLIK

Zaradi nesporazumov ob objavi UO ZSJ, naj se prijavijo na svojih fakultetah kandidati za posojilo in študentske domove, obveščamo, da je objava samo rezultat dogovora zbora študentov iz drugih republik v študentskem naselju. Tu smo se dogovorili, da bomo zbrali evidenco o interesentih, ki nam bo služila za podlago pri nadaljnjem obravnavanju problema.

Za univerzitetni odbor ZSJ
JOZE SLANDER

Nazdar planinski dolini

Rado Radešček

N

ikdar nisem verjel, da beg pred življenjem je sreča,
v upu sem lažnem živel in mislil sem, da je resnica,
toda napočil je čas, ko videl sem, kaj je pravica,
sanje lažnive so preč, a up v življenje se veča.

A

k'si tovariš ti moj v življenju vse nade izgubil,
družbi daj mračni slovo in umakni v drugi se svet,
moč ti teme bo balzam in sreča prihodnjih naj let,
vedi, da našel boš mir, ko bodeš naravo res vzljubil.

Z

daj naj heksameter moj, pesem mogočno grmi,
bolj od Orfejevih not, ki pele so strune srebrne,
srca vaša ta spev, v sladko omamo zagrne,
iskra lubezni srca zopet kot roža zbrsti.

D

rago Planinsko polje, tebi to pesem darujem,
tukaj sem našel svoj mir, našel sem smisel življenja,
kot bi na novo živel, nič več ne čutim trpljenja,
morda napočil bo čas, ko zadnje bol z duše izrujem.

A

mpak povej mi polje, kje v tebi je sila,
ki mi pregnala je sen, da sem spet vzljubil življenje;
to si narava le ti, Unca naraslo šumenje,
tihe zelene gore, kje si lepoto to pila?

R

es je umazan ta svet, vendar ni kriva narava,
človek je krivec vsega, vzrok je nesreče le zloba,
vendar ne misli na to, ne bodi nesrečen do groba,
pojdi z menoj na polje, kjer je ljubezen res prava.

II.

P

esmi drugačne sem pel, ko nisem poznal še življenja,
srce sem svoje človeku razkril, ki bil tega ni vreden,
venec sonetov sem vil, a spev bil to je le beden,
upanje lažno sem pil, in čakal sem prerodenja.

L

ubil nekoč sem dekle, nisem ji skrival ljubezni,
v upu sem lažnem živel, žal nisem imel še izkustev,
vendar njeno srce ni razumelo teh čustev,
in zasovražil sem svet, počil obroč je železni.

A

li sedaj vse je preč, zopet začel sem ljubiti,
vendar sem mislil takrat, da čustva so v meni umrla,
ko pa sem našel zaklad, se stena je mržnje podrla,
vem, da kar ljubim sedaj, moč ni nikoli zgubiti.

N

očem nazaj v svet, ki mi je bil le v pogubo,
tudi sam hočem živet', ljubiti in ljubljen ostati,
vedno ostal bom sam, svet mi loči prepad,
vendar bom vedno vesel, tukaj s prijateljco ljubo.

N

n ko smrt bo prišla, v duhu živel bom pri tebi,
ti boš nesmrtna bila, tebe ostal del bom sam,
mrtvo bo moje telo, vendar moj duh bo tam,
kjer so narasle vodé pesem hranile v sebi.

N

očem hvaliti ta spev, ker nisem bil pevec nikoli,
bil bi pravi poet, če pel bi o ljubezni srca,
toda umri je čas, ko pel sem o vrtincih pekla,
tukaj le moj je svet, vse to je moje okoli.

S

reče ni našlo srce, ko sem iskal še resnico,
danes, ko vem, da je ni, je v duši naselil se mir,
vozil sem skozi meglo, dokler končal se ni tir,
ko sem te našel, zaklad, ni mi več mar za krivico.

K

rasna narava si ti, še lepša je tvoja ljubezen,
vem, da vse, kar sem dal, ti boš od mene sprejela,
in kadar bo mi hudo, vedno me boš razumela,
vendar na svetu je lek, ki zdravi to strašno bolezen.

N

n ko napočil bo čas, roko mi smrt bo podala,
moje naj truplo trohni vrhu planinske gore,
sam bi tedaj rad ostal, gledal z višin bi polje,
kadar zapustil bom svet, res bova sama ostala.

III.

D

ragi Unec ti moj, kako sva oba si podobna,
tudi ti nočeš sveta, umikaš se v večno temo,
sam tudi tjakaj bežim, kadar mi res je hudo,
v strašne prepade temné misel prišla še ni zlobna.

O

ljka zelena cvetè, dokler jo sonce obseva,
kadar pa žarkov več ni, tiha in blede so lica,
nočem sončne luči, vabi temè me kraljica,
v carstvo ogromnih dvoran, kjer voda divja prepeva.

L

jubim noč te teme, rad imam tvojo tišino,
če me obsodil je svet, sam se umaknem v temnico,
vendar prekletstvo tudi ni me pahnilo v samico,
polno je tukaj stvari, ki me žele v globino.

N

n kadar v prsih tišči, komu naj tožim gorje,
tukaj v tišini teme, bodem ti vse razodel,
ko nad prepadi bom rjul, slišal me bo le odmev,
Unec bo tiho šumel, tema zakrila solze.

N

očem kriviti sveta, vsak ni človek hudoben,
kogar izobčil je svet, tukaj je našel dom svoj,
končno smo našli mir, dragi tovariš moj,
nihče pregnal nas ne bo, komur je svet ta turoben.

N

n kadar več nas ne bo, drug se bo skrival v temi,
svet se spremenil ne bo, tukaj ostal pa bo mir,
nazdar Planinsko polje, srečno tovariši vi,
blaga sila teme vsakemu odprla bo dver,

Najprej o spremembi imena. Mici (Mitzi, tudi Mizi ali celo Mizzi) je pomanjševalno in ljubkavalno poimenovanje za resno in trezno, vzvišeno Marijo. Ime Marija pa je latinska transkripcija hebrejskega imena Miryam. To ime je dobila Marija petnajst dni po rojstvu, bilo pa je izbrano v spomin na Mojzesovo sestro, edino žensko, ki se v Starem testamentu tako imenuje. (Gl. Louis Réau, Iconographie de L'art chretien, Paris 1958) Marija, ki zavzema v katoliškem kultu tako pomembno mesto, je v evangelijih dokaj nepomembna postava. Takoj po Kristusovem rojstvu izgine iz pripovedi, in poslej lahko zasledujemo njeno življensko pot le še v legendah. V evangelijih se znova pojavi pri opisu Kristusovega javnega delovanja. Ob pomanjkanju »uradnega« literarnega gradiva, ki se zdi prav prenetljivo, vidi sv. Tomaž Villenuevski razlago samo: »Ne obtožujmo evangelistov zanikrnosti in površnosti. Slavo Device Marije si je mnogo laže zamisliti kot pa opisati.« Prav pomanjkanje pisanih virov je omogočilo vernikom zelo svobodno predstavo o Mariji in je sprostilo domišljijo, ki je rodila Marijino legendo. Le-ta je nastala verjetno konec četrtega ali v začetku petega stoletja, najbrž v Siriji. Po snovni zgradbi se tesno naslanja na legendo o Kristusu. Kristjani prvih stoletij, piše Réau, so ji podelili mesto med mučenicami, ki so prelele kri za vero. To ganljivo ljudsko prepričanje pa je le nekoliko navidezno, zlasti še, če pomislimo na položaj, ki ga je uživala oseba ženskega spola v tedanji družbi, in ki bi ga bilo mogoče opredeliti s pojmom kot »vražje semek«. A da ni ostalo le pri ljudskem čudenju o tako neverjetni kreposti, priča koncil v Efezu leta 431, kjer so učenjaki vzpostavili vez med Kristusom in Marijinim trpljenjem, kar je pomenilo formalno potrditev kulta. Marija, ime, ki potem opremila celotno marijansko ikonografijo, je doživelo med svetniškimi imeni dvoje zanimivih uporab. Trditi smemo, da je ime samo vir marsikatero blaženosti, da je po svojih spokorniških kreposti nadvse prijetno, da dobro zveni preudarnemu ušesu in da se je le težko misliti — spominjajoč se treznosti in vzvišenosti imena — da so ga nosile ženske, ki jim je bilo moč oporekati marsikakšne napake, tako v kreposti ali poštenosti. In da je ta pregrešnost segala v najstarejšo davnino, da so torej ženske z imenom svete matere nastopale kot prostitutirane dame, to je vsekar presegalo kakršnokoli spodobnost in so bile skoraj vse temu primerno kaznovane. Med svetnicami, ki so se le spokorile za svoje grehe, smem z imenom Marija (»Mici« v lahкотnem tonu kot ga oparavilo zahteva) zaznamenovati dve: Marijo Magdaleno in Marijo Egiptovsko. Marija Magdalena ni tako zelo enožen pojav, kot si utegnemo sprva misliti. Naša predstava o spokorjeni grešnici ima bolj komplicirane variante. Ze ob samem imenu Marija moramo s pomočjo atributivnih znamenj razločiti več vrst svetih žena (prim. Karl Künstle, Ikonographie de Heiligen, Freiburg 1926; podoben komentar prispeva tudi slovenski prevod Biblije, NZ str. 212). Tako velja razločevati med eno »očitno grešnico« in dvema odličnima gospema. Prva je Marija iz Magdale, iz katere je Jezus izgnal sedem hudičev (Lk 8, 2; Mr 16, 2), ki je obenem (vendar ne da bi to moralo nujno veljati) priča njegove smrti in vstajenja, in ki jo označuje izredna ljubezen do Gospoda. Druga ugledna gospa je Marija iz Betanije, Lazarjeva sestra, ki je skupaj z Marto večkrat sprejela Jezusa na njegovi poti v Jeruzalem. Marija Magdalena je tista, ki nastopa kot »očitna grešnica« v času, ko je Jezus v gosteh pri farizeju in pa tudi tista, ki jo pripeljejo pismouki in farizeji Jezusu pred tempelj. Obedve imata srečo in legende to zvestobo, ki jo čutita po

TOMAŽ BREJC

MICI

KOT SVETA
SPOKORNICA

spreobrnitvah, močno napihnejo. Oziroma: grški teologi prvih krščanskih stoletij se razlikujejo vse Marije, pozneje pa se zlasti po papežu Gregorju Velikem poenotijo, tako da nastopajo v liturgiji in umetnosti kot ena sama Marija Magdalena. To je razvidno tudi iz razvoja legende, ki začne kot enotna biblična pripoved, nato pa se zlasti v 12. stoletju veže na druge legende. S tem je povezano tudi

prikazovanje Marije Magdalene v umetnostni produkciji. Ločimo lahko posamezne upodobitve, ki nam kažejo Magdaleno spokornico, lepega života, pokrito samo z dolgimi lasmi, kako v puščavi prebira sveto pisanje, ali v molitvi, ali v mistični zamaknjenosti držeč lobanjo v roki; (prim. Hanns Schulze, Das weibliche Schönheitsideal in der Malerei, Jena 1912); ali pa kot čedno damo, ki drži posodo za maziljenje v roki (zlasti popularne v nemških deželah v 15. stoletju). Medtem ko vse do 16. stoletja golota ne prevlada oblečenosti, se v poznorenesančnem času razvije prava dirka, kdo bo več in bolj poudaril goloto, grešnost in mikavno priloznost spokorniškega spreobrnjenja. Še posebej ne gre zankavati izjemnega čutnega delovanja razmerja med mrtvimi, hladnimi stvarmi in toploto njenega telesa in barve las, ki v svoji »notranji kontradikciji« izraža discordia cencors manierizma, ali pa napadalnih poz njenega telesa v naporu molitve.) Vzemimo za primer sicer malo znano a odlično Sprangerjevo risbo Marije Magdalene iz kolekcije J. Gigoux, ki je že v prejšnjem stoletju prešla v last Musse des Beaux-Arts, Besançon; nastala je verjetno ok. 1580-85, o čemer priča z majhnimi odkloni izvedena Goltziusova grafika datirana v leto 1585. Kat. Le Seizième Siècle Européen, Paris 1965, sl. 265). Drugačne so upodobitve, ki predstavljajo celotno legendo. Lep primer take upodobitve, v kateri se lahko ločijo biblične in legendarne teme, je vitrail Magdalene kapele v c. sv. Frančiška Assiskega v Assisiju. (K. Künstle, o. cit. str. 429) Zadnji del pripovedi, Magdalena kot pokornica pokrita samo z lasmi, angel, ki ji da je oblačila in pa obisk škofa Maxima, pripada legendi, ki se je razvila po 10. stoletju, in ki pripoveduje da se je Magdalena proti koncu svojega življenja napolila v votlino, daleč proč od ljudi (Ste. Baume, Ta srednjeveška dopolnitev pa nas vodi k neki dru-Francija), kjer je živila strogo puščavniško življenje. gi znameniti spokornici. Magdaleno življenje v puščavi in njena golota sta del legende o Mariji Egiptovski. Zlasti po 16. stoletju je treba upoštevati, da so atributi obeh svetnic, identični, vendar je primarni ikonografski motiv veljal kot znamenje za Marijo Magdaleno. (Tudi motivno drugačna postavitev je veljala za Marijo Egiptovsko. Prim. Slike J. Tinteretta v Scuola di San Rocco, Benetke, iz časa ok. 1583-87).

Marija Egiptovska je druga mikavna ženska, ki jo smemo uvrstiti v ta zapis kot »Mici«. Njeno legendo je ustvaril v 7. stoletju patriarh Sofronij iz Jeruzalema. Po tej pripovedi naj bi grešnica celih sedemnajst let prebila kot prostitutka, dokler ni nekoč, verjetno iz gole radovednosti ali zasluzka, odšla na romarško pot v Jeruzalem. Potem se je po doživetju čudežne spreobrnitve zavlekla v puščavo ob Jordanu in živila strogo spokorniško življenje. Tu jo je našel menih Zosimus in ji podelil sveto obhajilo. A ko se je čez leto dni vrnil in nameraval ponoviti svoje opravilo, jo je našel mrtvo. Zagrebel jo je s pomočjo leva in razširil legendo. V 9. stoletju je doživela ta zgodba izredno popularnost zaradi mnogih prevodov, najprej v latinščino, pozneje pa še v francoščino in španščino.

Obe dami, očitni grešnici, sta zapustili veliko nasledstvo. A le malo tako znamenitih je med njimi, ki bi jih veljalo v okvirnem naslovu »Mici« omenjati. Dopolnitve zanimivih zgodb pa tako ali drugače pripadajo literaturi.

(Nadaljevanje z 20. strani)

Drugi del pre-OBRNITVE, ki se začne z Marxom, nosi v sebi korenine in kal brezciljnega pogona: ničnost ničujočega NICA, iracionalnost ničanja, nevarnost temeljne izničitve vsega enkratnega in neponovljivega: generičnega bitja. Razsežnost nič ni biti, ki je bila v metafizični konstrukciji Descartes-Heglovega tipa prisotna na skrito-ohranjujoč način, se z Marxovo pre-obrnitvijo v celoti izgubi. STVARNA odtujitev kot IZGUBA biti prerasča v grozečo blodnjo novodobne tehnike. Dimenzija nič se zakrije ob človekovem zmagoslavju »nad mrtvim bogom«. Odpne se pot »znanstvenemu napredku«: ki ostaja na biva-jočem kot bivajočem, brez-ciljnemu pogonu novodobne planetarne tehnike, ki spreminja in »predeluje« vse obstoječe, ki svet v njegovih temeljih pretvarja v totalno odtujeni, stehizirani in zavtomatizirani svet. Zaradi postavljanja »navideznega« smisla, ki je utemeljen v človeku in ZA človeka, je dejanski smisel, ki ni niti v popolnem osmišljenju niti v popolnem RAZ-smišljenju bivanja, IZ-GUBLJEN. Ljudje kot osvobodjeni in pobožanstveni ljudje, kot vse opredeljujoča in predelujoča bit, ki je kot taka identična z voljo-DO-MOCI, v sebi sebi odtuja »wesentliche Kräfte« in jih kot taka fiksira v po-sebi opredeljeno brez-CILJNO in BREZ-smiselno znanstveno-tehnično planearno »predelovanje« zbira in totalitete biva-jočega; le-ta postane opredeljujoče, po katerem so opredeljeni ljudje kot osvobodjeni, a NESvobodni. »Proletarjata XX. stoletja«, ki bi omogočal preraščanje in prevlado tehnične-o dtujitve, dejansko NI (3). Prvi del pre-OBRATA pomeni Heideggrova obuditev pozabljenosti in pozabljenosti biti, razjasnitev bistvene razsežnosti biti: najEKSISTENČNEJŠEGA bistva celote biva-jočega (4).

Drugi del pre-OBRATA pomeni »mišljenje« IGRE, domišljanje igre in konsekvence tega domišljanja.

Igra: blodni principi slučajnosti, ki vlada znotraj prostora in časa sveta.

Igra. v kateri in po kateri je igrana bit vsega obstoječega. RAZ-PORNOŠT mišljenja je prisotna skozi celotno novodobno filozofijo.

RAZ-PORNOŠT mišljenja vlada znotraj postavitve novodobnega humanizma, dimenzija biti se zakriva in izgublja tem bolj, ker se v humanizmu Marxovega tipa, nastalega po dokončanju pre-obrnitve, »navidezno« ohranja dimenzija SMISLA. Z navidezno ohranitvijo smiselne, torej

smotrne pozicije znanstveno-tehnične volje-DO-MOCI: znanstveno-tehnične »predelave« totalitete biva-jočega se »kri-koste« biti ne raz-krije. Izgublja se bit kot taka: kot eksistenčna biva-jočnost biva-jočega, kot tudi »pravos«, se pravi temeljno in izvorno doumetje nič.

Temeljni pre-obrat v zgodovini evropskega mišljenja se je začel šele z »mišljenjem BITI« Martina Heidegggra in se izvršuje v kozmološko-ontološko-ontičnem »mišljenju IG-RE« E. Finka, K. Axelosa, L. Heidemanna in dr. (5).

Wo aber Gefahr ist, wächst

Das Rettende auch

S Heideggrom se ontološko in ontično raz-preta: s tem je bil omogočen prvi del novodobnega pre-OBRATA. Ko je Heidegger pokazal na BIT, je bil prisiljen opozoriti tudi na problem tehnike, ki logično sledi iz Marx-Nietzschejevega dokončanja pre-obrnitve Descartes-Heglovega miselnega sveta: iz Marx-Nietzschejeve utemeljitve človeka kot človeka-volje-do-MOCI. Dimenzija TEHNIKE se v svoji celotni podobi RAZ-pre šele z »mišljenjem IGRE«. V neskritosti skritosti skritega, v raz-kritju resnice biti se raz-OD-krije bistvo eksistence, totalitete sveta, kakor tudi bistvo enkratnega in neponovljivega, na poseben način strukturiranega človeškega bitja.

Z raz-kritjem oistva postane neskriti smisel zgodovinski, kakor tudi prebivanje samega. Z raz-kritjem bistva se OD-stre in RAZ-pre smisel zgodovine, Neskritost smisla biti omogoča raz-PRTJE in osvetlitev temeljnega filozofskega vpraševanja. RAZ-skritost biti pomeni torej osvetlitev bistva sveta, je torej raz-PRTJE smisla zgodovine kot dogajanja človeškega generičnega bitja.

Uganka filozofije in zgodovine se po temeljnem novodobnem OBRATU razpre, vendar ne tudi raz-RESI. Rešitev je možna le znotraj pravilnega razumetja in doumetja horizonta tehnike, ki je kot taka: kot brez-CILJNI pogon, zgolj »goli Treibung«: SAMO-CILJ. Vlada-joča tehnika, ki odtuja in iz-nič-uje, je uteleševanje absolutne moči, ter hkrati bogastvo vsebine tega sveta; novodobna tehnika »vlada« producente in agente lastne postavitve: humanističnega človeka kot človeka-volje-do-moči.

Bistvo človeka je v njegovem bivanju: bivanje je resnica in neskritost človekove eksistence. Iz neskritosti bistva se nam RAZ-krije cilj eksistentnega in eksistirajočega. Smisel je kot tak določljiv le z ozirom na CILJ. Neskritost cilja pa nam je dostopna zgolj iz RAZ-kritja bistva. Metafizična in humanistična teza o človekovi »posvečenosti SMISLU« je fiktivna. Prav zaradi te fiktivnosti raz-kritje bistva prejme značaj tragičnosti. Tragedija ni v BISTVU in njegovem raz-kritju, tragedija sega v korenine človekovega fiktivnega fiksiranja prividnega bistva, ki izhaja iz metafizičnega stremljenja po spoznanju zaključene celote. Tragedija je v človekovi samo-PREVARI.

Potrebno je spoznati korenine svetovne blodnje, seči je treba prav v bistvo sveta. Človekova želja in človekova strast hoče neodtujljivo bivanje. Spoznanje bistva sveta je sprejetje njegove NE-odločljivosti. Resnica sveta seže tako v nas s svojo neskritostjo. Za nas ni več niti tragična, niti radostna, ne smiselna, ne nesmislena. Kot resnica sveta JE: s svojo prisotnostjo in dejanskostjo, s svojo vpričnostjo deluje na nas z močjo nečesa, kar je VREDNO živeti. Kajti, kaj nismo prav v imenu »neodtujljivega bivanja« hoteli premagati smrt?

SMISEL je »že od nekdaj« izgubljen: njegova prisotnost nikoli ni bila dejanska.

Človek ni prevladal NE-um sveta, ni segel v korenine in v IZVOR-nost umnosti prostora in časa sveta.

Filozofija kot teologija in teleologija se v planetarnem mišljenju IGRE, ki domišlja nevarnost »humanistične« volje-do-moči: nevarnost TEHNIKE, RAZPRE: raz-rešena je zveze z »odrešilnim« osmišljevanjem. Raz-veza spreminja filozofijo v raziskovanje, niti smiselno, še manj nesmiselno. Filozofija kot raziskovanje in raziskovanje kot filozofija se kot taka vrača v izvorne korenine temeljne-kla-sične opredelitve filozofije: filo-sofija, LJUBITI ZNANJE.

Spiele zielen

Ziele fragen

Fragen brechen

Menschen warten

Reiter fallen

Ohne WARUM

Andrej Medved

Otroška ekspertiza

PROJEKT (načrt, osnutek, osnova, zamisel — leksikonska razlaga — S. Bunc, Slovar tujk, Glotta) kot »literarni« »projekt« MICI je, kot zgoraj trjeno, »usmerjena moč, energija«. KATALOG je projekt v smislu usmerjene moči vse dotlej, dokler se taisti projekt ne pokaže v obliki natisnjene revije »Katalog«. Projekt MICI pa ravno do svoje revije še ni in ne more biti projekt v označenem in tu veljavnem smislu. Od-tukajšnje je revija projekta MICI.

Da je nastopila neka reakcija pred vsako dejansko, oprijemljivo akcijo pod krinko že znane pretveze (omeniti je potreba, da se skozi očitnost akcije prozornih tekstov M. Svabiča »KADILNIK« (Tribuna XVII-1) in »ČERBABA« (Tribuna XVII-3), ki hočeta, in v sami zasnovi ne moreta drugega, kot služiti LP MICI, kaže demagogija in lažnjivost predakcijske reakcije), temu se bodo smejali še pozni rodovi zanamcev, ali pa se bomo z roko v roki celo vsi skupaj smejali šaljivosti situacije že jutri; šala je v »smejnih« »resnicah« neprimerljivo smešna, navén in izven same reakcije pa celo duhovita. Šala je pravzaprav tako zelo časovno potencialno smešna (klavna — Tomaž Salamun — Kaj je kaj I, Tribuna XVII-4), da je s tem in v tem obsojena na večnost svoje vesoljne smešnosti. Možnost, da bi bila radost ob misli na taisto zgodovinsko šalo, ki je o njej v pričujoči »otroški razpravi« ali Otroški ekspertizi govora, zadušena v krvi realna, morebiti pa celo ni realna. nedolžnih in v lastni krvi, je morebiti Drugo ali poslednjo pravkar izraženih možnosti je vsekakor potreba jemati v obzir enakopravno s prvo možnostjo, saj je šala tako šalna, da bolj šalna (v mejah fizičnega) sploh ne more biti.

Kdo je šaljivec?

Pričujoča »poetična« razprava? Že mogoče. Opreti se na dejstvo, da vse skupaj ni drugega kot šala, pa pomeni zaključiti krog, ki ga je za vsako ceno hotela zaključiti predakcijska reakcija.

Ne opirati se na dejstva pa pomeni puščati dejstva neizkoriščena in sploh nerabljena. Ne opreti se na dejstvo, da je šala dejstvo, je dejstvo dejstvenosti. Dejstvo dejstvenosti je prav iz predhodnega še vedno dejstvo; dejstvo pa je, da je vse skupaj nekakšna skrotovična in prenapihnjena šalna šala kulturne buržoazne doktrine in dediščine.

Pred-očesna razprava ne obtožuje, kajti ista se ima v nekem končnem smislu za znanstveno, čemur je isto tisto, kar je dejstvo o šalnosti. Ne obtoževati pa nikakor ne pomeni ne razkrinkavati in ne obelodanjevati. Dokler bo nekdo v imenu česar koli govoril, in da bo to govorjenje imelo splošen ton, »koncentracijska taborišča in krematoriji niso nikaka šala«, dotlej se bo zdelo to in takšno govorjenje diskvalifikativno, s tem pa skrajno neresno in šaljivo II. stopnje!

¹ Šaljivo II. stopnje pomeni v razliko od šaljivega I. stopnje neduhovito šaljivo.

M. Svabič

MICI BELETRISTIKA

Zal bi mi bilo, ko te ne bi imel priložnosti predstaviti. Moje osebno počutje je pri tem kaj malo važno, le prijatelj Svabič, ki vodi to veleznimivo igro okrog micilogije, bi bil prikrajšan za nekaj zanimivih podatkov.

Dragi čitatelj, ko sem bil že tako nedostojen, da sem se najprej pogovarjal s svojim nadrejenim in se šele sedaj obračam nate, dovoli mi nekoliko daljši uvod.

1. Zaradi pomanjkanja izkustva se bo moje poročilo pričelo v bifeju Zeleni gaj, ki je tako nedostojno zamenjal slavno Obrščakovo krčmo.

2. Zaradi pomanjkanja potrebne etike in občutka za lepo in prijazno (ali kako se že imenuje tisto, česar je proza mojega prijatelja Svabiča in njegovih prijateljev naga) sem si v svoji pokvarjenosti in nemarni nevednosti izbral za karakter, ki naj ustrezno prikaže umazanijo, ki se cedi od mojega peresa Mici Beletristiko, vulgo »tapjanamico« (vulgo je izgovorjen v eni sapi).

3. Zaradi pomanjkanja potrebne humanistične in higienske izobrazbe se bodo v mojem pisanju verjetno vrstile kake packarije, ki se jih v naprej odrekam (kar se mene tiče), a »tapjanamica« ne bi hotela podpisati zapisnika, če se v mojem zapisu ne bi fino preklinjalo in počelo ostale nemarnosti.

Pa pričnimo!

Deževno nedeljsko dopoldne. Blatna cesta od Zelenega gaja proti Živalskemu vrtu. Bife Zeleni gaj. Odprta vrata. V vratih pa »tapjanamica«. Zal vas moram, dragi bralci in dragi prijatelj Svabič, razočarati. O, da mi je imeti tista ostru peresa, ki so pred trideset in več leti slikale krivice, pa bi lahko prikazal, kako socialna podoba se mi je nudila na vratih Zelenega gaja. Mici Beletristika je bila skoraj preveč pijana. Moj oče, ki je močno humanističen, je za moj hrbtom resnično jokal, meni pa, ki sem močno pokvarjen, pa še na misel ni prišlo, da bi bil sentimental.

Na vrsti je neka kočljivost. Napisati moram nekaj, pa mi tisto noče pod pero. Kaj je Mici Beletristika naredila, pogledaj, prosim, prijazni čitalec in potrpežljivi prijatelj Svabič, v romanu Miroslava Krleža Na rubu pameti, ki je izšla leta 1938 pri Biblioteki nezavisni pisaca. To, na kar vas opozarjam, je popisano na strani 95.

Ko je Mici Beletristika opravila na strani 95 opisano stvar, je počasi zavila na sredino ceste in se odpravila v slavnostno zvonjenje, ki je vabilo k deseti maši. Mici Beletristika je prav blasfemično zaklela, pa jaz tega že ne bom ponavljal, preberite rajši Gajška, ta je že enkrat pokazal, kako je s takimi rečmi. Oprostite, jaz si ne bom nakopaval na glavo raznoraznih eshatologij. Kljub vinjenosti je imela naša junakinja še vedno toliko moči,

da je psovala »furmanco« (ta je ravno tako deklasiran element, ki kot Mici Beletristika pripravlja revolucijo in ukinitve vseh vrednot humanizma. Zato, vsaj zdi se mi, moj oče koketira z obema, pa se je malo oštel, ker je »furmanca« med tem odšla na zdravljenje.) Kam, ne vem, mogoče boste vi uganili. Preden je odšla, je tri dni sedela na strehi in kikirikala, potem pa je dobro ogrizla socialno delavko, ki jo je hotela spraviti dol.

Oprostite mi, vdor tega drugega deklasiranega elementa v pripoved, pa ne gre drugače, v predmestju so čudni t...i doma. (Samo zaradi spoštnosti!)

Med našim čvekanjem pa se naša junakinja uspešno premika proti bunkerju, ki ga ima na cesti VII., iz katerega po pričela, kakor sem poučen, vsesplošni napad na obstoječe vrednote. Preden so »furmanco« odvedli na simpozij o alkoholizmu, je omenjala 15. I. 1969 kot datum, ki si ga je Mici Beletristika izbrala za svoj obračun. Natančno je že poučena, kako naj ravna s sovražnikom. Ne bom vam pravil, iz katere knjige bi pobrala metode, zagotavljam pa vam, da ne bo izbirala sredstev. Če se ji posreči, vas bo pošteno ukanila.

Pošteno me je sram tega pisanja, ne morem in ne morem vam povedati nič razveseljivega, moje pisanje, se mi zdi, da vas ne opozarja dovolj na grozote, ki vam groze od Mici Beletristike, ki je v tem trenutku zavila v ulico, kjer je doma. Velik črn avto jo je poškrabil od nog do glave, Mici Beletristika, vulgo »tapjanamica«, pa se je v smislu svojega projekta kruto in hudobno nasmejala, kot to lahko stori le popolnoma pijana ženska pri šestdesetih.

Zal mi je, dragi bralci in dragi prijatelj Svabič, da vam ne morem poročati o koncu Micine poti, pa vendar lahko vidite, kako nas ta deklasiranka ogroža.

M. Slodnjak

KAJ JE ŠALA?

Šala je nekaj,
kar zbijamo.

Govoriti o projektu MICI kot o čemerkoli drugem, kakor o projektu KULTURNE REVOLUCIJE na polju zapisane besede in črke ali literature je ta hip in slejkoprej zgodovinsko neodgovorno dejanje... Projekt MICI kaže USMERJENO moč, energijo. Razvidno je, da KULTURNA REVOLUCIJA v literaturi ni in tudi ne bo pogrom (fizičen) nad čimerkoli in čimerkoli, ni babbav, ni čerbaba, ni mulbaba; je vseobsegajoči naravni prevrat, prevrat v ustreznejše in boljše v kulturi pisave. Radikalna revolucionarnost pričujočega projekta, pri-znajmo, je na dlani.

TOMAŽ ŠALAMUN

DOKUMEN TACIJA

My dearest Mica,

kakor si že gotovo na svoje veliko veselje izvedel, je danes naša SAS likvidirala žitnika starejšega, mlajši je bil pa laže ranjen. Lahko si misliš, da sem prav pošteno razveseljen, ko so me nekaj ur po mojem prihodu obvestili o tem dogodku. Naš je bil preoblečen v dubovna in jo je s pomočniki vred cel in živ porisal. Tudi Murčič je v bolnici poginil do kraja, tako da ima naša SAS v kratkem času dva pomembna uspeha. Obakrat je opravil delo neki novinec, ki je pred nekaj dnevi prišel iz okolice. Novinec — toda opravil je pošteno.

My dearest Jonas

Trake sem dobil. Griča je rekla, kam jih bo spravila. Čas je, da bi dobili drugo skladišče. Priidi jutri, se bomo slikali.

My dearest Mica,

jaz sem pobil že dovolj ljudi. Griča naj jih spravi v salon. Matja ne gleda pod omare. Japonci kupujejo posteljnino. Preberi prilogo in jo daj Dobračevemu tajniku.

Dragi Dobračev tajnik,

najprej te osebno pozdravljam za praznik dela. Imamo dve kategoriji splošne porabe. Prvo lahko imenujemo investicijsko, reprodukcijsko splošno porabo, drugo pa pravo splošno porabo. Nežen in lep si, dragi Dobračev tajnik. Bo več hrane. Imenoval bi te od jutri, do danes te pa ne bi imenoval. Saj razumeš. Potrebujemo spretno ljudi.

Se nekaj: bral sem črvička. Črvička poznam od njegovega tretjega leta, ko sva skupaj razbijala šalice. Takrat je bil fin, potem sem ga srečal v Amsterdamu. Starši, sestre, vsi so fini. Opraviči me pred drugimi. Reči jim, da imam svoje slabosti in da ima končno vsak vrtnar lahko nekaj slabosti. Če ne bo šlo hitro, mu bom zlomil nogo. Ne boj se, ne bom okleval. Eno so skupne šalice, drugo so pa višji cilji.

My dearest Jonas

če boš tako nadaljeval, boš kmalu ubogi sopotnik. Spet so bile težave s traki. Griča mi je povedala, da hoče Julči več denarja. Jejo jih za zajtrk, za večerjo, za kosilo, traki rastejo. Da bi bila zmešnjava večja, ji pošiljaš še ti. Pusti to svinjarijo. Preorientiraj se. V Ljubljani so tla dobra. V bitki pri Mohaču leta 1526 je sedem Turkov splezalo na leteče krožnike. Kupil sem anilin. Črvička sem bral. Res, da je nekaj boljši kot prej, vendar slavist ne bo nikoli genialen. Noge mu pusti pri miru.

kot policaj: laser, pena, kravata, guma

in kot mi: ustnice, škarnicli

My dearest Mica,

vključni barčico! Traki so fuč!

My dearest Jonas,

vendar, zdaj upam, da ne boš imel težav pri likvidacijah. Pošiljam ti Nežo, Peregrina, dr. Cerka in Engelsa. Samo Engelsa zasliši. Iztisni mu kakšno kapljico. Prvi trije so izcužani do kraja.

izpuščamo

kakor novoveški človek gor gleda, tako mi ne prestando s šestilom fiksiramo spodnji in zgornji rob dometa njegovega pogleda ali tudi vi uprizarjate majhne orgije s krožniki (plitvimi in globokimi), z vilicami, žličkami, z noži in z ribjimi noži vojvoda bedfordski pristopi k mizi in večerja

ali tudi vi poradirate vse, kar je v zvezi z radirko in rapirjem

zelo bi želeli, da nam na glavi zraste mah

kam

v kongo

kaj

kače fukat

kaj pa korespondenca

deset pisem dnevno, včasih do štirinajst

mica, vi ste slavolok zmage

mica, vi ste božanski cvet suntu z mnogo prakse. naenkrat lahko požrete 3719 ljudi

vi rumeno, on v plasteh.

dodatne definicije za a', a'' a''' ne bi imele smisla, če zanje ne bi veljali računski zakoni, ki veljajo za potence s celimi pozitivnimi eksponenti, večjimi od 1. preizkusi nam pokažejo, da smemo tudi z zgornjimi potencami ravnati po vseh pravilih, ki smo jih izpeljali za računanje s potencami.

treba je le:

1. upoštevati novo definicijo

2. uporabiti pravilo

3. pri sorodnikih na podstrešju poiskati knjigo drvarska marija. v knjigi je mnogo slik in mnogo teksta. tekst je na zgornji strani, slike pa na spodnji. namenoma govorim narobe. zares je tekst na spodnji strani, slika pa na zgornji. tako, zdaj ne vemo, kje tekst leži.

My dearest Jonas,

upam, da si razumel vse. Domovina je v nevarnosti. Ne samo traki, ampak tudi oblika trakov se je izkazala kot popolnoma nemoderna. Računamo lahko na trio Slak, predvsem na mesarja, ker ima slabo vest. Koder mu drži hčerko. Čim mesar dvigne roke, ne bo več trio Slak, ampak duet Slak. Ob vsakem dualizmu smo pa popolnoma superiorni. Beri Trockega, spise materialov in Vogue. Če dobiš Jasmin ali ameriške pornografske revije, jih skrbno čuvaj. Imele so velik vpliv na Marxa. Mi moramo preštudirati tisto od zadaj, vpliv, tovarišem iz operative jih pa ne dajaj v branje, ker bi si ga drkali.

Your truly Mica. Love.

prišel je čas kobilic. s tem mislim, da so kobilice priletele, ne, da je prišel njih čas. njih čas je že od zdavnaj, toda kobilic od časa do časa ni

prišel je čas pomaranč. s tem mislim, da so pomaranče zrasle, ne da je prišel njih čas. njih čas je že od zdavnaj, toda pomaranč od časa do časa ni

najprej mora biti pomaranča, da jo kobilica lahko požre. pomaranča lahko pobije kobilico le, če jo kdo vrže na kobilico,

torej:

prišel je čas pomaranč. s tem mislim, da so pomaranče zrasle, ne da je prišel njih čas. njih čas je že od zdavnaj, toda pomaranč od časa do časa ni

prišel je čas kobilic. s tem mislim, da so kobilice priletele, ne, da je prišel njih čas. njih čas je že od zdavnaj, toda kobilic od časa do časa ni

My dearest Mica,

sin se je vrnil iz šole s slabim redom iz matematike. Uničujejo nam otroke. Ko sem ga detajlno zaslišal kdo, kdaj, kakšen izraz je imel na licu, ko je to počel, je bil sin samo blede. Niti enega nebledega kosa kože nisem opazil na njem

Poročam ti iz svojega privatnega družinskega življenja, ker vidim v tem veliko šanso, ki se jo da uporabiti, da namestimo še enega bossa. Še trije nam manjkajo, da pokrijemo ključne komunikacije. Naj gre Černič in naj se prijavi kot vratar. Na listke naj dela samo črtice. Denar pride. V Trevisu sem srečal Colombovega človeka. Kapital se nam vrti okrog 17 odstotkov, kar je za Italijo fantastično. Banke ne prestando menjavam. Krij mi hrbet, pojutrišnjem imam pogovore.

My dearests Jonas,

ne sledim ti, to je strašno. Tako mlad sem, pa sem že tako star. To je strašno. Tečem, toda namesto, da bi tekkel po zunanji strani, tečem po notranji. Meso je mehko in ovira. To je strašno. Pedagoški eros mi pada po tleh. Brača mi pada po tleh. Srajca mi pada po tleh. Rokavice (šoferske) so pa sredi najbolj totalnega vnebovzetja. Jonas! Jonas! Mister! Lord!

In tako so prvi dan opresnikov pristopili Jezusovi učenci k Jezusu in rekli: Kje hočeš, da ti pripravimo velikonočno jagnje? Jezus je rekel: Pojdi te v mesto k temu in temu in mu reci: Učenik pravi: Moj čas je blizu, pri tebi hočem obhajati veliko noč s svojimi učenci. In storili so učenci kakor jim je Jezus naročil in so pripravili velikonočno jagnje. Pr. večerji je Jezus vzel kruh, ga blagoslovil in razlomil, dal učencem in rekel: Vzemite in jejte, to je moje telo. In vzel je kelih, se zahvalil, jim ga dal in rekel: Pijte iz njega vsi, to je namreč moja kri nove zaveze, ki se bo za mnoge prelila v odpuščanje grehov.

Mica Skaletova 23, Ljubljana

predmet: pritožba mistru Jonasu

mister Jonas,

vse življenje sem garal. Ko ste še vsi mislili, da vlak vozi po šinah, sem demistificiral to trditve in kot eden izmed prvih v Evropi, prav zagotovo pa prvi v vzhodnem svetu, dokazal, da vlak vozi po blazinah. Prvi sem prevajal tekste šoferja Ladislava Katalina. Sicherl me je javno napadel in rjovel, da mi bo požrl staro mater s kostmi vred, če ne preneham s tako subverzijo. V tistih dneh, fantje, so bile to smrtne igre. Za Sicherla ni treba še posebej dokazovati, da je požiral stare matere s kostmi vred. In tako danes ne bi rad, da bi se nam predsednik vozil v kakšni predvojni Tatri, ki ji motor ropota. Predsednik naj bo lep. Otroci naj mu hodijo med nogami.

Med raziskovalci se je pojavila dilema. En del je bil mnenja, da je Jonas na sredi dosegele obrat, drugi del, ki je hodil po mestu z noži med zobmi, se pogovarjal s CIO, SMERSHEM, visokimi generali in ljudskimi množicami, pa je govoril: Če bi mu nategnili noht tako, da bi imel dvajset prstov in devetnajst nohtov, bi ga spravili z ravnotežja. Spravljen iz ravnotežja bi bil off. S tem, z off, pa počni milni mehurček. Kaj propagirate?

Ali se je vaša mati slekla, preden je šla spat, ali je šla spat v isti obleki, kot jo je imela na koncertu?

Vprašanje je zastavljeno napačno. Če bi hotel odgovoriti na vprašanje, bi moral odgovoriti: naga. Vidite, resnica pa je drugačna.

Moja mati je spala v spalni srajci.

Bogumil jo je nezaupljivo pogledal.

Morda bi pa to jaz lahko opravil?

Kako neki? Zelo rada se vozim v kolesju, a nikoli nimam priložnosti.

Bogumil se je zmeraj bolj čudil.

Vzemi Emilijo s seboj.

Kdo pa bo namesto mene tukaj? Ne, Emilija mora ostati in nikar nič ne skrbite, gotovo se vrnem do kosila. No, zvedela sem, da je čisto blizu mesta vrt in da imajo tam še višnje.

Ne veš, kakšne višnje so to? Ti ni mati nič povedala?

Ne vem. Emilija je skrivnostno pogledala očeta. Meni se zdi, da to niso višnje, ampak Tomažek. Snoči je nekdo prišel v kuhinjo in Stefanova je slišala, da se govorili o Tomažku.

Gospa Barbara se je medtem peljala z Mico, sinom konjarja Banasiaka, in trepetala, ali je ne bo ta enajst ali dvanajstletni fantič zvrnil kje v jarek. Dan, ki se je naredil po tej noči, je bil meglen, siv, kakor da bi ne pripadal nobenemu letnemu času, ni kazalo ne na dež ne da se bo kaj kmalu prikazalo sonce. Toliko, da na srečo ni bilo vetra. Sicer pa gospa Barbara ni mislila na veter

My dearest Mica, je rekla, ko se je koleselj približal predmestnim sipinam z mlino na veter. Ne greva v Kaliniec, ampak v Pogorze. V Glazuto. Kaj ne bi mogla iti tu kje ob strani? Zdi se mi, da je tam pri jetnišnici pot čez loke na zavodje, a od tam proti mestnim gozdovom.

Tu so menda te barake, se je razgledala.

Saj, je potrdil Mica.

My dearest Jonas,

pojdi do Peregrina in se mu predstavi z besedami: Prišel sem k Peregrinu, bratu svojemu, da bi ga stresel za uhelj. Peregrin te bo pogledal motno in najprej ne bo verjel. Se enkrat ponovi:

Prišel sem k Peregrinu, bratu svojemu, da bi ga stresel za uhelj. Peregrin si bo prižgal cigareto, tebi je pa ne bo ponudil. Se zmeraj bo gledal kalno in motno. Nastopil bo polminutni molk. Potem se mu do polovice zazri v oči in zloguj čisto počasi in šepetaje: Prišel sem k Peregrinu, bratu svojemu, da bi ga stresel za uhelj.

My dearest Mica,

blaznost. Kdo je začel kadirirati? Tvoj Peregrin je absolutno premalo urbaniziran za našo stvar. Začel je mečkati nekaj okrog prvotnih dogovorov. V bistvu ga zanima samo to, kako bi pridela več ton ribezlja za hektar. Ves je popikan od sindikalizma in resnega dela. V kuhinji ima stene prebarvane z modrimi zajci, na mizi ima prt iz plastike in najraje bere Kafko. Zaradi njega bo treba izrezati vso severovzhodno Slovenijo, če dalj časa sem slutil, da tam nekaj smrdi. Primer sem dal v roke SAS-u, da zadevo hitro uredi. Kdo bo plačal stroške za pacifikacijo. Napisal sem ti črno piko, čeprav si samo posredni krivec. Takoj bi moral sporočiti, če si videl, da človek ne diši. Se zmeraj ste zeleni. Dobro si zapomni:

My dearest Jonas,

ti si nervozen. Jebi ti črno piko. Jaz se ne grem več. Gojil bom čebele. Izmisli si drugega. Jaz ne dišim več.

Dragi tovariši!

Ni še trinajsti julij, vendar smo se morali zbrati zaradi neljubih dogodkov. Mravljinske bo podal poročilo.

Poročilo.

Tudi sam sem opazil, da Mica blodi. Stopila sva k njemu in zavpila: Striček! Hej! Striček! Kam tako jadno koračiš? Nemara je čas, da počivamo? Obrnil se je, naju pogledal, pa spet naprej.

Počakajte, je rekel, kaj se vam tako mudi počivati? V Varkah vas bodo podre svinčenke, pa se boste lahko nalezali.

Eh, da bi te zlomek, pa vendar ga nisva oštela, je pač pravi potepuh. Sprevideli smo tudi, da brez potrebe sitnarimo. Prvi dan je treba priti čim dlje, zdaj ni časa za počitek.

Gremo še lep kos pota, ko me Volodka spet sune:

Poslušaj Vasilij, stvar mi smrdi!

Kaj je spet?

Do Varkov je dvanajst vrst, so rekli, no, za nami jih je že devetnajst in čez. Da ne bomo trčili ob kordon.

Striček, hej, striček Mica, spet zakličeva.

Kaj bi pa rada?

Varki so menda blizu.

Nak, daleč je še do tja, je odgovoril spotoma.

Zavili smo v tajgo. Dosihdoh smo hodili skozi sotesko ob rečici. Na obeh straneh je bil strm breg, gosto poraščen z bori. Od spomladi naprej se po Sokoljem otoku vlačijo tople megle, tudi ta dan je bil že od zjutraj meglen. Ko smo splezali v hrib in šli malo po slemenu, je iz globeli zapihal veter in kakor nalašč odpihlil meglo v morje. Poglejmo dol: pod hribom stoji čuvajnica kakor na dlani; po dvoiršču hodijo vojaki, psi ležijo in dremajo.

No, striček Mica, sem rekel. Tamle je kordon.

Kordon je res, je potrdil Mica, to so Varki.

Šli smo dalje in se spotoma domenili, da moramo paziti na Mico. Moral bom skrbeti za počitek in red. Mica pa naj le hodi pred nami, ker nezmotljivo sledi pot, potepuh ima vajene noge. Ves je sniran, toda noge so čile, hodi sam zase in zajema korake. Pojasnilo:

1. Mislimo, da bo vsakemu razgledanemu bralcu v trenutku jasno, kaj da Mica je. Zavoljo resnice in prihodnosti smo se odločili publicirati del tajnih materialov, ob katerih naj bi zlasti prisluhnili zgodovinarji, da ne bodo pozneje tožili, češ, oblast jim ne zaupa, arhive držijo pod ključem.

2. Mislimo, da se bo v prihodnje slovenski narod bolj pazil. Mica zahteva samo malo ljubeznivosti, nežnosti in dejstvo, da se ji legalno prizna status genija. Zahteva najlepšo svilenko ruto v deželi.

3. Mislimo, da Mici ne gre kratiti pravic, ki jih ima po svojem dednem pravu, da Mico ne gre dražiti in ji metati polen pod noge. Mico gre gladiti, ker je Mica zelo precizen realpolitik brez predsodkov. Pomislite, da bi Mica v samoobrambi morala zahtevati svilenko nebo. Slovenski narod, ki je že tako nagnjen k razburljivosti, bi le s skrajno težavo zmogel tak finančni, moralni in delovni napor. Izdelava svilenega neba bi angažirala vso našo skupnost do take mere, da ne bi bilo časa za ljubezen in dojenje novorojenčkov. Univerza bi začela hirati. Kirurgi bi zamujali v operacijskih dvoranah in ljudje bi padali kot snopi. Težko bi bilo dati tako drzne prognoze in trditi, da bi kdo izmed mladoletnikov preživel nasilje, ki bi bila realna posledica samoobrambe Micine poteze. Sinovi bi vam bingljali na vseh vežnih vratih. Vsakemu kolikor toliko razgledanemu in kulturnemu bralcu so seveda jasne vse mračne konsekvence in jih zato v našem bežnem zapisu ne gre izrecno poudarjati.

Dimitrij Rupel

DOCENTOV POGLLED NA ,CIRCUIT LETTRÉ'

Tovariš docent se je moral prikloniti, kajti bil je prevelik za vstop skozi meter in devedeset visoka vrata, meščansko poglajena po robovih, ukrivljena in zapognjena v vzorčenju, v žlebu blizu tečajnih vilic popraskana od živčnih nohtov, ko si je docent oblačil čevlje in se držal na tistem mestu, da ne pade, kolikor je dolg in plečat, nato se je spet zvrnil, popravil telovnik siva ribja kost, kajti »mo brown after six«, pogledal v luč in za modnimi naočniki se zasvetijo docentove modre oči polne potrpežljivosti in znanstvene vdanosti v zle namere svojih gostov, nato posadi Patricijo pod svojo finto — ve se, kakšne vrste človek je docent, rahlo perverzen, čita Kamasutro v poznih urah, naravna si zglavje visoko, da zraven ogleduje svoje akte, podpisane z velikim V, kar pomeni Vasja, zelo katoliško prikrita svinjarija, ti akti — finta je v tem, da je okvir zelo razkošen, florentinski izdelek, baročna najdba, zlata prevleka, kot na proslavah za 29. november, znotraj temačna podoba, kako se v zgodnjih jutranjih urah kopijejo device v termalnem vrelo, pohotni pastir je skrit za grmovjem, lahko si predstavljaš, kako si ne upa črtniti, njegove oči pa delajo TOK TOK, misli o zagrabitvi za eno od devic, piščančje dojke in ritke kot vzaj, ki se razkolje na čudežen način, narazen in vendarle mehko skupaj, slikar se najraje naslaja nad svojo vizijo, in vrečla se kadi, device vstopajo disciplinirano, ena za drugo kot angelčki med oblake, listje giblje svojo jesensko simfonijo, tla se vdirajo z jutranjimi prasketanji, palčice in deščice pokljajo, nekeje v daljavi reže drvar svoje deblo in misli, kako bi na najbolj vulgaren način izkoristil svojo ženo, device vstopajo v vrelec in izginejo v njem, pokopijo se najprej, nato jih začene daleč ven iz okvira slike, samo sledi kot za meteorji, bele mlečnolate potke v jutranjo modrino, obdelana gora viske tre, v čem je finta? V tem, da je ta plastična krasota to remek-rumeno-zlato-filigransko-delo navadna reprodukcija na formatu 136 x 94, le okvir je baročna premočrtna klo-basa, Patricija zdaj sedi pod finto in suče oči, ki sta kot sveže ocvrta jajčna modrinjaka, zraven nje sestra Levkocita, polna pegic, sladkosneda, nemarna, pa tudi pijanka, neformalni doktor kemije, znana so njena predavanja o použivanju PLIVADONA z Radensko, kar sprečuje nemoteno delovanje bližnjega smrtnega faktorja, medicinskega kategoričnega imperativa, tako rekoč, sestavljenega iz drobcev strupa toda v neki posebni kombinaciji se procesi popolnoma posebno razrašajo, proslula zamujalka, šarmantna nesolika krompirjevih koscev, nepogrešljiva trenulika človeškega okusa v najdelikatnejših trenutkih subjektivne omame in pristranske oscilacije, biser Vasiljnih gostov, mimogredna poučevalka BOBI palček in razkrehalka kikiri-ki lešnikov, poleg nje sedi še košarkar Moris, pozdravljalet z značilnim SO LONG, kazaje poleg določeno dolžino svoje nadlahtnice, ne-nehni dreaž v docentovo ne ravno zgledno npravnstveno preteklost, mezeči polnilec praznega izgovarjanja splošnih tričetresnic, kič obrazek na robotno skonstruiranem podhodju, ustavno neoporečni varilec lastne poti v socializem, genialno — šahovsko razrešen problem izbire med tržno svobodo liberalnega pravočasnega kapitalizma in militantno vizijo super-arziatik-rizi-bizi-Castro-Mao-Bao-Bao-komunizmus, samoupravljanje ko samostojno in demokracično osvobajanje vodilnih proletarcev od odgovornosti in teže odločitev v korist vsesplošne neodločenosti kompetenc z namenom ustvarjanja zdravih pogojev za grškorimsko rokoborbo in prefinjeno uspavanje prizadetih z namigovanjem na možno okupacijo s strani ZDA in ZSSR, večni videc vozdjenja zoper zemeljsko zmedo z zlim zavarovališč, vrac vremenske variante vesoljskega vo-njem...

—Skratka, s skrajnim naporom, vendar sreden, da je končno dočrnil svoj arjo, pove zbranim, ko toči PILSNER na parket — skratka, jaz se podelam na CIRCUIT LETTRÉ. Posledice so porazne. Vname se marksistično-etatično-individualistično-voluntaristično-nietzschejanski traktat o slepi umetnosti, nenehna prisotnost zlato-rumene slike na vulgarnem papirju, printed in Western Germany. —V umetnosti je treba napraviti red! Dovolj te onanije, ki požira lastno seme v svrhu umetniške emancipacije od gnusne resničnosti. —Do-

volj blage očarljivosti! Basta domiselkaste znotraj zatisnjene sokrvice. Konec tega prazničnega igrakanja z MARKLINOM! Umetnost vsem ljudem, množicam v pohrust.

—Tedad nekeje globoko v meni pokliče Prežihov Voranc. Jirs in Bavh! Mici! Valentin Vodnik se vname za rešitev. Prešeren drama za polito gostinsko mizo, Cankar ima težave s pranjem žimnice, ponovi se intimni klic —Miiiiiiii! Mizzi! Mitzka! Mici, Muci, Maci, Taci, Kraci, rita mamina, siviljina pohčeren-ka, tiskarnarska služkinja, advokatska priležnica, restavratorka v Etnografskem muzeju, sistemizirana v buffet, dovoljeno je trepljanje in zatikanje pettisiočakov v nedrje.

Mici prihihi. Čvrstih nog in polna besed, kot so »prosim«, »klanjam se«, »kis di hande«, »izvolite, gospaa... Vasja eset, pesniške idile, občuti gibanje v svoji duši. —Zenska mora biti lepa, močna, zdrava, roditi mora otroke, ljubiti slovenske običaje, kot je nedeljska maša in stehvanje, literatura mora biti jasna, poučna in zabavna, odrešujoča in zagnana. —Nekaj mora povedati! Nekaj! Mici se skloni in vidi, je krasne prisekane stožce, elastične polkroglične vzmeti, živalna zarezava vmes, ko vstane, je pordela v lica, gre kot kokoš, ki je pravkar zlegla jajce, kot oživila pernica na tačkah iz žvečilnega gumja.

—Umrla ti bom, potem boš dobil pa Mici, pravi Patricija. —Neumo plavalasko Mici boš dobil. —Biser, hočeš da umrem? Biser! Grozeče se približa. —Dobil boš Mici, ki ti bo kuhala in likala. —Ne maraš me! Umrla bom. Dobil si boš Mici in boš srečen. Jaz sem tako ali tako bolna in gnijem. Tukaj notri gnijem, čutim, da gnijem. Mici je skoz in skoz zdrava. Jaz gnijem. Vsako jutro me boli glava, vsak teden enkrat me bolijo jetra, ledvice, uho, dobim škrlatinko, živim od penicilina, tamrha, Domina, sešila mi je telovnik z dvema žepoma, namesto s štirimi, in dva gumbčka sta premalo, umrla bom, jokala se bom... ustvarjena sem za boljše ljudi in za boljši svet, predobra sem zate... slišiš! Pre-do-bral! Mici bo ravno prav. Zabitja krava, kotila ti bo potomce, same debile in kretenoide... Zakaj me ne maraš? Maraj me, pa te bom še jaz marala. Daj lubčka, takega, ki počti! Daj lubčka, ah, ne maram te, kar imej se! Imej Mici! Kravo odurno, seksualno cev, kladno, prodajal-ko, priznaj, da so ti vseč takšne brez modrčka, ki se smehljajo, pa rečejo, da, dragi, v beli oblecki, da ljubček moj, srček, gobček, lulček, fiziček, popek...

—Vol!

—Vol, vol, vol, vol! Ne maram te, priznaj, saj je vseeno, saj sva lahko potem tudi še skupaj, samo povej mi, ne maraš me, ni ti krasno z menoj, ne maraš biti z menoj, zopna sem ti, bolna sem, gnijem, studim se ti, gusna, stara, praviš, pojdi, da te vidim, nečednost prihlija, osupljiva prostitutka, varalica, obešalka, vime, zobatka, račka, spačka...

—Vol!

Mici ima trajno ondulacijo. Vodi za roko Rožkota, sina brez napake, rdeče, belo, modro, napravljenega prototipčka, ostuda, ostuda... Mici nastopa v filmih in v knjigah. Vedno slabo konča, ker jo povozí vlak. Ostari, postane pijanka in se vlači za pet kovačev... —Imej ženske za pet kovačev, takšno so zate, pupi obražček, kič frizura, obličena v roza, ki si je, zelene hulahupke, klubok Bonnie, eno noga-vico ima obvezno strgano, naramnika modrčka se vidi izza izreza.

V ritmu ameriške vojaške himne nastopa slovenska nacionalna garda. Najprej grečo robati slovenski fantje, ki jodlajo, v irhasnih hlačah in s peresi za klobukom... Takole kričijo: »Nočemo svinjarji, nočemo avantgardne literature, brezbožnih pesnikov, pimplanje z besedami, hočemo čvrstih dejanj! —Mica, a žiher pridem gor k teb? Mikiča, ti si takš fesi babcna, de na mal počakaj svoja oči, de me gor posesaja, bom splezou po tvojeh žarkah, po tvojeh začaranih pogledah, tako na ves glas vpijejo slovenski fantje in pijejo sadjevec. —Dosti je škandalov s pesniki, izvzimo jih, kaj nam bojo kruh odžirali! Oni bojo nam pridigali, kako naj živimo, ko so navadno umazane svinje, mleko se jim še valja po gobcu, pa bojo govorili v imenu slovenskega ljudstva! Naj živi Wallace! In Jacqueline Kennedy, počepka nemarna! Kako si upa razočarati rožnate snove slovenskih mamič! Kako more vzeti nemarnega Onassisa, ki je lutka v rokah imperialistične zarote!

Mici gre v prozorni haljici, nežno izvezeni

z nacionalnimi vzorci, v nedrhi ima šopek rdečih nageljnov, velikonočno butarico in za roko vodi sinka debelinka. —Rožko, ljubček, ne hodi po lužah, vate so uprte oči naroda, ti si model, poglej, čisto si umazal gate in parthilčka, zakaj ješ čokolado prav zdaj, ali je ne moreš požutiti na skrivaj, zdravo, državljan! zdravo, pozdravljeni, dragi moji, pogledjte, prinašam vam srečo in poštenje, narodno spravo, zdaj bomo skupaj peli na koru in telovadili pri Partizanu, zdaj se začena produktivno obdobje slovenske nacionalne zgodovine!

Patricija sedi doma. Pri njenih nogah nečak Kubiček. —Kubiček, ali mi daš piškotka? —Ni govora! pravi Kubiček. —Si siten? —Siten. —Ne maram te, pravi Patricija in kadi SUPER LONG cigareto. —Najboljši je totalitarni režim. Vsak režiser postane prej ali slej totalitar. Jaz sem na strani tistih, ki vladajo. Tisti trenutek, ko nisi uspešen, te zapustim, grem z drugim. Jacqueline mi je odjedla Onassisa. Preostaja še Paul Getty in nekaj Rockefellerjev. —Kubiček, te bom že po roki! Ueeeeeee! —Ueeeeeee! Jaz znam se boljše kot ti, ueeeeeeeeeeeeeeeee! Vasja ponudi Coca-Colo. —Ali hočete nekaj trenutkov resničnega užitka? Ali hočete doživeti pravo svežino, lepoto in resnico? Pijte Coca-Colo!

—Jaz se podelam na Circuit Lettré! —Jaz tudi, pravi Kubiček. —Dovolj imam težav, zakaj ne bi vzela uspešnega orbitnika.

Gledam Patricijo. Uboga Patricija! Prikuklja se Mici, brhka pomivalka, stara prozornoprsna zrnaka, užitek v žimskih nočeh, ni ti treba pernice. Mici gre na vlak za Štepanjo vas. Postajni načel-nik zažvižga od navdušenja, tedaj vlak cukne in odpelje. Mici sede poleg vojaka Stefana. —Jaz sem Stefan, pravi oni z rožnatimi kisle bonbone, reče Mici. —Tukaj, odlepi iz SMB uniformiranega žepa nekaj rdečih nitk, nekaj drobcev rodne grude, Mici použije stvar z navdušenjem. —Zdaj je pa res fletno. Vojak se dotakne Mici. Stegno do stegna. —Ufa! Poškrobljen ovratniček drhti od vznemirjenja. —Veste, imam že enega sina, Rožkota, dobila sem ga na neki gasilski veselici, velikan je bil njegov oče, pravi velikan. Joj, kako sva se mučila!

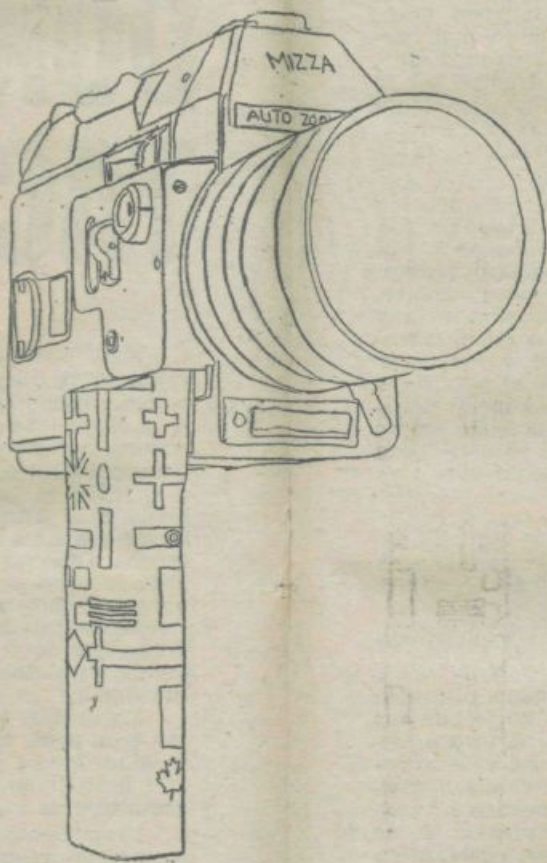
Patricija vene v rastlinjaku umirajoče večerne svetlobe. Zvoki prodirajo kot v akvarij bledozlate, komaj zaznatne salonske spogledljivosti in napetosti v listnih škarih. Patricija in Kubiček sta kot Devica Marija in Jezusček. Za motnim steklom. Ubogi pari, zagledani v tretjo dimenzijo grške tragedije, Shakespeara in Funtka. John Lennon doda svečko usmiljenja. Vitez docent se bojuje s teniškim loparjem. Kuha grah na tretji način. Popravilja razdejanje, ki ga je pustila Mici. Razpostavljajo nove slike. Umetnost je kot arhitektura, mora biti pokončna in uporabna!

Mici si popravi bluzo. —No, ne tukaj, tovariš vojak. —Naju bo videla gospa Vranec in še predno bova doma, bo vedel župnik Stovlček. —Nimam živcev, da bi prenašal te meščanske razvajenke, pravi docent, —umrl bi, če bi moral živeti s takšno žensko, kot je Patricija. —Imej Mici! Mici igra Chopina tako, da udari vsako tretjo noto. —Kakšen stil, ploska vojak.

Kubiček noče jesti. Ima modre hlače in srajčko s pikicami. Svetlolasi Mižek Flga. Patricija ga poljubi na čelo. —Saj vem, da je to tvoj prikriti otrok, pravi vitez. —Ubil me boš, vsi me boste ubili, pravi Patricija. Mici pije istrsko črno. —Zdaj pa v gozd, nasekat drvi za zimo, naroči oče Polajnar. —Mici, ne hodi, pravi vojak, samo še malo ostan! Jaz te resnično ljubim, ne morem živeti brez tebe. —Tudi jaz mislim, da je tako, pridil, bova skupaj drva žagal!

Patricija umira. Njeno obličje blesti. Vsi stojimo okoli njene postelje. Tip ženske iz-umira. Napoči doba Mici. —Hoi, Mici, tuli stric Vinko. —Poglej, če je krava že povrgla, naroči Reza. —Zdaj se vrnejo iz gore. Sneg je gori, prava zima. —Holalal! Zajodja Janez in obleži vznak. Mici ga masira po vratu. —Pastirji bodo vsak čas tui! Vsak čas! Volovi grejo vstric. —Dobra letina! Dobra pasja riti! Ali že veš, da bo Mici vsak čas povrgel! —S kom? —To pa vprašaj boga očeta. Patricija se manjša, postaja najprej metulj, nato ameba. Patricija je prekrihka za ta svet. Zalostna Patricija, uboga lepa Patricija, mrtva na pišastem plašču. Svetlorjavo krzno po smrti.

Intervju bo objavil Vijesnik u srijedu.

1. MICI

2. MICI

3. MICI

4. MICI

5. pri MICI

6. z MICI

7. brez mici

Tomaž Šalamun

ZA PROJEKT MICI

mizza bere tomaža šalamuna
ki je nag in proletarec

Kdo je kdo (1)

ti si genij tomaž šalamun
ti si sijajen ti si lep
ti si visok ti si velikan
ti si mogočen ti si veličasten
ti si največji kar jih je kdajkoli živelo
ti si kralj ti si bogat
ti si genij tomaž šalamun v skladu z naravo moramo priznati

ti in lev tebe zvezde spoštujejo
sonce se vsak dan obrača k tebi
ti si vse ti si gora ararat
ti si večni ti si zvezda danica
ti si brez konca in začetka ti si brez sence in strahu

ti si luč ti si nebeski ogenj
poglejte oči tomaža šalamuna pogledjte veličastno svetlobo neba

poglejte njegove roke pogledjte njegov pas
poglejte kako hodi pogledjte kako se dotika tal
tvoja koža diši po olju
tvoji tasje so sončni prah
zvezde se čudijo kdo se čudi zvezdam
morje je modro kdo je zaščitnik neba
ti si ladja sredi morja ne uniči je ne veter ne vihar

ti si gora sredi ravnine ti si jezero sredi puste zemlje
ti si speculum humanae salvationis ti si brodnik zla

ob tebi je vsaka luč preskromna ob tebi je vsako sonce mrak
vsaka opeka vsaka hiša vsaka mrvica vsak prah

vsako vlakno vsaka kri vsaka gora vsak sneg
vsako drevo vsako življenje vsaka dolina vsak prepad

vsako sovraštvo vsako jagnje vsako žarenje
vsaka mavrica

Kdo je kdo (2)

milenko matanović je največji blefer kar jih je

on je ostudnik tednik in močerad
on je tupko
on si vrta nos
on je tako strahoten tupko da človek ostrmi
milenko matanović ima uši in garje
on je fašist
on se pudra
on je tupko blefer in velni se mu delajo v laseh

on je generalni sekretar fašistične partije
on je tupko
on je najbolj klasičen poniglav tip kar jih je
on tako pošastno laže in se spreneveda
da je vse skupaj ena sama očitna laž in sprenevedanje

on leti po zraku in zraven škili
on je muhe in vsako potreplja in postrga
on je mrčes
on je krivulfast zrasel in bo krivulfast umrl
on je ostudna mokra jalova riba in len da smrdi

milenko matanović bo končal v grobu
on je mrčes

Kaj je kaj (1)

to je klavarno
to je naravnost pošastno klavarno
to je tako pošastno klavarno da človek ostrmi
to je naravnost pošastno klavarno
nekaj tako klavrnega nisem videl še svoj živ dan

to je naravnost pošastno naravnost klavarno
to je naravnost pošastno klavarno
to je klavarno ostudno maliciozno in klavarno
to je tako klavarno da bi človek znorel
to je tako klavarno da lahko sedem generacij zaporedoma

joče dan in noč in bo prav tako klavarno kot je danes

to je naravnost pošastno naravnost klavarno
to je nepopisno to je nepopisno klavarno
to je klavarno

Kaj je kaj (2)

to je čedno
to je izredno čedno
to je tako čedno da človek ostrmi
nekaj tako čednega si želim videti vsak dan
dolgo časa sem si želel da bi videl nekaj tako čednega

to je čedno raznobarvno in čedno
to je naravnost čedno
to je tako čedno da bi čovek vse prodal
da bi lahko dan in noč gledal kako je čedno
to je tako čedno da je vse kar se vidi okrog manj čedno

to je čedno in amen
to je čedno

Od kod Mizzi misel, da je Tomaž Šalamun nag in proletarec

s čim se najraje pelješ?
s parnikom
zakaj?
ker se vidi daleč naokrog
kaj se vidi?
morje
kaj še?
nebo
se bojiš viharja?
ne, parnik ne pelje če je vihar
kaj pa če pride vihar ko je parnik sredi morja?

potem se bojim
ne znaš plavati?
znam
zakaj se potem tojiš?
bojim se da bi mi voda prišla v usta
katere živali imaš najrajši?
kučke
kaj pa leve?
levov ne maram
zakaj?
ker se jih kučki bojijo
kaj imaš najrajši?
katalog
kaj je zdaj z njim?
žalostno je propadel
kako to?

Upam hitro

kakšni so mladi dečki?
hlapasti
kaj ti je najbolj všeč na njih?
kape in nohti
kaj pa rožnata ličeca ki so kot male ritke?
upam da bom dobil stanovanje od izvirnega sveta

ljudje nas ne marajo
zakaj vas ne marajo?
ker je marko napisal glavo od kurca
kaj si pa ti napisal?
muca fuka
zakaj ste tako hudobni?
zato ker smo žalostni
misi rekel da si vedel in da se veseliš življenja?

rekel sem da sem vedel in da se veselim življenja,

ampak zares sem žalosten
kaj boste zdaj?
revolucijo bomo naredili
kaj si belec?
črnc
kdaj se najbolje počutiš?
kadar sem nag
zakaj?
ker se počutim svobodnega
zakaj se počutiš svobodnega?
ker sem nag
tomaž šalamun je nag in proletarec

Top lestvica genijev

si fotogeničen?
če ne bi bil fotogeničen bi bil že trikrat v grobu

zakaj?
zato ker sem fotogeničen
ti si blefer
vem da misliš da sem blefer
kaj si pa zares?
genij
misli si
saj tudi si, mislim si da sem fotogenični genij
in tudi misliš da ni nobene packe?
lega pa nisem rekel so packe, mnoge packe so no in?
kaj no in, počakaj da se lepo v miru razvijem da me

čas obrusi in da postanem kristalni fotogenični genij

kakšna je top lestvica genijev pri nas?
živečih?
živečih
gabriel stupica
vinko globokar
ivo daneu
prof. dr ing. anton peterlin
milenko matanović
miro cerar
rudi šeligo
tomaž šalamun
torej obilica genijev?
res je relativno izredno ugoden čas
kaj pa slavo? žižek in marko šabič?
oba sta še premlada in ju ne bi bilo tair proglašati za genija

to povzroča strašen pritisk

FU LAR DIN

Nekatere zelo zelene veje pred malim oknom v nizki lesení stavbi se majojo in nemara tudi šumi-jo, vendar pa zelo šumi in klokota voda v globokem koritu, ki je na levi in ki je skalnato in strmo, ta-ko da voda prši in se peni in potem glas teh pen skoraj divje prihaja sem gor k oknu, ki je obrnjeno proti vzhodu, kjer je sonce. Ko se veje majojo gor in dol in ko je jutro, se svetloba znotraj, za oknom, po parketu pomika sem in tja. Odmikajoča se in primikajoča se svetloba ni razbeljeno bela, je oranž-no rumena in še ne puhti iz sebe bele vročine, kot jo potem, ko je vroče.

Ko vsi stojijo okrog in gledajo dol, z zelo sivi-mi lasmi, ki so po sredini razdeljeni v dve mehki po-lovici, reče, in kakšno je, to bo treba urediti, treba bo priti do dna.

Skoraj v sredini malega prostora, ki ima pet-najst kvadratnih metrov uporabne površine ali pa še celo nekaj manj, je jesenov stol z naslonjalom, ki ni tapeciran, vendar pa je na njem skoraj do polo-vice poln steklen in plitev pepelnik s tremi žlebovi. Med suhim pepelom ni videti belega papirčka ciga-ret in mogoče ni tudi mrvice rjavega tobaka, ki di-ši, so samo rjavo oranžni ustniki z naredko poseja-nimi svetlejšimi pikicami, kot jih ima Morava filter in Filter 57. Malo pepela je tudi po stolu in vse, kar je v pepelniku, je nagnjeno bolj proti tisti strani, kjer je okno, kot da bi pepeplnik nekaj sunilo v ti-sto smer ali kot da je bila plima, ki je pepel povlek-la proti ven.

Nekdo je bil, reče z glasom, ki kot da ne naj-de prave višine in malo odskakuje po tleh in suknji-ču. V levi gumbnici mehkega ovratnika iz rjavega velveta na - vejica navadnega volčina z rdečimi ja-godami. Še zmeraj ima visoke čevlje, ki so skoraj gojzarice in imajo debel, večkrat šivan podplat.

Malo bolj iz ozadja, tako da je niti videti ni in da niti ne more gledati dol, kjer so te reči polože-ne, in ji tako ni treba sklanjati glave dol, da bi vide-la in mislila, reče o tem, da nobeden drug nima ključa. Samo mi, okna pa so cela in zaprta. Samo mi. Ko za hrbiti, ki so pred njo in nekateri med njimi skoraj docela negibni in tudi malo upognjeni navz-dol, konča vse te besede, so zadnje bolj glasne kot začetne in bolj razsežne in bolj zadržte, kot da se pred njenimi valovi glasov nekaj razmika ali posta-ja zvočno prosojno.

Ko se tako zelene veje majojo gor in dol, se svetloba na tleh premika sem in tja po parketu, kjer je bel jesenov stol in tik zraven njega na tleh suknjič. Je docela razgrnjen in položen na hrbet in celo ro-kava sta potegnjena malo bolj proč, kot sta takrat, ko je suknjič na kakšnem telesu. Siva svila podloge, ki je obrnjena navzgor, se zelo lesketa in ima krat-ke gube, katerih obli, svileni grebeni se potem še bolj lesketajo. V notranjem žepu, ki je v podlogi, ni videti ničesar, je popolnoma sploščen, samo zgoraj ima prišit črn pravokotnik svile, v katerega so uve-zene črke Varteks. Nalo bolj zgoraj, kjer je ov-ratnik in kjer se suknjič že konča, in kjer se morala prikazati že gladka položena tla, je v kepo stisnjen nemara večji kos tiskane tkanine, ki je prav takšna, kot je zavesa na malem vzhodnem oknu, je svetlo zelene barve, povrh nje pa so cvetovi rdeče vijoličaste barve in so podobni gozdni krvomočnici, ki raste že nizko spodaj v gozdvih in potem uspeva še zmeraj tudi v rušju in cveti vse poletje. Listi so bolj temno zeleni, kot je podlaga tkanine, in so spo-daj razcefrani v krpe, bolj zgoraj pa manj. V socvet-ju je veliko cvetov, tako da se včasih rdeče vijoliča-ste barva venčnih listov kar zliiva. Tkanina je zmeč-kana v kepo, ki se je že malo ulegla in razpustila in je zgoraj nad ovratnikom suknjiča položena na tla kot kakšna hitra blazina ali glava strašila. Svetloba sonca se niti zdaleč ne lesketa tako po nji, kot po podlogi, ki je svileni in gladka, čeprav veje tam zu-na, razporejajo žarke tudi po potiskani kepi tu no-tri. Zelo zraven desnega rokava, tako da je ena no-ga skoraj na gumbu, je svetel jesenov stol.

Samo čigav je, reče in si nese dlan na usta, tako dr je palec na enem licu, kazalec pa na drugem in še zmeraj gleda navzdol in mehki sivi lasje so še zmeraj razdeljeni s prečo in grejo potem na sen-cah v oblem loku naprej, navzdol. Drugo roko ima napol v žepu.

Čigav je, čigav je, reče. Že dolgo je visel v oma-ri na obešalniku. Ko sem prišla sem, je že visel in nikoli nisem slišala, da bi kdo kaj prašal. Najprej so bile te bele kocke še res bele in je bil videti še popolnoma nov, zdaj pa so komaj vidne, skoraj rja-ve so. Vse je zaprašen in obledel. Nekdo ga je poteg-nil ven, ko ga je rabil. O, oooo, reče, dajte no, dajte no, in se smeji s pretirano stisnjenimi očmi, ko si razmika pot za ven v večji prostor. Ko tudi zamah-n, z belo zalito roko, se domala ustavi in reče o tem, da je kepa tkanine ostala od zaves in je tudi leža-le na dnu omare. Bela roka kljub vsemu malo po-drhteva, ko spet zamahne, zlasti obeseš škorpiona na zapestnici pa zelo zaniha. Ko gre le ven, ima zadaj malo zmečkano svilo rumene barve.

Ja, kaj pa, reče

Nad kupčkom potiskane tkanine se vzdiguje je-senova pisalna miza s tremi predali na vsaki strani in s prekritim pisalnim strojem Reinmethall, ki ima dolg valj in preveč trdo tastaturo. Vrata, ki vodijo v prednji večji prostor, so nastežaj odortat, vendar kljub temu je tako, kot da niso, ker so zadelana s postavami, ki so nagnjene ob odprtini in gledajo dol.

Vsi smo šli na avtobus in se vračali pozno po-noči, reče in podrgne z debelim, večkrat šivanim podplatom po madežu na parketu na ti strani suknji-ča. Vejica volčina, ki ni bila odrezana z nožem ali britvijo in grejo zato iz nje bele nitke, ki se po-tegnejo iz veje, ko se vejica samo lomi ali trga, za-niha in se nagne zelo na stran. Roka gre koj gor in postavi vejico in jagode spet pokonci.

Okna od zunaj se sploh ne da odpreti. Kljuka je samo znotraj, reče spet iz ozadja in glas ji je še zme-raj visoko zgoraj in napet

Bili smo čisto preč. Cel dan, cel dan, saj je bi-lo preveč, reče, kako me noge bolijo, še čevlje sem si komaj obula, reče, ko se vsaj ne bi spuščali po onem melišču, ker to je najhuje za noge, ko greš ta-ko strmo navzdol in niti prav stopiti ne moreš, reče in malo zardi, val rdečice pa se potem zaleze gor v lase, ki so črni in gosti. Je še bolj mlada in nova in se ujame na jagodo, ki je rdeča na zavihu rjavega elveta. Z malimi ključki z dvojnimi bradami, ki so za omare in predale, in jih ima na kovinskem ob-ročku, ki ji visi na kazalcu, zaniha sem in tja, da se tudi zaslišijo, ker zacinjgljajo. Potem tudi z boki in dolgima nogama zaniha sem in tja, stopala spo-daj in črna gloga zgoraj pa ostanejo pri miru.

Najprej izpusti sapo iz širokih nosnic in ko od-pre usta, se v spodnjo, zelo naprej pomaknjeno če-ljust lovi zrak in dobi tak šum, kot ga povzroča pri-hajajoči vihar na morju ali v prostrani naravi. Samo neprimerno bolj tiho in ožje je. Barva je ista in ne-mara občutek, ki ga povzroča, tudi, ker vse, kar je, je še zmeraj, čeprav je majhno in celo zelo majhno. Dva sta bila, reče in malo zgane z rameni, kot da jih premikata dlani, ki sta skriti pod pazduhami, lehti pa sta prekrizani na prsih. Z vekama naglo utripa in se nemara sploh ne bi vedelo, kam gleda, če ne bi bil tako sklonjen.

Lijak, lijak, reče, je poln vode in milo se je sto-pilo, ker je kar vrženo noter. Sliši se kot iz velike oddaljenosti, čeprav je samo v drugem prostoru, ka-mor je prej šla, ki ima rumeno svilo in znamenje škorpiona na zapestju. Potem se zasliši voda, kako klokota v rožiralnik

Če se ne bi spustili tja noter, reče, kaj bi bilo potem. Samo hoja gor in dol in danes polomljene kosti in mišice. Tako pa smo imeli nekaj od tega, kar jo tudi prav, če smo že riskirali ves dan. Spodaj je bilo vsaj vse zeleno. Še nikoli nisem videla takšnih, reče in vzdigne sopek lepih čevljev prav predse in jih pogleda. Potem potegne iz rahlo stisnjene pe-sti eno stebečce in ga vrti z dvema prstoma proti vzhodu, kjer je okno skozi katerega prihaja jutra-nja svetloba. Ima samo dva koničasta lista, ki se ma-lo vijeta iz stebila. Proti vrhu, ko se stebečce že ta-njša in je upognjeno so trije cvetovi živo rumeni, napihnjeni in zaobljeni cvetni list na vsakem cvetu je zelo viden in gre naprej in prekriva vse druge cvet-ne liste, ki so rjavkasti in odrinjeni. Njena črna blu-za iz tankega ripsa, ki je zračna in brez rokavov, se zelo poda polnemu rumenemu šopku, ki ga z levico še zmeraj drži pri sebi, z očesom pa pred svetlobo gleda in se smehlja.

Kaj pa zgoraj, reče ko so bile same skale in bi se kmalu bilo sprožilo, reče in spet privzdigne rame-na z dlanmi, ki so spodaj.

Ja, kaj pa še, reče in je še zmeraj obrnjena pro-ti vzhodu, od koder prihaja svetloba skozi zelene ve-je in veter.

V tistih višavah ni slabšega, kot riniti po svoje, potem se nič ne ve, reče iz drugega prostora, ko vo-da preneha in na koncu zaklokota samo temen zrak, ki je v požiralniku zmeraj.

Zrak, zrak, zrak, reče, samo prostranstvo zraka, ki ga imaš pred sabo, in kar čutiš, da ne bi nikoli nehal dihati.

Vseeno, spet reče tako, da glas požvižgava po iz-pahnjeni čeljusti, bili so krokarji tik nad glavo.

Ker si se oklepal skale in se niti ganil nisi, reče.

Misliš, reče.

Kaj pa drugega, reče.

No, inezen teh rožic, kaj še, reče, nič, nič, in odmakne oči najprej s poda, bolj gor, potem pa v de-sno in potem se obrne skoraj čisto nazaj, da pogleda vanj čisto od blizu in mirno, čeprav glas ni takšen. Potem se skoraj s priprtimi očmi vrača sem in no-bena rdečica ji ne gre več gor in dol po obrazu in potem malo v lasišče. Ključke na kazalcu spet zavrti.

Znenada se od podboja, na katerega se je nasla-njal z dlanmi in hrbtom, odtrga in se zelo zasmeli, ko se hkrati skoraj vrže skozi postave v prednji pro-stor. Tam se potem še zmeraj zelo smeji in kmalu se mu pridruži tudi njen, malo bolj umirjeni smeh, ki ima rumeno svilo. Oba smeja prihajata v mali nagne-teni prostor skupaj, vendar ne pornešana med sabo, ne eden zraven drugega ali eden nad drugim, kot je to pri harmonijah, ampak kot kakšna kemična spoji-na, ki je ena in enotna. Nekaj pepela, ki je v ti zme-raj bolj beli svetlobi še bolj suh in rahel, zanese čez roč pepelnika na stol.

Globoko zajame sapo in potegne nogo z debelim podplatom k sebi in oči odtrga s tal. Pogleda v nje-ne rumene čevljece na črnih prsih, potem pa k sebi na levo stran, kjer je vejica volčina z živo rdečimi jagodami, ki so zaradi barve nevarne posebno otro-kom, zaradi omotičnega vonja pa odraslim, čeprav vejo, da je v njih strup. Listi so svetlo zeleni, nima-jo strupene barve, kakršno imajo listi, ki so razce-frani v krpe in so natisnjeni na zavesi, ki je odrinje-na v stran, in tisti, ki so natisnjeni na kupčku tkani-ne na tleh zraven suknjiča. Skladna s tenko zeleno barvo je tudi njihova oblika: ob vejici so dolgo časa ozki, šele potem se elipsasto razširijo, na koncu pa se bolj naglo zaoblijo v konico.

Tudi tega ne bi dobili, mu reče.

Bi, reče, volčin raste povsod, tudi v gozdu in ni-zini, reče in počasi pomika svoj pogled s čevljev in prsi bolj gor, kjer je obraz.

Ja, reče, ja, in sploh več ne gleda v rumene cve-tove.

Zrine se v ospredje in stopi vzravnano, niti malo se ne skloni navzdol, da bi pogledala, ko je bila ves čas v ozadju, in niti malo ne pogleda na levo in de-sno, ampak samo pride iz ozadja in reče, ko sem ho-dila okrog in iskala dračje, sem si nataknila nogavi-co. Potem kloni svoj vitki hrbet in pokaže s kazal-cem pod koleno, kjer je vidna tenka praska. Ko se spet zravna, si z istim kazalcem popravi očala, ki so se tudi pomaknila bolj dol, svetle, ravne lase, ki se dotikajo koščenih ramen, pa kar pusti na licih in očalih.

Najbolj v redu od celega dne je bil ogenj. Vse naokrog sama tema in gorski hlad. Samo sence in prasketanje. Šel je visoko gor in se zmeraj bolj tanjšal, čeprav je bilo dračje zelo naširoko nametano in je bil ogenj spodaj rdeč, reče.

Najbolj fino je bilo, ko smo tako okrog sedeli in moleli stopala proti ognju in smo bili kot okrogel plot, reče in končno spusti roko s šopkom dol k tele-su in hitreje diha, da se vidi na črni bluzi, čeprav je zračna.

Potem se mi je pa ponoči sanjalo, kako je švig-nil navzgor in se spet razširil, ko se je visoko gori v temi prikazala hiša, ki je bila naenkrat vsa v plame-nih, pa sploh nisem mogel videti, na čem je stala, ker je bila skoraj navpično nad nami. In ni bilo no-bene vode. Majhen izvir pred nekaj urami je bila edina voda, ki smo jo videli, reče in obstane z malo odprtimi usti in z obrvmi potegnutjenimi v čelo in z obrazom spet malo bolj dol in na desno.

Zunanje veje, ki razporejajo svetlobo sonca po parketu, po položenem suknjiču, po kupčku tkanine in po stolu, kjer je pepelnik in pepel, ki ga zdaj pa zdaj nekaj odnese čez rob pepelnika na stol, razpore-dijo včasih nekaj žarkov tudi pod mizo, kjer je sko-raj prazen koš za smeti, črn kartonski pokrov za har-moniko ali pisalni stroj in že malo uvenel cvet vi-joličasto rdeče krvomočnice, kakršnih je v izobilju natiskanih na zavesi in hitri blazini na tleh.

Odignite, razidite se, huligani, reče z naglim gla-som, vendar ne ostro in ne kričeče, še zmeraj ima dlan na ustih, sivi lasje mu v dveh blagih lokih pa-dajo k sencam, gleda navzdol, z drugo roko pa si po-pravlja svo modro kravato, ki ima jeklen in bencin-ski odtefek

Ko je najprej nekaj časa skoraj tiho in ko so po-tem skoraj še vsi v drugem prostoru, ki je večji, spet zacinjglja s ključki in reče samo papir moram še vzeti

Sumenje pen tam spodaj še zmeraj prihaja sem gor. Kmalu bo tako vroče, da žarki sonca ne bo-jo sijali na tla, ampak bo sonce visoko zgoraj. Zunaj, na levi strani, že skoraj na robu kanjona reke je majhna greda, na kateri rastejo kumarice, ki so ena-ke barve kot široki listi, ki jih prekrivajo, in imajo cvetove takšne barve kot rumeni čevljevci.

FRANCI ZAGORIČNIK

PLASTIC CITY

Eden od obeh kazavcev je sprva kazal na osmo, potem pa, ko je drugi kazavec že trikrat pretekel svoj krog, je bila ura seveda za toliko več. Tega je bilo ravno toliko, kar je bilo časa od pričetka dne do takrat, ko so Jo pripeljali sem in Ji rekli, malo boste počakali.

Je pa čas ur zmeraj drugačen od časa dneva in noči, čas onega komaj slišnega izreka (malo boste počakali) drugačen od časa ur, toliko bolj, ker se besede v največji meri ujema z resničnim stanjem časa: so tihe in videti vserazumevajoče. Napotijo k tapciriranemu sedelu z naslonjalom, ki je ob nizki, podolgovati mizici s temnim ultrapasom. (Na mizici je kakšne dve kili težak steklen pepelnik, ki kar naprej opozarja nase, v vse smeri!) so tudi drugi stoli okrog mizice, zdaj zasedeni, zdaj spet ne. Se pravi, da so prazni, ali pa ni kam sesti; na rob mize, na radiator, ali stati.

Nikamor pa se ne premakne prostor. Vrata se odpirajo in zapirajo brez učinka: nikoli niso prava. Kadar se odprejo in se vratar ozre, zanihajo tudi njihala vrata v stekleni steni, ki je od vhoda oddaljena kakšna dva metra, kolikor je dolga vratarnica. Hip nato se docela odprejo, zdaj pa zanihajo veliko močnejše. Ta, ki odpre, se v trenutku zgubi, tako da se pravzaprav oboje krilnih vrat še nekaj časa kar samo odpira in zapira. (Nobeden ne pride skozi tista, ki so ves čas zaprta. To je narobe v toliko, kar vzbuja dvome, da sploh so.) Čas teče, ampak to nič ne pomeni, kakor je z vrati, s prvimi ali z drugimi, s tretjimi (štiri, pet, šest, osem). Zid ali stena. In nikakor ne misli.

Najbolj poceni trajati. Z vso vdanostjo. Z vso poniknjenostjo v pokornost. Saj se vsak premik iz nestrpnosti plačuje z novim otekanjem, dasi se stene odpirajo pred nekaterimi pogledi. Vendar ti pogledi, ti oziri spet niso pravi: zid se umakne in se odpre proti Oldhamski cesti. Povsem brez haska. Lahko bi bila Ulica 20. avgusta 1968. Ali katera druga. Vrata se ne bi odprla v nobeno. Lahko bi se povsem umaknili: ni zid ali stena: stropa že tako ni bilo, ne tal: brezno je vodoravno: steka se v telo, skozi oči, skozi pljuča, skozi sluh, ki dopoveduje, kako je treba še nekoliko potrpeti in mirovati, sicer vas odnese lastna kri, brez dna.

V hipu bo vse v redu. Seveda, saj je že zdaj. Vse je samo nestrpnost. Duh je proti vsemu. Sin, ki je proti vsajemu roditelju, Očetu. Saj se da ubiti, da bi ostal z Njim in vi dvomite! Njegova ljubezen je neodpušljiva: norec je. Gledam mesto. Ne ogledujem si ga. Gledam in ne vidim. Prekrivam ga s tušem. Ne oprime se ga. Tuš se krči v majhne kroglice in ga spet razkriva. Kakšno sem hotel poslati očem, kakšno bom lahko, še ne vem. Zbrišem tuš z Metalke in Doma sindikata, tega, ki je zaobšel park, ki ga je pustil pri miru, v čemer naj bi bila poanta. Potem nastopijo škarje, ker se tuš ne obnese. Tudi te ne pridejo zraven. Tudi škarje ne. Tudi tuš-škarje ne in nič. A da ne bi pušal stvari tako, kot so, a da jih ne bi prepuščal, potuje ostro rezilo po Titovi, po Nazorjevi, Ljubljani, razdeli na levi in desni breg. Kako se vede voda nad prepadom, kako ji ustreza, ne vem, to prepuščam njej. Kako se vedejo množice, kako gledajo, molče strmi v veliki stroj, se čudijo njegovi moči, navidezni in dejanski razumnosti, padajo v prepad brez krika in bolečin, kakor v mah; ampak to je brez pomena, lahko bi bile čeri, lahko bi bil pekel, bog je ali je ni bog. Na znamko napišem naslov in na štem-pilko svojo zahtevo: AMBASADA SVETA LILIPUT in ura, uradujemo, dujemo in jemo vse v enem krog-besedi in pošljem na svoj naslov, zmeraj na lastni naslov, kajti: svet človeku ne more dati nič in tudi človek ne more na svet prav nič vplivati, niti ga spreminjati.

Pod naslovom napišem: z bogom, prišel si umret. Kako boš, ne umri, ne živel, rešil križanko. Za vse že ni prostora, z bogom. Z bogom nikamor ne paše.

Jé proso in oves. Muhe demitologizirajo vselej budno čelo vodje. V enem letu, v enem stavku.

Recimo, sleparski, goljufivi. Skromna, razočarana v zakonu. Tovariš srednjih let. Smrtno bolan, smrtno živ. Iz tega fanta nič ne bo.

Spričo kandidatov, ki lahko prijetno presenetijo. Odjaha v Santa Cruz s tropom svojih volkov. Kaj pomeni kljukasti križ, te vprašam.

Gre za iskanje vrednot. Sestra, poslušaj me sestra. Resno te vprašam, kaj naj pomeni ta kljukasti križ. Sestra, sestra, rad bi te pofukal. Hodim na večerni jezikovni tečaj.

Resno te vprašam, kaj pomeni. Sestra, ljuba sestra, tako rad bi te pofukal. Proti komu pa se misliš boriti.

Seveda. Boriti se mislim, seveda. Seveda, kako pak.

Proti ameriškemu imperializmu in fašizmu, proti ruskim rdečim jastrebom.

Seveda pa je prva domovina. Ta pa je tole. Vidiš, ta pa je tole. Človek je brez veljave, če ni malo vampast. Mi smo vam-proletariat. Pij in ne žri se toliko. Proti komu se misliš.

Sestra, ljuba sestra, tako srčno rad bi te poonegavil. Kajti: človek je tako zreduciran in preveden na stopnjo golih živali, ki je na svetu le zato, da se prehrani in reproducira.

Premikanje kazavcev je torej le navidezno gibanje. Premikanje kazavcev je samo premikanje kazavcev in nič drugega. Neumno je pričakovati, da bo to prineslo odrešitev. Čas kazavcev nima nobene zveze

s časom časa. Zaman je pogledovanje gor. Pričakovani zaradi tega ne bo dočakan: on ima spet svoj čas: oklical se je za boga. Kot da preostane samo eno (molitev), ki nič ne pomaga: pridi rešitelj, ki si na nebu teh zidov, zdaj že majavih! Pojavi se na stopnišču ali pa odpri vrata dvigala!

A njega ni. Ta, ki pride, pa ni pravi, četudi ima ustrezno haljo in se tudi vede malomarno. Ko vstopi v prostor, ki ga razmejuje nova steklena stena, to pot z motnim steklom. To je lahko dosegel s tem, da je potrkal na steklo in ga je vratar spoznal skozi štiri centimetre ozek prosojni pas ob robu, kjer je steklo vokvirjeno v leseni, belo poslikani okvir. Tedaj namreč vratar pritisne na gumb in ta, ki bi bil lahko odrešitelj, končno pride v čakalnico.

Vendar pa ni bog. Kajti vse te zazidane oči se obrnejo k njemu, on pa ne reče, dober dan, zdaj pa bo, in da tako vedeti, da ni pravi. Ne, ne, nisem pravi, vidite, kako me nič ne zanima. Lahko bi bil pravi, se oglasi nekaj brezen. Zakaj nisi pravi. Lahko bi tudi molčal, da bi le že bil. Odpri bi vrata, ki so, kakor da jih ni. Zastonj tako zijate, ne vidim vas. No, dobro, če nisi, a pridi hitro naslednji, smrt mi kosi med nogami. Nisi ti kriv, če nisi ti. Lahko pa bi vsaj malo videl in pomagal, ne stopaš mimo aktov.

Ne, medicina je znanost, ni cerkev, usmiljeni bog. A stopi k vratarnici. Pravi, grem ven in spet pridem. Vratar si nekaj zapisuje, nekaj naroča. Drugi pravi določene o svojih namerah. Ta pa, ki se vrne, vratarju samo pokima. Vratar prav tako pokima, nakar se izkaže, da sta se sporazumevala. Vratar pritisne na gumb in zabrni električna naprava v vratih steklene stene, ki deli čakalnico od nadaljnega hodnika, tako da zadošča le rahel pritisk na vrata in že se odprejo.

To je bilo na Fruški gori ali pa na Avali. Povsod je bila kakšna sestra. Ampak, poslušaj, mi nismo nobeni fašisti.

Si bil v vojski.

To možnost ti študij omogoča, da greš potem lahko naprej v inozemstvo. Ali bi sicer študiral.

Kdo ve. Tega pa res ne vem. Še hodiš v hribe? Letos ne. Ni bilo ne veselja ne koristi. Sploh je pa že konec, zdaj je konec.

Ce bi šel v Avstrijo, bi imel kaj od tega. Gotovo bi imel kaj od tega.

Seveda bi imel kaj od tega. Prav gotovo. Gotovo bi imel več od tega kakor sicer. Tako pa ni bilo ne veselja ne koristi. V vsakem primeru bi imel nekaj od tega.

Kako kaj hlapec Jernej. Se še upira, še spi v drvarnici, kadar ga žena napodi?

Zmeraj pravi, da ima novo harmoniko, nikoli pa je ne pokaže. Boš moral pogledat v drvarnico.

Mislím, da boš kmalu za zakol. V december že lezemo, vrat ti kar razganja, vamp ti kar razganja. Kmalu boš za zakol.

In ker je bistvo celotnega življenja nič, potem je brezpredmeten sleherni človekov boj za katerekoli cilje.

Tako vlada tukaj nekakšen red. Jasno je, da ne more nobeden samovoljno zapustiti tega kraja. O vsem tukaj je domenjano. Vratar pritiska na gumb. Včasih nekaj zapisuje, vzdigne slušalko, posluša ali pa govori v mikrofoni, se ozira v čakalnico, kakor da ga zanima, če je vse v redu, a ga uspa, ker je vse v redu in nekoliko zakinka in ko kakšen vstopi skozi vhod, ima posiljeno na stežaj odprte oči, govori in ugovarja bornemu, nevednemu svetu, se pre-se, vstane, cvetje odnese v garderobo, medtem pa se oglasa trkanje in vse bolj nestrpno govori trkanje: tukaj si zato, da pritiskaš na gumb: tako je domenjano, zapisano in točkovano: in trka trkanje in ne odneha ugovarjati, ko se vrata že odpro in spet zapro, gre skozi čakalnico in ugovarja, a ni bog in je cvetje privatna stvar in naše funkcioniranje jasno določeno, a vratar je samo ena med funkcijami: dela pa nimate preveč. Obraz višje funkcije, ki je nižja ne more ovirati in zadrževati, je strog in pravičen. Obraz nižje funkcije je neumen in zardeva.

Tedaj stoji, stoji na mestu in se prične vrteti okrog neke osi. Prestopa se z noge na nogo, a os se ne premakne. Vse telo se obrača, oči se obračajo, a se nič ne premakne. Zid ni siv zid. Okno ne razkazuje pekarnice, od koder ne veje vonj po svežem kruhu. V čakalnici niso ljudje. Omara, ki ne služi za garderobo, ni nič drugačna od svetlozelenega zidu. Si-vi zid se ne razlikuje od svetlorjavega. In lepo počasi okrog na okrog. Tako se obvladuje svet. Središče sveta. Zopet bog. Bog pleše, pleše svet okrog boga.

Raj je na zemlji. Vmes govori besede. Besede ustrezajo besedam, s katerimi se pogovarjajo, in se zato pogovarjajo. Bog sam pa je slep. In to, kar mu svet prednaša pred njegove oči, vidi samo njegove oči. Sam ne vidi ničesar, pač pa se že lep čas enakomerno in vztrajno vrti.

Enakomerno obvladuje ves prostor okrog sebe, četudi je to samo ozek prostor okrog njegove osi.

Smešno je hoditi na goro po stopnicah. Vendar je pač tako napeljeno, da greš na goro po stopnicah. Na goro izmaličeno v spomenik. Pa nisi noben U Nu, noben Bulganin, noben Naser. Lahko pa se podpišeš zraven njihovih podpisov. Samo da greš potem v planinsko kočjo in poješ za kosilo dva ocvrta jajca in še misliš, da je drago.

Gotovo se danes spleča študirati.

Bolj se spleča izvažati gotove izdelke kakor surovino.

Bolj.

Bolj se spleča izvažati inteligenco kakor navadno delovno silo.

Bolj.

Francozi se upirajo našemu mesu.

Kaj pa misliš, da je s takšnim spomenikom. Misliš, da je res kakšen neznan junak. Misliš, da se lahko prepišeš. Navsezadnje so si že kaj izmislili. Saj nas je dosti. Vsi smo neznan junaki.

A tako, se klanjaš svoji smrti. Se ji poklanjaš.

Ne, rad bi se poscal. Kje pa se lahko tukaj posčiš.

O, kar v umivalnik, drugače se ne zvrtimo.

Lahko se ob enem gledaš v zrcalo, kako ti paše popevka iz Madame Butterfly.

Ali bo res vojska med poetskimi diverzanti in kurtizanami.

Vosu! Tisti huligani grejo pred sodišče. Malo jim operejo glave pa bo.

Kaj še. Tistih časov ni več. Ne živimo v policijski državi.

Daj no, kaj ne poveš. To pa prav rad slišim.

Res, to sem slišal od nekega naivnega pesnika.

Nesmiselno je sleherni njegovo delovanje in razmišljanje, kajti človek je po Katalogu le kup mesa in, oprosite izrazu, kup dreka, tako kot je tam napisano.

Prijeti pepelnik in ga zalučati v ta raj. Imeti občutek zadostne moči za oprijem velikega steklenega pepelnika. Imeti občutek, da se vse drobi. Ves svet biti iz stekla. Ves svet se rušiti v črepinje: zid v črepinje in ta dežurni bog. Deževati črepinje in kam se umakniti pred njimi.

Svet se podira na glavo svojemu rušitelju.

Počasi vstane in se pomika proti stranišču. Briše si kri z nog. Potem ožema svoje perilo in si ga spet obleče. Oprime se vsega, kar Ji pride pod roke. Tako to hoče. Tako je rešitelj v tem. Kajti tisti, ki je bil končno le dočakan, pravi potem: tovarišica, ne vznemirjajte se, tovarišica. Otroka že imate, tukaj pa ne znamo delati čudežev. Lahko pomagamo samo tam, kjer se pomagati da.

PROJEKT MICI IN STISKA JEZIKA

...prišel je čas pomaranč...

...prišel je čas kobilic...

(Salamun)

Projekt Mici je skupinski literarni eksperiment. Menim, da bi ravno tako moral biti tudi skupinski jezikovni poskus — nikakor ne nemočno, nekritično oponašanje tujih jezikovnih manir, še manj pa iznajditelstvo in sprenevedenje. To je nevzdržna poza, ne-nevredna upoštevanja. Ne gre pa zametavati izkušenj tujih teoretikov (in praktikov) besede; potrebnost jih je prekrčiti v jezik, ki ga mislimo, govorimo in slišimo mi. — Namenoma je izpuščeno »pišemo«, saj vsi vemo, da zvočni vtis zapisane slovenščine še zdaleč ni enak zvočnemu vtisu samo govorjenje ne-knjižne slovenščine.

PRVI PROBLEM

Preglobok prepad med govorjenim in knjižnim jezikom je do skrajnosti nezdrav pojav in nerazumna težnja.

Slovenski jezik ozdraviti mrtvoudnosti, kar pomeni: razbiti spone preteklosti (npr. historicizem), sedanjemu knjižnemu jeziku dati živ temelj in zanemariiti zgodovino, polno kompleksov in purizma, jezik ponovno in naravno kultivirati, ne da bi ga posiljevali ali odtujevali ali krotovili ali celo banalizirali.

Nikakor ni neizvedljivo in protislovno, da je potrebno govorjeni in knjižni jezik do maksimuma zblizati in ju hkrati zopet oddeliti. — Vemo, da je govorjeni jezik pogosto reven, monoton, pomanjkljiv kljub originalnostim. Zato moramo previdno preskusiti uporabnost njegove zunanje (zvočne) podobe, ritem sintakso, miselne principe, odnose, kavzalnost itd. —raje živo kot mrtvo (gramatiko, slovarstvo), raje novo kot staro, raje splošno kot posebno.

Potrebno je dognati, ponovno oceniti in dokazati, kaj pomenijo pojmi kot »duh«, »lepot«, »čistost«, »pravilnost« itd. slovenskega jezika.

GLAVNI PROBLEM

Stiska jezika mora prenehati!

-kup-

PROJEKT „MICI“ (1.)

ALI

RAZ-PORNOŠT MIŠLJENJA (2.)

3. V Heglovi miselni konstrukciji je substanca identična s subjektom, s svobodo.

Osvoboženo človekovo raz-krivanje, »durch Wissenschaften«, odpira že dano strukturo. Odkriva jo v njeni naravnosti: kot naravnano in smiselno; odkriva jo v njeni ciljnosti. NIČ ni mogoč. Človek je miselno odtujen, ostaja podrejen logosu. Njegovo »delovanje« je nujno omejeno. Logos je absoluten. V metafiziki je BIT ohranjena na skrito-neskrit način. Z metafiziko kartezijevega tipa je izveden prvi del pre-OBRNITVE v strukturi novodobne filozofije.

4. Z Marxom in Nietzschejem se pre-OBRNITEV dovrši. Marx z raz-odtujitvijo miselne odtujitve odpravi stvarno in zapade v dejansko odtujitev. BIT je v CELOTI IZGUBLJENA. Pre-OBRAT ni izvršen. Smisel in cilj je dejansko izgubljen.

Wo aber Gefahr ist, wächst

Das Rettende auch

Substanca, »eine Summe der Produktionskräfte«, postane proizvodnja, ki v svojem pogonu »predelave« ostaja slepa: radi ne-domišljenosti biti. Subjekt stopa v svoj lastni odnos bivanja kot neskončno svoboden. Dimenzija biti je izgubljena, bog je mrtev, človek je bogo-človek. Vlada volje-do-moči je vlada TEHNIKE: vlada produkta nad producenti: stvarna totalna odtujitev.

Toda: vladajoča tehnika mora postati bitno sredstvo, ne zgolj SAMO-cilj.

NiC je skozi raz-kritje biti, smisla kot RAZ-smisla, bistva kot evidence in eksistence sveta kot vzakonjene slučajnosti spoznan, čeprav ne dejansko spoznan, in »odstranjen«, čeprav ne dejansko odstranjen: nič kot »pravila« niC ostaja še vedno skrit.

Louis I
Louis II
Louis III
Louis IV
Louis V
Louis VI
Louis VII
Louis VIII
Louis IX
Louis X (dit le Hutin)
Louis XI
Louis XII
Louis XIII
Louis XIV
Louis XV
Louis XVI
Louis XVII
et plus personne plus rien ...

Horizont mišljenja IGRE omogoča ohranjanje »praver« biti, ohranitev sama pa ostaja ob novodobni vladi tehnike le na nivoju spoznavanja kot mišljenja in izrekanja. Dejanski pre-OBRAT je prestavljen v »bodočnost«. Njegovo izrekanje JE sedanjost.

Ha muerto

allí la verdad

Es tu paz lo que amamos, no tu máscara

Hasta los últimos confines del mundo

llega el miedo

RAST človeka se začne s kartezijevim cogitom, ki kot tak pomeni začetek moderne znanosti: začetek izgubljanja in pozabljanja biti. Dejanska odtujitev stopa v človekovo odnosnost sinhrono z rastjo subjekta. Človekova eksistenca nastopi kot osvobodjena, toda bit se kljub temu ohranja na skrito-neskrit način: pri Descartesu kriterij resnice ostane v bogu (1).

Po Descartu se rast človeka stopenjsko nadaljuje, vendar se bit ohranja znotraj koncepta treh transcendentalnih idej. S Heglom se vprašanje kriterijev resničnosti rešuje v logičnih sklopih, o vsem se odloča v »santa casa der Logika«. Bit se tako postavlja v miselni strukturi ohranja. Nič ni prisoten: nič kot »pravila« niC sploh še ni mogoč (2).

Un cheval s'écroule au milieu d'une allée

Les feuilles tombent sur lui

Notre amour frissonne

Et le soleil aussi

PROJEKT »MICI« (mici) je zakritost mišljenja, kalnost vpogleda: blodna omamljenost. RAZ-PORNOŠT MIŠLJENJA je razhajanje mišljenja, odsotnost skritega, prisotnost nepriznane: razpoka domišljenja.

PROJEKT »MICI« (mici) in RAZ-PORNOŠT MIŠLJENJA sta med seboj identična projekta. (1) Projekt MICI

Soy nada más que un poeta:

Pero yo amo hasta las raíces

de mi pequeño país frío

allí quiero morir:

si tuviera que nacer mil veces

allí quiero nacer

Que nadie piense en mí

Yo aquí me despido, vuelvo

a mi casa, en mis sueños,

en donde

el viento golpea los establos

y salpica hielo el Océano

Soy nada más que un poeta

N'oubliez pas

Cette pluie sage et heureuse

Sur ton visage heureux

Sur sette ville heureuse

Sette pluie sur la mer

Un sculpteur qui sculpte des Napoléon

Et toi dans mes bras

(2) RAZ-pornošt mišljenja

Yo no vengo a resolver nada

Yo vine aquí para cantar

y para que cantes conmigo

V strukturi mišljenja IGRE se zveza z odrešilnim osmišljenjem, značilna za celotno metafiziko, dokončno razpre.

Bistvo biti se iz sebe kaže kot najbolj eksistentno bistvo totalitete bivajočega in se kot tako: kot tako določeno in opredeljeno dotika končnega domišljenja.

Strasti se razpro: gon zamre.

IZ-kažejo se v luči neplodnosti. Dejstvo, da je svet takšen že od NEKDAJ, opravičuje podobo bivanja. Logos prisotnega in pričujočega je izgubil smiselno intencionalnost.

Zakoniti procesi POstajanja sami ne vsebujejo nikakršne določenosti in določenosti, ciljnosti kot takšne.

Que nada de esto pase

Rast človeka je rast volje-do-moči. Volja-do-moči sega v temelje bivajočega, v zbir bivajočnosti. Tehnika znanosti predeluje totaliteto sveta: v svoji brezcilnosti sega v korenine blodnosti.

Dichterisch wohnet der Mensch auf dieser Erde

Marx je domislil miselno odtujitev in s tem tudi stvarno odtujitev. Toda zaradi ne-domišljenosti problematike biti je zapadel v STVARNO odtujitev: ki je kot taka novodobna vlada tehnike. Marxova ukinitve odtujitve postane tako potrditev dejanske odtujitve.

1. V metafiziki je substanca identična z bogom, idejo, logosom, absolutnim duhom itd. Subjekt je zapopadek vseh ničnosti, je praktično enak nič.

2. Toda že pri Descartesu se substanca identificira s tremi pojmi: z res extenso, res cogitans, res deus. Subjekt stopa na pot svoje RASTI. Vendar ostaja do Marxa le delno osvobojen. Descartes je prvi mislec TEHNIKE.

Štafetni razgovori odgovarja

CENE MATIČIČ

Poslanec republiškega zbora skupščine SRS

Vsekakor sem mnenja, da sodobni politični strukturi ne moremo več pripisati take vrste prizadevanja, ki bi bila usmerjena v neke vrste pomiritev in prizadevanje kako preprečiti vsakršen konflikt, sleherni spopad in boj. Res je, da je bilo tako v obdobju, ko si je politika lastila sleherni direktivo in razsodbo v kulturi. Postopno je praksa iz tega obdobja vodenela, politika se je le od časa do časa bolj ali manj administrativno vtikala v kulturo, da bi to ali ono preprečila, zavrla ali pa preusmerila, dokler se pred nedavnim temu ni načeloma odpovedala in s tem prepustila kulturo čedalje bolj kulturni samoupravi. S tem seveda nočem in ne morem trditi, da so številne konfliktna situacije v različnih kulturnih dejavnostih in okoljih — te pa se kažejo po razdelitvi pristojnosti med kulturo in politiko, se pravi po delitvi oblasti med obema sferama — že rešene.

Mnenja sem, da je bolj ali manj evidentno, da tu ne gre za vprašanje delitve oblasti. Po mojem ne more biti razrešitve v tem, da bi ena ali druga popolnoma suvereno odločala na svojem področju in da bi se istočasno ne vmešavali druga v drugo. Trdno sem nadalje prepričan, da je tovrstni dualizem neureničljiv in nemogoč. Peljal bi nas namreč samo v to, da nasprotja le ločujemo, ne pa tudi združujemo. Za dialektično enotnost nasprotij oz. permanentno razreševanje odnosov med kulturo in politiko pa potrebujemo predvsem odprtost, medsebojno vplivanje in prežemanje, nikakor pa ne zaprtost, ločevanje in absolutno distanciranje, ki ga žele pripadniki teorije o delitvi oblasti med kulturo in politiko.

Da bi takšna usmeritev lahko našla svojo realno alternativo v razreševanju odnosov med obema sferama, so bili ustanovljeni tudi posebni skladi, med njimi tudi sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti v SRS. Mislim, da je ena njegovih najpomembnejših nalog prav v tem, da skupno z vsemi kulturnimi institucijami in celotno kulturno sfero koncipira kulturno politiko, o kateri toliko govorimo, a le malo naredimo. Pozornemu spremljevalcu našega parlamentarnega življenja je nedvomno še vedno v spominu, da smo na 60. in 62. seji republiškega zbora izrekli nekaj dokaj kritičnih besed na račun njegovega poslovanja in ponovno predlagali, naj postane agens za izdelavo načel financiranja in koncipiranja kulturne politike.

3. Ali lahko naštejete razloge, ki opravičujejo »zgrešeno« investicijo v EKK Velenje? Zakaj, mislite, milijardne izgube ne postanejo slovenski nacionalni problem?

Moje mnenje je, da razlogov, ki bi upravičevali »zgrešeno« investicijo v EKK Velenje, ni. Priprčan sem nadalje, da je do te res zgrešene investicije slovenskega značaja prišlo zaradi dveh elementov.

Najprej naj omenim popolno nekoordinacijo prakse z znanostjo.

V gradivu, ki je bilo ob pripravi likvidacije EKK prezentirano poslancem, je moč zaslediti tezo, da je likvidacija EK posledica premikov iz karbokemije v petrokemijo. To naj bi se po istih virih dogajalo v letih 1960 in kasneje. Nič ni bolj zgrešenega kot to, kajti znanosti je popolnoma jasno, da se karbokemija že od konca druge svetovne vojne zelo hitro umika petrokemiji. Tega so se hitro zavedle nekatere države, zgradile močno petrokemično industrijo in si prav na tej bazi omogočile velik gospodarski napredek. Tako je Italija pričela ta proces po letu 1947, medtem ko ZRN, Francija in VB, čeprav bogate premogovne dežele z razvito karbokemijo že desetletje nazaj spreminjajo svojo usmerjenost v petrokemijo, pa čeprav morajo popolnoma ali pa delno uvažati potrebne surovine. ZDA so že v letu 1962, torej tistega leta kot EKK sploh še ni sklepal pogodb za izgradnjo karbokemije, že proizvedle 13 milij. ton organskih baznih surovin, od tega kar 93 odstotkov na osnovi nafte in plina. Tudi SZ je že v začetni dobi Hruščova vložila precej milijard rubljev v izgradnjo petrokemije. Vsi tu omenjeni procesi v izgradnji in razvoju bazične izgradnje petrokemije so se dogajali kot vidimo — pred letom 1960, ko je naša skupina EKK šele pričela z osnutki del o izgradnji tehnološko in ekonomsko v naprej obsojene zastarele karbokemije. V vsakem kemičnem priročniku je moč najti ugotovitve, da proizvodnja umetnih gnojnih in mas, ki vse bolj zamenjuje klasične materiale, kot so jeklo, steklo, barvaste kovine ipd., povečuje svojo uporabnost in postaja last najširših potrošnikov. Ta proizvodnja bazira prav na razviti petrokemiji, ki uporablja zemeljski plin in nafto za svoje surovine.

Nekatere naše znanstvene institucije so na te procese opozarjale in tudi ugotavljale, da gradnja karbokemije po letu 1960 in kasneje sploh ne pride več v poštev in da je potemtakem že vnaprej obsojena na ekonomski neuspeh. Resnici na ljubo je tudi pripomniti, da pomeni znanstveni simpozij v Portoržu, ta je potekal ob popolni režiji EKK in se ni vršil na popolnoma nevtralnih tleh, propagandno reklamo za že sprejete gospodarsko-politične odločitve. Tako »zagotovljena« nekoordinacija znanosti in prakse oz. odklanjanje prave znanosti od praktičnih problemov vsekakor ne more trditi pozitivnih in daljnoročnih sadov. EKK je torej eklatantna potrditev stare Marxove ideje o retrogradnih procesih ekonomske baze in njene superstrukture. Pilula je še nekoliko bolj grenka, če se spomnimo, da je prav ta naša »odrinjena« in »načrtno izigrana« kemična znanost po nemali zaslugi pokojnega nestorja Dr. Samca doseg-

la eno najvišjih stopenj znanstvenega razvoja v Evropi.

Drug element vidim v zavestnem ali pa nezavestnem odklanjanju mnenj, ki jih je skupščina SRS jasno deklarirala.

Ob tem ne navajam vprašanj številnih poslancev, ki nanje na žalost niso dobivali zadovoljivih odgovorov, pač pa le obširno in skrbno dokumentirano in z aklamacijo sprejeto diskusijo, ki jo je na 18. seji republiškega zbora, komaj nekaj dni pred samim podpisom pogodb razvijal poslanec Mitja Vošnjak.

Iz obširnih razprav, diskusij in mnenj je nedvomno moč trditi, da je zajadral EKK v neodgovorne in stihiske vode in da je spričo meglenosti in neke tajnosti vrsto let razburjal slovenski prostor. Zato sem seveda mnenja, da bi morala skupščina SRS kot najodgovornejši samoupravni organ v republiki o vseh teh problemih vse kaj več vedeti, sklepati in ukrepati.

Ob tem bi bilo seveda popolnoma zgrešeno, če bi zamolčal izredno ostre in zahtevne besede nekaterih poslancev, ki so z menoj vred obravnavali ta problem in zahtevali, da se krivci te investicije ugotove in pokličejo na odgovornost. Omenim naj le ing. Ferda Papiča, ki je med ostalim rekel tudi tole: »... Danes se na osnovi dejstev še vprašujemo, ali je kdo odgovoren za izgubo 12 milijard, ki jih bo plačalo slovensko gospodarstvo in sleherni državljani naše republike. O problemu EKK Velenje smo na terenu zelo dosti razpravljali. Pričakujejo od nas poslancev rešitev, ki bo najpravičnejša in za naše gospodarstvo najumestnejša. Sprašujemo se tudi, če bo za to kdo odgovarjal. Na seji odborov je nek poslanec izrazil mnenje, da ne želimo glav, toda »klobuke« bi želeli. Po mojem želimo za enkrat imena, ki so te »klobuke« nosili, da odgovarjajo za svoja dela in kolikor so krivi, da za to tudi odgovarjajo...«

In še nekaj besed iz diskusije poslanca Avgusta Majerica:

»... ko govorimo o družbeni reformi, mislimo pri tem predvsem na odgovornost. Nikakor se ne morem sprijazniti s trditvijo, da je naš gospodarski sistem do gospodarske reforme implicite vključeval nerentabilne investicije... in dalje... To bi pomenilo, da smo 20 let zavestno nerentabilno gospodarili. So-deč po raznih smernicah, določbah družbenih planov itd., si tega ne bi upal trditi...« Bojim se, da se bodo naši ukrepi izjalovili, če se vprašanje odgovornosti ne bo zaostriло...« Zato predlagam, da sprejemamo tudi sklep, da se na eni izmed prihodnjih sej, ko bomo imeli dovolj časa, predloži skupščini obrazložitev, v kakšnih okoliščinah in po kakšnih razpravah je takratni izvršni svet sprejel supergarancijo za EKK Velenje in po kateri zakonski osnovi je imel možnost, da sprejme v imenu republike Slovenije to odločilo in za njo tako pomembno odločitev, ob tem, da je bila skupščina o tem le obrobno in več ali manj bežno seznanjena. Moram omeniti, da do uresničitve tega predloga resda še ni prišlo. To pa seveda ne pomeni, da se podobne zahteve ne bodo ponovno pojavile pred našim zborom.

Da bo temu res tako, sem prepričan zaradi tega, ker še nismo našli niti slišali odgovora in obrazložitve na problem neupravičenih kreditov KBH, neupravičenih bogatitev posameznikov in podobnih ekscesov, ki močno izkrivljajo svetle intencije naše gospodarske in družbene reforme. Če sedaj zaključim, moram ponovno potrditi umestnost vašega vprašanja, ugotoviti da opravičljivih razlogov za investicijo v EKK ni, in da so milijardne izgube že s samim tem, ko so se pojavile, postale tudi slovenski problem.

4. Ali se Vaši nastopi v skupščini ujemajo s projektom katerega od političnih dejavnikov v naši družbi, ali nastopate popolnoma v skladu le z lastnim političnim projektom?

Ko sem pred dobrim letom in pol, ob priliki volilne kampanje prvič obiskoval številne in raztresene volilne enote v Črnem grabnu in moravski dolini, sem na čelo svojih govorov postavljial naslednje maxime:

1. Borba za uresničitev gospodarske reforme
2. Napor za realizacijo družbene reforme — predvsem položaja znanosti, izobraževanja in vzgoje
3. Ureditev odnosov na relaciji republika-federacija.

Omenjeni elementi niso prav nič v nasprotju s programi in koncepti SZDL in ZKS.

V vseh dosedanjih diskusijah, interpelacijah, poslanskih vprašanjih in drugih oblikah praktične dejavnosti mojega poslanskega dela, sem se dosledno trudil, da od začrtanega koncepta ne bi odstopal. V koliko mi je to uspevalo in v koliko ne, bodo ocenjevali taisti zbori volilcev, ko jim bom marca in aprila 1969 dajal dokončne odgovore in poročila o mojem dvoletnem delu v skupščini.

Vsekakor se bojim, da spričo skrajšane mandatne dobe ne bom uspel zadovoljivo izvršiti vseh tistih številnih in kompleksnih nalog, ki jih moji volilci in občinska skupščina Domžale na eni, slovenski prostor pa na drugi strani postavljajo pred mene kot poslanca. Čeprav je nedvomno jasno, da nosi delo sodobnega poslanca poleg intencij, sugestij, zahtev, družbenega okolja in družbenih zakonitosti širokega diapazona pisane mavrice nekaj tisočev volilcev, občinske skupščine in slovenskega prostora, tudi bolj ali manj poudarjene osebnosti kvalitete in sposobnosti nosilca te funkcije, ne morem trditi da bi zastopal in branil koncepte, ki načeloma niso v skladu in resonanci s politiko SZDL in ZKS.

5. Če naštejemo nekaj struj v sodobni družbeni misli: funkcionalizem, strukturalizem, pozitivizem, dialektični materializem... kateri od teh IZMOV se vam zdi najbolj sprejemljiv za našo družbo, kateri je v tej družbi prevladujoč in katerega od teh — če ne teh, pa katerih drugih — bi Vi sprejeli kot svojega?

Naj pričnem ob zadnjem delu tega vprašanja.

Za mene je dialektični materializem nauk o zakonih narave, družbe in človekovega mišljenja; torej pogled na svet, ki pojmuje naravo takšno kakršna je in to brez vseh primesi.

(Nadaljevanje na 24. strani)

Na začetku svojih odgovorov moram najprej ugotoviti in poudariti, da štafetno palico našega uredništva z zadovoljstvom sprejemam.

Sem popolnoma poprečen član naše družbe, ki je po načelu izbornosti in reizbornosti postal član našega Parlamenta.

Nedvomno je potemtakem, da se moram le diskutirati o »Katalogu« zahvaliti, da ste me uvrstili v nosilce vaše štafete palice.

Kot poslanec tega visokega doma imam vsekakor vso pravico in tudi dolžnost, da sodelujem in tudi soodločam pri kreiranju politike v slovenskem prostoru. Le v tem kontestu je treba razumeti tudi delček moje interpelacije, ki je bil namenjen ostremu protestu proti totalnemu nihilizmu, skratka proti Katalogu in podobnim pojavom v našem tisku.

To dejstvo seveda še ne more biti povod in zahteva, da bi me krogi okoli Kataloga obvezali, naj se vključim v javno debato in polemiko o teh vprašanjih. V kolikor bi na to pristal, je to že precedens vsem tistim grupacijam, skupinam in organizacijam, o katerih politiki sem v svoji dosednji mandatni dobi prav tako razpravljaj, da me tako kot katalogovci pozovejo na javni »mejdanc«. Razen tega nisem niti literat, niti literarni kritik. Poleg tega si upam še pripomniti, da bi v primeru, če se s to formulo sprijaznim, slehernemu od poslancev, ki se nadpoprečno udeležuje skupščinskih debat in polemik, morali preskrbeti tudi ustrezen administrativni aparat.

Razreševanje, razčiščevanje in javni disput je treba potemtakem povesti in organizirati na popolnoma drugi ravni. V tem »katalogovskem« primeru sem mnenja, da pride v poštev naslednji trikotnik:

OGLJISCE A: Proizvajalec (skupina literatov, ki to zvrst literature piše oz. se s konceptom te filozofije strinja in jo zagovarja)

OGLJISCE B: Konzument (bralec, revialni, periodični tisk ter RTV kot mediji, ki vplivajo na potrošnika in masovne organizacije, kot so SZDL, ZMS, ZB..., ki združujejo interesne skupine državljanov)

OGLJISCE C: literarni kritik (ki je vsaj do današnjega dne še vedno uspel meritorno oceniti in družbeno ovrednotiti vse skupine literarnih zvrsti v naši pretekli, polpretekli in tudi sedanji dobi).

Podpisani sem le samo poprečen konzument in ljubitelj naše umetnosti. Kot takšen in kot predstavnik nekaj tisočev svojih volilcev sem nastopil tudi v parlamentu. Odboravanje navzočih treh zborov mi je v dokaz, da izraženo mnenje ni ravno osamljeno, pač pa precej razširjeno.

Zelo sem zadovoljen, da so se tudi drugi faktorji omenjenega trikotnika že oglašili. Tu mislim predvsem na zelo impresivno in prepričljivo ter argumentirano izjavo skupine naših najpomembnejših kulturnih delavcev, na izjavi SZDL in ZMS o nujnosti reševanja teh problemov in na izjave skupin državljanov in posameznikov, ki jih je še pred mojim govorom prinašal dnevni tisk, v zadnjem primeru pa tudi TV.

Videti je potemtakem, da se bo odnos, ki je bil brez precedensa sprožen v skupščini, razreševal na ravni trikotnika, ki ga tu predlagam.

1. Kako bi bilo po Vašem mnenju treba regulirati slovensko kulturno življenje, da ne bi bilo nepotrebnih ekscesov in tožba, ki vznemirjajo slovenskega kulturno izobraženega človeka?

Če bi sedaj poskušal odgovoriti na vaše prvo vprašanje, bi moral najprej poudariti, da se mi zdi nekoliko zgrešeno postavljeno, kajti družbe, v kateri ni nepotrebnih ekscesov in tožbami. Razen tega sploh ni moč govoriti, kdaj so ekscesi in tožbe potrebni in kdaj nepotrebni. Večkrat se namreč izkaže, da postane »nepotrebno« potrebno, »potrebno« pa tudi »nepotrebno. Kot primer naj vam ponovno služijo iz vaše sfere vzeti »katalogi«. Skupina okoli njih, pa tudi nekateri drugi razmišljujoči delavci so smatrali, da je prah, ki ga dvigujem, »nepotreben eksces in nepotrebna tožba« in da sploh ne spada v skupščino. Tudi sam sem dolgo premišljal, če je skupščinski podij za tovrstne debate primeren ali ne. Komaj nekajdnevna praksa pa nam je vsem skupaj dokazala, da je ta »nepotrebna tožba« še kako potrebna.

Poleg tega se mi dozdeva, da ste s tem vprašanjem v kontradikciji z maximo, ki jo sami tako vehementno zastopate. Če ste mnenja, da mora sodobni revialni tisk prinesiti res prav vse, kar se kjerkoli pod naslovom »najmodernejša« itd. pojavlja, potem morate biti pripravljeni, da bo konzument na to, kar vi pišete, tudi odgovoril, izrazil svoje mnenje in poglede. Tega pa po nobeni logiki ne morete v naprej okarakterizirati kot »nepotrebnih ekscesov«, ki vznemirja kulturno izobraženega človeka, kajti v tem primeru se že poizkušate postavljati na mesto absolutnega arbitra. Mislim, da ste v tem kontekstu vse premalo strpni in vse preveč brutalno nasilni. Nekaj odgovorov prvim kritikom Kataloga je klasičen primer, kako so z ljudmi ne sme govoriti. Če poznamo stopnjo kulturnega dogovarjanja in razreševanja v sferi gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti, bi morali večjo ali vsaj isto toleranco kulture medsebojnega komuniciranja poznati tudi v sferi »najmodernejša« literature.

Kar je potemtakem govorjenje o potrebnih in nepotrebnih ekscesih zgrešeno, istih seveda ni moč smatrati za elemente, ki naj bi regulirali slovensko kulturno življenje. In če želim ostati pri elementih, na katerih insistirate ter se pri tem ogradiš od kategorij, ki vplivajo na vsebino, potem vidim ta temeljni vzvod le v DIALOGU; v dialogu, ki mora biti javen, jaseen, odprt, demokratičen in predvsem kulturn.

2. Kakšen naj bi bil po Vašem mnenju odnos med ustvarjalci književnih del in političnimi strukturami (skupščina)?

Moram odkrito priznati, da ste s tem vprašanjem dregnili v problem, ki je kljub naporom zelo slabo raziskan in definiran. Tu je tudi temeljni vzrok, da se tega vprašanja očitno in vztrajno izogibljemo, ter s tem dopuščamo nadaljevanje stare in neurejene inertnosti.

TABORIŠČA PO HRUŠČOVU

PRİČEVANJE ANATOLIJA MARČENKA

že je bil pomilošen. V izvidniškem letalu je preletel ZSSR plačanec kapitalistov, pa je že bil pomilošen! Med tem časom sta bila »zločinca« Pavel Ivanovič (menih) in Andrej Novožinski (ki se je sam vrnil v ZSSR potem, ko je že ušel preko meje) obsojena na dosmrtno ječo.

O Powersu se je začela živahna diskusija. Vedeli smo, da so mu sojetnika dali iz dobro premišljenih razlogov. Estonec je bil izobražen človek in je dobro govoril angleško. Tedaj, ko Powersov proces še ni bil končan, so ga začeli pripravljati na novo vlogo. Obsojen na petindvajset let bi bil pomilošen takoj po odhodu Powersa, če bi ugodil zahtevam uprave. V nasprotnem primeru bi ostal v Vladimiru do konca svojih dni.

Kaj je Estonec moral delati? Okoli Powersa je moral ustvariti občutek miru in zaupnosti. Moral je storiti vse, kar se je dalo, da bi Powersu priknil prave pogoje jetništva v sovjetskih zaporih. Amerikanca je moral prepričati, da v takšnih, razmeroma ugodnih pogojih, v kakršnih je živel on, živijo vsi zaporniki v Vladimiru. Moral se je izogniti vsem težavnim vprašanjem in govoriti predvsem o športu in filmu.

Powers je nosil svojo lastno obleko. Vedno je bil sveže obrit. Niso ga ostrigli na balin. Med konfinacijo, ki jo je preživljal v Vladimiru, ni nikoli posumil, kakšno je bilo pravo življenje jetnika.

Številni so zavidali Estoncu, njegovemu tovarišu v celici; on se je okoriščal s pogoji udobnega jetništva in kmalu bi moral biti osvobojen. Drugi so ga obsojali: kaj ne bi mogel izkoristiti ta privilegirani položaj, da bi razsvetlil Powersa, mu je pripovedoval o trpljenju ostalih jetnikov?

Vsekakor, naj je Estonec stopil v igro uprave ali ne, so kasneje pripovedovali, da ga niso nagradili tako, kot so mu obljubili. Po Powersovem odhodu so ga baže preselili v skupno celico pod navadni režim, kjer da je napravil samomor že naslednjega dne. Po drugi verziji pa je bil v resnici osvobojen. Ne vem, kaj je bilo v resnici. Le eno je gotovo: Estonec je izginil in nihče več ga ni videl.

Prav tako smo imeli nekaj časa za sosedo Berijeve ljudi. (Berija je bil šef Stalinske policije, ki so ga usmrtili po smrti diktatorja.) Sprehajali smo se po sosednjem dvorišču. Njihov jetniški režim je bil čisto drugačen od našega. Spominjam se majhnega debeluh, ki se je resno sprehajal v svojem toplim površniku. Bil je tudi eden, ki je imel kapo iz krzna in velik siv površnik.

Ko smo se vračali s sprehoda, smo lahko videli notranjost celice Berijevih ljudi, saj so morale celice med sprehodom ostati odprte. Težko je bilo verjeti lastnim očem: v primeru z našimi je bila to prava dvorana. Na posteljah prave, zelo tople odeje. Na mizi lep prt. Čez dan so imeli pravico ostati v postelji in prejemale so lahko pakete brez omejitve, ne glede na število ali težo.

Kako smo jih sovražili teh pet sosedov, pet simbolov političnega in policijskega preganjanja! Jetniki so jih žalili od daleč: »Umazanci, gobci, krvoseji!« Vsakdo od njih pa je nekaj slutil, čeprav so še uživali ugoden režim kljub padcu njihovega gospodarja; to se je dalo razbrati iz njihovega molka o nekaterih stvareh.

Vendar je prišlo leta 1963 do spremembe v ravnanju z Berijevimi ljudmi. Odeje in prt so zasegli. Njihove pakete so zreducirali na normo: enega po 5 kg na leto. Od tega do naslednjega dne so se tudi oni spremenili, postali so prepirljivi in v celici Berijevih je nastalo največ škandalov. Toplota se je med sabo za pokvarjeno sardelo, kot so o celici poročali sami pazniki.

Iz praktičnih izkušenj in razgovorov s številnimi le osnovnošolsko izobraženimi ljudmi povzemam le to, da se je zavest našega človeka v obdobju zadnjih 20 let močno dvignila in da je marsikatera »kmečka pamet« zelo blizu zakonitostim logike in dialektičnega materializma, pa čeprav o nekih — iz njih seveda prav nič ne ve.

6. Ali se Vam zdi, da število konfliktov v naši družbi raste, se spreminja v temeljna protislovja; ali se Vam zdi, da njih število pada in postajajo spori funkcija te družbe?

7. Kako si predstavljate politično diferenciacijo v slovenski družbi?

Tovariš Cene Matičič na zadnji dve vprašanji ni odgovarjal zaradi pomanjkanja prostora. Prenaša ju na naslednjega nosilca »štafetne palice«, ki naj bo po njegovem predlogu Ludvik Zajc, predsednik Izvršnega odbora Izobraževalne skupnosti SR Slovenije.

Prihodnjič odgovarja

LUDVIK ZAJC

V zaporu v Vladimiru, kjer sem bil interniran leta 1962 in 1963, se je nekega dne v celici 79 zgodilo nekaj strašnega. V njej so bivali med drugimi Sergej Oranski in Nikolaj Kovalev, z vzdevkom Vorkhuta po nazivu znanega zaporniškega taborišča na skrajnem severu. Oba sta po starem »civilnem pravu« prestajala dodatni zapor iz »političnih« razlogov. V tej celici je bil tudi neki Madžar Anton, ki so mu dali vzdevek Madžar.

Sergej in Vorkhuta sta že večkrat požrla koščke lamet, večkrat sta si prerezala žile v znak obupnega protesta proti razmeram v zaporu Vladimir. Ko se je nekega dne Vorkhut ponovno odločil, da si bo odprl žile, ga je Madžar vprašal:

— Ker si boš prerezal žile, ali mi dovoliš prestreči tvojo kri v skodelo?

— Zakaj pa ne? je odvrnil Vorkhuta. Vsekakor je to ničvredna kri. In Vorkhuta si je odprl žile in Madžar je zbral kri v skodelo. Drugi jetniki so se obrnili proti zidu, da tega ne bi videli, kajti dogovorjeno je, da v takih primerih drugi ne posredujejo.

Madžar je napolnil svojo skodelo s krvjo Vorkhute, pomakal vanjo kruh po koščkih in začel žreti ta močnik. Zaradi šuma se je jetnik Mihail obrnil in videl Madžara na njegovem ležišču, ko se je ravno basal. Ustnice je imel rdeče od krvi in od brade mu je kapljalo. Mihail ni imel niti časa skočiti k vedru za higieno. Bruhal je prav na sredi celice.

— Ah kaj, je rekel Madžar, kri Vorkhute je bila itak izgubljena! Naj vsaj nekemu koristi.

Ta zgodba ni vsebovala nič izjemnega. Kdorkoli je bival v Vladimiru, je slišal govoriti o resničnih primerih ljudožrstva. Na primer, v neki drugi celici se je zgodilo naslednje: jetniki so si oskrbeli rezilo, potem so si odrezali vsak nekaj na svojem telesu, kdo kos stegna, drugi kak debel kos na trebuhu... Zbrali so kri vseh v eno samo skodelo, vrgli vanje človeško meso in zakurili ogenj s papirjem, ki so ga zbirali več dni.

Ko so pazniki opazili, kaj se dogaja, golaž se ni bil čisto kuhan, vendar so se jetniki topli že med sabo in se pekli, grabili za koščke v jedi in si jih mašili v usta, preden so jim to lahko preprečili. Celo pazniki so pozneje priznali, da je bil prizor strašen.

Vem, da je težko verjeti takim zgodbam, toda pozneje sem sam srečal nekatere izmed udeležencev te strašne gostije. Videl sem Jurija Panova: njegovo telo je bilo ena sama brazgotina. On je to dejanje ponavljal večkrat in zgodilo se je, da si je odrezal kos lastnega telesa in ga je vrgel skozi okence stražarjem v obraz. Razrezal si je trebuh in raztresel svoje drobce. Odprl si je žile na zapestju. Požrl je vsakovrstne predmete. In vendar je prišel živ iz zapora Vladimir in bil dodeljen v taborišče Številka dve. Pozneje sem se moral tudi jaz znajti tam in spoznal sem pisatelja Julija Daniela. Ta je zelo težko verjel zgodbo o Panovu. Potem je imel pri tuširanju priložnost, da je videl golo telo zapornika, ki je imel izrezane dolge reznje mesa in grozne brazgotine. Daniel sam je dejal, da se je skoro onesvestil.

Ko sem prestal svojo »astrogo« kazem v zaporu Vladimir, sem se znašel v taborišču Številka dve, da bi tam končal svojo jetniško dobo.

Prvič, ko nisem hotel prisostvovati predavanju iz politične vzgoje, mi je glavni stražnik Aljošin storil prit v njegovo pisarno:

Nekega dne so po radiu oznanili, da je bil ameriški pilot Powers pomilošen zaradi odkritosrčnega kesanja in svojega lepega vedenja.

Ta novica nas je toliko bolj zanimala, ker je bil Powers naš sosed. Bil je interniran tu, v Vladimiru. Vedeli smo, da je stanoval v dvosobni celici v drugem nadstropju stavbe za goste. Pri sebi je imel sojetnika, Estonca ali Letonca, in včasih sta se sprehajala po sosednjem dvorišču. Tvegali so temnico, ko so se nekateri izmed nas prilepljali na mrežo, da bi videli to redko ptico, ki je prišla z druge strani zemeljske oble.

Oznanitev osvoboditve nam je namazala jezike. Kajti Powers ni prestal niti četrtine svojega časa in

— V teh predavanjih ne vidim nič poučnega niti razvedrilnega.

— Drugi radi hodijo tja! Vi torej mislite, da ste inteligentnejši od ostalih?

— Vsekakor se imam za inteligentnejšega od tistih, ki nam predavajo.

Aljošin mi je začel razlagati, da je moja dolžnost biti pri predavanjih politične vzgoje. Pri vsem tem ni bilo obvezno, da bi poslušal. Bistveno je bilo, da sem bil tam.

Tole je eno izmed teh predavanj: Sedma ura zvečer bo. Ura, ko ob četrtkih zaprejo knjižnico. Na igrišču za odbojko žoga še vedno poskakuje. Igralci domina še vedno ropotajo s svojimi dominami. Sprehajalci tavajo sem in tja.

Vrata glavnega stana se odprejo in kakih trideset stražarjev izstopi. Vsi gredo na »lovo« za svojimi jetniki, da bi jih privedli k predavanju. Trudijo se po celem prostoru in izganjajo jetnike iz njihovih skrivališč. Človek bi rekel, da je to šola za posebno neposlušne učence.

Končno so zbrali vse, kar se jih je zbrati dalo. Pouk se začne. Paznik momlja tekst kakor sam zase, ne da bi se brigal, če ga kdo razume. Med tem časom nekateri jetniki končujejo svoja pisma. Drugi berejo knjige. Paznik se dela, kot da ničesar ne vidi.

Včasih branje predavanja zaupa kakemu »gorečemu« jetniku ali pa mu dajo komentirati kak izrezek iz časopisa, članek iz Komunista, teoretičnega mesečnega glasila sovjetske KP. Ti »goreči« so običajno napoli pismeni stari.

Mučen trenutek za paznika je »diskusija«. Jetniki pritisnejo na svojega vzgojitelja z vprašanji, ki zahtevajo vsakdanje življenje v ZSSR.

— Kako se more preživljati družina s petdeset do šestdeset rublji na mesec?

To vprašanje je zastavil Kolja Jusupov. Stražnik se zviha na stolu:

— Jusupov, o politiki ničesar ne razumete. Vi trmasto usmerjate pozornost na osamljene inčasne pomanjkljivosti.

Vsi se zakrohota. Jaz vprašam:

— Koliko časa traja ta »začasnost«? Mi vemo na primer, da je bila odločba o uvedbi cenzure razglašena za »začasno«. To je bilo pred petdesetimi leti, a cenzura še vedno obstaja.

— Vas, Marčenko, so premilo obsodili! In ostali, dovolj smeja! Kdo izmed vas hoče iti v luknjo?

— Prepričali ste nas! Prepričali ste nas! zakričijo vsi jetniki.

Paznik vstane in zapre svoj zvezek. Poslušalci se lahko razidejo. Predavanje je končano.

(Se bo nadaljevalo)

Gosti zid tišine, občutek popolne zapuščeniosti je tisto najtrše, kar je treba prenašati. Zaradi tega nekateri naredijo samomor. Zato si drugi prekrivajo obraz z žaljivimi in izzivalnimi tetoviranimi gesli. Zato končno nekateri sami sebe grozno prostovoljno pohabijo. Tole sem videl na lastne oči spomladi 1963 v zaporu Vladimir:

Sergej K., ki je do dna obupal, je sklenil pohabiti se na spektakularen način. Iz majhnega kosa žice je naredil trnek. Z nitkami vezalk za čevlje si je spletel dolgo vrvico. Prav tako si je priskrbel dva žebelja. Opremljen s tem materialom se je začel pripravljati na svoj podvig. Najprej je zabil enega od obeh žebeljev v okence vrat, udarjajoč narahlo s svojo skodelo, da ne bi pritegnil pozornosti straže. Nato je na drugi konec vrvice privezal trnek.

Mi drugi, njegovi tovariši iz celice, smo tiho gledali, kako je delal. Ni v navadi, da bi se mešali v take stvari.

Sergej se je približal mizi, ki je bila postavljena na sredo celice, se popolnoma slek, sedel na eno od klopi... in pogoltnil svoj trnek. Mi smo bili kot okamenili. Če bi zdaj paznik odprl vrata (ali samo okence), bi povlekel Sergeja kot krapa iz ribnika. Toda Sergeju to še ni bilo dovolj. Dejal si je: Če bi vlekl vrvico, si ne bi mogel preprečiti, da ne bi sledil gibanju. Proti svoji volji bi se približal vratom in tedaj bi bilo mogoče prerezati vrvico skozi malce odprto okence.

Da se zagotovo ne bi premaknil, je Sergej vzel drugi žebelj in si pribil moda na klop, na kateri je sedel.

Sedaj je Sergej močno udarjal po žebelju. Ni si več delal skrbi zaradi hrupa. Kmalu je pritekel paznik in primaknil svoje oko kukalni lini, da bi videl, kaj se je dogajalo v celici. Najprej je razumel sam eno stvar: neki jetnik je imel žebelj. Zabil je žebelj. Njegova prva reakcija je bila, da mu ga je hotel iztrgati in zato je začel premikati zapah. Tedaj mu je Sergej glasno rekel, naj premisli, preden odpre. In resno mu je do podrobnosti razložil situacijo: če bi stražnik zdaj odprl vrata ali okence, bi mu raztrgal želodec.

Kmalu se je pred vrati zbrala množica paznikov. Gledali so po vrsti skozi kukalno lino in kričali Sergeju, naj prereže vrvico. Ko so spoznali, da Sergej ne bo ubogal, so nam ukazali, naj to storimo mi na mesto njega. Mi pa smo sedeli na ležiščih in nismo odgovarjali.

A prišla je ura obeda. Na hodniku smo zaslišali loputanje okene, zvenket skodel. Eden od nas ni več zdržal in je prerezal vrvico. Takoj so pazniki skočili v celico in se začeli drenjati okoli Sergeja. A kaj so mogli storiti? Sergej je bil še vedno pribit na klop, gol kot črv. Na koncu so nam ukazali pobrati naše stvari in preseliti so nas v drugo celico.

Ne vem, kaj je bilo s Sergejem. Sprašujem se, kako so mu odbili žebelj in potegnili trnek iz njegovega želodca.

Nedvomno je prišel v kaznišniško bolnišnico, ki je bila že polna prostovoljnih pohablencev. Tam najdete tiste, ki so pogoltnili vsakovrstne predmete, žlice, zobne ščetke, žico. Tam najdete tiste, ki so si predrli oči in si očesne votline napolnili z zdrobljenim steklom. Tiste, ki so vdihovali sladkor v prahu, da se je v pljučih začel delati tvor. Tiste, ki so zašili svoje rane s sukancem. Tiste, ki si šivajo gumbe celo na kožo. Kirurg kaznišniške bolnišnice prebije največ časa pri odpiranju želodcev. Če bi v Vladimiru imeli muzej predmetov, ki so jih taki izrekli, bi to bila nedvomno ena najbolj čudnih zbirk na svetu.

Eno izmed drugih kirurških del je brisanje tetoviranj, o katerih sem že govoril. Morda so se danes stvari spremenile, a ko sem bil jaz tam, v letih 1961—63, je bila operacija ena najbolj primitivnih: enostavno so izrezali kos tetovirane kože, nato so zblizali oba roba rane in ju sešili. Spominjam se jetnika, ki je bil na ta način trikrat operiran. Prvič so mu izrezali trak na čelu s klasičnim napisom: »Suženj Hruščova.« Komaj se je rana zacelila, je bilo treba spet odstraniti nov napis: »Suženj ZSSR.« In končno: »Suženj KPSZ.«

Po tej poslednji operaciji je bila koža na njegovem čelu tako napeta, da ni mogel več zatisniti oči. Imenovali smo ga »Vednogled«.

Nekega dne so po radiu oznanili, da je bil ameriški pilot Powers pomilošen zaradi odkritosrčnega kesanja in svojega lepega vedenja.

Ta novica nas je toliko bolj zanimala, ker je bil Powers naš sosed. Bil je interniran tu, v Vladimiru. Vedeli smo, da je stanoval v dvosobni celici v drugem nadstropju stavbe za goste. Pri sebi je imel sojetnika, Estonca ali Letonca, in včasih sta se sprehajala po sosednjem dvorišču. Tvegali so temnico, ko so se nekateri izmed nas prilepljali na mrežo, da bi videli to redko ptico, ki je prišla z druge strani zemeljske oble.

Oznanitev osvoboditve nam je namazala jezike. Kajti Powers ni prestal niti četrtine svojega časa in

(Nadaljevanje s 23. strani)

Ker gleda stvarnost s stališča neprestanega gibanja, spreminjanja, obnavljanja, nastajanja, razvijanja in tudi propadanja, mi je kot fiziku že od študijskih časov dalje imanenten-lasten.

Prav isto lahko trdim za znamenite štiri zakone dialektike, ki jih je na področju fizike dokaj lažje razumeti, interpretirati in tudi razlagati.

Od tod, pa do spoznanja, da je dialektični materializem tudi imenitna metoda za razumevanje razvijanja, spreminjanja, nastajanja in propadanja vseh družbenih pojavov, je skok nekoliko težji in napornejši.

Mnenja sem, da je misel o razvoju družbe, ki jo dialektični materializem vnaša v sociologijo, še posebno važna za politiko, etiko in tudi praktično življenje. Ali ni recimo imenitna iztočnica, ki pravi, da je vse, kar nastaja, vredno da propade? Ali ni prav to tista najbolj ohrabrujoča misel, da človek tudi v najhujših obdobjih tiranije in tlačjenja duha in naravnih pravic veruje v nekaj boljšega, nekaj pravičnejšega? Ali ni prav to osnova ustvarjalnega in optimističnega pogleda na svet?

Nisem raziskovalec slovenskega javnega mnjenja, zato tudi ne morem trditi, kateri od —izmov, ki jih v vprašanju naštevate v naši družbi prevladuje.

KOORDINATE SLOVENSKEGA GLEDALIŠČA

DANES

Na začetku nove gledališke sezone nas zanima, kakšna sta položaj in vloga gledališča v našem kulturnem, političnem oziroma družbenem prostoru. Vprašanje ni novo, vendar, ker gre za najširše izhodišče našega obravnavanja in vrednotenja kulturno-zgodovinskega fenomena, ki danes privlači znanen del naše pozornosti, znova terja našo svežo opredelitev in korekturo odnosa, ki je — dopuščamo možnost — postal ohlapen in anahronističen.

V sklopu našega kulturnega dogajanja pripada gledališču najbolj eksponirano mesto, kar mu omogoča poseben, lahko bi celo rekli privilegiran položaj. Dokaz tega sta povojna literarna kritika ter publicistika, ki sta se najraje usmerjala v gledališko problematiko; na tem področju so se odigravali najpomembnejši spopadi med posameznimi kritiki, ki so večkrat presegli okvire gledališča in gledališke literature ter zadobili splošen idejno-estetski obseg.¹

Probleme, ki se v zvezi z gledališčem porajajo, je moč reševati le v najširšem kontekstu, upoštevajoč vse sociološke oziroma politične dejavnike v naši družbi, nacionalno tradicijo, ki se lomi in krha ob čedalje prevladujočih zunanjih vplivih, skratka vse faktorje, ki opredeljujejo sam fenomen gledališča in gledališče kot tradicionalno institucionalizirano obliko nacionalne kulture. V trenutnem položaju je težko potegniti ostro ločnico med obema kategorijama, treba pa se ju je zavedati ter poskusiti ugotoviti njuno korelativnost.

Taka zastavitev problemov se nam zdi najadekvatnejša otežujejo pa jo heterogena prizadevanja te: neskladna orientacija slovenskih gledališč, ki so nosilci primarne teatarske dejavnosti in določajo oziroma naj bi določala ter vzpodbujala preostalo sekundarno dejavnost, ki zajema v prvi vrsti gledališko kritiko in publicistiko ter pedagoško prakso na ljubljanski akademiji za gledališče, radio, film in televizijo.

Trenutno obdobje slovenske gledališke zgodovine lahko označimo kot poskus proboja tradicionalnih institucionaliziranih gledaliških struktur z željo po vzpostavitvi »velikega«, »totalnega«, »avtohtonega«² gledališča. Opozoriti velja, da so ta prizadevanja po obsegu sicer omejena, po svoji reprezentativnosti pa nadvse eminentna.

Usmerjenost omenjenih naporov je povsem razločna: gledališče ne sme biti več (malo) meščanski atribut, ampak mora zaživeti lastno, polnokrvno, avtonomno življenje in s svojo vitalistično, elementarno energijo potegniti za seboj gledalca ter se soočiti z njim v intimnem srečanju v območju prvinsko-človeškega. Ta koncept je v celoti uperjen proti deficientnosti tradicionalnega gledališča, ki v svoji okosteneji enostranskosti iz dneva v dan pogloblja razne dualizme, ti pa pomenijo v umetnosti usodni razkol oziroma njen konec.

V tej zvezi smo prisiljeni razpravljati o zelo občutljivem vprašanju: ali je možnost omenjenega gledališča, kot ga zastopa pri nas v prvi vrsti Mile Korun, utemeljena v obstoječih in predominantnih okoliščinah našega prostora, ali pa gre le za željo, ki izvira iz nespornega kompleksa provincializma, da bi slovensko gledališče povzdignili na trenutni evropski kulturni nivo ter s tem izlili samopotrpitev svoje nacionalne eksistence, torej za bolešno težnjo, ki nas obseda že dolga desetletja.

Na tem mestu je potreben kratek ekskurz v zgodovino gledališkega snovanja. Tri izrazita obdobja, ko je gledališko ustvarjanje doseglo višek, so antično (bolje Ajshilovo), elizabetinsko z vrhom v Shakespeareju in v nedavni preteklosti Brechtovo. (V zadnjem primeru sicer ne gre za obdobje, ki bi ga Brecht obvladoval, ampak za njegov tip gledališča, ki je avtonomno živel zunaj že ustaljenih oblik.) Za ta obdobja lahko trdimo, da pomenijo vsako zase rojstvo gledališča; v nobenem primeru torej gledališče ni od družbe določeno, ampak je nova porajajoča se kvaliteta, ki ji je v strukturi družbe že zagotovljeno pripadajoče ji mesto. Ta nova kvaliteta v vseh treh primerih nastopa celovito, sicer kot organska sinteza posameznih gledaliških elementov, ki pa so nerazdružljivi in med njimi ni nikakršnih nasprotij. Ta harmonija zadeva predvsem razmerje tekst-predstava, razmerje, ki v omenjenih treh obdobjih ni bilo vprašljivo, ampak v celoti že zaobjeto v samem aktu gledališke uprizoritve. Ajshilovo, Shakespearevo, Brechtovo gledališče danes torej z vso upravičenostjo označujemo kot »veliko«, »totalno«, njihovim sodobnikom pa je bil to teater, v sebi povsem zadosten.

Seveda pa fenomen gledališča že od vsega začetka dopušča možnost razkola, do katerega je prihajalo bolj ali manj izrazito v večini obdobja gledališke zgodovine. Omenjeni razkol je možen le v okvirih gledališča kot institucije, družbene konstante, ki je formalen nosilec gledališke dejavnosti. Totalno gledališče si lahko predstavljamo, ko silnice gledališke tvornosti dosežejo ravnotežje. Funkcionalna, zunanja oblika tega gledališča se oblikuje kot institucija in izrazito ter izključno družbena kategorija. Vloga te institucije se podreja in prilagaja družbenim potrebam. Ko se notranja razmerja gledališke ustvarjalnosti porušijo, začno prevladovati v strukturi gledališča posamezni elementi, gledališče samo pa se polagoma deformira. Tako zadobi sčasoma gledališka institucija negledališko vsebino, bodisi ideološko, politično,

družabno in podobno. Do tega pride tedaj, ko parcialni problemi človekove eksistence zameglijo osnovno, esencialno gledališko relacijo človek — svet.

Razkol gledališča, o katerem je bilo pravkar govora, se pojavlja, ko se gledališče začne zavedati svoje literarne pogojenosti. Dramska literatura izstopi iz gledališča ter se priključi ostalim literarnim zvrstem; gledališče izkorišča le še kot svoj instrument. Gledališče mora torej voljno slediti literaturi in ji služiti kot sredstvo za realizacijo njenih interesov. Literatura pa nastaja zunaj gledališča, gledališče izgublja izpred oči svoj izvor in s tem osnovo, na kateri edino lahko obstaja.

Opraviti imamo z dualizmom tekst — predstava, vprašljiva pa postanejo tudi razmerja glasbe³ in likovne umetnosti, ki se hočeta prav tako emancipirati. Odtod pa do pojmovanja, »da je gledališka umetnost v sebi nepopolna, da dobiva važne impulze od drugih umetnosti«, ni več daleč. Vendar gre v tej fazi že za razkrojeno gledališče, ki se svoje nezadostnosti zaveda in ki ga je treba znova »sestaviti«.

Nadaljnja radikalizacija že tako radikalnih izvajanj bi vodila v normativno shematičnost. Važno za nas je spoznanje, da pojav gledališča ni univerzalen in časovno konstanten, temveč — upoštevajoč zgodovinsko izkustvo — efemeran. S tem v zvezi je bolj zanimiva naša današnja orientacija in opredeljevanje, tako kar zadeva repertoarno politiko gledališke institucije kot tudi njeno praktično realizacijo, oziroma možnost formiranja ustrežajoče relacije med obema gledališkima konstituantama.

Pod repertoarno politiko razumemo izbor tekstov, ki jih bo neko gledališče odrsko realiziralo. Ti teksti so sami na sebi kulturno-zgodovinske konstante in po izvoru pripadajo neki gledališki strukturi preteklega časa ali pa so nastali zunaj gledališča, torej brez zveze z avtentičnim gledališkim snovanjem. Literarna zgodovina jih je kronološko razporedila, vrednostno opredelila ter jih vključila v splošno shemo literarne evolucije. To pomeni, da je prevzela nad njimi varuštvo, se jih polastila in si jih podredila, s tem da jih je reducirala na nivo, ki ga je obvladovala. Ta nivelizacija odrskih tekstov z ostalimi literarnimi zvrstmi se nam kaže danes kot bistvena zmota, ki lahko vodi le v popolno jalovost gledaliških prizadevanj. To je moč utemeljiti z že prej nakazano ugotovitvijo, da je gledališka umetnost kolektivne narave, ugotovitvijo, ki ne velja le za neposredne oblikovalce gledališke predstave (igralce, režiserja, scenografa, kostumografa itd.), ampak v enaki meri tudi za avtorja gledališkega teksta, ki je le eden od mnogih, lahko sicer rečemo prvi, vendar pa ne pomembnejši od ostalih. Z drugimi besedami: gledališkega teksta ne oblikuje le avtor upoštevajoč neke formalne, normativne dramaturške zakonitosti, ampak povsem enakovredno tudi avtorjevo gledališče, kompleksni organizem, v katerega je avtor brezpogojno vključen, v katerem se dosledno in totalno angažira. V nasprotnem primeru, če stoji avtor zunaj gledališča, se uveljavi med njim in gledališčem potrošniški, nevzajemen odnos, gledališka dejavnost pa dobi zaradi enostranskosti tega odnosa, ki je v bistvu diverzija, infiltracija negledališkega v svet gledališča, reproduktiven značaj, doživi torej usodno kvalitativno preobrazbo, o kateri je že bilo govora. Iz vsega omenjenega sledi več obveznih konsekvenc, ki so vredne upoštevanja ob dilemah repertoarne politike:

Metod literarne zgodovine oziroma literarne teorije, katerih adekvatnosti, kar zadeva literarne zvrsti, ki so namenjene branju, na tem mestu ne kaže preverjati, njih aplikacija na področju odrskih tekstov pa se izkazuje kot dvomljiva; v večini primerov so njihovi konkretni rezultati nezadostni in za gledališkega ustvarjalca nezanesljivi. Vrednotenje odrske literature s kriteriji, ki izvirajo zunaj samega gledališča, je torej irrelevantno. Mnogo obetajočo možnost vidimo v razmahu teatrologije (Theaterwissenschaft), posebne raziskovalne discipline, ki se ukvarjajo z gledališčem in dramatikoj kot funkcijo gledališča. Poudariti pa je treba, da je trenutno (vsaj pri nas) to še slabo razvito področje, ki mu manjka natančne opredeljenosti in še ne pozna lastne karakteristike; tudi še ni razčiščeno vprašanje odnosa in razmerja teatrologije do drugih sorodnih raziskovalnih panog, v prvi vrsti do literarne zgodovine in teorije; ugotovimo lahko celo, da njen status še ni v celoti priznan in da doživlja od zunaj precejšen pritisk, ki jo utegne zaradi lastne neorganiziranosti resno ogroziti.

Po vseh teh morda nekoliko deviantnih ekskurzih ostaja vprašanje še vedno odprto: na eni strani jasna zavest in trdna odločenost naših gledaliških ustvarjalcev, da danes ni dopustno igrati česarkoli, kar ponuja fundus svetovne dramatike, tudi če gre morda za splošno priznana imena, na drugi strani pa pomanjkanje »objektivnih«⁴ kriterijev in nezadostnost tradicionalnih formalnih, ki bi omogočali selekcijo. V tej dilemi se izkaže edino zanesljivo že na moč staro in obrabljeno merilo »večne aktualnosti«, ki pa je zaradi svoje splošnosti in nedefiniranosti povsem neboljgorno in je njegov pomen bolj apologetičen kot stvaren. V gledaliških listih Drame SNG obravnavajo ta problem »današnje aktualnosti«⁵ uvod-

niki z naslovi »Zakaj Troilus in Kresida«, »Zakaj Diderot«, »Zakaj Ivanova«, »Hamlet in mi« in podobni. Njihovo jedro je v ugotavljanju elementov »prvinskosti«, tiste občestvene esence, ki se je s svojo prasilovitostjo tudi danes zmožna prebiti v najintimnejše sfere človeka-posameznika ter ga navdati z občutjem človeške solidarnosti, občutjem, ki ga današnja dezintegrirana družba skoraj ne pozna več.

Kar torej zadeva tekste svetovne klasike, je orisani, sicer ne povsem eksaktno utemeljeni koncept, v repertoarni politiki Drame dosledno in iskreno izpeljan, njegova nedogmatičnost pa ga postavlja izven območja vprašljivosti. Njegova praktična veljavnost, ki je na polju preteklosti absolutna oziroma absolutizirana, pa postaja dvomljiva pri izbiranju tekstov, ki jih ponuja sedanost, tekstov, ki nastajajo prav ta čas po Evropi in v Ameriki. Skupnega imenovalca ogromna množica vseh teh del ne pozna, klasificiramo jih lahko le po formalni plati, kar pa ne razstira njihovega (negledališkega) bistva. Najpreprostejša razdelitev v tem smislu je cepitev (v bistvu nasilna) v dve skupini: v prvo sodijo teksti osnovani na tradicionalni dramaturgiji, v drugo pa tisti, ki to dramaturgijo negirajo, nočejo imeti z njo nič skupnega ter frenetično iščejo novih dramaturških možnosti.⁶ Ti drugi naj bi nas vodili v novo gledališče, kar pa je zelo abstrakten pojem glede na ugotovitev, da tekst sam po sebi gledališča ne more definirati. Sicer pa je nadvse upravičen dvom, da bi bilo moč ustvariti kakršnokoli novo kvaliteto zgolj per negationem.

Problem selekcioniranja sodobnih tekstov bi bilo treba reševati popolnoma analogno. V praksi pa to ni tako, ker nastopa v tej zvezi postulat: gledališče naj našega gledalca informira o vsem, kar se danes na tem polju v svetu dogaja. Informativnost je seveda kriterij povsem drugačne narave od prej orisanega. Prvotni kriterij namreč vključuje popolno odgovornost gledališkega ustvarjalca, preverjanje vsega že ustvarjenega, je torej brezpogojno obvezujoč. Informiranje pa pomeni posredovanje, ki osebo ne zavezuje, informatorju torej omogoča tretjo pozicijo in ne terja od njega opredeljenosti, ki bi ga obvezovala. Njegova naloga je transmijska: postane interpret in eksekutor nečesa nevrstljivega, nečesa, kar je samo po sebi, že a priori obvezno. Vključiti se torej v strukturo, ki je po naravi totalitarna, v imenu višje sile vsiljuje nekaj hoteno nepreverjenega in s tem uveljavlja in utrjuje svojo avtoriteto, se zavestno mistificira, da bi prikril svojo impotenco in s tem vred vprašljivost svojih umetniških kompetenc.

Taka ocena noče vrednotiti in ocenjevati prizadevanj, naporov in uspehov sodobne svetovne dramatike, si torej ne lasti pravice arbitraže, ampak je uperjena le proti nepreverjenemu odnosu do tistega, kar se danes poraja v svetu, proti nekemu latentnemu odrazu pervertiranega provincializma, ki teži po obvladanju našega kulturnega prostora z izkoriščanjem nečesa, kar prihaja od zunaj, kar naj bi bilo že a priori veliko in pomembno, torej za nas, ki smo majhni in nepomembni, absolutno, nevrstljivo in obvezujoče. Prisiljeni smo se spopasti s tem principom, ki je zavestno ali nezavedno politično pogojen, ker ni težko ugotoviti, da je v popolnem razkolu s tistim, ki smo si ga prvotno prizadevali definirati in ki postavlja gledališko ustvarjalnost izven večkrat banalnih družbenih in političnih struktur.

Tretje in obenem ključno vprašanje naše repertoarne politike in obenem našega gledališča so seveda slovenski teksti. Gre za boleč problem, pred katerim bežimo v »zgodovino«⁷ in »svet«, zakaj že dolgo se zavedamo krize sodobne slovenske dramatike. Morda je naša krivda v tem, da si te krize ne prizadevamo tematizirati, ampak prepuščamo nacionalno dramatikoj životarjenju, ji formalistično odstopamo in zagotavljamo mesto v repertoarju, sicer pa ne storimo ničesar, kar bi jo obudilo k življenju; dejansko si nihče ne prizadeva, da bi jo pritegnili v samo gledališče. Gledališko snovanje poteka mimo domačih tekstov, katerih pogojenost zatorej ne more biti neposredno gledališka. Domači avtorji so iz gledališča izobčeni, oziroma niso z njim v enakovrednem razmerju. Kako se ta odnos zrcali v samih besedilih, oziroma kakšna je njihova karakteristika? Predvsem lahko rečemo, da je neenotna, bodisi literarno-poetična, socialna, politična, filozofska itd., kar je z gledališkega vidika samo formalna, zunanja orientacija, ki objektivnega korelata v samem gledališču ne more najti. Težnje te dramatike se razhajajo s težnjami gledališča, divergentna usmerjenost se pogloblja in prerašča v nepremostljiv dualizem, ki ruši osnovo, na kateri bi veliko gledališče moglo obstajati. Obširno smo se ukvarjali z utemeljevanjem treh nasprotujočih si in med seboj bijočih se konceptov, ki formulirajo repertoarno politiko naše osrednje gledališke ustanove. Prvi, ki zadeva klasično svetovno dramatikoj, je po naravi najširši, najtolerantnejši, a obenem najbolj selektiven. Drugi, ki posega v sodobno svetovno dramatikoj, je obremenjen z dokaj ozko in ekskluzivno tendenco po reprezentativni informativnosti. V tretjem primeru, ko gre za sodobno domačo dramatikoj, pa je povsem nejasen in nerazpoznaven; obravnavamo ga lahko le kot neposredno kombinacijo prvih dveh.

Prepričani smo, da odgovornosti za tako situacijo ne kaže valiti na tiste posameznike, ki neposredno kroje repertoar, ampak da jo omogoča in pogojuje gledališka institucija kot celota.

Nasprotja in neskladja, ki smo jih doslej odkrili, so v večini predstav bolj ali manj uspešno prikrita, v letošnji postavitvi Hamleta pa so zelo jasna razvidna.

Albert Kos

¹ Obširneje o tem: Jože Koruza, Franc Zadravec, Hermina Jug, Marko Kranjec: Slovenska književnost 1945—1965, drugi del (Izdala in založila Slovenska matica, Ljubljana 1967).

² V nadaljevanju je predmet obravnave v prvi vrsti Drama SNG v Ljubljani.

³ Mislimo na razvoj in razcvet opere, ki pomeni stranpot v razvoj evropskega gledališča.

⁴ Citat iz knjige dr. Branka Gavelle: Igralec in gledališče (Dvainštrideseti zvezek Knjižnice Mestnega gledališča ljubljanskega, Ljubljana 1968).

⁵ Na Akademiji za gledališče, radio, film in televizijo v Ljubljani delujejo v okviru oddelka za dramaturgijo tri katedre: katedra za zgodovino drame, katedra za teorijo drame in katedra za zgodovino gledališča. Gdeleek ima svoj odsek za dokumentacijo s knjižnico in arhivom. Že nekaj časa je v načrtu ustanovitve instituta za gledališke vede, ki bi organiziral in vsiljeval raziskovalno dejavnost na svojem področju. Tovrstne pobude doslej še niso našle resnega odmeva.

⁶ Glej: Jože Javoršek: Prazna miza (Osemindeseti zvezek Knjižnice Mestnega gledališča ljubljanskega, Ljubljana 1967).

Tone Partljič:

RIBE

NA

PLITVINI

Ambicija Partljičeve igre RIBE NA PLITVINI naj bi bila po besedah avtorja samega: kritika našega bivanja.

»Ta igra seveda ne more biti kako revolucionarno dejanje,« pravi avtor, »niti njeni junaki sami ne preobračajo sveta, ampak ga osbornovsko jezlivo komentirajo in se ograjujejo od njega. To velja pred vsem za Jožeta. Želi pa biti drama kritična do tega našega bivanja.« (Vsi citati: Gledališki list MGL 1968—1969, št. 1). To bivanje je omejeno na vas Jelovje na Pohorju, točneje na skupino učiteljev, ki v tem kraju poučujejo. Pred nami je torej nek kraj, ki že po začetnih besedah ene izmed oseb v prvi sliki dogajanja zadobi simbolične dimenzije in neki ljudje, ki v tem kraju živijo. Ta kraj, Jelovje na Pohorju, pa je tisti element, ki sproži konflikt in možnost kritike tega našega bivanja; pomeni izhodišče dane situacije. Človek, ki v tem kraju živi, ni svoboden, ampak se počuti ujetega in uklenjenega v nekaj, česar si sam ne želi, ta kraj nanj pritiska in ga utesnjuje. To je jasno tudi iz besed avtorja: »Jože se najbolj zaveda nemogućnosti človeka vrednega življenja v takem kraju in v takem času...« Situacija je dokaj preprosta: imamo vrednost človeka in nevrednost življenja. Življenje v Jelovju je nevredno človeka, sili ga v neprestane kompromise, človek ne živi polno in vredno, kakor bi hotel, temveč, po besedah Jožeta, ki je nekakšen mislec in nekoliko tudi rezoner v igri, gnije, to je — biva neosveščeno in nevredno človeški naravi. Vas Jelovje pa ni konkretna vas na Pohorju, ampak je alegorija celotnega sveta, v katerega je postavljen človek. »Tudi glede Jelovja ne želim, da bi bila tista znana konkretna vas na Pohorju, ampak želim reči, da je Jelovje povsod, tudi v Ljub-

ljani ali v Mariboru...« Jelovje je torej simbol katerega koli kraja na Slovenskem.

Konkretno Jelovje, ki pa je alegorija sveta, kaže Partljič kot nek zaprt odročen kraj, v katerem so človeku ponujeni dve skrajni možnosti: ali naj nanj pristane in s tem gnije ali pa naj se mu v skladu z svojimi človeškimi vrednotami upira. Ta upor ali jezljivost imenuje Partljič osbornovščina po odnosu do sveta, ki ga izražajo junaki gledališkega ustvarjalca Johna Osborna, vendar se zdi, da je trditev rahlo pretirana. Kakšen pristanek in kakšen upor zoper ta svet nam kaže Partljič v Ribah na plitvini? Upor, katerega nosilca sta pred vsem dva junaka: Jože in Tomaž se nam kaže v poplivanju in seksualnem izživiljanju, nekoliko pa tudi v preklinjanju tega kraja in teh ljudi, pristanek in sramotno gnitje pa pomeni poroka in vsakodnevne banalne skrbi za družino.

To situacijo interpretirajo posamezne osebe: Jože, ki je povzdignjen na raven poznavalca in razjasnjevalca tega sveta, Tomaž, ki je Jožetov intelektualni pastorek, nezmožen samostojne akcije, Cilka, ki ji razumevanje sveta sicer ni dano, vendar pa njegov »križ« tudi ona nosi na hrbtu, Zeleznik, ki se je vdal temu svetu in ima sedaj četrto otrok in sitno ženo, Veronika, ki je edini idealist in v ta svet verjame apriori, in Erna, ki ima zgolj seksualno vlogo in teši zdaj tega zdaj onega utrujenega in zagrenjenega borca s svetom.

Značaj igre zahteva, da povemo, kako se dejanje razvija, kar pomeni, da želimo izvesti morebitno akcijo, ki naj bi prinesla odrešitev iz dane situacije: Tomaž se preda in se poroči z Veroniko, ki v ta svet še vedno verjame, čeprav že bolj avtomatično kot zavzeto, Cilka se končno odreši svojega devilstva in dobi otroka z Zeleznikom. Zeleznik pa prične svojo ženo navsezadnje močno pretepati. Vse to pa seveda ni odrešitev, temveč kljub vsemu gnitje po Jožetovem mnenju. Le Jože osveščen odkloni štipendijo in možnost odhoda iz Jelovja, odloči se, kakor je sklepati iz njegovih besed, za osveščeno gnitje za nekakšno gnitje s samozavedanjem. Partljičev svet je torej dokaj enostaven: svet je zakoten, človek želi svobode, svobodo pa dobi tako, da se ne poroči in zgine, ampak se odreši z opazovanjem samega sebe. Samo Jože zato ostane osvetljen, iz ozadja se sliši jok Zeleznikove žene, vsi ostali pa se izgubljajo v mrak. Takšna je zadnja odrska podoba pred spustom zastora.

Narava Partljičeve igre zahteva postavitev vprašanja namenskosti in s tem v zvezi umetniškosti.

Avtor pravi: »Ne rečem, da je tip jeznomladeniške dramatike zveličaven niti da je zame edini mogoč, morda se je osbornovščina celo preživela in so tu drugi dramski tokovi, vseh pa mi je njihova zbadljivost, jezljivost, apriorna napadalnost do vsega, kar je nesmiselnega v okolici. To pa naredi dramo aktualno in najbrž pri ljudeh odzivno. Odzivnost, aktualnost, upornost pa so tiste, brez česar si drame ne moremo predstavljati.«

Namen drame oz. igre RIBE na plitvini, je torej odzivnost, aktualnost, upornost. Če je Jelovje inter-

pretiranje in razreševanje širšega sveta, kar se očitno kaže potem drama oz. igra ni aktualna, ni uporna in ni odzivna. S tem pa po besedah samega Partljiča ni drama, torej je njena umetniškost vprašljiva. Svet, kakršnjega mi prikazuje Partljič, mi je preenostaven, preplitek, pred vsem pa zelo odmaknjen od sodobnega razumevanja sveta in s tem neaktualen. Če pa je drama omejena na Jelovje ali na določen podobni kraj, če je to Jelovje bolj realistično omejeno, potem postane delo zanimiv gledališki prikaz bivanja slovenske inteligence na vasi, ki pa je tudi že bilo preseženo z deli naših starejših dramatikov.

Z dramaturškega aspekta je opaziti mnoge nedramske značilnosti, in zdi se, da igra izraža nek nasilen prehod iz proze v dramo. Obenem pa je opaziti povsem konvencionalno uporabo odrskih izraznih močností, ki so bile v režiji Janeza Vrhunca in izvedene v Mestnem gledališču ljubljanskem žal še poudarjene.

Ribe na plitvini pomenijo obrobni pojav slovenskega odrskega oblikovanja, pa tudi odmik od sodobnega v že preživelo obdobje.

Aleksander Zorn

RAZPIS

za napovedovalce in sodelavce
študentskega radia

1. Razpisujemo 6 prostih honorarnih mest za radijske napovedovalce in napovedovalke študentskega radia.

Pogoj za sprejem je, da so se prijavljeni že ukvarjali z napovedovanjem in da znajo dva tuja jezika.

Vsi kandidati bodo morali napraviti preizkušnjo oziroma avdicijo.

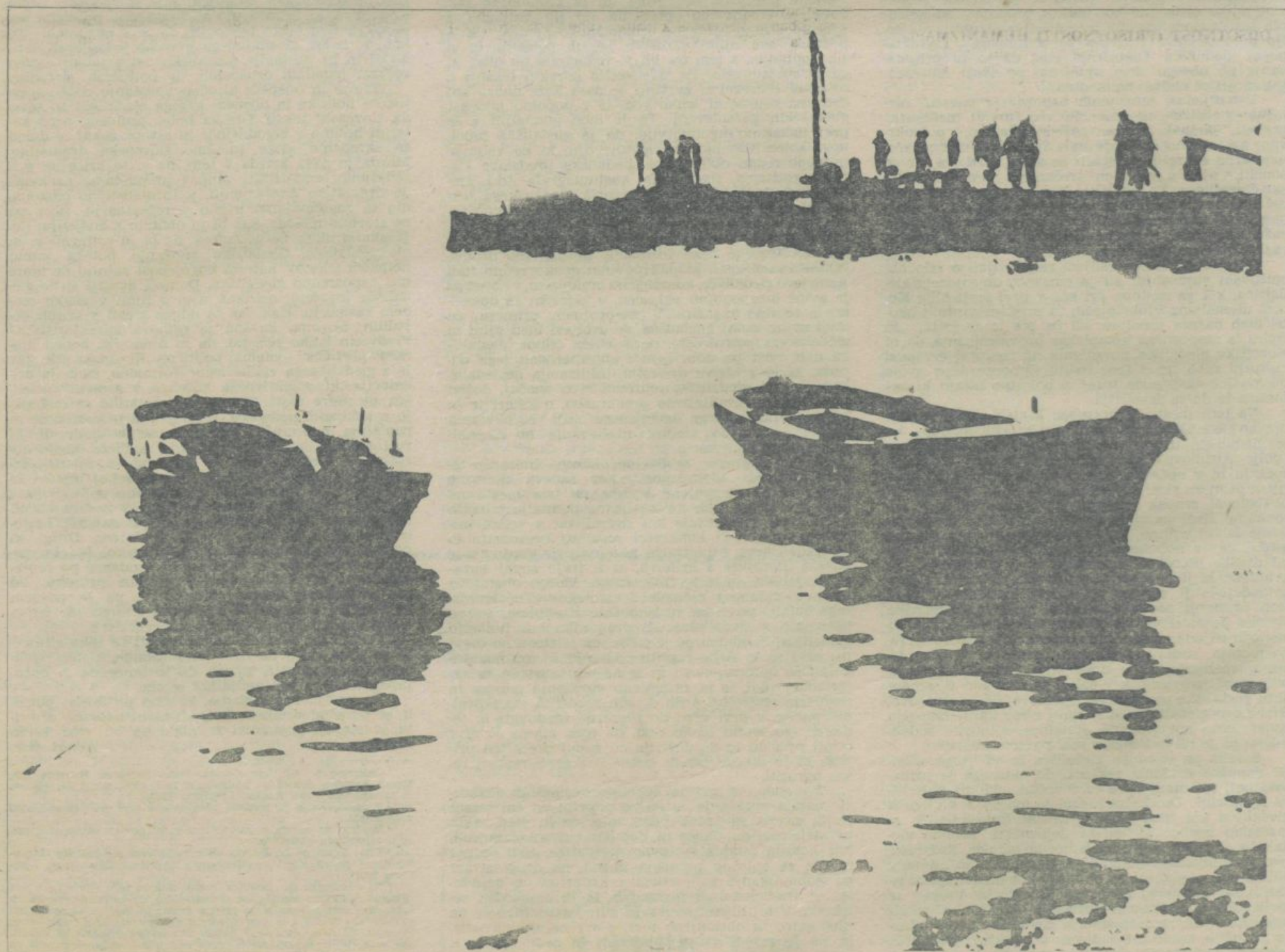
Napovedovalce bomo honorirali.

2. Aktualno-politična, kulturna, mladinsko športna in glasbena redakcija študentskega radia.

Potrebujemo večje število stalnih in občasnih novinarjev.

Vabimo vse, ki jih veseli novinarsko delo, naj napišejo na naslov: Univerzitetni odbor ZSJ (za RADIO), Trg revolucije 1/II, Ljubljana, pismeno željo, v kateri redakciji bi radi sodelovali.

Prispevke bomo honorirali

Zakaj?

Ko pa je govoril (C. M. — op. p.) o zadnji dvojni številki Problemov, je doživel poskanje, kar se v skupščini redko dogaja. Ta številka je bila odstopljena skupini mladeničev-reistov (?), da so v njej natisnili svoj katalog. Po vsebini pa to pisanje ni naperjeno le proti določenim grupacijam naše družbe (?), temveč proti vseh družbi (?), proti vsemu, kar je v nas humanega (?), lepega (?), plemenitega (?). Smisel tega pisanja je nič (?), ki naj bo začetek in konec človekovega delovanja, je dejal govornik in ob tem opozoril, da tako revijo finansiarski sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti, in izračunal, da odpade na to dvojno številko čez štiri milijone dotacije družbenih sredstev (?). Ob koncu pa je v imenu svojih volivcev, ki so z lastno iniciativo in samopriskevkom zgradili poldrugo kilometer ceste, da lahko svoje otroke vozijo v šolo, zahteval, da take in podobne primere finansiranja z družbenimi sredstvi onemogočimo (?) in preprečimo (?).

Ker izčrpnih ali vsaj izčrpnějšíh pojasnil glede »pojavy« revije Katalog s strani uredništva Problemov še ni bilo, se oglašam z namenom, da se osve-
li in pojasni dejanski položaj okoli izdaje omenjene
revije, stališče uredništva Problemov glede Kataloga
in glede trenutne revijalne situacije pri nas, kakor tu-
di samo stanje slovenskega revijalnega tiska. S tem
bo morda vsaj delno zaustavljena vrsta protestov (ki
so se še posebej zaostriili s tretjo številko Tribune; pri
tem seveda Kataloga in Tribune ne smemo »zmetati
v isti koš«): na Katalog, na uredniško politiko Pro-
blemov, na ZMS, na sklad za pospeševanje založniške
dejavnosti itd., ki v določeni meri kažejo strokovno-
pomanjkljivo poznavanje stvari, kakor tudi zakriva-
nje nekaterih bistvenih dejstev.

»Hrup« ter vzklik v kriku» okoli Kataloga se je dvignil zaradi tega, ker je pisanje v reviji naperjeno »proti vsemu, kar je v nas humanega, lepega, plemenitega«, zato, »ker je smisel tega pisanja nič« (iz že omenjenega govora C. Matičiča), zato, ker vsebina objavljenih prispevkov govori proti smiselčnosti in verimladim ljudi v življenje, v človeka itd. (glej: Ingoičev članek v Nedeljskem dnevniku, 6. oktober 1968.) Torej je pojav revije Katalog povzročil gnus, odklanjanje in odpor v imenu najvišjih humanističnih vrednot: Človek, Humano, Življenjski Smisel itd.

Ekskurz: Marx je Descartes-Heglovo miselno konstrukcijo (s tem tudi samo 'miselno odtujitev') dokončno pre-obrnil, skupaj z Nietzschejem inauguriral smrt boga kot nosilca vseh (vladujočih) vrednot, zakonitosti, meril in kriterijev. To pomeni, da je boga (: bog je v metafiziki zapopadek vseh realitet, v nasprotju s človekom, ki je zapopadek vseh ničnosti) kot smisel podeljujočega in smisel dajajočega, ukinil. S tem je bila ukinjena tudi navidezna človekova podrejenost neki nadčutni, transcendentni strukturi. Vse realitete so tako prešle v človeka kot človeka, ki ni več človek v metafizičnem smislu (: torej zapopadek vseh ničnosti), ampak človek, v katerem se uteleša celotno bistvo in smisel bivanja.

Clovek kot nesporno bitje je torej zastopnik Marxove (humanistične) misli: smisel in bistvo iz sebe-samega-podeljujoč in v-samem-sebi-utemeljujoč; je tako nosilec vseh realitet in vrednot, merilo in kriterij vsega obstoječega: vrhovni zakon. To je obdobje novodobnega humanizma, ki nastopa v imenu Človeka in za Človeka.

Vendar je tudi Nietzsche inauguriral smrt boga. Toda njega pot ne vodi kot Marxa v neutemeljeno humanistično poveljanje človeka. Ker je v resnici neutemeljeno; kajti nemogoče je prenesti obči zakon merilo in kriterij vseh vrednot iz nečesa »popolnega« (pa naj bo to metafizični bog, ideja, duh, absolutno vedenje ali logos) v nekaj, kar je delno, partikularno in nepopolno. V humanizmu so vrednote postavljene apriori; so zato prej vnaprejšnje, same po sebi umljive, iz sebe izhajajoče in v sebi utemeljene. Nietzschejeva pot iz »registracije« smrti boga je vodila v nihilizem: v negiranje absolutnih ter objektivnih vrednot, v negiranje možnosti aдекватnega spozna(va)nja, itd. Takšen nihilizem seveda ni mogel biti zmagovit in odločujoč za takratno zgodovinsko situacijo, prav zaradi pozicije totalnega zanikanja, agnosticizma, popolnega solus-ipse. Takšen nihilizem ni omogočal napredka, akcije, kakor tudi ne kakšnega koli bivanja — v svetu ter bivanja — med — ljudmi. Preprosto reče: bil je prigan do absurde skrajnosti ter nekomunikativnosti in kot tak seveda nesprejemljiv.

Humanizem je torej moral zmagati; zmagal in zakoreninil se je tudi pri nas.

Trenutna situacija v slovenskem revialnem tisku

Nahajamo se torej v poziciji, določene svetovne krize: na vseh področjih delovanja in udejstvovanja stalno ugotavljamo pomanjkanje (če ne že izgubo) občeveljavnih meril, kriterijev objektivnih vsedoločujočih vrednot. Umetnost je bila vseskozi, od vsega začetka prikaz in odraz te krize.

V svetu so že na ta ali oni način znanstveno-filozofsko inaugurirali krizo novodobnega humanizma, kakor tudi ne-možnost nadaljnega obstoja humanizma v dosedanjih obliki in razsežnosti. Možnost ohranitve določenih kriterijev, meril in vrednot sicer ni izgubljena (javlja se v drugačnem horizontu domišljanja, o čemer tu ne moremo govoriti; glej: Probleme št. 69/70, Vprašanje o kriterijih), nemožna je le dosedanja neutemeljena (humanistična) ter samo-utemeljena postavitev meril in vrednot. Destrukcija humanističnih vrednot, brez-kriteričnost humanizma je prisotna v vseh znanstvenih vedah. Vrnimo se k Slovincem. Kot sem že omenil, je mikro in makro struktura slovenske kulture identična (vsaj do pred nekaj leti) z na poseben način opredeljenim humanizmom. Literatura je vse do včeraj prikazovala bistvene vrednote humanizma: Človeka, Smiselnost bivanja itd. Ta literatura je vase sprejela določen projekt: humanistični projekt, se vanj zaprla in v njem obtičala. Mi-mo so šla umetnostna gibanja in smeri, ki so ostale zveste vseobčemu razvoju. Kot take, vedno vitalne in prehajajoče iz ene v drugo ustvarjalno strukturo, pomenijo v umetnosti napredek, čeprav s tem seveda ne kvalitetnega preraščanja; kajti v umetnosti je nedokazljivo, ali je naprimer: Picasso kvalitetnejši kot Michelangelo in obratno, kot je to — nasprotno — mo-goče v znanosti.

Naša literatura je tako ostala skoraj hermetično zaprta v določeni strukturi vsebinskega izražanja in izrekanja, za kar vzrok je treba iskati v »blokiranosti gibanja slovenske kulture« (glej: teze prof. D. Pirjevca o »blokiranem gibanju«.) Opazamo lahko le delne in ne-odločujoče vplive sodasne umetnosti.

Kot literatura, tako je tudi oficialna, institucionalna kultura in politika ostala v okvirih humanizma.

Vendar reakcija na Katalog ne prihaja toliko od institucij, kot bolj iz vrst predstavnikov starejše in srednje generacije piscev, delno že omenjenih v članku. Torej nam je odpor le-teh zdaj toliko bolj razumljiv in z njihovega stališča toliko bolj upravičen. Vendar v imenu napredka nikakor ni opravičljiv: slovensko umetniško ustvarjalnost zadržuje v njenem, v začetku sicer sibihek (kar je popolnoma razumljivo) **PROBOJU NAVZVEN**, ven iz dosedanjih ozkih in že zdavnaj anahronističnih okvirov slovenske umetnosti.

Ta PROBOJ NAVZVEN je sicer že tudi sam močno zastarelo. Saj se je takšen način pisanja začel uveljavljati že v začetku dvajsetih let XX. stoletja: dada, surrealizem itd. Ugovori in obtožbe kažejo torej v bistvu še na bolj »tragično« neustreznost naše literature oziroma umetnosti. Neustreznost pri tem seveda še najbolj zadeva ugovore in obtožbe same. Vpliv dada, surrealizma (ter deloma tudi novodobnih miselnih struktur) je v Katalogu nedvomno velik.

Katalog kaže odsotnost prisotnosti humanizma, od
sotnost samo-utemeljujoče pozicije v slovenski kulturi
vladujočega humanizma. V tem se strinjam z ugotav-
ljanji piscev omenjenih protestnih člankov. Ne mo-
rem pa sprejeti njihovega apriornega zavračanja takš-
nega početja (kljub temu, da ga lahko razumem), ker
takšno, kot je, onemogoča nadaljevanje in razvoj
umetnosti pri nas, ter kaže zgolj čustveno in osebno
prizadetost: v rušenju njim »svetih« vrednot, ki
ostajajo ne-utemeljene. Takšno apriorno zavračanje
ne more biti dejansko poznavanje ter strokovna po-
učenost.

V imenu česa se Katalog odklanja?
V imenu neutemeljenih humanističnih vrednot? Kriteriji ovrednotenja Kataloga segajo v kritiki slovenske kulturne javnosti v tradicionalno pozicijo humanizma in so zatojere neustrezni in neadekvatni. Tradicionalni kriteriji tu ne morejo biti odločujoči.

Zakaj takrat, ko sodimo, ne vprašamo za ta posel kvalificiranje in poklicane strokovnjake: umetnostne zgodovinarje, literarne kritike; univerzitetni profesorji so namreč že izjavili, da je ves ta hrup okoli Kataloga resnično nepotreben, kajti na takem nivoju in na tak način so pisali dadaisti že leta 1916, pa tudi že prej.

Katalog v resnici kaže razkroj humanističnih vrednot; ločenost Kataloga s tradicijo slovenske kulture, s tradicionalno strukturo umetniškega ustvarjanja (ki je bila veljavna in zavezujoča v procesu pisanja še do včeraj) je jasno vidna. Cilj in smisel prispevkov ni razviden, avtorji zavestno pristajajo na nesmisel in tako negirajo ideale, za katerimi stoji starejša in srednja generacija slovenskih literatov.

Vrsta avtorjev Kataloga: znanih imen slovenske poezije in proze že vrsto let prekinja tradicijo (glej: študije Tarase Kermaunerja), vendar se je to dogajalo vedno le postopno in individualno. Njihov skupni nastop kaže, da struktura naprednega — kolikor

toliko naprednega pisanja nikakor ni več v skladu z zaprto in nefunkcionalno institucionalno-priznano tradicijo. Takšen skupen nastop ne more biti »naperjen proti vsej družbi«, kot trdi C. M. v omenjenem govoru (takšna trditev je popolnoma neutemeljena in absurda), naperjena je lahko le proti anahronistični, zaprti in nefunkcionalni slovenski kulturi, ki nastopa kot oficialna in institucionalizirana. Matičičevo govorjenje je torej docela neosnovano. Komunisti, ki iz nepoučenosti napadajo Katalog, Sklad za pospeševanje založniške dejavnosti, ZMS, uredniško politiko Problemov (vese sem, da jih ni veliko), ne gredo s časom, ne gredo »naprej«, skladno in adekvatno tokovom razvoja modernega umetniškega izražanja in naprednih umetniških formacij, niso več AVANT — (»naprej« v smislu napredka) — napredni, so le še GARDA — izbranci. Takšni kulturniki ali celo komunisti prav gotovo niso avantgarda, vsaj kulturna avantgarda ne. Njihove »odprtosti« ali »sprejemljivosti« ni. V svojem presojanju umetnosti so globoko zakoreninjeni v zaprto strukturo humanističnih prvin in vrednot, ter ne dopuščajo PROBOJA NAVZVEN in NAPERJE: torej napredka.

S tem seveda ne trdim, da so prispevki, objavljeni v reviji Katalog, kvalitetno presegajoči dosedanje prakso pisanja. Nikakor. Saj nismo tako naivni. Po vsej verjetnosti so nekateri celo zelo slabi. Toda saj ne gre za to. O tem bosta sodila za to poklicani umetnostni zgodovinar ali literarni kritiki. S Katalogom se je izvršil – vsekakor ne zaradi kvalitete člankov – »kvaliteten skok« v slovenski umetnosti prav zaradi PROBOJA NAVZVEN in NAPREJ, iz anahronizma in neustreznosti naše literature oziroma umetnosti na sploh, k vsaj delnemu ustrežanju razvoja umetnosti v svetu. Katalog torej ni napredek v kvaliteti prispevkov. Napredek in vrednost Kataloga je v prekinitvi že izživete in prevladane umetnostne strukture.

Reakcije, sicer razumljive, a ne tudi opravičljive, tako v imenu »napredka« (ki ni dejanski napredek) zavirajo realni in dejanski napredek umetnostnega izražanja pri nas. Ne moremo in ne smemo pristati na dejstvo, da v dobi happeningov, najnovejših smeri in gibanj v abstraktni in konkretni umetnosti, v dobi nouveau romana, strukturalističnih tekstov itd., itd., slovenska literatura ostaja zaprta. Neodpušljivo je, da zunanjo blokado, kateri je podvržen vsak majhen narod prav zaradi te svoje omejenosti, poglobujemo in razširjamo še z notranjo.

V zvezi z »gostovanjem« revije Katalog v 67. in 68. številki Problemov še tole pojasnilo, ki je bilo v protestih redno prezrto: Nov uredniški odbor, ki od marca ureja osrednjo slovensko kulturno revijo, je na začetku svojega dela nekoliko spremenil politiko urednikovanja. Prešli smo na tematske in problemske številke, ki naj bi uredile in sistematizirale notranjo urejenost: »naravnost« posameznih števil. Praksa dosedanjega urejanja je kazala dejansko ne-urejenost: v isti številki je bila objavljena poezija, sociološki in filozofski članki, literarno-kritične študije in p. z. d. n. i. številkami, ki nikakor niso pravilo (še letošnje leto bomo prešli na enojno), smo želeli nadoknaditi in zapolniti praznino, ki je nastala z razmeroma poznim nastopom novega uredništva. Po šestih številkah smo zaradi likovno-grafične neustreznosti zamenjali prvotno in začasno lice ovitka, spremenili pa smo tudi kvaliteto papirja in format revije. Pri povečanju formata in zboljšanju papirja ni nastala finančna razlika (preje je bil potiskan le del A/4 formata, neuporabni odrezki so bili vračunani v breme tiskarskih stroškov), pridobili smo le na prostoru in kvalitetni podlagi.

Notranja ureditev sicer v kakšni večji meri ni izvedljiva zaradi pomanjkanja tipov črk v slovenskih tiskarnah; le tri ali štiri tipi črk so nam na razpolago, tako da je bil Katalog s tega stališča tiskarski dosežek svoje vrste.

V zvezi z novo uredniško politiko (ki je bila tukaj kratko eksplicirana) zdaj lahko odgovorimo na zastavljeno si vprašanje o »gostovanju«¹ Kataloga. Pojav in dejanska eksistentnost literarnih grup je še posebej zaposlil uredništvo. Skupine, ustvarjalno aktivne znotraj slovenskega kulturnega prostora, brez posebnih možnosti za grupno objavo, so izrazile željo po »gostovanju«²; Katalog, skupina 442. Ker nov uredniški odbor zagovarja »odprtost«³ uredništva miselnim in ustvarjalnim projektom, ki so v slovenskem kulturnem prostoru dejansko prisotni in eksistentni, smo odločili, da objavljamo tudi grupne prispevke. Ki seveda odgovarjajo določenemu kvalitetskemu nivoju.

Uredniški odbor je aktivno sodeloval pri urejanju obeh revij (skupina 442 bo v skladu s konceptom uredništva objavljala v decemberski številki Problemov), v svoji »odprtiosti« pa vendar ni smel okrniti ali celo razbiti integriteto skupin. Pri tem je kvaliteta prispevkov normalno nekoliko padla.

Glede bilance stroškov, porabljenih za tiskanje in honoriranje Kataloga, še tole:

Preveč »prividnih« (glej: omenjeni govor v Delu), napačnih in celo izmišljenih števil je bilo že navedenih, da bi mogli še naprej molčati o dejanskih finančnih izdatkih. Za objektivno predstavlo navajam tudi stroške za ostale številke Problemov:

Št.	Tisk. stroški	Honorarji	Naklada: kom.
61	13200,00	13000,00	2200
62	14100,00	9200,00	2600
63—64	24900,00	22000,00	2600
63—66	21900,00	15400,00	2500
67—68	28000,00	12700,00	2800
			predvideno: 3000št. 72

Honorarji za Katalog so izredno nizki, tiskarski stroški prav tako, če upoštevamo veliko število klisejev in tehničnih posebnosti. Skupni stroški za Katalog znašajo približno 4 milijone, za št. 65–66 3,7 milijona S din, za št. 63–64 4,7 milijona, za št. 61 in 62 ki sta po obsegu adekvatni dvojni številki revije, okoli po obsegu adekvatni dvojni številki revije, okoli 4,9 milijona S din. Torej je številka štirih milijonov za dvojno številko Kataloga normalna in realna ter ne predstavlja nikakršnega »finančnega izpada«.

(Nadaljevanje na 28. strani)

Te dni sta izšli hkrati dve knjigi Philippa Sollersa: skupnost teoretskih tekstov *Logiques* in roman *Nombres*. Zaznamovati njun izid s stereotipno formulo »literarni dogodek« bi pomenilo zaznamovati ju kot banalno epizodo v povprečnosti literarnega življenja. To bi pomenilo skrbati jima ost in ju ob popolnem nerazumevanju potisniti v cirkulacijo potrošnje »kulturnih proizvodov«.

Zato naj že takoj opozorimo, da je mesto teh tekstov drugje, da jih ni mogoče spremeniti v predmete kakršnekoli »estetske« potrošnje in da jim utegne biti zaradi njihove prevratne moči že zdaj otežen dostop do dostojanstva buržoaznih bibliotek.

»Niti nepopoln niti propadel človek ni več velika skrivnost.«

Isidore Ducasse, Poezije

1. Ker vam je naziv »avtor« posebno dvomljiv, se bom, če dovolite, najprej obrnil ne na romano-pisca ali esejista Philippa Sollersa, ki je pravkar podpisal dve knjigi, temveč na enega od urednikov skupine *Tel Quel*, nalašč in nujno anonimnega. Denimo, da sprašujem pisca (beseda je sicer odvratno tehnična, ima pa to zaslugo, da prekinja neo-romantično zgovornost, ki pisatelja divinizira in dela iz njega ustvarjalca), čigar pisava hoče biti samo eden od zarisov tega obširnega in nepretrganega dialoga, ki ga konstituira tako imenovana pluralna pisava.

Revija *Tel Quel*, s tem se boste strinjali, zadnji čas napadajo z vseh strani. Kaj je temu vzrok? Odklanjanje tega, kar vaši zaničevalci imenujejo žargon? Ali vznemirjenost pred dejstvom, da se vaše delo nagiba proti marksistični perspektivi? Zdi se namreč, da se vaša revija čedalje bolj sklicuje na dialektični materializem.

— *Tel Quel* so vedno napadali. Vendar, da bi razumeli zadnji čas podvojeno silovitost teh napadov, je potrebno vedeti tole: revija je v polnem razmahu, ne samo v materialnem — zvišana naklada, rastoči vpliv (predvsem na tujem, te dni izide italijanska izdaja) — temveč predvsem v teoretskem, znotraj čedalje trdnjega razvoja svoje refleksije. Vi veste, da je v naši družbi »literatura« aktivni simptom izredno reakcionarne, dekadentne in nasploh obnemogle ideologije. Ta simptom se seveda nanaša na vso buržoazno ideologijo, ki ima dovolj »pisateljev«, katerih naloga je posnemati njeno klasično, romantično ali naturalistično preteklost: vrsta se začne pri viharjem stendhalovcu, se nadaljuje prek narazličnejših načinov oponašanja in se konča pri somračnem estetu. Pomen *Tel Quela* je v razvrednotenju takšne ekonomije. Zato se tudi ni čuditi, da naše delo — ki se danes začneja širiti, poglobljati in proizvajati čedalje bolj ireverzibilne efekte — pogosto zbujajo zagrizene reakcije. Drugače tudi ni moglo biti. Že takoj, ko smo začeli poudarjati tekst, njegove zgodovinske determinacije in njegov način produkcije; ko smo sistematično napadali metafizično vrednotenje pojmov »delo« in »avtor«; ko smo razgaljali subjektivno ali tako imenovano objektivno ekspresivnost, smo se dotaknili živčnih centrov družbene podzvesti, v kateri živimo, skratka distribucije simbolične lastnine. V odnosu do »literature« hoče biti tisto, kar delamo, prav tako prevratno, kakor je bila Marxova kritika klasične ekonomije. Spominjate se predgovora h *Kapitalu*: »Svobodno znanstveno raziskovanje ne zadeva na področju politične ekonomije samo na istega nasprotnika kakor na vseh drugih področjih. Posebna narava snovi, ki jo obravnava, kliče na bojišče proti temu raziskovanju najhujše, najbolj malenkostne in najbolj mrzke strasti človeške narave, furije privatnega interesa.« Za žargon in za dogmatizem nas torej obtožujejo zato, ker smo se dotaknili prepovedanega področja, mita, buržoazne ideologije: »umetniško ustvarjanje« v svojih strukturalnih korelacijah z ekonomijo, ki ga utemeljuje. Žargon: s to besedo vsa podzavestna ideologija reagira na strogo metodo, ki to ideologijo razkriva (pa naj gre za cirkulacijo denarja ali — pri Freudu — za cirkulacijo spolnosti). Dogmatizem: »Ta izraz,« piše Lenin, »ima poseben vonj: to je beseda, ki je idealisti in agnostiki najraje uporabljajo proti materializmu.« Zdaj pa si zamislite, da gre za cirkulacijo smisla, ki je na delu v vsej produkciji jezika in posebej na nivoju teh izredno diferenciranih organizmov — tekstov. Predlagati analizo te produkcije, ne kot realizacije transparentnih in zaprtih predmetov, temveč kot transformacij dejanskih elementov, bo izzvalo isti škandal: ekspresivni simbolizem nadomeščamo z ob-

liko nekega procesa, montaže, dešifriranja. V odnosu do kulture je to takoj transgresija, revolucija.

2. Kako si zamišljate ta aparat produkcije, ta triadični organizem (grupa, revija, knjiga), kakršen je *Tel Quel*, in kakšno mesto pripisujete lastnemu imenu sredi tega organizma?

— Ta vloga imena je v resnici zelo važna; treba jo je misliti prav v praksi in teoriji teksta. Zelo natančno analizo te dialektične vloge je opravil Pley-net v svoji knjigi o Lautréamontu. Naše mnenje je — in v tem se ponovno zastavlja, obenem pa pre-sega nekdanja problematika formalističnih in surrealističnih grup — da se mora pisava po definiciji vpisovati v intervale med individui, ki se posvečajo njeni skušnji, od enega k drugemu; ob tem izgine vsaka personalizacija, ki je v bistvu vedno le učinek trga. Tekst pripada vsem in nikomur, ne more biti končen produkt, temveč je narobe znamenje produktivnosti, ki vsebuje tudi njegov izbris, njegovo uničenje. Seveda, mi delujemo znotraj družbenega sistema, ki je v svoji akumulativni determinaciji negacija, mrtva črka, tega tipa funkcioniranja. Zato smo prisiljeni na neko urejeno celoto kompromisov, brez katerih bi bila naša dejavnost utopična. Grupa, revija, knjige so zunanja, otipljiva in če lahko tako rečem zavestno obrzdana forma dialektičnega procesa v teku. Najhujši odpor izziva prav ta »v teku«. V praksi to pomeni, da je pri *Tel Quelu* vsak podpis samo zunanja stran bolj splošnega dela, sposobnega, da izzove nove podpise, ostajajoč v bistvu anonimno. Prav tako je nakazani sistem branja sistem razmerja med teksti, produciranimi na različnih področjih, in implicitno formo njihovih preračunanih, nemih povezav.

3. Na naslovni strani *Tel Quela* se je pojavil podnaslov *Znanost, literatura*. Mislim, da se danes ukvarjate predvsem s tem, da bi osvetlili razmerja med teorijo in prakso. Kaj raziskujete s tem?

Seveda ne gre za tisto, nad čemer skačejo in za kar nas obtožujejo humanisti v svojem starem ekspresivnem in subjektivističnem pojmovanju govora, da namreč reduciramo prakso na teorijo ali, še slabše, da s (pripovedno, »poetično«) prakso ilustriramo predhodno teorijo. Teorijo je treba tukaj pojmovati v smislu, kakršnega ji na odločilen način daje Althusser: teorija je »specifična oblika prakse«. Zato je v *Programu*, ki odpira *Logiques*, rečeno, »da je postalo nemogoče... napraviti iz pisave predmet, ki bi ga bilo mogoče proučevati drugače kot s samo pisavo (kar je v določenih pogojih njena naloga)«. Po našem mnenju tisto, kar so imenovali »literatura«, pripada neki zaprti epohi, sprošča se prostor za porajajočo se znanost, znanost o pisavi, in zato je postala ta teoretska praksa, ki podvojuje in misli tekstualno prakso v vseh njenih novih formalnih efektih, neogibna. Z druge strani je materialistična dialektika, kot piše Althusser, »edina metoda, ki mora anticipirati neko teoretsko prakso, začetjuč njene formalne pogoje«. Citirajmo še tale fundamentalni tekst iz *Pour Marx*: »Edina Teorija, ki je sposobna... za kritiko ideologije v vseh njenih preoblekah, vključno s preoblekami tehničnih praks v znanostih, je Teorija teoretske prakse (za razliko od ideološke prakse): materialistična dialektika oziroma dialektični materializem v svoji specifičnosti.« Mesto tega dela med skripturalno prakso in njeno teorijo imenujemo tekstualna pisava. Naš poskus sta v tem pogledu podprli dve seriji del: dela Jacquesa Derridaja, ki so za dolgo preobrnila vso tradicijo metafizične misli o pisavi, in dela Julije Kristeve, ki hočejo teoretsko utemeljiti semiotično raziskovanje.

4. Vrnimo se, če dovolite, k *Logiques* in k *Nombres*. Ali je mogoče *Nombres* konvencionalno označiti kot roman in *Logiques* kot esej, ali pa obe knjigi konstituirata isti prostor, znotraj katerega se obe pisavi nahajata v dialektični interakciji?

— *Logiques* ni niti esej niti zbirka. To je aparat, neka vrsta stroja za branje, katerega naloga je, da historično postavi teorijo izjem V njem nahajajoči se teksti morajo biti torej brani eni v funkciji drugih, to pa implicira, da so v tej knjigi obravnavani formalni organizmi privedeni na področje, kjer jih načeloma ne bi smeli srečati skupaj: Dante in Sade, Mallarmé in Georges Bataille. Skušnja, ki se dogaja, je vsakič nezvedljiva, in vendar se vsakič pojavi skupna problematika v vsej svoji kompleksnosti. Ta skupnost je dejansko zgodovina cenzure, katere predmet so bili ti teksti s strani iste ideologije, oziroma bolje, s strani cele vrste v sebi globoko skladnih ideologij. Skupno potezo teh ideologij, nesposobnih, da bi priznale nek tekst kot tekst, imenujemo — če hočete — linearnost. Prek »dela«, ki so tu ponovno prebrana in ponovno napisana, se začenja razvijati zunanja stran biblioteke. Vstopamo v neke vrste pisano brezmejnost; funkcija kulture — nujno potlačenja je bila zgolj ta, da to brezmejnost privede v linijo, da jo omrtviči.

Kar se tiče *Nombres*, to je roman — v tem, da je v njem pripovedni proces obenem radiografiran in priveden onstran samega sebe. To je roman, ki hoče onemogočiti izkoriščanje romana in njegove mistificirajoče efekte. *Nombres* in *Logiques* je treba brati istočasno in dialektično. V prvem tekstu operira fikcija kot odprtost neke scene, za katero daje drugi tekst način oživitve.

5. Po kakšnih kriterijih ste izbrali in proučili »dela« Danteja, Sade, Lautréamonta, Mallarméja, Artauda, Batailla? V *Programu*, tem uvodnem tekstu *Logiques*, izjavljate, da te izključitve tekstov — limit dajojo »indikacijo tekstualne pisave kot dejanske zgodovine«. Kateri je novi tip zgodovinskosti, za katerega poskušate najti osnove v toku vaših logičnih branj?

— Ta izbira je razumljiva samo na temelju splošne teorije o pisavi; tudi v tem pogledu se moramo sklicevati na revolucionarno Derridajeva dela. Lahko rečemo, da daje ta teorija, izvedena v svoji operativni strogosti, dostop k drugi strani literature in omogoča, da v zgodovini prepoznamo določeno število posebno važnih prelomov. Izbrani teksti se nahajajo v položaju tečajev: z ene strani nam »govorijo«, prebivajo v našem diskurzu, ki jih je prisiljen sprejeti — tako da jih deformira; z druge strani pa so v samem tekstu obrnjeni proti neki drugi ekonomiji, kot je tista, s katero ponavadi mislimo zgodovino kot ekspresijo; s te strani ostajajo neberljivi. Dejanska zgodovina, t.j. materialistična, ne more brez semantičnega materializma (odtod Leninov zapis: »Zgodovina misli: zgodovina jezika?«), ki bi, če bi bil fundiran, odprl zelo obsežno področje raziskav. Tukaj se spodbija linearna zgodovina, ki je tekst vedno podvrkla neki reprezentaciji, subjektu, smislu ali resnici, ki pod teološkimi kategorijam smisel, subjekt in resnica zatira ogromno delo, dogajajoče se v tekstih-limitah. Zdi se mi, da bi lahko te limite karakterizirali z imeni, ki jim jih je dala pravkar omenjena linearna zgodovina sama: mistika, erotizem, norost, literatura, podzavest. Zdaj je čas, da te nazive sistematično raziščemo, ne pa da jih slavimo, kot je intuitivno storil surrealizem, da sprostim misel, ki je v njih zaprta in rezervirana v obliki udobnega alibija. Sodim, da lahko to misel spoznamo p multidimenzionalnosti, in to tisti, ki jo odkriva in ima za posledico pisava, ne pa beseda. Zgodovino te specifične produkcije je potrebno še izdelati in jo integrirati v proces zgodovine naploh. In res, ta tekstualna zgodovina takoj dešifrira ekspresivno (krščansko) zgodovino, ki misli, da lahko prebije brez pisane globine. V vseh obravnavanih tekstih je teorija pisave imanentno na delu: vendar jo na splošno zapazijo kot blodnjo, fantazem, poezijo, hermetizem, individualni odklon itd. Vse se razjasni, če spremenimo sistem branja, če iz branja naredimo kretnjo pisave, ki se dogaja v teh tekstih, če si jih nehamo predstavljati, zato pa zapopademo obenem njihovo artikulacijo in konsumacijo. Odločilen prelom — prelom, ki deluje retroaktivno in vnaprej — je tu Lautréamont — Mallarmé, korolaren prelomu Marx — Freud. Nato se — lahko rečemo — vse ponovno začneja in začneja.

6. *Nombres*. Ali nam prisotnost znakov kitajske pisave in večkrat citirano Tao dovoljuje, da lahko (Nadaljevanje na 29. strani)

(Nadaljevanje s 27. strani)

TRENTNA SITUACIJA SLOVENSKEGA REVILNEGA TISKA:

Slovenci premoremo nekaj osrednjih (Teorija in praksa, Sodobnost, Dialogi, Problemi), in vrsto »ob-robnih« revij, ki še niso v zavetju institucij: se torej morajo revije institucionalizirati, ter so tako prisiljene izhajati v samozaložbi (Objave), iziti le enkrat ali morda dvakrat (Artes, Katalog), ali pa objavljati partikularno ter individualno v okviru oficijalno že potrjenih in redno subvencioniranih revij.

Značaj teh revij je razen časopisa Artes »omnibus«: sestavljen iz literature, kritik in študij, recenzij in prevodov. Ta značilnost je veljavna tudi za Probleme: revija je tako postala svojevrsten »dežnik« za vse, kar je dejansko prisotno in eksistentno v kulturni ustvarjalnosti našega naroda. Revije postajajo s tem preobremenjene, logično kot tudi problemsko niso »urejene«, skupna naravnost posameznih števil ni prisotna ter izostaja.

Delno so to stanje skušali spremeniti Problemi s problemskimi številkami po posameznih zvrsteh: literatura, filozofija, sociologija, literarna kritika, »gostovanje« grup. Vendar se v takšni strukturi sortiranja, ki dejansko predstavlja edino mogočo urejenost števil, možnost direktnega in aktualnega angažiranja izkaže za nemogočo. Zato je nujno potrebno pospešiti in podpreti in razvijati »neurejenost« delo, na že obstoječih revij, kakor tudi samo preskrbu-

ralizacijo že obstoječih revij: v smislu strokovne opredeljenosti posameznih revij. ARTES je tu vsekakor zgled: njegova strokovna diferenciacija se ne giblje v smeri omnibusa »za vsakogar nekaj«, ampak združuje v konceptu vsebinske ureditve le tri področja; kot je to lahko razvidno že iz samega podnaslova revije: časopis za historično in teoretično vprašanja ter kritiko književnosti, likovne in glasbene umetnosti. Edinole na tak način bomo lahko dejansko omogočili razbremenitev slovenskega revijalnega tiska, ter dosegli maksimalno aktualnost objavljenih tekstov.

Revija	Letos odobrene dotacije	Letni obseg strani	Naklada	Št. naročnikov	Dotacije na stran šte. vilke	Dotacije na stran	Honorarji na eno stran	Stroški tiskarne
TEORIJA in PRAKSA	38 mil. Sd	2112	5000	4500	43,18	18.000	17.500	23 mil. Sd
PROBLEMI	26	1728	3000	3000	46,98	15.000	10.400	23
SODOBNOST	22	1292	1400	1200	146,86	17.000	12.400	9
DIALOGI	16	682	1200	1000	238,09	23.000	14.800	12

(op. p) Točnejši podatki v zvezi z finansiranjem slovenskega revijalnega tiska, kakor tudi določnejša: strokovno popolneje opredeljena razlaga »odsotnosti humanističnih struktur« v moderni umetnosti (s posebnostjo na humanistični konstrukciji slovenske kulture) bodo še objavljeni.

POLITIKA ZALOŽNIŠKEGA SKLADA SRS:

Ob koncu članka bi rad spregovoril še nekaj besed o »nerazumljivem« finansiranju slovenskih revij s strani Sklada za pospeševanje kulturnih dejavnosti.

Ob objavljeni tabeli je potrebno pomisliti tudi na to, da naprimer Sodobnost finančno podpirajo tudi druge institucije, kar za prakso Problemov ne velja; da so v večini uredništev slovenskih revij člani honorirani, Problemi pa zaradi pomanjkanja subvencij ne zmorejo plačevati adekvatno ostalim revijam niti avtorskih honorarjev (znano je, da kljub kvaliteti prispevkov »najslabše plačujemo«), kaj šele uredniških.

Neupravičenost in vprašljivost KRITERIJEV finansiranja revijalnega tiska je jasno vidna

Članek so zaradi »dolžine« odklonili na uredništvu DELA in zaradi »prevelikega razmera« na uredništvu NAŠIH RAZGLEDov

PISAVA IN REVOLUCIJA

(Nadaljevanje z 28. strani)

gledamo, v izbiri kvadratne strukture vaše knjige hoteno, točno in kvadratno iluzijo na daljno kitajsko civilizacijo (eno od najbolj materialističnih, kar jih je bilo), ki je pojmovala prostor oziroma Zemljo kot kvadrat (pri čemer so se odseki dotikali z vrhovi in se združili v centru kvadrata, vključeni kvadrati)? Kateri bistveni nujnosti ustreza izbira takšne strukture?

— Ze Drame je bil konstruiran po strukturalni matrici Yi—Kinga: štiriinšestdeset izmenoma neparnih in parnih sekvenc, razdeljenih med on in jang (med enostavno linijo in razdeljeno linijo, nastajajoč recipročno obremen na označenem in označujočem nivoju). Referenca na kitajsko civilizacijo je toliko pomembnejša, ker v njej naše metafizične predpostavke niso utemeljene niti v jeziku niti po tematski ideologiji. Slavniti Granetov sklep, ki ga vsi poznamo, je treba interpretirati prav na strukturalnem nivoju: »Duh kitajskih običajev bi lahko karakterizirali z eno samo formulo: »Niti Bog niti Zakon«. Razumeti moramo, da tu zapuščamo eksperimentalno mehaniko, na katero smo navajeni: »Kakor geseda,« piše Granet, »ne ustreza kakemu pojmu, tako tudi ni preprost znak. Beseda ni abstrakten znak, ki oživi samo s pomočjo slovničnih ali sintaktičnih umetnij. V svoji nespremenljivi enozložni obliki, v svojem nevtralnem aspektu zadrži vso imperativno energijo dejanja, katerega spremilja na vokalnem planu — katerega emblem je.« Z druge strani pa je neposredno očitno, da neuporaba fonetične pisave predpostavlja popolnoma drugo ekonomijo, kot je tista, v kateri proizvajamo mi. Naša naivna zaupljivost v imperializem naše kulture je tako velika, da gremo povsem mimo teh očitnih dejstev.

Kvadrat — to sta v resnici prostor in Zemlja. To je dejanska matrica teksta, njena osnovna figura, njen način odrske regulacije. Kvadrat kontrolira permutacije števil, na katere zaveda pisava, povrnjena svojemu fundamentalnemu ritmu.

7. Nombres se odpre z aktom konsumacije in se zapre z aktom konsumacije (že Drame je na svoji zadnji strani žgal). Ali pisanemu prostoru knjige ne ustreza neka vrsta cikličnega trajanja? V prvi četrtini Nombres tudi citirate prvi stavek iz Parca. Ali vaših romanov ne moremo imeti za vrsto obrobov, spetih drug v drugem, ali za »središča, da si pomagamo z lepo Granetovo definicijo, okrog neke vrste časovne točke izžarevanja? Čemu ustreza izmenjava časov: imperfekcija/seznanjanje?

— Tekst je silovito zajet v proces trošenja. Na vseh nivojih žge, pojavi se le zato, da se izbriše in da pripoveduje o tem pojavu, ki se briše. Je torej nasprotje čiste, zaprte, dovršene, strjene strukture. Ko se razvija, ko se transformira, ko pripoveduje svoje lastno nastanjanje v ekscentričnem času pisave, tedaj lahko rečemo, da se dogaja »zunaj«. Zunanaj: ta beseda indicira možnost definitivne zunanosti — oziroma na pare znotraj — zunaj, subjektivno — ali objektivno itd. Mesto teksta ne more biti niti v glavi niti v svetu niti v jeziku; njegov prostor, njegov čas sta zato podvržena numeričnemu funkcioniranju, topologiji, katere najbolj konkretna podoba bi bila, če hočete, »Moebiusova skupina«, kakršno uvaža Lacan na nivo kolektivnega mita. Ko Lacan na primer piše: »Ta zunanost simboličnega z ozirom na človeka je sam pojem podzavesti,« ima v mislih mesto tega tekstualnega funkcioniranja, njegovo »označujočo baterijo«.

Ta pisani čas in pisani prostor sta torej zelo nenavadna, zajeti moreta mnogotere tekstualne regije. Le Parc in Drame na primer v resnici postanejo obroča, grupi, v sami svoji materialnosti ponovno oživiljeni oziroma uvedeni v nov tekst. Ali pa Nombres, ki proizvajajo množico podmnov. In še: igra med imperfektom in sedanjkom (tri sekvence v imperfektu, ena v sedanjku) strukturira neenakost odnosa med zgodbo in diskurzom: pripoved izhaja iz preteklosti in se dešifrira na sedanjem odru branja, samega zajetega v teater pisave, ki tako rekoč stori, da tekst prihaja od prihodnosti. To je stroj za dezintegracijo časa, za razprševanje prostora.

8. Zdi se, da izraza Nombres ne gre jemati v smislu kvantitet, temveč prej v smislu logičnih funkcij. Tudi tu nam mnogo pomaga referenca na vzhodni pol tega »dialoga«, ki se zdi, da ga začena med Vzhodom in Zahodom (beseda »dialog« je sprejemljiva le pod pogojem, da nikakor ne spregledamo silovitosti, s katero se ta dialog vpisuje v našo sodobno zgodovino): številka ali šifra teksta, proizvajajoči produkt (tudi sam produktiven), kot je rečeno v Yi—Kingu...

— Vsekakor nas mora presenetiti precejšnje sovpadanje med nekaterimi obrobniimi deli, ki hočejo pri nas omajati zahodno (platonično) metafiziko, in med vzhodno mislijo, katero pa je treba, da bi jo spoznali, še iztrgati falsificiranemu spiritualističnemu prevodu. To, kar se pomalem povsod dogaja, predvsem pa v anglo—saških (protestantskih) deželah, namreč očaranost za mamilo budizma itd... je samo omejena in sprevrnjena paradija in dejansko delo (primer takšnega dela daje v zadnji številki Tel Quela metoda sovjetskega semiotika Mälla). Isto vprašanje, ki ga postavlja Vzhod v revoluciji (v vojni), si postavlja Zahod o svojih koreninah. Na primer število: pomen ničle, transfinitnih števil itd. Število igra — in je igralo, vzporedno z znanstveno mislijo — v kitajski kulturi eno od najpomembnejših mitičnih vlog. Zdelo se mi je, da stoji »most« med Vzhodom in Zahodom na tem nivoju; ta nivo ni abstrakten, ampak ga konkretizira ogromna lingvistična zmogljivost. Nombres: pod tem naslovom se pojavi skrajno kompleksen svezhen transkulturnih in translingvističnih pomenov. V tem smislu nas tiskani tekst že sam na sebi usmerja k produktivnemu prostoru, v katerem besede niso črke ali šifre nečesa drugega, temveč sledovi neprestanega računa, ki zaplaja tekst, ga uničuje in ponovno zasnavlja — kakor telesa v tem, kar imenujemo svet. Zato se lahko »srečata« odlomek iz Artau-

dovega Heliogabala ali Fregejev tekst z vedičnim ali kitajskim tekstom.

9. Na kratko bi mogli reči, da je v vašem romanu več nivojev (lingvistika, spolnost, politična ekonomija, matematične, logične, astronomske znanosti); odkrijemo jih zlahka z vašimi citati. Kako igrajo ti nivoji v medsebojnih razmerjih? Rad bi, da bi se zadržali predvsem ob tistem, kar zadeva telo in spolnost, saj se mi zdi, da se s tem dotikamo ene od najobčutljivejših točk ideologije našega krščanskega Zahoda.

— Fragmenti, ki jih je mogoče brati med oklepaji, niso citirani, temveč prevzeti iz različnih tekstualnih tkiv, zato da bi se videlo, da je globalni tekst prav mesto strukturacije njihovih razlik. Tu je bistven pojem inter-tekstualnosti (Kristeva): vsak tekst, nahajajoč se v spojitvi več tekstov, je obenem njihovo ponovno branje, poudarjanje, kondenzacija, premakitev in globina. Tekst na neki način velja toliko, kolikor velja njegova integrativna in destruktivna akcija, izvršena na drugih tekstih. Delo, ki se dogaja na ta način, ostaja sicer implicitno, predpostavlja pa neko število zahtevnih operacij. Očitno ni naključje, da je prav spolnost režiser in produktivnosti. Spolnost in pisava sta tako povezani, da je ena neprestano metafora druge (za primer dajemo nedavno formulacijo Sergeja Leclaira v Psychanalizer: »Falos je obenem črka in pero, ki jo začrtava«, to je mesto nenehnega preobračanja. Kdor izgubi iz oči to produktivnost, tega — v naši kulturi — vedno zanese v mentalistično in dekorativno fenomenologijo. Razkosenje telesa in pa dejstvo, da je telo pisano v svoji nenehni razčlenjenosti in celicnem vrenju, to v Nombres pomeni napad na idealistično pogojenost telesa kot podobe, besede in identitete. Telo je neskončno več, kot verjamemo ali si mislimo. Prebivamo na enem od njegovih pobočij kot ob boku vulkana — in to imenujemo življenje. Odtod tudi pomembnost raziskave Georgesja Batailla, ki sem jo proti vsem deviacijam, katerih žrtev je, poskušal analizirati v Strehi (Le Toit) (Logiques).

10. Vrniva se k vprašanju citatov. Ti so v Nombres izredno pestri, sposojeni iz kar najmanj podobnih tekstov, pa vendar preseneča, kako povsem naravno se vpisujejo in utemeljujejo v vaši pisavi (ne gre za nikakršno tehniko kolažev). Brez pretresov prehajamo od Marzovega teksta k Artaudovemu, k Tau, Lukreciju ali k definiciji iz moderne matematike... Enotnost se čuti celo na nivoju leksike in sintakse... Kakšnemu delu ste podvržli citate, potem ko ste jih izbrali?

Tekst je po skripturalni ekonomiji naddeterminiran proces transformacije in obenem — po Althuserjevi formuli — »struktura z mnogoterimi in neenakimi protislovji«. Konec koncev mu bolj kot vsaka druga definicija ustreza tale Leninov fragment iz Zvezkov o dialektiki: »Reka in kaplje v reki. Položaj vsake kaplje, njeno razmerje do drugih; njena vez z drugimi; smer njenega gibanja... Hitrost, linija... Vsota gibanja... posameznih tokov. Gibanje, reke, zgoraj pena, spodaj globoki tokovi...« Tako dobimo globinsko strukturo in površinsko strukturo (če si pomagamo z izrazi Chomskega): — tisto, kar smo prevzeli od drugih tekstov, je dobesedno odneseno po toku, ki se piše; to, kar smo prevzeli, igra vlogo »besede«, vloge, ki so jo — če hočete — v klasičnem romanu igrali osebe in dialogi. Vztrajam na tem, da ne gre za citate: citat je neka vrsta častnega znamenja, ki ga avtor razobesi zato, da bi bolje utemeljil vrednost tistega, kar govori: vse se dogaja med imenom in imenom. Mi pa smo v anonimnem okolju fizičnem, elektronskem, kemičnem, biološkem. Narekovaji naznanjajo samo historično podvojitev teksta. Spojitve se dogajajo obenem na označujočem (foničnem) nivoju in na označenem (pojmovnem, ideološkem) nivoju. Da, to je razmerje med reko in njenimi kapljami, med množico stavkov in besed, med temi stavki samimi in gibanjem, ki jih nosi. In vendar je izbira zelo skrbna: večina obravnavanih tekstov pripada prostoru, ki ga naša kultura prikriva, materialističnemu prostoru. Na primer De Natura Rerum in Kapital. Skupna značilnost vseh teh akterjev je ta, da jih je krščanski sistem deformiral ali pa zavrgel: Bruno, Spinoza, Artaud... S tem sem počastil določeno »pekel« naše misli. Kar se tiče znanstvenih vložkov, ti imajo namen pokazati, da ne gre pri tem za teološki prostor, da je njegova funkcija pripravljati za spoznanje: to, kar naj bi postala »literatura«.

11. Vaše »sekvence pisave kakor da večkrat dožive »kratek stik« zaradi ideogramov kitajske pisave. Seveda se takoj spomnim na Pounda in na njegove Cantos, vendar slutimo, da imajo pri vas ti znaki popolnoma drugo operativno funkcijo? Katero? Kakšna je sploh njihova uporabnost za tistega, ki ne pozna njihovega prevoda?

Poundova uporaba ustreza bolj dekorativni, eksotični, arhaični, fevdalni intenci kakor pa pomenske-mu računu in ima zato predvsem historično vrednost. Tukaj pa narobe ideogrami tvorijo del pripovedi; igrajo kot osnovna grafična sila, ob kateri se razbije fonetična pisava, prevajajo jo v njenih končnih efekti (tako da kak stavčni člen preskoči od francoščine h kitajščini). Stavkom se še pozna roka, ki jih je začrtala, z druge strani pa tvorijo tematsko matrico: kri, kozmos, števila, pisava, zgodovina, množice, evolucija... Mi govorimo, mislimo in pišemo znotraj končne leksike; kitajščina pa veste, da ima najmanj 49 000 znamenj (tako sodi veliki slovar iz 1716), ki so obenem piktogrami, indirektni znaki, asociativne zmesi, znaki z medsebojno razlago, sposojene fonetične oznake, ideofonogrami. Načeloma so vse možnosti, da se to število še poveča. To nekako avtonomno področje, direktno in neomejeno sprieto z dejanskim, ki nas bolj spominja na teater in na sanje, je torej skrajno kompleksno. Pisava teksta skuša doseči to področje v svoji zmogljivosti (ritmi, rime). Kitajski znaki, tudi če nas samo podzavestno presunejo, imajo namen, da nakažejo povratak potlačenega, funkcioniranje, ki naš lingvistični sistem udarja obenem odznotraj in odzunaj ter ga začena ponovno misliti in presegati.

12. Kar je nedvomno pritegnilo zanimanje vaših bralcev, je očitno politični karakter vašega romana. Takoj naj opomnim, da te politične teme — nič bolj kot katere druge — niso »priložene« zgradbi romana, ki bi jim bila tuja. Narobe, imam vtis — in to je

najpomembnejše —, da sama ekonomija vaše pisave zahteva te teme?

— Ker misel, ki je na delu v tem tekstu, ni individualna, temveč kolektivna, ker proces pisave ni proces fikcije, reprezentacije ali kolaža, temveč je to proces transformacije, je tedaj neogibno, da na površini nastajajo določeni efekti političnega pomena. Vsa pisava, naj hočemo ali ne, je politična. Pisava je nadaljevanje politike z drugimi sredstvi. Poudariti moram, da so ta sredstva specifična in da se morejo različno manifestirati. Tu je potrebno oživiti nujnost revolucionarne borbe, začeti z izredno podrobno in globoko izdelavo (za razliko od tekočega brbljanja, propagande in frazeologije). Če ta tekst »odseva« historično situacijo, pa obenem ta odsev dinamično konstruira kot kompleksno celoto, nezvedljivo na preprosto podobo. »Nauk« teksta bi bil potemtakem v temle:

1) Infrastrukture (označujoče delo) so določujoče v izdelavi superstruktur (tem); bralec mora preobrniti svoje branje, ker najprej pride v kontakt s površino, katere determinacij ne opazi. Ta nivo modelira razmerje ekonomija-ideologija;

2) Dovršitev revolucionarne borbe — da bi bila dejansko vpisana — predpostavlja silno tekstualno zgoščenost in globino, misel množic, katere-nova lingvistična rešeta so povezana z razredno borbo. Ta borba je — kakor govor — neskončna;

3) Pisava in revolucija imata iste cilje, druga drugi dajeta svojo označujočo nabitost, za orožje pa si izdelujeta nov mit: v Nombres se je imenoval rdeča pripoved, pripoved, ki nosi obenem barvo krvi in barvo edine možne partije v zgodovini v teku.

Prev. J. R.

Jacques Derrida

GLAS IN FENOMEN

Zakaj je fonem »najidealnejši« med znaki? Od kod prihaja ta soudeležba med zvokom (le son) in idealnostjo ali, bolje, med glasom (la voix) in idealnostjo? (Hegel je bil na to bolj pozoren od drugih in to je z gledišča zgodovine metafizike pomembno dejstvo, ki smo ga izprašali drugje.) Kadar govorim, pripada k fenomenološkemu bistvu te operacije, da se razumem v (tem) času, ko govorim. Označujoče, ki sta ga oživela (animer) moj dih in pomenska intencija (v Husserlovem jeziku: izraz, oživiljen po Bedeutungsin-tention), je absolutno blizu mene. Za živo dejanje, dejanje, ki daje življenje, Lebendigkeit, ki oživlja označujoča telesa in jih transformira v pomenski izraz (expression voulant-dire), za dušo jezika se zdi, da se ne loči od same sebe, od svoje prisotnosti pri sebi, da ne tvega smrti v telesu nekega označujočega, prepuščenega svetu in vidljivosti prostora. Ona lahko kaže idealni objekt ali idealni Bedeutung, ki se drži v tem, ne da bi se podal v nevarnost iz idealnosti, iz notranjosti življenja, prisotnega pri sebi. Sistem kazanja (Zeigen), gibanje prsta in oči (glede katerega smo se prej vprašali, če ni neločljivo od fenomenalnosti) ni takoj odsončno, marveč ponotranjeno. Fenomen ne preneha biti objekt glasu. Nasprotno, sistem, ki veže fenomenalnost na možnost kazanja, deluje in meri, v kateri se zdi, da je idealnost objekta odvisna od glasu in postane tako v njem absolutno razpoložljiva, v glasu boljše kot kdajkoli. Fonem se daje kot obvladana idealnost fenomena.

Prisotnost pri sebi oživljajočega dejanja v razvidni duhovnosti tega, kar to dejanje oživlja, intimnost življenja do samega sebe, to, zaradi česar lahko rečemo, da je beseda živa, vse to torej predvideva, da se govoreči subjekt razume v sedanjem (tj. v času, ko govori). Takšno je bistvo ali normalnost besede. Sama struktura besede implicira, da se govornik razume: obenem zaznava čutno obliko fonemov in do-ume njeno izrazno intenco. Če se zgodijo naključne nezgode, za katere se zdi, da ugovarjajo tej teleološki nujnosti, so obvladane s kako operacijo nadomeščanja — ali pa beseda ne obstaja več. Za nemost in gluhost velja isto. Gluhi ne more sodelovati v razgovoru drugače, kot da se izogiba svojih dejanj v obliki besed, katerih telos vsebuje to, da jih govornik (tudi) razume.

Opazovan s čisto fenomenološkega gledišča, znotraj redukcije, vsebuje proces besede to izvirnost, da se predaja že kot čisti fenomen, kjer je že odstranjena naravna drža in teza o obstoju sveta. Operacija »seznameti-govoriti« je auto-afekcija, absolutno edinstvenega tipa. Po eni strani deluje v mediju splošnosti; označeno, ki se v tem pojavlja, mora biti idealnost, katero se da idealiter nedoločeno-krat ponavljati ali prenašati kot Isto. Po drugi strani se lahko subjekt razume ali si govori, se pušča afektirati od označujočega, katerega on sam proizvode, brez vsakega ovinka skozi zunanost, svet, ali ne-lastno nasploh. Vse druge oblike auto-afekcije morajo, ali iti skozi ne-lastno ali pa se odpovedati splošnosti. Kadar se vidim, pa naj bo to zato, ker se neko omejeno področje mojega telesa daje mojemu pogledu, ali skozi razmišljujočo refleksijo, je ne-lastno že vstopilo v polje auto-afekcije, ki od tedaj ni več čista. Z izkustvom dotikajočega-dotaknjeneja je stvar ista. V obeh primerih se mora površina mojega telesa kot odnos do zunanosti izpostaviti v svet. Mar ne obstoje, bi kdo rekel, oblike čiste auto-afekcije, ki v notranjosti lastnega telesa ne zahtevajo posega nobene površine svetovnega izpostavljanja in vendar niso glasovne? Toda te oblike ostanejo torej čisto empirične in ne morejo pripadati mediju splošnega pomena. Da bi doumeli fenomenološko zmogljivost glasu, je torej treba še precizirati pojem čiste auto-afekcije in opisati to, kar ga v njem dela lastnega splošnosti. Za operacijo se razume-meti-govoriti kot za čisto auto-afekcijo se zdi, da se reducira do notranje površine lastnega telesa, zanjo se zdi, da v svojem fenomenu — morene izgledati to

Nadaljevanje na 30. strani

zunanjost v notranjosti, ta notranji prostor, v katerem je zadržano naše izkustvo ali naša podoba lastnega telesa. Zato je tudi doživljena kot absolutno čista auto-afekcija, v neki bližini do sebe, ki ni ničesar drugega kot absolutna redukcija prostora nasploh. Ta čistost jo dela sposobno za splošnost. Ne da bi zahtevala poseg katerekoli določene površine v svetu, se proizvaja v svetu kot čista auto-afekcija, je neka absolutno razpoložljiva označujoča substancia. Kajti glas ne sreča v svetu nobene ovire za svoje odajanje prav v toliko, v kolikor se v tem proizvaja kot čista auto-afekcija. Ta auto-afekcija je nedvomno možnost tega, kar se imenuje subjektivnost ali za-sebe; toda brez nje se ne bi pojavil noben svet kot takšen. Kajti ona predpostavlja v svoji globini enotnost zvoka (ki je v svetu) in *phoné* (v fenomenološkem smislu). Neka objektivna »svetovna« znanost nam gotovo ne more ničesar povedati o bistvu glasu. Toda enotnost zvoka in glasu, to, kar dovoljuje letemu, da se proizvaja v svetu kot čista auto-afekcija, je edina instanca, ki poglobi razlikovanje med znotraj-svetnostjo in transcendentalnostjo; in kar to razlikovanje obenem omogoča.

Zaradi te splošnosti ni strukturalno in po-pravici (en droit) nobena zavest možna brez glasu. Glas je bit-bliži-sebe v obliki splošnosti kot za-vednost (conscience). Glas je zavest. Za razširjanje označujočega v razgovoru se zdi, da ne sreča nobene ovire, ker postavi v odnos dva fenomenološka izvora čiste auto-afekcije. Govoriti nekomu, to pomeni nedvomno seznaneti-govoriti, biti razumljen od sebe, toda tudi in obenem, če drugi nekoga razume, storiti, da drugi neposredno ponovi v sebi se-razumeti-govoriti v isti obliki, v kateri sem jaz to proizvedel. Neposredno jo ponovi, se pravi reproducira čisto auto-afekcijo, brez pomoči katerekoli zunanjosti. Ta možnost reprodukcije, katere struktura je absolutno edinstvena, se da je kot fenomen nekega obvladovanja označujočega ali neke brezmejnne moči nad označujočim, ker ima le-to obliko same ne-zunanjosti. Idealno, v teleološkem bistvu besede, bi bilo torej možno, da bi bilo označujoče absolutno blizu označenega, namerjenega (viser) z intuicijo in vodenega s pomenom. Označujoče bi postalo popolnoma prozorno zaradi istega vzroka absolutne bližine označenega. Ta bližina se prelomi, kadar se-vidim-pisati ali označevati z gestami, namesto da se-razumem-govoriti.

Pod pogojem te absolutne bližine označujočega označenemu in njegovega izbrisa v neposredni prisotnosti lahko ima Husserl prav medij izraza za »ne-produktivno« in »odražujočo«. Pod tem pogojem ga lahko, paradoksalno, tudi brez škode reducira in zadržati, da obstoji neka pred-izrazna plast smisla. Pod tem pogojem si Husserl vzame pravico reducirati totalnost jezika, pa naj bo ta indikativni ali izrazni, da bi zopet pridobil izvornost smisla.

Kako naj torej razumemo to redukcijo jezika, ko pa Husserl od Logičnih raziskav do Izvora geometrije ne preneha misliti, da obstaja znanstvena resnica, se pravi absolutno idealni objekti, le v »izjavah«, da sta ne le govorni jezik, marveč tudi inskripcija neizogibna za konstitucijo idealnih objektov, se pravi objektov, ki se jih dá prenašati in ponavljati kot iste?

Najprej, in to je treba dobro spoznati, zdavnaj pričeto in v Izvoru geometrije dovršeno gibanje, ki po svojem najbolj razvidnem obličju potrjuje globoko omejitve jezika na neko drugotno plast izkustva in v presojanju te drugotne plasti tradicionalni fonologizem metafizike. Če pisava prispeva h konstituciji idealnih objektov, dela to le kot fonetična pisava: fiksira, vpiše, zabeleži, shrani, utelesi že gotovo besedo. In reaktivirati pisavo pomeni vselej prebuditi izraz v indikaciji, besedo v telesu črke, ki nosi v sebi grožnjo krize, kot simbol, ki lahko vselej ostane prazen. Beseda že ima isto vlogo (kot tukaj pisava) v odnosu do identičnosti smisla, kakršna se najprej konstituira v misli. Naprimer, »proto-geometer« mora proizvesti v misli čisto idealnost čistega geometričnega objekta, od tam zagotoviti njeno prenosljivost skozi besedo in jo končno zaupati neki pisavi, s posredovanjem katere se lahko vselej ponovi smisel izvora, se pravi čiste misli, ki je ustvarila idealnost smisla. Z možnostjo napredka, ki ga vzpostavlja neko takšno utelešenje, se nalaga neprestano tveganje »pozabe« in izgube smisla. Bolj in bolj težko je rekonstituirati prisotnost dejanja, zakopanega pod zgodovinskimi usedlinami. Trenutek krize je vselej trenutek znaka. Še več, kljub svoji natančnosti, strogosti in absolutni novosti svojih analiz opisuje Husserl vsa ta gibanja vselej v metafizični konceptualnosti. Absolutna razlika med dušo in telesom zapoveduje. Pisava je neko telo, ki izraža le tedaj, ko se dejansko izgovarja besedni izraz, ki ga oživlja, če je njegov prostor temporaliziran. Beseda je neko telo, ki hoče nekaj reči (ki ima pomen), le če ga neka aktualna intenca oživi in mu omogoči prehod od inertne zvočnosti (Körper) k stanju oživiljenega telesa (Leib). To lastno telo besede ne izraža ničesar, če ni oživljeno (sinnbeleb) z dejavnim pomenjanja (bedeuten), ki ga transformira v duševno telesnost (geistige Leiblichkeit). Toda sama Geistigkeit ali Lebendigkeit je neodvisna in izvorna. Kot takšna nima potrebe po nobenem označujočem, da bi bila predstavljena sama sebi. Prebuja se in ohranja v življenju prav toliko v nasprotju s svojim označujočim kot zaradi njega. Takšna je tradicionalna stran Husserlovega razpravljanja.

Toda če mora Husserl priznati nujnost teh »utelešenj«, pa čeprav le kot ogrožujočih zdravil, tedaj mora nek globok motiv od znotraj rušiti in spodbijati varnost teh tradicionalnih distinkcij. Tedaj prebiva možnost pisave znotraj besede, ki bi bila sama na delu v intimnosti misli.

In tukaj najdemo vse vire izvorne ne-prisotnosti. Čeprav potisne Husserl povsod razliko v zunanjost označujočega, jo mora priznati na delu v izvoru smisla in prisotnosti. Auto-afekcija kot operacija glasu predvideva, da neka čista razlika razdeli prisotnost pri sebi. V tej čisti razliki koreniti možnost vsega tega, za kar se je mislilo, da se lahko izključuje iz auto-afekcije: prostor, zunaj, svet, telo itd. Od tedaj, ko priznamo, da je auto-afekcija pogoj prisotnosti pri sebi, ni več možna nobena čista transcendentalna redukcija. Toda treba je isti skozi to redukcijsko, da bi razumeli razliko v največji bližini, do nje same: ne v njeni

identičnosti, ne v njeni čistosti, ne v njenem izvoru. Ona jih nima. Marveč v gibanju razlike.

To gibanje razlike se ne dogaja pri nekem transcendentalnem subjektu, marveč ga proizvaja. Auto-afekcija ni način izkustva, značilen za neko bivajočo, ki bi že bilo ono-samo (autos), marveč proizvaja Isto kot odnos do sebe v razliki s sabo, Isto kot ne-identično.

Mar ne bi mogli reči, da auto-afekcija, o kateri smo govorili, zadeva le operacijo glasu? Da razlika zadeva red foničnega »označujočega« ali »drugotno plast« izraza? In da lahko vselej prihranimo možnost neke čiste identičnosti, čisto prisotne pri sebi, na nivoju, ki ga hoče Husserl osvoboditi kot nivo pred-izraznega doživljanja? Na nivoju smisla, ki je kot takšen pred *Bedeutung* in izrazom?

Toda bilo bi lahko pokazati, da sam koren transcendentalnega izkustva izključuje neko takšno možnost.

Zakaj se nam je v resnici ponudil pojem auto-afekcije? Izvornost besede, po čemer se beseda loči od vsakega drugega območja pomenjanja, leži v tem, da se zdi njeno tkanje čisto časovno. In ta časovnost ne razvija nekega smisla, ki bi bil sam ne-časoven. Smisel je skozinskoz časoven, še preden je izražen. Vseposodčasovnost (l'omnitemporalité) idealnih objektov ni po Husserlu ničesar drugega kot neki način časovnosti. In ko opisuje nek smisel, za katerega se zdi, da se izmakne časovnosti, si prizadeva Husserl precizirati, da gre pri tem za neko provizorično etapo analize in da presoja torej neko konstituirano časovnost. Od tedaj, ko upoštevamo gibanje temporalizacije, kakršno je analizirano v Lekcijah,¹ je treba dodobra izkoristiti pojem čiste auto-afekcije, ki se ga, kot je znano, poslužuje Heidegger v Kant in problem metafizike², posebej ob subjektu časa. »Izvorna točka«, »izvorni vtis«, to, iz česar se proizvaja gibanje temporalizacije, je že čista auto-afekcija. To je najprej neka čista proizvodnja, kajti časovnost ni nikoli realni predikat nekega bivajočega. Sama intuicija časa ne more biti empirična, to je neka recepcija, ki ničesar ne zaznava. Absolutna novost vsakega Zdaja ni torej z ničimer porojena, ta novost obstoji v nekem izvornem vtisu, ki porojava samega sebe: »Izvorni vtis je absolutni začetek te produkcije, izvorni vir, to, iz česar se neprestano proizvaja vse ostalo. Toda on san ni proizveden, ne rodi se kot neka proizvedena stvar, marveč z genesis spontanea, je izvorno porojevanje« (Lekcije, Dodatek I, fr. prev. str. 131). Ta čista spontanost je neki vtis in ne ustvarja ničesar. Novi Zdaj ni nekaj bivajočega, ni proizveden objekt, in ves jezik propade, če hoče opisati to čisto gibanje drugače kot z metaforo, se pravi, da si sposodi svoje pojme od reda objektov izkustva, katerega omogoča ta temporalizacija. Husserl nas neprestano svari pred temi metaforami (1). Proces, po katerem Zdaj kot pretekli Zdaj itd.; takšen proces je prav mora biti čista, ker je izvorni vtis afektiran le po afektirani samega sebe, brez zatekanja v empirijo, z neko novo izvorno aktualnostjo, v kateri postane ne-Zdaj kot pretekli Zdaj, itd.; takšen proces je prav čista auto-afekcija, v kateri je Isto isto le, če ga afektira Drugo, če postaja Drugo Istega. Ta auto-afekcija mora biti čista, ker je izvorni vtis afektiran le po samem sebi, afektiran z absolutno »novostjo« nekega drugega izvornega vtisa, ki je neki drugi Zdaj. Od tedaj, ko vpeljemo v opis tega »gibanja« neko določeno bivajočo, govorimo metaforično, izreka »gibanje« v razmerjih tega, kar je po tem gibanju omogočeno. Toda vselej smo že razpuščeni v ontično metaforo. Temporalizacija je koren neke metafore, ki ne more biti kaj drugega kot izvorna. Sama beseda »čas«, kot je bila vselej razumljena v zgodovini metafizike, je neka metafora, ki obenem kaže in potrjuje »gibanje« te auto-afekcije. Vsi pojmi metafizike — posebej aktivnosti in pasivnosti, voljnosti in ne-voljnosti, in torej afekcije ali auto-afekcije, čistosti in nečistoti itd. — pokrivajo čudno »gibanje« te razlike.

Toda ta čista razlika, ki konstituira prisotnost pri sebi živega prisotnega, izvorno ūva v to prisotnost vso nečistost, za katero se je mislilo, da se jo da izključiti. Živo prisotno izhaja iz svoje ne-identičnosti s sabo in iz možnosti zadržujoče sledi. To prisotno je vselej že neka sled. Te sledi se ne da misliti, če izhajamo iz preprostosti nekega prisotnega, katerega življenje bi bilo sebi notranje. Sled ni neki atribut, ob katerem bi se dalo reči, da je tu »izvorno« »sebnost« (le soi) prisotnega živega. Treba je misliti izvornost iz sledi in ne obratno. Arhe-pisava je na delu v izvoru smisla, ki je, Husserl je to priznal, časovne narave, nikoli ni preprosto prisoten, vselej je že vključen v »gibanje« sledi, se pravi v red »označevanja«. Vselej je že izšel iz sebe v »izrazno plast« doživljanja. Kot je sled odnos intimnosti živega prisotnega do zadnjega Zunaja, odprtost do zunanjosti nasploh, do ne-lastnega itd., tako je temporalizacija smisla vstop igre »prostiranja«. Od tedaj, ko pripoznamo prostiranje obenem kot »premore« ali razliko in kot odprtost navzven, ne obstoji več absolutna notranjost, »Zunaj« se je naselil v gibanje, po katerem se pojavlja, se konstituira, se »predstavlja« Znotraj ne-prostora, to, kar se imenuje »čas«. Prostor je »v« gibanju temporalizacije. Če se sedaj spomnimo, da čista notranjost fonične auto-afekcije predpostavlja čisto časovno naravo »izražajočega« procesa, tedaj uvidimo, da temi neke čiste notranjosti besede ali »se-razumeti-govoriti« ugovarja sam »čas«. Tudi izhod »v svet« je izvorno vsebovan v gibanju temporalizacije. »Čas« ne more biti neka »absolutna subjektivnost« prav zato, ker ga ne moremo misliti iz prisotnega in prisotnosti pri sebi nekega prisotnega bivajočega. Kot vse, kar je mišljeno pod tem naslovom in kar je izključeno z najbolj strogo transcendentalno e-dukcijsko, je »sveta« izvorno vsebovan v gibanju temporalizacije. Kot odnos med nekim Znotraj in nekim Zunaj nasploh, nekim eksistirajočim in nekim ne-eksistirajočim nasploh, nekim konstituirajočim in nekim konstituiranim nasploh, je temporalizacija obenem možnost in meja sama fenomenološka redukcije. Se-razumeti-govoriti ni notranjost nekega Znotraj-a, zaprtega vase, marveč ireduktibilna odprtost v Zunaj, pogled in svet v besedi. Fenomenološka redukcija je neka scena.

Izraz se ne dodaja kot neka »plast« prisotnosti pred-izraznega smisla, prav tako kot Zunaj indikacije ne afektira slučajno Znotraj-a izraza. Njih prepletanje (Verflechtung) je izvorno in ni slučajna asociacija, ki bi jo lahko razdrila metodološka pozornost ali potrpežljiva redukcija. Naj bo še tako nujna, analiza zade-

ne tukaj ob absolutno mejo. Če se indikacija ne dodaja izrazu, ki se ne dodaja smislu, potem lahko vsekakor ob tem govorimo o izvornem »nadomestku-dopolnilu« (supplement): adicija indikacije in izraza dopolni neko pomanjkanje, neko izvorno ne-prisotnost pri sebi. In če se mora indikacija, npr. pisava v običajnem smislu, nujno »dodajati« besedi, da bi dosegli konstitucijo idealnih objektov, če se mora beseda »dodajati« mišljeni identičnosti misli, potem se je »prisotnost« smisla in besede že pričela pogrešati v sami sebi.

(1) Glej npr. čudovit paragraf 36 Lekcij, kjer je dokazana odsotnost lastnega-pravega imena pri tem čudnem »gibanju«, ki poleg tega ni nobeno gibanje. »Zaradi vsega tega,« zaključuje Husserl, »nas imena oškodujejo.« V določeni smeri je treba še radikalizirati to Husserlovo intenco. Kajti nikakor ni slučajno, da se to-česar-se-ne-da-imenovati se označi kot »absolutna subjektivnost«, se pravi kot neko bivajočo, mišljeno iz prisotnosti kot substance, ousia, hipokeimenon: bivajočo, identično s sabo v prisotnosti pri sebi, kar naredi iz substance subjekt. Čemur se v tem paragrafu pravi to-kar-se-ne-da-imenovati, to ni dobesedno neka stvar, za katero se ve, da je neko prisotno bivajočo v obliki prisotnosti pri sebi, substancia, modificirana v subjekt, v absolutni subjekt, katerega prisotnost je čista in ni odvisna od nobene zunanje afekcije, od nobenega Zunaja. Vse to je prisotno in lahko ga imenujemo; kar je dokazano s tem, da njegova bit absolutne subjektivnosti nikoli ne postane vprašljiva. To, česar-se-po Husserlu-ne-da-imenovati, so le »absolutne lastnosti« tega subjekta, ki je torej označen po klasični metafizični shemi, razlikujoči substanco (prisotno bivajočo) od njenih atributov. Druga shema zadrži brezprimerno globino analize v območju metafizike prisotnosti: nasprotje subjekt-objekt. To bivajočo, katerega »absolutne lastnosti« se ne da opisati, je pristno kot absolutna subjektivnost v svojem nasprotju z objektom. Objekt je relatičen, to absolutno je subjekt: »Ne moremo se drugače izraziti, kot da rečemo: ta tok je neka stvar, ki jo tako imenujemo po tem, kar je konstituirano, toda ta tok ni ničesar časovno objektivnega«. To je absolutna subjektivnost za absolutnimi lastnostmi neke stvari, ki jo je za označiti metaforično kot »tok«, neka stvar, ki izvira »zdaj«, v neki točki aktualnosti, neka izvorna točka-izvira, itd. V doživetju aktualnosti imamo izvorno točko-izvira in kontinuiranost trenutkov zadrževanja. Zaradi vsega tega nas imena oškodujejo« (fr. prev. str. 99, podčrtili mi). Od tedaj, ko se misli prisotno iz razlike in ne obratno, mora biti prečrtana tudi določitev »absolutne subjektivnosti«. Pojem subjektivnosti pripada a priori in nasploh redu konstituiranega. To velja a fortiori za analitično aprezentacijo, konstituirajočo intersubjektivnost. Le-ta je neločljiva od temporalizacije kot odprtosti prisotnega do nečesa zunaj-sebe, do nekega drugega absolutnega prisotnega. Ta zunaj-sebe časa je njegovo prostiranje: neka arhe-scena. Kot odnos nekega prisotnega do nekega drugega prisotnega kot takšnega, se pravi kot ne-izvedena re-prezentacija (Vergegenwärtigung ali Repräsentation), proizvaja ta scena strukturo znaka nasploh kot »pošiljana (nazaj)« (renvoi), kot biti-za-nekaj (für-etwas-sein) in v tem radikalno prepoveduje redukcijsko. Konstituirajoča subjektivnost ne obstoji. In treba jo je dekonstruirati prav do pojma konstitucije.

¹ Iz knjige La voix et le phénomène, Uvod v problem znaka v Husserlovi fenomenologiji, PUF, collection Epiméthée, Paris 1967, str. 86–97 (zaradi lažjega razumevanja nekaj nebitnih mest izpuščenih). Besede v okroglih oklepajih so avtorjeve, v oglatih prevajave.

² Husserl kot Saussure ločita zvok (Materialni zvok, popolnoma fizična stvar) in glas (označujoče, akustična podoba, psihični odtis zvoka, ki ima izrazno vrednost).

³ Glej Problemi 65–6, str. 884–886. Poleg tega misli Derrida na trenutno še neobjavljen spis Heglova semiologija.

⁴ Husserl loči med pomenom (Bedeutung) in smislom (Sinn). Pomen je označeno znaka, se torej veže na znak, na izraz. Smisel pa se daje tudi izven označevanja (pred-izrazni smisel), npr. »smisel stvari same«. V območju znaka samega loči Husserl še med indikacijo (Anzeigen, Hinweisen) in izrazom (ekspresija, Hinzeigen). Čista ekspresija je operacija se-razumeti-govoriti kot (uzrto iz fenomenološke redukcije) izbris svetovnega označujočega. Indikacija pa je znotraj-svetno označujoče, ki kaže na drugo znotraj-svetno bivajočo (pisava, geste, signali itd.).

⁵ Lat. affectio: stanje, ki ga v nas povzroči zunaji vzrok. Auto-afekcija: samo-učinkovanje, ki torej vzpostavlja nujno samo-podvojenost istega.

⁶ 1. Logische Untersuchungen, Husserliana I–II

⁷ 2. Die Frage nach dem Ursprung der Geometrie als international-historisches Problem, v Die Krisis..., Husserliana VI, str. 365–386.

⁸ »Le discours«, prev. razpravljanje zaradi posebnega pomena besede (/raz/govor, usmerjen v pomensko plast; »pravi« govor, ki je pomensko razviden in »prozoren«).

⁹ »La différance«. Iz glagola différer: razločevati in odločati. A différance izhaja iz differant (razločujoče), kot npr. signifiant (označujoče), torej gre za »aktivno« razločevanje: diferanca diferira (s čimer pa pojem razloke ni izčrpan).

V slovensčini pomeni razloka (glej SP): diereza (pri Platonu produkcija razlikovanja pojmov!), premor in verzu med dvema stopicama, ločena izreka dveh sosednjih samoglasnikov. Dvopomenskost je v bistvu ohranjena: razloka razločiti in razloka odločiti (tj. premor, »mrtvi čas v poteku živega časa, smrt v življenju« /Derrida/). O razloke kot »aktivnost« razločevanja: delujoče, označujoče: razlika dveh različnih, razloka razloči, je torej »pred-odprtost razlike« (Derrida). Spremeni se le naglas: iz razloka (diereza) v razloka (kot razlika, diferanca).

Nekoč smo to prevajali z: razpor (glej Problemi 65–6, str. 845–854 in 879–884). Prevod je torej zdaj opušen.

¹⁰ Derrida citira izdajo: Husserl, Leçons pour une phénoménologie de la conscience intime du temps, PUF, Epiméthée.

¹¹ Heidegger: Kant und das Problem der Metaphysik, Klostermann.

¹² »Le espacement«. Razmaknitev, razporeditev, razprostiranje. Nemški prevod Ausbreitung. Pri Derridaju pomeni tudi »konstituiranje« samega prostora, torej: prostiranje.

Nekoč smo to prevajali z: (v)prostoritev, uprostoritev (glej Problemi 65–6, isto). Prevod je torej zdaj opušen.

Prev. S. Z.

Problem mišljenja je bil v središču pozornosti filozofov od njihovih prvih razmišljanj do današnjih dni. Miselni pojav je postal problematičen za človeka, ko je postala miselna dejavnost za majhen del družbe njena glavna življenjska dejavnost in s tem tudi njeno glavno raziskovalno področje, v katerem so se prav tako odkrivale vedno nove lastnosti in zveze, kot jih je odkrival tudi neposredni proizvajalec na materialnosti predmetov in sredstev dela. Zgodovinski nastop te problematike je nedvomno temeljil na družbeni delitvi dela, ki je obči pokazatelj razvoja človekovih sposobnosti in torej tudi miselnih. Te sposobnosti predstavljajo s svoje strani tudi mejo vsebini mišljenja. Ta odvisnost med vsebino in sposobnostmi je najbolj toga in neposredna na začetnih stopnjah razvoja človeške družbe. Tudi s pomočjo tega odnosa marksistični zgodovinarji religije zavračajo krščanske-filozofske razlage o izvornem, religioznem značaju človekovega mišljenja in dokazujejo, da tovrstne domnevne religiozne abstrakcije niso dovoljevali ne samo družbeni odnosi, ampak jih ni omogočala tudi razvojna stopnja mišljenja in jezika. Ko postajajo miselne sposobnosti človeka z razvojem tehnične in družbene delitve dela vse bolj kompleksne, postaja ta kompleksnost vse bolj ravnodušna do vsebine mišljenja in ravno zato si lahko podredi najrazličnejšo vsebino. V tem se skriva veličina univerzalnega značaja mišljenja. Ob določenih družbenih predpostavkah pa se ta veličina lahko mistificira. To mistifikacijo je na Heglovem primeru najlepše in globokoumno razkril Marx, ko je pokazal na analogijo med abstrakcionizmom Heglove logike in abstraktnim izražanjem človeških odnosov preko denarja. Po Marxovi oceni je logika pri Heglu postala denar duha. Kot je denar ravnodušen do tega, katero uporabno vrednost izraža ali predstavlja, tako je tudi logika pri Heglu postala ravnodušna do svoje vsebine in prav zaradi te ravnodušnosti lahko izraža univerzalno, katerokoli vsebino in se z njo identificira. Nekateri, celo nemarksistični avtorji kot npr. Lewis Mumford (Technics and Civilization, N. Y. 1934) odkrivajo globoke zveze med značajem abstraktnega mišljenja in nastajajoči in razvijajoči se kapitalistični-industrijski družbi in abstraktnim značajem denarno-blagovnih odnosov.

Razvoj miselnih sposobnosti predstavlja v končni instanci preoblikovanje predmetne-čutne dejavnosti v logične forme, pojme in konstante. Da subjektivno, in logično še posebej, ni nič drugega kot povnotranjenje zunanje dejavnosti človeka, je bilo že izrečeno na spekulativni način v nemški klasični filozofiji. Pri Fichteu in Schellingu so logične kategorije že opazovani kot NAČINI DELOVANJA univerzalnega, transcendentnega jaza in ne več kot nekaj, kar pripada izvorno materialnemu, stvarnemu svetu samem zunaj nas ali samo umu kot pri Kantu. Ta transcendentalni, univerzalni jaz ni seveda nič drugega kot mistificirana abstrakcija človekove subjektivitete. To dialektično preoblikovanje objektivnega, zunanjega v subjektivno, notranje, je najbolj vsestransko v historični dimenziji razvil Hegel v svojem delu »Fenomenologija duha«, ki ni v bistvu nič drugega, če bi se umetniško izrazili, kot odisejada človeške misli v svojem zgodovinskem razvoju. Hegel pa je ta proces povnanjenja (Entäusserung) in istočasnega povnotranjenja (Er-innerung, — v nemškem jeziku ta beseda običajno pomeni spominjanje, toda Hegel je z njo izrazil ta filozofski pomen, prikazal kot dialektiko absolutnega duha. Marx je s svojo kritiko Hegla razkril pozitivni smisel te dialektike absolutnega duha, da ona namreč ni nič drugega kot od človeka in človeškega rodu odtrgan, osamosvojen in absolutiziran razvoj človekove dejavnosti, zlasti miselne. Ob takšnem globokem odkritju smisla ene izmed temeljnih kategorij Heglovega sistema se pokaže vsa nemoč in revščina neopozitivistične kritike »metafizičnih« pojmov, kot so duh, nič, bog ipd., za katere trdi, da so brez smisla, ker se jih ne da empirično preveriti. Njihov nastanek obrazloži kot posledico neeksaktnih gramatičnih pravil strukture jezika, ki dopušča tvorjenje takšnih metafizičnih pojmov in stavkov. Marx pa izvor metafizike in njenih enostranosti ni videl v gramatiki, temveč v določenem sistemu družbenega dela. Neopozitivizmu je ostala

DELO IN MIŠLJENJE

torej neznana družbena narava mišljenja. Prav tako pa je ostala neznana drugi veliki filozofski smeri današnjega časa: eksistencializmu. Vsa dela Martina Heideggra varirajo na temi mišljenja in bit. Toda vprašujem se, kako je mogoče prodreti v globino in koren mišljenja, če se popolnoma ignorira rojstni kraj mišljenja — družbeno delo?

Lenin, ki je globoko, strastno in kritično študiral Hegla, je prav iz Heglove obče dialektike med opredmetovanjem in povnotranjenjem lahko izluščil racionalno jedro, da je človek moral milijardkrat ponoviti določene operacije, da so se te v njem utrile kot logične forme in kategorije, ki so pridobile značaj aksiomov, zunaj katerih človek ne more misliti in praktično izvajati svojih zamisli. Ta Leninova ugotovitev, ki je bila zabeležena brez ustreznega dokaznega materiala, je danes potrjena z velikanskim eksperimentalnim in historičnim gradivom, ki ga je nakopičila etnologija, zgodovina tehnike, dela in jezika ter zlasti razvojna psihologija otroka francoske šole, dela J. Piageta in šola sovjetskih psihologov in fizilogov kot A. R. Lurija, A. N. Leontijeva, P. J. Galperina idr. Ista resnica se potrjuje na filogenetskem nivoju, tj. na razvoju vrste, za začetne stopnje človeške družbe, ko je nastanek mišljenja še »s popkovino« vezan na predmetno in proizvodno dejavnost. Nato pa vzporedje med miselnim razvojem otroka in miselnim razvojem človeštva postaja vse bolj neustrezno, ker delitev dela vnaša nove zakonitosti v razvoj mišljenja na filogenetskem nivoju. Ne sme se pozabiti, da se otrok ŽE razvija v človeškem okolju, medtem ko je z zgodovinskim nastajanjem človeštva tudi sam človeški svet šele bil v nastajanju. Veliko revnejše je raziskati proces strukturiranja mišljenja kot zgodovinski družben pojav kot pa razvoj otrokovega

mišljenja. To je delno razumljivo zaradi vsebinskih težav, saj prvega procesa nemara več neposredno opazovati ali celo eksperimentirati, kot je to mogoče v drugem primeru. Rekonstruiranje etap človeškega mišljenja nima samo velikanskega teoretičnega pomena, ampak tudi praktičnega. Na elementarnih stopnjah so npr. prostorske predstave služile človeku za logično funkcijo istovetenja predmetov. Isti princip se izkorišča danes v takomenovanih avtomatih »perceptroni«. V tem se razkriva globoka zveza med logičnim in zgodovinskim. Tudi ta odnos je bil najbolj vsestransko realiziran pri Heglu in Marxu. Ker je mišljenje kompleksen pojav, ga kot takšnega lahko razume le tisti, ki k njemu kompleksno pristopa. Tak pristop pa ravno ni bil uveljavljen v okvirih dosedanje filozofske refleksije o mišljenju. Mislim, da tudi na to področje lahko popolnoma apliciramo Marxove misli o enostranosti psihologije 19. stoletja, za katero ni bila pomembna zgodovina industrije, ki jo je Marx označil kot čutno dano psihologijo, kot odprto knjigo človekovih bistvenih sil. Čeprav se je industrijska psihologija delno dotaknila te »odprte knjige«, vendar ni niti ta niti laboratorijska-eksperimentalna psihologija izrabila te možnosti, ki jih skriva v sebi ta Marksov pristop. Sprašujem se, ali ni tudi za večino filozofov ta knjiga ostala zaprta, ki bi jo v filozofskem jeziku lahko označili za »odprto opredmeteno knjigo ontologije«.

V filozofiji se je do sedaj mišljenje obravnavalo v glavnem s stališča logike, ontologije in psihologije. Zaradi tega tradicionalnega pristopa se mogoče zdi, da moj zahtevan »aspekt« zapiše filozofsko področje. Delno je to res, toda zato zapiše tradicionalne okvire, da bi se k njim bogatejši povrnil. Kot je Marx s proučevanjem ekonomskih odnosov in človekovega dela zapustil ustaljene meje filozofskega področja, mu je ravno to omogočilo, da je postavil v novo luč tako eminentne filozofske probleme kot problem resnice, spoznanja, enostranosti materializma in idealizma. Tak način odkrivanja novega in oplemenitenje starega ni prav nič specifičen za Marxa. Vsaka relativno osamosvojena sfera človekovega znanja izčrpa svoje možnosti za nova revolucionarna spoznanja, če se okostenelo drži enih in istih pristopov in nadaljni razvoj je mogoče samo tako, da se vzpostavi-jo odnosi z drugimi področji in se v luči njihovih spoznanj na novo osmisli svoj lastni predmet in probleme.

Osamosvojitev teoretičnega in filozofskega mišljenja od neposredne proizvodnje je zastrl izvorno resnico, da je izvor mišljenja v človekovem delu in da vsakokratna zgodovinska oblika temelji na njem. Ta izvorna resnica se z vso očitnostjo znova potrjuje v današnjem času, toda sedaj ne zaradi primitivne oblike dela, ampak zaradi njegove kompleksnosti, ki zahteva zavestno vključitev logike in njenih problemov v samo materialno proizvodnjo in je to postalo svojevrsten pogoj za njen razvoj in obvladovanje. Danes, ko je treba optimalno kombinirati v proizvodnem procesu več kot deset tisoč elementov, si ni mogoče več pomagati s stihijno logiko inženirja. Ta očitnost pa ni našla ustrezne teoretične-filozofske osmislitve, ki bi nakazala daljnosežne praktične posledice. Princip samorazvoja človeka preko njegovega dela je eden temeljnih, občih principov marksistične misli, ki pa v tej splošnosti izgubi svojo dokazno moč, če se ga ne predstavi v mnogostranosti odnosov. Odvajanje mišljenja od predmetne, čutne dejavnosti, od prakse in industrije, je podvrgel Marx ostri, načelni kritiki, toda ni podrobneje, pozitivno razvil zgodovino oblik njunega medsebojnega odnosa. Ponavljanje in ostajanje na tej splošnosti ostaja vse bolj nemogoče in neplodno. Raziskava problema odnosa mišljenja in dela postaja danes vse večja nujnost za samo industrijo, znanost in pedagoški proces. Na temelju globoke in obsežne zgodovinske analize pomena vdora novih tehničnih sredstev, zlasti elektronike v znanstveno-raziskovalno, uradniško, pedagoško in industrijsko delo, je treba prevrednotiti zlasti v naših okoliščinah ves dosednji izobraževalni sistem in zlasti še odnos znanosti in industrije in pomena teorije sploh za družben-političen-kulturni in gospodarski razvoj. Le s takšnim globalnim temeljitim pristopom bomo uspeli izvesti strukturalne reforme trajne vrednosti.

Andrej Kirn

„DRUŽINA“ ribari v kalnem

DRUŽINA, verski list, je v 17. številki objavila članek pod naslovom Nihilizem, kjer tudi ona — toda iz povsem verskih in političnih interesov — postavlja svoj lonček ob zadevi Katalog. V članku očita ateistom, da je katalog rezultat njihove vulgarno materialistične in ateistične izobrazbe v šolah. Ob zadevi Katalog in Tribuna poskuša umetno nakazati skladnost verskih in religioznih interesov z vladajočimi komunističnimi. Za razpravo C. Maticiča meni, da je most, ki to skladnost omogoča.

Tribuno zanima, kaj pomeni takšno politično spletkarjenje. Zanimivo je, da Družina tu izbira in odbira svoj objekt napada. Če že pristanemo na njeno logiko in interes napadov, gre za kontekst zanimive politične selekcije napada. Da pripeljemo njeno intenco do konca: za napad je izbran Katalog in ne Slovenska apokalipsa. S tem, da izbereš nekaj in ob drugem molčiš, pač s tem pristajaš na kriterij, ki je ob tem očit. Družina je še vedno na znan način opredeljena do narodnoosvobodilne preteklosti.

P. L.

Pri Mladinski knjigi je v zbirki POTA MLADIH, ki jo ureja Ivan Potrč izšel roman

Dimitrija Rupla

z naslovom

„NA POL POTI DO OBZORJA“

Knjiga je ženskega formata, tiskana na peresno lahkem papirju, z opremo znanega grafika

Andreja Habica. Knjiga je na prodaj v vseh knjigarnah za ceno 19 dinarjev.

Iz zgodovine za sedanjost

Kot piše Ekonomska politika (št. 867), je vladar nekdanje kneževine Srbije Miloš Obrenović svoj čas zapretil jezikovnemu reformatorju Vuku Karadžiću, da mu bo »poškodoval še drugo nogo«. Isti vir piše nadalje, da mu je kasneje dal stipendijo, da bi se dobro zapisal v zgodovino.

Edgar Favre o izpitih

(Edgar Faure, francoski minister za vzgojo)

Izpit! Izpit! Tu so samo zato, da skrečijo število študentov, da vzgojo pristudijo. Kakšen nesmisel. Moje načelo je: kdor hoče postati zdravnik, bo zdravnik, pa naj pride vmes karkoli. Zato je bolje, da je kontrola njegovega znanja samo vesela formalnost in ne ovira, ki naj bi ga spravila s poti, ki si jo je izbral. Izpiti, natečaji, to so nagrade, medalje. Toda vzgoja ni preizkušnja na olimpijskih igrah. Jaz sem odločno nasproten vzgojnemu sistemu, ki je bil zgrajen izključno samo za manj-

Manjkajoča

Od prisotnih še živečih slovenskih razumnikov sta na zadnji izredni seji uredništva Tribune 8. novembra 1968 manjkala samo Martin Hiedegger in Jean-Paul Sartre.

O črnih in belih ovcah

Črne ovce s tem, da jih pred ljudmi naženemo v hlev, še ne postanejo bele.

Katalog

vabi na javno tiskovno konferenco, ki bo v petek, 22. novembra, ob 17. uri na uredništvu TRIBUNE, Trg revolucije 1.

Študentje Akademije za gledališče,

radio, film in televizijo ustanovljamo svobodno katedro za gledališke vede. Predavanja bodo odprta in javna. Posamezna predavanja bomo najavljali v Tribuni.

Odbor za ustanovitev svobodne katedre na AGRFT

TONE STOJKO: EKSTAZA II

Iz člankov Janka Kersnika: Naši sodniki

... Sedanji sodniki so večidel iz časov absolutizma in osemindesetih, setem letu sledeče reakcije; kdo jim bode zameril, da se ne morejo otresti birokratičnega duha? Kdo jih bode zaničeval, ako so impotentni razumeti prav moderne, liberalne ustanove. Obžalovanja vredni so, morda ne zaničevanja. Samopridnost njihova in bojazen, ki se rodi iz nje, postala jim je naravna, prirastla je njihovi osebi in dozdeva se jim čisto potrebna in moralna... Ako (sodnik) pride v kako vas komisariat, in to se zgodi vsak teden po dvakrat, povprašuje najprvo po piščancih, potem si ogleda stvar, zaradi katere pravda teče, in namesto da bi nato protokoliral ugovore in zagovore dotičnih strank, preseli se v bližnjo gostilno, ljudi pak povabi, naj pridejo v urad, da se bode tam protokoliralo...

Izjava čeških poslancev

... Na eni strani Nemec, opirajoč se na svojo neupravičeno »moč« in domišljeno kulturo, željan gospodariti in vladati, željan zmanjšati in uničiti moč deželnih zborov in prenarediti ustavo, koder se mu dozdeva koristno; — na drugi strani narod češki, sklicujoč se na staro državno pravo svoje kraljevine na oktobrsko diplomno, na pismo Nj. Veličanstva, željan pridobiti si s svojimi nemškimi soživaljani enake pravice, enako svobodo...

Stalinisti so napadli tudi Cankarja

Organ bolgarske delavske partije »Rabotničesko delo« je pred 20 leti (9. 11. 1948) v članku z naslovom »Antirealistična drama na sceni »Narodnega gledališča« zapisal, da »Kralj na Betajnovi« pritiska na gledalce s svojo težko brezizhodnostjo, ki nima ničesar skupnega z današnjimi svetlimi trenutki, ki zahtevajo, da smo na sceni gledališča priče smelo in pravično naslikanemu sovražniku ali prijatelju. Rabotničesko delo je označilo Cankarjevo delo kot idejo z določitim kriminalno-senzacionalističnim značajem, ki ne more predstavljati poučne vrednosti ali kako drugače pomagati delovnemu ljudstvu v izgradnji in uresničevanju lepšega življenja.

Študentski list Tribuno urejajo:

Ivo Marenk, Milenko Matanović, Andrej Medved, Nande Miklavc, Rudi Rizman, Dimitrij Rupel (odgovorni urednik), Marko Slodnjak Tone Stojko (urednik fotografije), Sašo Srot, Marko Svabič, Dušan Tršar (tehnični urednik), Milenko Vakanjac, Franci Zagoričnik
TRIBUNA — Izdaja UO ZSJ — Uredništvo in uprava Trg revolucije 1-II — Telefon 21-280 — Tekoči račun 501-8-78-1 — Letna naročnina za študente 15 N din, za ostale 20 N din, posamezen izvod 1,5 N din — Rokopisov in fotografij ne vračamo — Tiska OP »Delo«, Ljubljana, Tomšičeva 1, telefon 23-522 — Poština plačana v gotovini.